

RAZBOAIELE PRINCIPALE

IN LEGATURA CU ISTORIA UNIVER-
SALA, REVOLUTIA FRANCEZĂ SI
RASBOAELE NAPOLEONIENE CU
ATLAS SPECIAL DE COLONEL
I. MANOLESCU

VOLUMUL II

K 10
N. DELIANU

1 9 2 2

TIP. : RASARITUL : BUCURESTI

DE ACELAȘ AUTOR

Armata în fața noului curent de cultură (1909).	Epuizat
Cauza Cauzelor. Studiu critic asupra nestatorniciei legilor militare (1909).	Epuizat
Noțiuni de Psihologie și Pedagogie cu aplicațiuni la educațiunea în armată (1911).	Epuizat
Bunul Patriot (1912).	Epuizat
Metodele vechi, metodele nouă și armata (1913)	Epuizat
Armata și revizuirea constituției (1914).	Epuizat
Războiul Austro-German din 1866, cu planșe Ediția III-a.	Lei 25,—
Războiul Franco-German din 1870, cu planșe Ediția II-a.	Lei 25,—
Războiul Ruso-Româno-Turc din 1877 cu planșe Ediția I-a.	Lei 35,—
Războiul Ruso-Japonez din 1904 cu planșe Ediția III-a.	Lei 25,—
Războiul cel mare din 1914—1916. Trei volume în colaborare cu General C. Găvănescu Ediția I-a.	Epuizat
Războaiele principale în legătură cu Istoria Universală din antichitate până la 1864 in- clusiv. Trei volume cu planșe speciale Ediția I-a.	Lei 180,—

In curs de tipărire :

Războaiele principale dela 1866 până la 1914 in legătură cu Istoria Universală. Un volum cu atlas special.	}	Se pun în vân- zare în cursul anului 1923
Războiul din 1914—1918 pe toate fronturile. Două volume cu atlas special		
Arta și știința militară. Evoluție și principii actuale de conducere. Două volume		

In curs de lucru :

Dela una la alta. Studii de îndrumare socială și cetățenească. Un volum
Omul de nădejde. Indrumare către fapte. Un volum

COLONEL I. MANOLESCU

Războaiele principale

în legătură cu

Istoria Universală

VOLUMUL II.

REVOLUȚIUNEA FRANCEZA ȘI RĂZBOAIELE NAPOLEONIENE

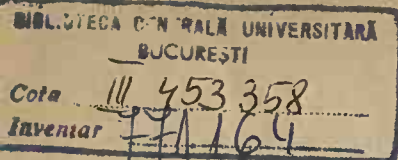
CU ATLAS SPECIAL

~~1000~~
~~N. BELCANU~~

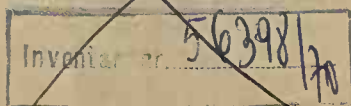
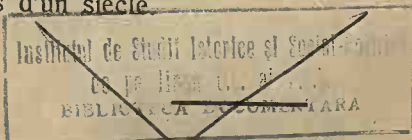
„RĂSĂRITUL“
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
BUCUREȘTI, SF. APOSTOLI, 22

1922

LUCRĂRI CONSULTATE

1. *N. Iorga*. Istoria universală sau istoria lumii.
2. *I. S. Floru*. Istoria timpurilor nouă.
3. *G. Svârlescu*. Istoria universală modernă.
4. *A. D. Xenopol*. Istoria românilor.
5. *N. Iorga*. Istoria românilor.
6. *N. Iorga*. Istoria armatei românești.
7. *G. Seignobos*. Histoire de la civilisation.
8. *Maior Al. Lupescu*. (Azi general) Studiul războiului. Curs litografiat la școala militară de infanterie și cavalerie.
9. *Locot. Alex. Averescu*. (Azi general, pensionar) Tactica. Teorii și aplicații.
10. *Colonel N. Arghirescu*. (general mort în războiu) Războaiele napoleoniene.
11. *Căpitan I. Manolescu*. (autorul) Istoria militară. Curs litografiat și predat la școala specială de infanterie.
12. *Căpitan Alexe Anastasiu*. Istoria campaniilor dela 1796-1878.
13. *Colonelul I. Popovici*. Strategia în campaniile din 1866, 1870, 1877 și 1904.
14. *Lt.-colonel Colin*. Les grandes batailles de l'histoire.
15. *Capitaine Ed. dela Barre Dubarcq*. Histoire et l'art de la guerre.
16. *Lt.-colonel Omega*. L'art de combatre.
17. *General Frederic Canonge*. Histoire et l'art militaire.
18. *M. Ernest Lavisse*. L'armée de campagnes modernes.
19. *La grande encyclopedie*.
20. *General Baron de Jomini*. Traité des grandes operations militaires.
21. *Librairie Berger-Levrault*. Dictionaire militaire.
22. *M. N. Bouillet*. Dictionaire d'histoire et de geographie.
23. *Giquet*. Histoire militaire de la France.
24. *Claude Berget*. Napoleon.
25. *Colonel Yorck de Wartenburg*. Napoleon chef d'armée.
26. *Leon Vanaerkinder*. Histoire contemporaine.
27. *Colonel I. Vial*. Histoire abregée de campagnes modernes.
28. *L-ts. Romagny et Piales d'Astrez*. Etude sommaire de batailles d'un siècle.

11 29009

PREFAȚA UNICĂ

pentru

TOATE LUCRĂRILE MELE MILITARE TIPĂRITE SAU RETIPĂRITE IN URMA RĂSBOIULUI CEL MARE.

Motto : „Un război se poate îndreptăți numai când un neam se apără pe sine, își apără patria, limba, neatârănarea, liniștea, bogăția, de un vecin rău, care vrea să le răpească, sau când își apără cinstea jignită grosolan de un popor sălbatic; iar altfel e o vărsare de sânge zadarnică și, acei care o poruncesc, grămădesc o mare răspundere asupra sufletelor lor și sunt multă vreme, blestemați de căți au suferit fără voce de pe urma lor”.

N. Iorga, „Istoria lumii“, vol. I, pag. 246.

Dela 1916 până astăzi am întrerupt publicarea lucrărilor — din cauza războiului.

Reiau, acum, drumul — întrerupt un moment — pentru a continua programul fixat cu mult înaintea războiului care ne-a dat România-Mare.

Examenul de nobleță, de eroism, de energie și de vitalitate, dat de poporul nostru în războiul cel mare, a făcut dovadă că acest program corespunde nevoilor curentelor noi și transformărilor la care orice societate este supusă.

* * *

În adevăr, la 1906, în articolul „Din lumea ideilor în lumea reală”¹⁾ și la 1907, în articolul „Armata în fața noului curent de cultură”²⁾, susțineam următoarele :

1) Vezi „Revista Infanteriei” no. 106—107—109 și 110 din 1905—906.

2) Vezi „România Militară” no. 3—4—5—6, vol. I, din 1901 și no. 1, vol. II, din 1907.

a) Este absolută nevoie să legăm bine cultura generală socială cu cea special-militară, și prin urmare, cunoștințele de învățământ militar trebuie completate în acest sens.

b) În „curentul de cultură” societatea înclină, pe de o parte, către filozofare asupra practicei vieții, iar pe de altă parte, majoritatea cugetătorilor începe să privească armata ca element absolut necesar al organizării societății, și prin urmare, arma trebuie să se pregătească pentru această nouă fază.

c) Nimic nu începe de la noi, totul a fost început de alții, nouă revenindu-ne numai datoria de-a cunoaște bine ce a fost și ce este, pentru ca să avem meritul că, pe de o parte am știut să modelăm prezentul în raport cu necesitatea momentului, iar pe ce altă parte, am trasat liniile generale a ceea ce va fi.

Ce aș mai avea de adăugat, acum, în 1922, la ideile călăuzitoare de mai sus.

Războiul cel mare a dovedit că: armata de carieră servește numai ca un sâmbure în jurul căruia se adun toate elementele valide ale unui popor, nevoit să facă războiul pentru ca să-și apere drepturile.

După cât se poate prevede din modul cum s'a desfășurat războiul cel mare, precum și din consecințele imediate ale lui, este de susținut că: „cetățeanul și cetățeanca viitoare au datoria să se pregătească astfel ca, la un moment dat, să poată adăoga partea lor de sacrificiu, fie prin luptă, fie prin concurs material sau moral, când patria va fi amenințată în fruntariile ei, sau când se va încerca să știrbească drepturile de viață deplină și liberă a neamului”.

* * *

Ostașul de astăzi — activ sau la vatră — mai mult decât acel din trecut, trebuie să cunoască viața popoarelor din timpurile antice, și până în zilele de astăzi, pentru a ști cum să așeze istoria propriului său popor în cadrul acelor timpuri și cum să înțeleagă timpul în care trăește.

* * *

Plecând de la considerațiunile de mai sus, precum și de la faptul că în literatura românească militară nu există încă o lucrare completă care să orienteze bine atât pe specialistul militar, cât și pe cetățeanul-ostaș, asupra acestor chestiuni, am

luat hotărîrea ca pe lângă alte lucrări,¹⁾ să tipăresc și Istoria războaielor principale din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre în legătură cu epocile corespunzătoare din Istoria Universală.²⁾

Pentru realizarea acestui scop — dacă l'am putut realiza în parte sau în total — îmi revine mie numai meritul muncii de a metodiza și interpreta materia, după nevoile noastre didactice și educative, precum și dorința de a fi folositor; iar meritul cel mare rămâne al acelor dinaintea noastră, care ne-au pus la îndemână lucrări de consultat și care ne-au îndrumat pe calea voinței.

Pentru întocmirea acestor lucrări, s'a cerut o muncă destul de grea, pe care am desfășurat-o însă cu multă dragoste, în dorința de a deschide tinerilor, elevilor și urmașilor noștri drumurile către mai bine, iar eu personal să am bucuria unui plan de lucru terminat și a rezultatului că, în calitate de ostaș, profesor și cetățean, mi-am făcut datoria până în ziua când am putut îndrumă pe alții ca să nu mai fiu eu necesar în această ramură.

Colonel I. MANOLESCU.

-
1) <i>Arta și știința militară.</i> (Istoric. Literatură. Principii).	}	In curs de lucru.
<i>Omul de nădejde.</i> (Psihologie. Educație. Morală. Aplicațiuni).		
2) Războaiele principale în legătură cu Istoria Universală.	}	Tipărite.
<i>Vol. I, Războaiele antice, medii și moderne până la revoluțiunea franceză.</i>		
<i>Vol. II, Revoluțiunea franceză și războaiele napoleoniene.</i>		
<i>Vol. III, Războaiele dela 1815 la 1865.</i>		
<i>Vol. IV, Războaiele dela 1866 până la 1914.</i>		
<i>Vol. V și VI, Războiul european din 1914—</i>	}	Tipărite în volume separate și în curs de lucru pentru concentrare într'un volum.
1918.		
	}	In curs de tipărire.

CAPITOLUL I.

I.

PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA EVENIMENTELOR ISTORICE PRINCIPALE.

Situația politică înainte de începerea revoluției¹⁾

Populațiunea Franței erà împărțită în trei clase: *nobili, cler, clasa a treia.*

Nobilii ocupau demnitățile cele mai mari și numai ei aveau dreptul a fi ofițeri în armată. Erau scutiți de cele mai multe dări, petreceau timpul la curte, departe de moșiile lor, iar îngrijitorii moșiilor despuiau pe țărani, astfel că mizeria sătenilor erà mare.

Clerul erà împărțit pe arhiepiscopate cu o mulțime de mânăstiri și călugări. Avea averi imense, cari puteau fi mărite, dar nu micșorate, nici înstrăinate.

Preoții de saț trăiau în mizerie, pe când cei superiori erau bogați.

Restul poporului formà clasa III (Tiers etat) și se împărția în trei: *burghezia, orașenii, țaranii.*

Burghezia erà formată din proprietari mari, negustori, fabricanți, medici, avocați, literați. Ei cumpărau moșii dela nobili, cumpărau locuri de judecători și intrau în nobilime.

Orașenii, meseriașii și comercianții întâmpinau mari greutăți din cauză dărilor, vămilor barjerilor, etc.

1) Rezumat din Ino S. Floru — Istoria Popoarelor noi.

Țăranii, pe lângă faptul că erau jefuiți de arendași, plăteau și foarte multe dări și dișme: dișma preotului, dărea prafului, dărea cârciumei, morăritul, tescuitul, etc.

Statul era împărțit în provincii cu un intendent în capul fiecăreia. Intendentul purta grija administrației, a finanțelor și a justiției.

Deosebit de intendent era și un guvernator militar.

Justiția se da în tribunale care se aflau în orașele mai principale, iar apel se făcea la parlament, care era o curte de judecată.

Nobilul era altfel pedepsit decât cei din clasa 3-a. Administrația trimetea la închisoare, fără hotărârea judecătorului. S'au văzut oameni închiși din greșală și ținuți în temniță toată viața.

Fonciera o plăteau numai cei de jos. Capitația sau dărea personală nu o plătea clerul, iar nobilii o plăteau foarte neregulat.

Deosebit erau foarte multe taxe indirecte.

Cu toate acestea statul era continuu în deficit, căci se făcea mare risipă în banul public.

Acest neacord între privilegiile nobililor și clerului, între progresele burgheziei fără cultură, între mizeria poporului de jos și a relei guvernări, a adus revoluția.

Poporul cerea să se adune statele generale, (constituanta), ca să dea noi legi.

Desfășurarea revoluției dela 1789 la 1796.

După oarecare începuturi de mișcări și revoluții locale, în ziua de 5 Mai 1789, se adunaseră la Versailles statele generale, care nu se mai adunaseră din 1614.

Acî s'au distins doi deputați ai poporului: Sieyes și Mirabeau.

Dela începutul lucrărilor se iviră neînțelegeri între deputații burghezi și deputații claselor privilegiate, cari cereau să se constituie în trei adunări, căci așa lucraseră statele generale mai înainte.

Burghezii voiau, însă, o singură adunare.

Privilegiații retrăgându-se, burghezii declarară că singuri reprezintă națiunea și după propunerea lui Sieyès se numiră adunare națională.

Regele, deși i-a lăsat, totuși doreà să dizolve adunarea, pentru care scop concentră armata la Versailles și împrejurul Parisului.

Lumea enervată nu mai părăseà strada. Armata o atacă, dar fu respinsă.

A doua zi se organizează o armată de cetățeni care atacă Bastilia. După câteva ore de luptă, Bastilia fu luată și guvernatorul ei ucis. Luarea Bastiliei, (14 Iulie 1789), însemnând, pentru poporul francez, desființarea despotizmului regal, e ținută și azi ca o sărbătoare națională.

Sătenii se răsculară și ei contra proprietarilor, ardeau casele și arhivele cu acte; nobilii începură a fugi în străinătate. În fața pericolului, deputații nobili declarară, în 4 August, că sacrifică privilegiile lor, că voesc să fie egali cu toți cetățenii francezi. Drepturile feudale, dijma privilegiile, fură desființate în acea noapte care părea că înfrățește poporul francez.

Dar ideile revoluționare câștigau din ce în ce mai mult teren. Mirabeau, însuși speriat de ideile republicane ale adunării, începù să apere pe rege.

La 20 Iunie 1791 regele încercă să fugă, dar aproape de graniță fu recunoscut de populație și oprit.

Două luni fu suspendat, până ce adunarea constituantă, terminând constituția, ceru regelui să jure că o va respecta și în urmă îl restabili.

Adunarea constituantă a schimbat monarchia despotică în monarchie constituțională, stabilind și principiile drepturilor omului: *Libertatea înseamnă puterea de a face tot ce nu vatămă pe altul. Orice putere pleacă dela popor. Poate fiecare să creadă cum va voi, numai să nu turbure ordinea legală. Se dă libertatea cuvântului și a scrisului, numai că fiecare este răspunzător de abuzul acestor libertăți.*

Regele fù declarat inviolabil, miniştrii responsabili în locul lui.

După ce constituanta şi-a terminat mandatul s'a ales o adunare legislativă.

Deputaţii noiei adunări fiind tineri entusiaşti, deşi a purtă război cu toată Europa, ca să răspândească ideile revoluţiunei, din această cauză mulţi oameni distinşi îi părăsiră.

Revoluţionarii fiind numeroşi au reuşit însă a face opinia să creadă că numai regele cu nobilii şi acei cari au plecat în străinătate sunt vinovaţi de toate aceste rele.

În special, armatele fiind învinse la frontieră, s'a spus că din cauza acestor trădători.

O armată fugi fără să dea ochii cu inamicul, alta nu numai că fugi, dar ucise pe generalul său.

De toate aceste nenorociri în ţară, şi mai ales în Paris, toţi acuzau pe rege şi mai ales pe regină, Maria Antoaneta, fiica Mariei Tereza.

Se credeă că există înţelegeri de trădare între preoţi, nobili şi suveranii străini.

La 20 Iunie 1792 revoluţiunea atacă palatul. Regele fugi la adunarea legislativă, care'l declară suspendat, până ce o altă adunare — Convenţiunea — îl va judecă.

În acelaş timp se făceau pregătiri, spre a rezistă inamicilor din afară.

Se topeau clopote şi statui, spre a se face arme; femeile îşi aduceau podoabele, tinerii se înrolau..

Pe când, însă, se făceau aceste pregătiri de luptă la frontieră, în interior revoluţiunea luă proporţii.

La 2 Septembrie, când se auzi, în Paris, că inamicii au mai ocupat o cetate şi se apropie de Paris, mulţimea năvăli în temniţe şi ucise aproape 1500 de arestaţi, bărbaţi şi femei, din cele mai înalte familii.

Aceste sălbăticii depărtau, de popor, pe amicii lui; La Fayette părăsi armata şi fugi la austriaci.

Convenţiunea naţională întrunindu-se a declarat pe rege căzut şi statul republică.

La 21 Ianuarie 1793, Convențiunea judecă pe rege și îl condamnă la moarte cu o mică majoritate.

Pe timpul convențiunei deputații Girondini erau în luptă perpetuă cu Muntenii, cari aveau cu ei mulțimea.

Girondini erau mai temperați. Muntenii cereau să se omoare nobilii.

Certurile între Girondini, Munteni și comună, aduse o nouă înjghebare „*Comitetul mântuirii publice*” — o autoritate extraordinară, compusă din 9 membrii, cari exercitau o dictatură înspăimântătoare.

Supravegheiau pe miniștrii, pe generali și luau măsurile ce le credeau bune pentru mântuirea statului.

Sufletul acelu comitet era Robespierre, om cinstit și bine intenționat, atot puternic în clubul Iacobinilor.

Franța a fost, astfel, guvernată cu o tiranie îngrozitoare.

Pe tot teritoriul Franței curgea sângele. Preoții și regalistii revoltau provinciile întregi și făceau alianțe cu străinii, mai ales cu Anglia, spre a aduce pe rege.

Partizanii Girondinilor, revoltau sudul Franței, spre a lupta contra tiranilor, pe când în afară erau cualizate contra revoluției: Anglia, Austria, Prusia, Spania și alte state mai mici.

Convențiunea decise ca afacerile să fie întrerupte, ca toți francezii să fie rechiziționați pentru armată. Cei sănătoși să meargă la război, femeile să facă corturi și haine, copiii să facă scamă pentru răniți. Caii particularilor erau confiscați pentru armată și orice murmur era sub amenințarea morții.

Comitetul mântuirii publice organizează 14 armate, supuse provinciilor răsculate și le pedepsă cu o cruzime fanatică, învinse chiar coalițiunea europeană și o constrânse să ceară pace.

În acest timp, începând alte nemulțumiri, în interiorul partidului Robespierre se formară 3 tendințe:

Herbetiștii, Robespieriștii și Dantonistii. Aceștia din urmă erau moderați și voiau să oprească teroarea.

Herbetiștii, ajutați de comună, voiau să o facă mai feroasă și declarară religia creștină desființată, introducând cultul rațiunii și al naturei.

Robespierre acuză, mai întâi, pe Herbetiști și îi trimise la eșafod cu votul dantonistilor, apoi acuză pe Dantonisti.

Robespierre rămânând singur a decretat sărbătoarea „Ființei supreme” făcând mari serbări cu această ocazie.

Teroarea continuă. A fost ucis unul din cei mai mari învățați ai lumii: Lavoisier.

Dar și contra lui Robespierre se făcu un curent care-l atacă în adunare.

Atât Robespierre cât și cei doi prieteni, Saint-Just și Couthon, fură uciși pe eșafod și, în câteva zile, sute de partizani îi urmară (1794).

După moartea lui Robespierre începû o altă teroare contra Iacobinilor. Cluburile fură desființate, bărbați și femei fură uciși fără alegere.

După aceasta, în anul 1795, se votează o nouă constituție care prevede senat și cameră; iar puterea executivă este încredințată unui comitet de 5, numit Directorat, ales de cele 2 adunări.

Directorii puteau numi pe miniștrii și pe generali.

Această constituție provoacă o răscoală din partea regalistilor, dar generalul Bonaparte, risipi pe răsculați, întrebuintând tunul, fără cruțare.

Convențiunea a luat măsuri pentru instrucțiunea poporului.

A făcut obligatorie școala primară, a creiat gimnazii și licee, a creiat o mulțime de școli înalte. A introdus sistemul metric pentru înlesnirea măsurării.

Mai puțin norocoasă a fost la schimbarea calendarului, care numai numără anii dela nașterea lui Cristos, cî dela începerea republicii franceze. Numele lunilor eră dat după starea timpului: vântosul, ploiosul, florar, fructosul.

Sărbătorile erau desființate, cum și săptămânile. O lună era împărțită în 3 decade (zece zile), și numele zilelor din fiecare decadă erau: primidi, duodi, tridi. Numele sfinților erau înlocuite cu câte un nume de plantă, de fruct, de animal. Acest calendar a ținut dela 1792 până la 1806.

Cei 5 directori luară conducerea statului în 1795. Ei avură să suporte o mare sărăcie înăuntru, și un mare război în afară. Puseră, însă, în vânzare moșiile luate dela mănăstiri și sărăcia mai încetă. Războiul fu purtat, cu succes, în Germania și Austria, de Jourdan și Moreau; iar în Italia de Napoleon Bonaparte, cel mai mare geniu militar al popoarelor moderne.

Bonaparte se născuse la 1769, August 15, la Ajaccio în Corsica. Era al doilea fiu al lui Carol Bonaparte. Mama lui se chemă Laetița Ramolino. El studiasse în școala militară din Paris, se distinsese la asediul Toulonului și apoi în luptele din Italia, în care se găsea în gradul de general de brigadă în 1794. Partizan al lui Robespierre, căzù în uitare la moartea acestuia și era să treacă în Turcia ca instructor militar.

Zelul cu care risipise răscoala regaliștilor și cunoștințele soției sale, Iosefina, văduva unui general omorât în timpul teroarei, îl puseră în capul armatei din Italia.

După victoriile din Italia el a trecut, apoi, în Egipt, la 1798.

Când Bonaparte veni din Egipt, niciun pericol extern, nu mai amenința republica.

Era, însă, cu atât mai mare pericolul intern, căci regaliștii aveau majoritatea în țară, generali ca Pichegru și Carnot erau contra republicei, iar directorii incapabili.

Bonaparte știu să se folosească de împrejurări, și sprijinit pe armata din Paris, care era comandată de cumnatul său, având de partea sa pe prezidentul adunării celor cinci sute, care era fratele său, dizolvă adunarea celor cinci sute.

Apoi, împreună cu vreo 50 de deputați, partizani ai săi, declară căzut directoratul și în locul lui numește trei consuli, provizorii (15 Brumar — 9 Noembrie 1799).

Bonaparte, împreună cu colegul său Sieyès, făcură o nouă Constituție cunoscută sub numele de constituția din anul VIII al republicei.

După această constituție, puterea executivă era încredințată, pe 10 ani, la 3 consuli, din care unul se chema prim-consul. El numea funcționarii, generalii, ministrii, semnă tratatele, în scurt exercită o adevărată dictatură.

Puterea legislativă era încredințată la trei adunări, cari erau mai mult niște consilii pe lângă primul consul.

Puterea acestuia era aproape nețârmurită și Sieyès putu zice: „Domnilor acum avem stăpân”.

Acelaș lucru cugetă și Bonaparte, de oarece la stabilirea sa în palatul regal, Tuilleries, zise către secretarul său: „Iată-ne în Tuilleries, acum trebuie să rămânem aici”.

Situația politică, pe timpul războaielor napoleoniene, o vom arăta la începutul fiecărui război.

II.

RĂZBOAILE REVOLUȚIUNEI PÂNĂ LA 1796.

Anul 1792.

Cei 80,000 oameni ai Franței, aflați pe frontiera de nord și nord-est, erau repartizați astfel:

Armata de nord, (40,000), comandată de Rochambeau, avea 24,000 în Țările de jos și 19,000 la Sedan.

Armata de centru, 17,000, comandată de La Fayette, între Montemedy și Bitche.

Armata de Rin, 24,000, comandată de Lückner, în Alsacia.

Ministru de război era Dumouriez. El ordonă armatei de nord să ia ofensiva în Belgia, care s'a început la 18 Aprilie 1792. Armata, însă, fiind cuprinsă

de panică, la primele ciocniri, s'a retras în debandadă. Rochambeau demisionează și este înlocuit cu Lückner, iar acesta cu Biron. La Fayette și cu Lückner schimbă pozițiile și trupele fără consimțământul ministerului, ceea ce aduce fugirea lui La Fayette la austriaci și degradarea lui Lückner.

Dumouriez lasă trupele de nord sub comanda lui armatei de nord.

În acest timp, armata prusiană, 42000; sub ducele de Brunswick, intrase pe teritoriul Franței și dăduse un manifest prin care amenință că va executa pe toți locuitorii, dacă regele va suferi vreun rău.

Armata ducelui de Brunswick era urmărită de 6000 heseni și de 15,000 emigrați. În acelaș timp 49 mii austriaci erau în Ardens și Țările de jos.

La 19 August prusienii resping trupele franceze la Fontoy și fac legătură cu cele austriace la Arlon.

La 23 August, după trei zile de bombardament, ocupă Longwy, și la 31 ajung în fața cetății Verdun, care deschise porțile la 2 Septembrie. Armata austriacă înaintează până la Stenay.

Dumouriez, care eșise din minister, ia comanda Labourdonnaye, iar el se dirijează către Grand Poe cu trupele dela Sedan. Având numai 19,000 oameni, cheamă pe Duval cu 3000 oameni dela Sambre și 10 mii oameni aflați la Maulde sub Beurnonville, adunând, astfel, 32000.

Fiind inferior în număr el hotărăște să rămână în defensivă în defileurile din Argonne.

La 3 Septembrie, concentrează grosul la Grand Poe și acoperă, cu patru detașamente, în pădure, cele patru drumuri dela Chevre, Croix-aux-Boix, Chalade și Islettes.

La 12, austriacii venind dela Cerfayt, ocupă Croix-aux-Boix.

Dumouriez pierde speranța de a se putea apăra în Argonne și dă ordin de retragere către Sainte-Menechould. În timpul retragerii, aparițiunea de unități de cavalerie prusiană, pe flancurile franceze, produce câteva panici și face ca unele unități franceze să fugă până spre Chalons.

Dumouriez, sosit cu trupele spre Sainte-Menechould, se oprește pe *pozițiunea dela Valmy*.

Beurnonville, deși se apropiase de acest punct, luând trupele lui Dumouriez drept prusieni, s'a îndreptat spre Chalons și abia la 19 a revenit.

Kellermann, care a înlocuit pe Lückner, a fost chemat cu armata la centru spre Chalons și la 18 Septembrie ajunge la Dampierre le Chateau cu 16000 oameni.

Astfel, acești doi generali francezi dispun de 48000 oameni, din care 36 pe câmpul de bătălie.

Brunswick s'a îndreptat dela Verdun pe drumul Islettes cu un detașament austro-hessian de 20000; iar, grosul forțelor sale, 34,000; pleacă la Grand Poe către Somme Beonne și Somme Tourbe, la câțiva kilometri de Valmy.

Austriacii și emigrații, care se găseau la Cerfayt, nu au sosit decât în seara bătăliei dela Valmy.

Desfășurarea bătăliei dela Valmy.

Avantgardele lui Dumouriez, se sprijineau, la 10—12 kilometri de Sainte-Menechould pe următoarele trei puncte: Jvron, Valmy și la Lune. Spre Jvron terenul mai dominant și inaccesibil; spre Valmy și la Lune tot pe înălțimi, însă cu pante dulci.

Dumouriez avea așezat grosul trupelor ascuns înăpoia acestor înălțime.

Avantgarda lui Brunswick, comandată de prințul Hohenloche — Ingelfingen, debușează la 1500 m. vest de Mont Jvron și înaintează dela nord spre sud către la Lune.

Artileria franceză după Mont Jvron deschide focul, însă nu produce mari pierderi.

Artileria franceză a lui Valence reușește să pună pe fugă cavaleria prusiană, însă Hohenloche deschide focul cu 6 baterii și reușește, după o oră, să ocupe la Lune la ora 8,30 dimineața.

Kellerman, aflat la centru, neputând sosi în a-

l'Auve, iar Dumouriez până în apropiere de Sainte-Menehould.

A doua zi Brunswick instalează bivouacurile pe linia Jvron, Valmy și la Lune.

În loc de continuare încep negocierile și se termină prin a lăsa pe prusieni să se retragă nesu-părați.

Operațiunile după lupta dela Valmy.

După Valmy armatele franceze năvălesc în Belgia, în Germania și Italia, cu cuvântul de ordine că luptă contra tiranilor, nu contra poporului.

Belgia eră supusă austriacilor, pe care Dumouriez îi bate la Jemappes.

Dumouriez încearcă, acum, să-și facă un regat în Belgia și apoi să instaleze un rege în Franța.

Soldații, însă, nu-l urmează; iar el, temându-se să nu fie arestat, trece în rândurile austriacilor.

Armata franceză, lipsită de comandant, slăbește, astfel, spre finele anului 1792, prusienii amenințau Lorena, englezii aliați cu olandezii atacau nordul Franței; iar spaniolii sudul Franței.

A n u l 1 7 9 3.

Coalițiunea contra Franței crește prin cooperarea: Angliei, Spaniei și Olandei.

Franța are o mare armată prin ridicarea în masă, prin voluntari și prin numoase rechizițiuni, dar lipsește spiritul de organizare.

După bătălia dela Nerwinden Franța pierde Belgia.

Custin e bătut la Frankfurt. Maiența blocată și aproape să cadă.

Italienii resping atacurile franceze la Saorgio.
Spaniolii trec Pirineii.

Toulon este ocupat de englezi, coalițiunea poate invadă în Franța.

Vandea se revoltă. Excesele Muntenilor revoltă

alte 67 departamente și duc război civil doi ani, contra republicei. În cele din urmă generalul Hoche și Kleber îi supune.

În acest moment apare Carnot, membru în comitetul salvării publice, care restabilește ordinea și disciplina în armată.

El răspândește, imediat, câteva idei puternice și simple, care prind ca iuțeala fulgerului, dintre care cităm: să atacăm cu efective concentrate superioare, să nu așteptăm să fim atacați, să întrebuițăm baioneta înaintând către inamic în paș alergător, să pedepsim aspru pe acei care se lasă a fi înfrânți fără luptă.

Jourdan bate pe aliați la Wattigny și deblochează Maubeuge.

Kleber sfărâmă pe vandeieni.

Hoche, unit cu Pichegru, respinge pe austriaci.

Tulonul este recucerit.

Spaniolii au încă succes contra francezilor.

A n u l 1 7 9 4.

Pichegru nu poate trece Meusa; atunci Carnot debordează aripile armatei inamice cu Pichegru la stânga și Jourdan la dreapta. Austriacii, (bătălia dela Fleurus), sunt respinși pe Meusa; iar englezii către Olanda. Apare manevra strategică.

Dougommier înfrânge pe Spanioli și ocupă linia Tech

Dumerbiou, după sfaturile lui Bonaparte, ocupă pozițiunile italienilor dela Saorgio.

A n u l 1 7 9 5.

Se recucerește Olanda. Jourdan respinge pe austriaci spre Rin.

Prusienii din Palatinat, amenințați în flanc, se retrag dincolo de Rin.

Pacea dela Bâle dă Franței provinciile prusiene dela vestul Rinului. Prusia, Austria și Spania se retrag din coaliție.

II

ARMATA ȘI TACTICA PE TIMPUL REVOLUȚIUNEI ¹⁾.

Efectivele și recrutarea. Când a izbucnit revoluțiunea, Franța nu mai avea o adevărată armată, ci o masă informă de 150—200 mii oameni.

Ofițerii erau de două clase deosebite: mondenii și trupierii. Cei dintâi, curagioși însă presumțioși și nedisciplinați; ceialdoilea mai serioși, mai sobri și mai energici, mențineau disciplina și au scăpat armata de descompunere.

Pentru instrucțiunea superioară a ofițerilor nu există decât școala de artilerie și de geniu, din care a eșit Napoleon și Carnot.

Ofițerii de infanterie și cavalerie își făceau cultura prin citiri și în corp.

Lipsa de școli eră, în parte remediată prin o literatură militară foarte dezvoltată care începuse încă de la 1750.

Pentru instrucția trupei de infanterie exista un regulament provizoriu întocmit la 1788 și unele instrucțiuni date în 1791.

Soldatul eră rău echipat, rău hrănit și mai rău tratat. În ultimii 10 ani ai monarhiei se socotește 70,000 dezertori, iar în ultimii 5 ani 30 mii soldați condamnați.

Partidele politice, cele mai înaintate, doresc suprimarea armatei și înlocuirea prin garda națională sau miliția — 2,500,000 oameni pe hârtie — periculoasă țării prin pronunțamentele sale.

Comitetul militar al adunării legislative dorind, însă, a avea o armată mai solidă pentru apărarea țării, propune „recrutarea națională” pe baza serviciu-

1) Rezumat din cursul litografiat de maior Al. Lupescu la școala superioară de războiu „Strategia napoleoniană” și colonel Colin „Les grande batailles de l'histoire”.

lui personal și obligator, corespunzând ideilor de egalitate ale revoluțiunii. Adunarea respinge, însă proiectul ca fiind contrar libertății individuale.

Se impune, atunci, necesitatea de a recurge la voluntari pentru complectarea efectivului armatei de război. În 1792 erau 90,000 oameni în fostele regimente de linie și 84,000 în batalioanele de voluntari. Armatele inamice ale coaliției pătrunzând, însă, pe teritoriul Franței, patria fu declarată în pericol și se decretă ridicarea unei armate de 450,000 oameni, prin angajări voluntare. Patriotismul francezilor fiind exaltat de invaziunea străinului, batalioane întregi de voluntari se organizează cu furie și repeziciune. Cu aceste batalioane, rău organizate, de loc instruite, însă animate de un entuziasm grandios, Dumouriez învinge în primele bătălii ale revoluțiunii, la Valmy și Jemappes.

Însă, entuziasmul scăzû, în curând, când voluntarii nu putură rezistă greutateilor unei lungi campanii. Generalii încep, din propria lor inițiativă, a înrola oameni după teatrul de operație.

În 1793, execuțiunea pe eșafod a regelui Ludovic XIV, ridică, din nou, Europa în contra Franței.

Convențiunea, având nevoie de brațe pentru luptă, pune la dispoziția armatei, pe toți guardiștii naționali celibatari, însurați sau văduvi fără copii, având vârstă 18—45 ani.

Situațiunea devenind și mai critică, se decretează (20 Aprilie 1793), ridicarea în masă¹⁾.

În asemenea condițiuni Franța ridică, în Octombrie, acelaș an, 600,000 oameni contra coalițiunii care abia poate dispune de 400,000; în 1794 cele 12 armate franceze numără 750 mii oameni. Toată Franța

1) „Din momentul de față, toți francezii sunt rechiziționabili în permanență pentru serviciul armatei. Tinerii se vor întrebuința în luptă, însurații vor fabrica arme și transporta subsistențele, femeile vor fabrica corturi, haine și vor prevedea serviciul spitalelor, fetel e vor țese, foștii soldați vor exalta pe piețele publice curajul războinilor și vor predica ura contra regelui și iubirea pentru republică” (art. I al decretului).

are un singur gând: războiul. Carnot este sufletul acțiunii militare.

În 1795 coalițiunea e distrusă; Franța atinge, cu frontiera, Rinul și Alpii.

Republica începe a fi recunoscută de statele Europei.

Ridicarea în massă era o măsură tranzitorie, impusă de o situațiune disperată.

Legea lui Jourdan, (1798), regulează, în mod mai sistematic, recrutarea pe baza principiului obligațiunii generale a serviciului militar. În timp de război ridicarea în massă, în timp de pace recrutarea prin sorț și angajări voluntare; serviciul obligator între 20—25 ani vârstă, după care se obține concediuri. Cei neînrolați rămâneau în garda națională; nicio scutire; nicio funcțiune în stat înainte de îndeplinirea serviciului militar. Sistemul acesta (da Franței 500000 luptători în 5 clase.

Infanteria. Avea vechile regimente de linie și batalioanele de voluntari.

Soldatii de linie erau mai rău plătiți, sufereau o disciplină mai rigidă și erau suspectați ca reacționari.

Din această cauză mulți soldați din linie dezertau și se înrolau, în batalioanele de voluntari. Din contră, ofițerii, deși mai bine plătiți și înaintați¹⁾ în batalioanele de voluntari, preferau a trece în regimentele de linie, chiar cu un grad inferior, pentru a scăpa de indisciplina voluntarilor.

Carnot, sufletul comitetului de salvare publică, face să dispară câțva această deosebire sufletească, întrunind 2 batalioane voluntari cu unul de linie și schimbând vechea denumire de regiment prin aceea de semi-brigadă²⁾.

După 1803 semi-brigadele se numesc din nou regimente.

Compoziția unei semi-brigade era: 3—4 batalii-

1) În batalioanele de voluntari gradele erau efective.

2) Logică n'a fost aceasta din urmă, dar a fost necesară, de oarece poporul ura denumirile moștenite din timpul monarhiei.

oane a 9 companii, (una din grenadieri la infanteria de linie, una de carabinieri la cea ușoară), și 1 companie de tunari cu 6 tunuri sistem Gribeauval.

Infanteria era armată cu pușca cu cremene Md. 1777, cartușele de hârtie, foarte sensibile la umezeală; bătaia eficace 200 m.

Cavaleria franceză, în primele războaie ale revoluțiunii, se arată inferioară celei adversare, din cauza neputinței de a înlocui pe ofițerii emigrați și greutatea de a se remonta, deoarece revoluțiunea distrusese hergheliile statului. În fine, o armă cum este cavaleria nu putea fi improvizată de revoluțiune.

Tocmai în 1796, după ce se remontează cu cai din Italia, cavaleria franceză se distinge la Borghetto, și mai târziu capătă o faimoasă reputațiune, condusă de Ney, Lasalle și Murat.

Regimentele cuprindeau 4 escadroane à 2 companii.

Cavaleria era: grea, ușoară și dragonii.

Artileria era, la început, repartizată batalioanelor, (câte 3 tunuri), apoi semi-brigadelor întrunită în companii de 6 tunuri. Mai târziu, Bonaparte întrunește toată artileria unei divizii într'o singură unitate. Diviziile, și mai târziu corpurile de armată, (sub imperiu), posedă o rezervă de artilerie. Armatele, deasemenea, au rezerva lor de artilerie pe jos și călăreață. Artileria are trenul său militarizat.

Artileria călăreață, introdusă de La Fayette,¹⁾ este dată, la început, ca rezervă diviziilor de infanterie, apoi celor de cavalerie și rezervelor de artilerie a marilor unități.

Materialul, tunuri de 4, 8 și 12 livre, solide și mobile, era de sistem Gribeauval²⁾.

1) La Fayette, a fost partizan al revoluției pentru înlăturarea privilegiilor de clasă și a întronării dreptății și a muncii, însă, văzând cruzimile și greșelile revoluționarilor a părăsit armata și a trecut în Austria.

2) Distanțele maxime de tragere prescrise: I.) Cu bombe: 800 m. tun 12 e, 750 m. tun de 8 e, 600 m. tun de 4 e; II.) Cu mitralie: 800 m. 550 m. 400 m. pentru aceleași tunuri. Bătaia maximă: 1800, 1500 și 1200 m.

Proporția, la început, de 2 tunuri de batalion; a crescut, mai târziu.

În timpul imperiului bateriile pedestre aveau 6 tunuri și 2 obuziere, cele călări 4 tunuri și 2 obuziere.

Artileria și genii sunt armele ce au avut să sufere mai puțin de acțiunea distrugătoare a revoluțiunii, deoarece ofițerii acestor arme, nefiind recrutați dintre nobili, s'au așezat, imediat, noului regim.

În 1793 fu creiată divizia ca mare unitate organică, cuprinzând: 1 stat major, 2 brigade infanterie, 1 semi-brigadă ușoară, 1 rezervă de artilerie, iar mai târziu i s'a dat și 2 regimente de cavalerie. Efectivul diviziei variază între 12—15000.

Bonaparte, (1796), formează din cavaleria diviziilor de infanterie, divizii de cavalerie, care mai târziu primesc și artilerie călare.

Organizarea diviziilor a fost, pedeoparte, o necesitate pentru a le putea hrăni ușor pe regiuni; iar, pedealtăparte, republicanii, având teamă de dictatură militară, nu voiau să facă unități mai mari în timp de pace, ci tindeau către unități mai mici, autonome.

O armată republicană se compunea dintr'un număr variabil — relativ mic — de divizii, având și o mică rezervă de 3 arme la dispoziția comandantului diviziei.

Mai târziu, Napoleon organizează corpurile de armată, (1800 — 1803), și corpurile de cavalerie (1812).

Corpul de armată cuprindea: 1 statmajor, 2—3 divizii ¹⁾, 1 brigadă de cavalerie, 1 brigadă sau divizie de cavalerie ușoară, 1 rezervă de artilerie și parcuri ²⁾ și diferite servicii.

Corpul de cavalerie cuprindea 3 divizii de cavalerie, (7500 cai), și servicii.

1) În 1812 și 1813 găsim corpuri a 5 divizii.

2) Pe timpul imperiului fiecare piesă de artilerie e prevăzută cu 300 lovituri și la marele parc al armatei încă 300; infanteria dispunea de 50 cartușe asupra omului, 50 la divizie și corp de armată și 50 la marele parc.

Subzistențele. În primele războaie ale republicei s'au experimentat toate sistemele de administrațiune, fără rezultat, din cauza lipsei de bani și de funcționari onești și capabili. Revoluțiunea oprind producțiunea, s'a produs criza economică și astfel s'a dat naștere abuzului bonurilor de tezaur și crizei monetară.

Guvernul nu mai putea da ofițerilor și trupei decât numai rațiile de campanie și îmbrăcămintea. Mai târziu, condițiile îmbunătățindu-se poate da ofițerilor 8 franci pe lună, în monedă sunătoare.

În asemenea condițiuni administrația era puțin cinstită; guvernul încearcă a evita incorectitudinile, constituind în Paris o comisie centrală pentru toate cumpărările și aprovizionările armatei; această măsură însă a dat rezultatele oricărei centralizări excesive ¹⁾.

Dumouriez, împins de necesitate, inaugurează sistemul rechizițiunilor regulate și ordonate, pe care le plătea cu bani, luați cu împrumut dela clerul belgian.

Ceilalți generali, cu toată opozițiunea politicienilor din Paris, adoptară același sistem, abandonând pe acela al magaziiilor.

Sistemul adoptat, deși dădù multă mobilitate operațiunilor prin lipsa de legătură obligată cu magazinele, nu a putut însă da rezultate bune, pedeparte din cauza secărei resurselor prin lungile războaie, de daltă parte din cauza jafului, lipsei de ordine și plata neregulată, ceea ce îndepărtă interesul locuitorilor de a aduce produsele lor armatei; în fine, lipsea un serviciu regulat, care să transporte subsistențele până la trupe; acestea erau autorizate „a se aranja” cum e mai bine, ceea ce producea jafuri și o mare indisciplină.

Revoluțiunea, prin lipsa de bani, introduse încă principiul că „războiul să hrănească războiul”; resur-

1) De exemplu, grâul, trimis de armata lui Dumouriez din Belgia, este măcinat în morile dela Paris și retrimis ca făină înapoi aceleiași armate.

sele erau plătite locuitorilor din contribuțiunile de război puse în mod colectiv asupra întregii populațiuni după teritoriul cucerit.

Pe timpul imperiului, Napoleon combină sistemul rechizițiunilor și contribuțiunilor de război cu acela al magaziiilor și poate satisface astfel necesitățile de hrană impuse de marele efectiv al armatei sale. Convoiturile și serviciul din urmă al armatei, sistematic organizate, asigură hrănirea la timp a trupelor; întregul sistem, în fine, asigură mobilitatea de care simțea nevoie strategia napoleoneană.

Tactica infanteriei. Primele armate revoluționare, compuse din oameni fără instrucțiune militară, fără abilitatea ce rezultă din pregătirea timpului de pace, fără coeziune, dar însuflețite de un mare avânt individual, au adoptat prin instinct atacul în ordine risipită, (tiriori în grămadă), favorizat de terenul tăiat și accidentat din nordul Franței și din Țările de jos.

Încetul cu încetul se pune ordine în acest procedeu tactic, instinctiv, și se începe a ține înapoia liniei de luptători, ce atacă în gramadă, o linie de coloane massate, fie pentru a primi prima linie respinsă, fie a întări în punctele slăbite, sau unde trebuie o forțare mai energică.

Lipsa, însă, la unei tradițiuni tactice face ca de multe ori proporția grupărei forțelor între cele două linii ale ordinei de luptă să nu corespundă situațiunii, excesul fiind de regulă în favoarea primei linii. Insuccesul învață, însă, mai târziu a răspândi mai rațional forțele în adâncime.

Atunci trupele în ordine risipită încetară de a mai forma un eșalon al ordinei de luptă, ci constituiră o simplă linie de acoperire, formată exclusiv din infanterie ușoară destinată a pregăti lupta. Inapoi a acestei linii se dispunea infanteria de linie în două sau trei eșaloane, formate din coloane massate la interval de desfășurare.

Aceasta fu ordinea de luptă adoptată de armatele revoluțiunii și menținută și pe timpul imperiului.

Aceasta eră tactica națională a Franței, adoptată caracterului și calității soldaților ce trebuia s'o execute.

În luptă infanteria ușoară luptă în ordine risipită; iar infanteria grea în coloană pentru isbire, în linie desfășurată pentru lupta cu focuri în defensivă.

Infanteria ușoară acoperea și ușurâ înaintarea fără pierderi a coloanelor din urmă, atrăgând focul inamicului asupra sa și reducând efectul acestui foc prin adoptarea unei formațiuni desfășurată, subțire, care se putea ușor adăposti înapoia accidentelor terenului.

În contra cavaleriei infanteria grea formează careuri, iar cea ușoară curține între careuri.

Infanteria eră dispusă, mai întâi, pe 3, apoi, după 1813, pe 2 rânduri.

Tactica cavaleriei. Cavaleria, pe timpul luptei stă în rezervă, înapoia și pe aripele diviziilor. Câteodată, (Wagram), completează golurile ordinii de luptă. Ea șarjează în galop de șarjă, complectând victoria.

Cavaleria eclerează marșul, executând serviciul de descoperire.

Escadronul pe 2 rânduri are o mică rezervă care dă tiraliorii necesari.

Șarja se execută în linie desfășurată, rezervele escadroanelor întrunite într'o masă sau 2 grupe de bordează aripele și cad pe flancurile inamicului.

Contra infanteriei se șarjează în coloane succesive.

Către finele imperiului cavaleria este reunită în masă.

Tactica artileriei. Artileria se întrunește în unități din ce în ce mai mari.

La începutul războaielor revoluțiunii artileria avea să pregătească ofensiva batalioanelor de voluntari, care înaintau în goană către inamic. Rolul artileriei devenea foarte dificil; se ocupă în grabă o po-

zițiune pentru a acoperi, cu focul său, înaintarea dezordonată a voluntarilor.

Până la 1809 artileria era repartizată pe front, în mici baterii, de 2—8 tunuri, trăgând dela 600—1000 m., întâi cu bombe, apoi cu mitralii.

Mai târziu artileria este întrunită pe câmpul de luptă în masse din ce în ce mai mari, pe divizii, apoi, pe corpuri de armată, (rezervele de artilerie călare), pentru a răspunde artileriei inamice la distanțe cel mult de 1000 m., la pregăti atacul decisiv prin focul de mitralie la distanțe foarte apropiate, (Eylau), și pe măsură ce infanteria înaintă.

Dispozitivul general de bătălie. În general, Napoleon împarte forțele disponibile, pentru bătălie, în două grupe: unul începea și angajă celălaltă decidea lupta. Ultimul grup era format, în general, din corpul de gardă și divizia de grenadieri, multă cavalerie și artilerie.

Cavaleria ușoară susținută de cavaleria grea, cercetă și descoperă inamicul. Atunci, Napoleon, când avea timpul necesar, adună, prealabil, cele 2 grupe. O parte din corpurile primului grup erau dispuse, încetul cu încetul, pe pozițiunile de luptă, restul acestui grup era adunat înapoi gata a fi distribuit pe linia de luptă, pe aripi (sau în golurile produse).

Dacă nu se dispunea de timp pentru o misiune bine determinată, un scop bine definit, hotărându-se momentul intrării în acțiune și locul în dispozitivul general; corpurile sosite în urmă prelungeau aripile, umpleau golurile, adesea, executau atacuri asupra unora sau asupra ambelor flancuri sau spatelui inamicului.

Dacă combinațiunea atacurilor corpurilor de la linie nu dădea un rezultat decisiv, totuși imobiliză inamicul, îl silea ași uză rezervele sau a retrage trupe după front pentru a întări aripile și spatele; în asemenea condițiuni se producea un punct slab pe frontul sau flancurile inamice, care era atacat de grupul decisiv, producând evenimentul, după cum se exprimă Napoleon.

În rezumat, primul grup se dispunea pe două linii, corpurile din linia II susțineau pe cele din linia I-a, intrând în intervalele sau pe aripile acesteia, executând atacuri combinate sau făcea față la atacuri neprevăzute ale inamicului (Waterloo). Grupul decisiv, — rezerva generală, menținută intactă rămânea disponibilă pentru lovitura decisivă.

În fiecare linie corpurile de armată erau dispuse în două eşaloane. — 6 eşaloane, în total, pentru întregul dispozitiv, dispuse în adâncime — întrunite; câte două sub aceeași comandă.

Pe linii, unitățile erau, mai adesea, acolate; intervalele între batalioane se micșorau invers proporțional cu depărtarea liniei de inamic și potrivit cu manevrele ce liniile aveau de executat. Distanțele variau cu terenul.

Cavaleria disponibilă se grupează pe aripile corpurilor de armată sau intercalate între divizii și brigadele de infanterie. Rezerva generală de cavalerie putea fi intercalată între corpurile din linia I-a, sau pe aripile acestei linii, pe un teren favorabil acțiunii sale.

III.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE ASUPRA CAPITOLULUI I.

1. Din rezumatul dat asupra desfășurării revoluțiunii franceze, se observă că au fost patru faze:

Prima fază, când burghezii, profitând de izolarea monarhiei și de lipsa de prestigiu a clasei privilegiate, se declară singurii reprezentanți constituționali ai Franței.

Sub această fază, o parte din clasa privilegiată trece alături de burghezime, iar o parte rămâne reacționară, ridicară inamicii dinăuntru și chiamă, în sprijin, armele străine. În această fază se înjghebează principiile teoretice ale drepturilor omului.

În a doua fază, poporul reclamă dreptul de a se

guvernă și astfel vedem, cum, cea mai mare parte din burghezi trecând de partea Girondinilor, partid temperat al poporului; iar restul poporului, care cerea depline puteri și drepturi, era reprezentat prin Munteni.

Aceștia din urmă luând puterea recurg la teroare pentru a o putea menține.

A treia fază, este aceea a Directoratului creat prin constituția III-a, când Girondinii, în colaborare cu burghezimea, reiau frânela puterii.

Cum, însă, certurile dintre partide nu se putuse domoli, și cum directoratul — conducere colectivă — nu avea puterea și energia unitară, dela 1795 până la 1799, cât a durat faza a treia, nemulțumirile au crescut, fiind alimentate deoparte din plebe și de vechea clasă privilegiate și astfel s'a preparat faza a patra adică a consulatului în care Napoleon apare ca prim-Consul.

2. În timpul revoluțiunii, mai ales în primele trei faze, soldații formau două elemente absolut deosebite ca tendință, tradiții și origine de recrutare:

Mai târziu, Napoleon, prin prestigiul și puterea sa de conducere, face să dispară acest spirit și tendințe absolut contrarii și face să apară aceeași unitate de gândire și simțire în întreaga armată.

3. Criza economică din timpul revoluțiunii franceze are mare asemănare cu criza economică dela noi, mai ales în ce privește abuzul cu bonurile de tezaur și cumpărăturile prin comisii centrale.

4. Armata pruso-austriacă suferea de desinterie, în momentul bătăliei dela Valmy, timpul fusese ploios, iar drumul rău, așa că renunțarea lor la luptă se datorește într'un serios coeficient și acestor cauze.

5. Bătălia dela Valmy s'ar fi putut continua de ambele părți, însă prusienii rămăsese numai cu 17000 oameni valizi din 40,000 cu care trecuse frontiera; iar

Dumouriez și Kellerman necunoscând această situație, nu putură să laibă curajul de a profita de ea, atacând.

Astfel de situațiuni se găsesc mai în toate războaiele, ceea ce a făcut pe Napoleon să dea următoarea maximă:

„La război, vedem relele dela noi și nu putem vedea pe cele dela inamic, de acea trebuie întotdeauna, încredere”.

În războiul cel mare al lumii din zilele noastre găsim un exemplu clasic asupra acestei chestiuni: Germanii au început să se simtă slăbiți încă dela începutul anului 1916, pe când opinia publică a diferitelor țări și a comandamentelor aliate nici la finele anului 1917 nu știau și nu credeau că armatele germane sunt în scădere morală și materială. Numai un mănunchi de oameni mari ai țărilor aliate au menținut moralul aliaților și i-a dus până la victorie.

7. Se spune, de istorici, că la 20 de ani după Valmy, Goethe care a luat parte la această bătălie, a scris că atunci ar fi trebuit să zică: „În această zi, în acest loc, și în acest moment, începe o nouă eră în istoria lumii.”

Peste câțiva ani, cine știe care poet sau scriitor al lumii va zice despre bătălia dela Marna acelaș lucru: „Acî și acum a început o nouă epocă în istoria lumii”.

8. Ceea ce trebuie reținut, din istoricul revoluțiunii franceze, este următorul fapt: la început, revoluționarii au desființat armata, dar, văzând că inamicii pătrund pe scumpul pământ al Franței, au reconstituit armata, i-au dat tot concursul și a desfășurat maximum de sacrificiu, astfel încât nu numai că au respins pe inamicii din Franța, dar au reușit să fie cei mai buni soldați din Europa, în timp ce, în interiorul Franței, se îndeplinea opera de democratizare. Cu alte cuvinte soldații își apărau patria; iar cetățenii își apărau drepturile.

CAPITOLUL II.

RĂZBOIUL DIN 1796.

Situația politică. Războiul din 1796 este continuarea celui din 1795.

Armatele republice franceze ocupase în 1794 pasul Micului San-Bernard și Muntele Cenis, iar în 1795, prin lupta dela Loano, își asigură posesiunea litoralului Mării.

La 1796, coaliția contra republicei franceze era formată din Anglia, Austria, regatul Sard, (Piemontul), și Rusia

Regele Sardiniei intrase în coaliție pentru a și redobândi Savona și Nice cucerite în anii trecuți de francezi. Franța îi oferise Lombardia austriacă, în schimbul provinciilor pierdute; însă regele Sardiniei nu primii oferta. Trupele austriace se concentrase în Piemont, tocmai pentru a menține pe regele Sardiniei în coaliție.

În restul Italiei, ducele de Modena și Piacența, Papa și regatul Napolitan sunt ostile Franței; iar celelalte sunt neutre.

Directoratul organizează trei armate și anume:

Armata de Sambre și Meuse, sub Jourdan, pe valea Mainului și în Bavaria.

Armata de Rin și Mosela, sub Moreau, pe valea Dunărei.

Armata de Italia, sub Scherer, în Italia și Tirol.

În fața armatei franceze din Italia se găsea armata aliată, compusă din armata austriacă (32,000)

și trupele sarde 50,000 oameni, din care 10 mii francezi garnizoanele cetăților 20,000 face față armatei franceze de Alpi comandată de Kellermann; iar 20,000, sub comanda lui Colli, în câmpia Mondovei, formează un fel de anteposturi strategice, ocupând panta nordică a Apeninilor.

Înapoia lui Colli, pe Po, trupele austriace își păstrează încă cantonamentele de iarnă.

Armata franceză de sub Scherer, fiind lipsită de cele necesare ca armamente, îmbrăcăminte și hrană, era incapabilă să mai întreprindă ceva. Cererile lui Scherer adresate la Paris, nemulțumind guvernul, fu înlocuit cu generalul Bonaparte, care se găsea în capul armatei de Paris unde înlocuise pe generalul Barras. Bonaparte se distinsese prin energia cu care stinsese revoluția din Paris. La data când este chemat în capul armatei de Italia el avea etatea de 25 ani.

Tot cam la această dată, generalul austriac Beaulieu ia comanda armatelor austro-sarde.

De aci începe războiul din 1796—1797 care prezintă următoarele patru părți:

- I. Operațiunile contra lui Beaulieu.
- II. Operațiunile contra lui Wurmser.
- III. Operațiunile contra lui Alvinzi.
- IV. Operațiunile contra arhiducelui Carol.

I.

OPERAȚIUNILE CONTRA LUI BEAULIEAU.

Situația adversarilor la începutul lui Martie.

Francezii.

Armata de Italia, compusă din patru divizii, cu 25 mii infanterie, 2500 cavalerie și 2500 artilerie, se găsea astfel:

Divizia Serurier, către Ormea (Stânga).

Divizia Laharpe, între Savona și Voltri. (Dreapta).

Divizia Massena, la Savona și diviziă Augereau, la Loana. (Centru).

Cavaleria în două divizii, înapoi spre Loana.

Spre trecătoarea Tenda și Isola se mai găseau 2 divizii franceze (Garnier și Macquart).

Aliații.

Erau pe două grupe: Trupele sarde, sub comanda lui Colli, pe panta septentrională a Apeninilor, și trupele austriace, în cantonamente de iarnă înapoi de Po.

Beaulieu, primind comanda armatei aliate, ordonă generalului Argenteau, să înainteze, cu 2 brigade, spre sud; iar Colli, cu trupele sarde, să vină mai spre dreapta, Argenteau ocupă toată partea cuprinsă între Cairo și valea râului Orba, pe o întindere de 40 km., formând mai mult o rețea de anteposturi. Colli ia poziție către Ceva, legându-se cu Argenteau prin Millesimo, pe care l ocupă cu 4 batalioane și întinzându-se până spre Mondovì, care formează extrema dreaptă a frontului său.

Proecte de operațiuni.

Napoleon proiectează să atace, energic, centrul frontului inamic, împărțindu-l astfel în două. Acest proiect avea încă avantajul că armata franceză se concentra mai repede pe centru decât pe ună din aripi; iar centrul inamic, format din punctul unde se atingeau cele două armate aliate, era punctul cel mai slab al frontului său.

Beaulieu, la rândul său, hotărăște să ia ofensiva contra drepte și centrului francez, având ca prim obiectiv portul Genua, pentru a se pune în legătură cu englezii.

Primele operațiuni.

Beaulieu preocupat să ocupe Genua, fără a aștepta terminarea concentrării, ia ofensiva. Cu aripa

stângă, (7000 oameni), atacă Voltri, cu centrul; (9000 oameni), sub Argenteau, atacă centrul francez, iar Colli rămâne în defensivă la Ceva. La 9 Aprilie aceste coloane se pun în mișcare.

Coloana din stânga trece Apeninul, prin pasul Bocheta, se îndreaptă spre Voltri care rezistă toată ziua, dar seara trupele lui Cervoni părăsesc poziția.

Coloana din dreapta, sub Argenteau, înaintează spre sud și seara bivuachează spre Montenotte.

Napoleon sosește la Nisa, în ziua de 9 Aprilie și ia dispozițiuni să atace, în ziua de 16, cu 3 divizii centrul armatei aliate, iar Serurier, cu divizia sa, din spre Ormea, să facă o demonstrație în valea Tanara care să țină în loc pe Colli la Ceva.

Montenotte, 12 Aprilie.

Argenteau, însărcinat cu atacul asupra centrului francez, ajunsese, în seara de 10 Aprilie, la Montenotte.

În ziua de 11 Aprilie atacă posturile franceze dinaintea lui Montelegino, care se retrag spre grosul trupelor ce ocupau cele trei redute dela Montelegino.

Austriacii, nemai putând progresa, rămân noaptea în fața poziției, cu intenția ca a doua zi să execute un atac învăluitor, pentru a le face să cadă.

În zorii zilei de 12, apare la Montelegino, divizia Laharpe intrând trupele franceze de aci, ia ofensivă și atacă, de front, trupele austriace; în timp ce Massena, care trecuse prin pasul Cadibona, cade aproape înapoi de Montenotte, asupra aripei drepte austriace.

Argenteau e strivit și nevoit a se retrage cu restul trupelor sale spre nord către Dego.

Divizia Augereau, nu mai ia parte la lupta de aci, având ordin să se îndrepte spre Cairo ca să observe mișcările lui Colli.

Rămâne, acum, lui Napoleon să tragă foloasele imediate din această ruptură strategică pentru a desăvârși opera concepută. El ia următoare dispoziții:

Laharpe, (dreapta), să urmărească pe inamic spre Sasselò, după care să se abată la stânga spre Deço ; Massena, centrul, să meargă spre Cairo ; iar Augereau (stânga) și cu restul diviziei Massena spre Millesimo.

Millesimo, 13 Aprilie.

Prin măsurile de mai sus, Napoleon, voia să isprăvească repede cu piemontezii în care timp să urmărească pe austriaci.

Colli, cu armata piemontesă dela Mondovi, nu se putea mișca, fiind amenințat de divizia Laharpe care apăruse în fața sa. Totuși, văzând pericolul către aripa sa stângă, trimite două batalioane la Millesimo unde se îndreaptă și el cu trupele adunate în grabă. Cu această măsură voia să acopere Piemontul interceptând drumul ce duce prin Ceva către Turino.

În ziua de 13 Aprilie, Augereau apare în fața celor două batalioane trimise spre Millesimo, le atacă și le forțează să se închidă în castelul Cossaria de lângă Millesimo, în timp ce Napoleon, cu o brigadă din divizia Massena, respinge ajutoarele ce Colli trimisese la Millesimo. A doua zi, 14 Aprilie, trupele Millesimo, fiind lipsite de provizii, se predă lui Augereau.

Deço, 15 Aprilie.

Argenteau, bătut la Montenotte, se retrage către Deço ; dar se oprește a doua zi la Paretto, unde este întărit cu un batalion. Acì, primește ordin dela Beaulieu să reziste cu orice preț la Deço, câteva zile, timp necesar ca Beaulieu să-și concentreze trupele din Acqui, încunostințându-l că i s'a trimis, în ajutor, 3 batalioane, cari se găsesc în marș prin Spingò către Deço și că, în acelaș timp, Colli operă asupra flancului stâng al inamicului ce ar atacă Deço.

După lupta dela Millesimo, Napoleon, cu o parte din trupele diviziei Massena, se întoarce spre Deço, unde sosise restul diviziei Massena ce formă centrul și

divizia Laharpe care formă dreapta. În ziua următoare, 14 Aprilie, Napoleon, atacă poziția dela Dego; austriacii sunt bătuti complectamente și nevoiți să se retragă, lăsând, în mâna francezilor, numeroși prizonieri și toate munițiile și tunurile cari se găseau acolo. Restul trupelor se retrage către Spingo, urmărite fiind de aproape de o parte din trupelè franceze.

La 15 Aprilie, Napoleon lasă pe Massena la Dego, iar pe Laharpe îl trimite spre est către Ceva. În dimineața aceleasi zile, însă, 5 batalioane inamice, care veneau dela Sassello, atacă detașamentul francez trimis spre Spingo. Acest detașament este nevoit a se retrage spre Dego. Wukasovitch, comandantul celor 5 batalioane inamice, care, încurajat de acest succes, atacă trupele lui Massena cari ocupă orașul. Surprins cu desăvârșire, Massena e nevoit să cedeze, iar orașul cade din nou în mâna austriacilor. Napoleon, anunțat, oprește divizia Laharpe, o întoarce înapoi și către orele 2 după amiază atacă din nou Dego. De astădată, Wukasovitch e bătut și e nevoit a se retrage spre Acqui, iar orașul Dego, cu tot ce se găsea în el, rămâne definitiv în mâna francezilor.

În interval de 4 zile, austriacii pierd 10,000 oameni și 40 tunuri.

Operațiunile contra sarzilor.

Situația armatei franceze, după lupta dela Dego, este: Diviziile Laharpe și Massena la Dego; divizia Augereau la Ceva, divizia Serurier care scoborâse valea lui Tanaro, tot la Ceva, divizia Macquat în fața armatei sarde.

Armata sardă, sub Colli, se găseă în regiunea Ceva.

Napoleon își îndreaptă toate eforturile asupra sarzilor pentru a isprăvi, definitiv, cu ei.

În ziua de 17 Aprilie divizia Augereau și Serurier atacă pe Colli, care este nevoit să se retragă îna-

poia râului Corsaglia, unde ia o nouă poziție. Napoleon trimite, încă din ziua de 16, pe Laharpe dela Dego spre San-Benedetto, interceptând, astfel, cu totul, comunicația între cele două armate aliate. Massena îl urmează pe Laharpe, înaintând până la Mombarcaro (lângă San-Benedetto).

Pentru ziua de 21 Aprilie, Napoleon atacă pe Colli în noua sa poziție, astfel: Serurier spre San-Michael pentru a învălui flancul drept inamic; Augereu, trecând Tanaro mai în jos de confluența cu Corsaglia, să cadă în spatele lui Colli; atacul de front, Massena chemat aci în acest scop.

Atacul nu reușește, și ambele părți rămân în pozițiile respective. În timpul nopții, însă, Colli, crezându-se în pericol, se hotărăște să se retragă și să ocupe o poziție la Mondovi, 4 km. mai înapoi.

A doua zi trupele franceze găsesc poziția evacuată. Napoleon ordonă, imediat, urmărirea, atacând pe inamic unde l'ar găsi. Serurier ajunge ariergarda inamică pe care o atacă și risipește; Colli, ne mai având timp să ocupe noua poziție, e nevoit să părăsească Mondovi și să se retragă spre nord către Turin. Piemontezii pierd în aceste bătălii peste 3000 oameni, cu 8 tunuri, precum și speranța de a se mai putea întruni cu Beaulieu.

Napoleon ia dispoziții ca să se urmărească armata sardă.

La 25 Aprilie diviziile franceze se găsesc astfel: Serurier la Fossana; Massena la Cherasco; Augereau la Alba, Laharpe la San-Benedetto. Diviziile Macquart și Garnier investesc cetatea Coni.

Operațiunile sunt întrerupte, pentru câteva zile, pentru a se restabili, în rândul trupelor, ordinea și disciplina cari lăsau foarte mult de dorit, atât din cauza repezilor mișcări în aceste 14 zile cât și a lipsei și mizeriei în care se găsea întreaga armată.

Beaulieu, după ce adunase trupele la Acqui, se retrage spre nord, acoperit de o ariergardă, cu intențiunea de a se uni cu Colli. Victoria dela Mondovi

ii schimbă însă acest plan, și se retrage peste Po, pentru a acoperi Milanul.

Curtea dela Turin, pierzând speranța de a se mai întruni armata sardă cu austriacii, cere un armistițiu și primește condițiunile francezilor pentru încheerea păcii.

Operațiile contra armatei austriace.

Napoleon, scăpat de armata sardă, putea să continue campania contra lui Beaulieu și să-l arunce cu totul din Italia.

La 2 Mai, Beaulieu terce fluviul Po și ia poziție înaintea râului Agogna, având dreapta sprijinită de acest râu, la Lomello, iar stânga la Sommo dela Pavia la Voghera.

La 4 Mai, situația francezilor este: Serurier la Valenza, Massena la Sole, Augereau la Castelnova. Leparhe din S. Benedetto, se găsește la Tortone, în ziua de 4 Mai, iar la 5 în Voghera; de unde detașează o antegardă la Casteggio.

F o m b i o, 8 M a i.

În condițiunile armistițiului cu sarzii, eră fixat pentru trecerea armatei franceze pe stânga lui Po, punctul Valenza, ceea ce a contribuit mult să-l înșele pe Beaulieu. De fapt, Napoleon alege ca punct de trecere Plesanza pentru care scop divizia Laharpe, formând coloana din dreapta, detașase antegardă la Casteggio.

Beaulieu, înștiințat de această, detașează, la 5 Mai, 8 batalioane și 8 escadroane, (sub Liptay), dealungul lui Po, ca să se opună oricărei încercări de trecere a francezilor.

În ziua de 7 Mai, Napoleon ajunge la Plesanza; cu antegarda lui Laharpe și trece Po. Liptay atacă antegarda franceză, dar fu silit să se retragă și o-

cupă Fombio, la vreo 4 km. departe de punctul de trecere dela Plesanza.

A doua zi, Napoleon se îndreaptă, cu trei coloane, contra lui Liptay. După o luptă de o oră, satul este luat, iar Liptay, cu rămășițele trupei sale, fu aruncat spre Pizzighettone și separat cu totul de Beau lieu.

Lodi, 10 Mai.

Beaulieu, fixat asupra mișcării lui Napoleon, văzându-și întors flancul stâng, hotărăște a se retrage înapoia Tessinului. La 6 Mai, se îndreaptă cu grosul forțelor sale spre Grupello, (pe Tessin), și trimite pe Colli spre Bofallora. La 7 Mai, trimite un detașament să întărească divizia Liptay și lasă 6 batalioane și 6 escadroane în Pavia cu însărcinarea de a goli magaziiile cu munițiuni și aprovizionări. În ziua de 8 Mai se îndreptează spre Ospedaletto, cu 9 batalioane și 12 escadroane, de unde să se unească cu Liptay, dar în seara acestei zile primește știrea despre lupta dela Fombio. La 9 Mai hotărăște să încerce un atac general, cu toate forțele, ca să se unească cu Liptay, în care scop ordonă și mișcarea. Dar, după miezul nopții, ne mai primind nicio știrea dela Liptay, revine asupra ordinului dat, și schimbă direcția marșului către nord, spre Lodi, cu intențiunea de a lua o nouă poziția înapoia Apei. În acelaș timp ordonă lui Colli și trupelor ce avea la Pavia, să vină la Lodi, unde el ajungea în seara zilei de 9 Mai.

Divizia Menard, (fostă Laharpe), ocupă Fombio.. Divizia Massena trece Po la Plesanza, în noaptea de 8 spre 9 și ia loc înapoia diviziei Menard ca rezervă la capul podului.

Divizia Augereau trece Po pe la Veratto, (ceva mai sus de Plesanza).

La 9 Mai Napoleon se găsea în marș spre Lodi, așa că în seara acestei zile, divizia Augereau se găsește la Borghetto, Massena la Casalpusterlengo, un

detașament special de grenadieri la Zorlesco; Menard, care înlocuise pe Laharpe ¹⁾, la Maleo, în fața lui Liptay, care se găsește în Pizzighetone, iar Serurier la Plesanza, cu însărcinarea de a se îndreptă spre Pavia.

În ziua de 10 Mai, Napoleon, în capul detașamentului de grenadieri și urmat de Massena și Augereau, continuă marșul spre Lodi.

Beaulieau părăsește ideea de a rezistă înapoia Adei și dă ordin, în seara de 9 Mai, se se continue retragerea spre Crema, lăsând o ariergardă, compusă din 4 batalioane cu 4 escadroane și 25 tunuri, să apere podul dela Lodi și să primească trupele care veneau dela Pavia. Către orele 11 sosesc cele din urmă trupe dela Pavia, astfel că efectivul trupelor se ridică, acum, la peste 12,000 oameni.

Napoleon ajunge la ora 11 în fața orașului Lodi, respinge batalionul care ocupă orașul și intră în oraș odată cu soldații austriaci, cari trec Ada și se adună înapoia trupelor destinate a apăra podul.

Napoleon hotărăște a trece Ada în aceeași zi, trimite o parte din cavalerie și o baterie ușoară să treacă Ada printr'un vad, ce se găsește la vreo 2 km. mai sus și apoi să deschidă focul asupra flancului drept al liniei inamice. Cu altă baterie din fața podului deschide focul asupra artileriei apărării, preparând, astfel, atacul care trebuia să fie executat de o coloană de 3500 grenadieri ce așteptă, adopostită, înapoia, întăririlor orașului despre Ada.

După această pregătire grenadirii se aruncă asupra podului pe care-l trecură în fuga mare, constrângând pe inamic a se retrage spre Crema, în cea mai mare ordine, pierzând artileria, o parte din dramele și 2500 prizonieri. Trupele infanteriste continuă retragerea spre Crema, în timpul nopții, fără să fie urmărite.

1) Laharpe a fost împușcat, din greșală, de avantposturile sale, pe când se întorcea dela o recunoaștere.

Ocuparea Lombardiei.

A doua zi, Napoleon trimite spre Pizighetone 800 călăreți și douăzeci unuri, cu toți grenadirii și carabinieri. Mai trimite la Cassano câteva unități de cavalerie spre a oprî trupele inamice, cari s'ar retrage către Milano. Restul trupelor rămâne astfel: Massena și Augereau la Lodi, Menard la Maleo și Serurier la Plesanza.

După două zile de repaos Napoleon decide să urmărească pe Beaulieu astfel: Augereau, pe urma austriacilor, către Crema; Massena, cu dragonii și două tunuri, spre Pizighetone; Menard, care se găsește la Maleo, să atace Pizighetone — în zori de ziua — să treacă Ada și să urmărească pe inamic cât va fi cu putință, Serurier să suție cu o brigadă pe Menard.

Beaulieu, ne mai putând fi, însă, ajuns suspendă urmărirea și se hotărăște pentru ocuparea în întregime a Lombardiei. În vederea aceasta, pentru ziua de 13 Mai, trimite pe Massena să ocupe Milano, pe Augereau prin Lodi la Pavia, pe Menard îl lasă la Maleo și Godongo, iar Serurier rămâne la Plesanza. Napoleon își face intrarea triumfală în Milano, în ziua de 15 Mai.

Cu o zi înainte, Napoleon primește ordinul guvernului din Paris ca să împartă armata de operații în două; o parte, sub comanda lui Kellermann, pe stânga lui Po, iar el, cu cealaltă parte, să se îndrepte spre Roma și Neapoli.

Napoleon a protestat la Paris și până la primirea răspunsului a continuat marșul de mai jos.

Trecerea fluviului Mincio.

Napoleon, neprimind răspuns la proiectul făcut la Paris, reia firul operațiilor și hotărăște marșul spre Mincio, în vederea concentrării forțelor sale.

Marșurile s'au executat între 20—29 Mai, după

ordine și tablouri, care au servit și servesc și astăzi ca exemplu pentru cursurile de staf major.

În ziua de 29 forțele franceze sunt concentrate astfel: Avantgarda lui Kilmaine la Castiglione. Au-gereau la Desenzano, Serurier la Mezzano¹⁾.

Beaulieu primind ajutoare se hotărăște să reziste și să apere linia Mincio, sprijinându-se pe cetatea Mantua. În vederea aceasta avea următoarele dispozițiuni către finitul lui Mai: Liptay (5000 oameni) la Peschiera. Divizia Pittoni, (centrul) ocupă Valeggio și Borghetto. Sebotendorff la Pozzolo Colli și Goito. În Mantua o garnizoană de 5000 oameni.

Borghetto, 30 Mai.

Napoleon, hotărând să treacă Mincio, în ziua de 30 Mai, ordonă următoarele mișcări: Kilmaine, cu antegarda, din Castiglione prin Solferino la Borghetto. Serurier, din Mezzano, să înainteze până la Guidizzolo, pe șoseaua Montechiaro-Goito, unde să aștepte noi ordine. Massena, din Montechiaro, prin Castiglione-Solferino, la Cavriana, spre Borghetto. Au-gereau, din Desenzano, spre Peschiera. O semi-brigadă să facă o demonstrație spre Salo, pentru a face pe Beaulieu să creadă că Napoleon va înconjura lacul de Garda.

Kilmaine cu Serurier și Massena trebuiau să forțeze trecerea la Borghetto; Augèreau, trecând Mincio mai în sus, să amenințe extrema dreaptă a austriacilor, făcându-le retragerea spre Castelnova.

La orele 7 dimineața, Kilmaine se lovește de anteposturile trupelor austriace din Borghetto, pe cari le aruncă în desordine peste Mincio, după ce distrug o parte din pod. Grenadirii francezi trec Mincio prin apă. Rezistența, în Borghetto, fiind de scurtă du-

1) Să se observe că lipsește divizia Ménard, (fosta Laharpe) căreia, probabil i s'a dat altă destinație.

rată, la ora 10, trecerea peste pod este restabilită. Austriacii se retrag spre Valegio.

Către amiazi, divizia Augereau trece râul Mincio, tot pe aci, și ia direcția spre nord către Peschiera. Liptay reușește să țină în loc pe Augereau cât îi trebuie ca să părăsească Peschiera și să se retragă spre Castelnova. Aci, întrunindu-se cu trupele ce venise din Valegio, continuă retragerea toată noaptea și trece Adigele.

Serurier urmărește trupele austriace spre Castelnovo.

Sebotendorff, văzând că nu mai primește nicio știre, se retrage și el și trece, în timpul nopții, pe malul stâng al Adigelui.

Operațiunile francezilor după trecerea lui Mincio.

Beaulieu, retrăgându-se în Tirol, rămâne, sub dominațiunea republicei franceze, toată Italia de nord.

Acum, Napoleon dă probe de talent politic, pe lângă cel militar, în felul următor:

a) Ia măsuri să-și asigure dominațiunea în teritoriile cucerite.

b) Ocupă și supraveghează toate debușeurile pe unde austriacii puteau să se reîntoarcă. Pentru punctul *a* și *b* însărcinează divizia Massena cu 13,000 oameni și divizia Sauret cu 4400 oameni.

c) Incepe asediul Mantuei, redutul rezistenței austriacilor, în Italia de nord. Cu această operație însărcinează divizia Serurier cu 4700 oameni.

d) Formează un corp de expediție, pentru a opera contra statelor de sud, compus din: Antegarda, comandată de generalul Dalemagne, cu 2100 oameni. Divizia Augereau, cu 4820 oameni. Divizia Vaubois, cu 5500 oameni.

Afară de acestea, mai rămâneau încă trupele destinate a ține garnizoane în Milano, Pavia, Lodi, Pizzighetone și Tortona. În fine, Napoleon ordonă lui Massena modul cum să observe toată regiunea dintre Chiese și Adige între Salo și Monte Baldo.

Garnizoana totală a Mantuei, la această dată, era de 14,000 oameni.

Serurier este aprobat, la 4 Iunie, și de Augereau pentru asediul Mantuei.

Până la 5 Iunie se închid toate eșirile, afară de citadela Favorita, astfel, până la 12 Iunie, când Augereau este chemat să înceapă expediția contra statelor papale.

La 23 Iunie, Papa semnează un armistițiu prin care se hotărăște ca Bolonia și Ferrara să fie ocupate de trupele franceze, să plătească 21 milioane contribuții de război, în bani și richiziții, o sută de obiecte de artă pentru muzeul din Paris și să trimită un împuternicit la Paris, pentru a negocia condițiunile de pace.

Augereau rămâne în Bolonia până la 5 Iulie, când primește ordin să plece la Porto-Legnago, unde este însărcinat cu supravegherea Adigelui, pe porțiunea dela Ronco, (sud de Verona), până la Badia, având la dispoziție toate trupele diviziei sale.

În tot acest timp Serurier ține blocarea Mantuei, fără a-i reuși câteva atacuri ce a dat.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. În războiul din 1796—97, debutează Napoleon cu aplicarea nouilor principii ce vor constitui temelia artei conducerii războiului până în zilele noastre. Concepțiunea veche a artei războiului cade, în fața concepțiunii nouă, care răstoarnă totul și face o întreagă revoluție în ideile și principiile rigide, neflexibile și crezute clasice de către conducătorii armatelor de până atunci. Vom vedea, mai târziu, însă, că aci nu a fost vorba de principii noi, ci de metode noi aplicate de Napoleon la principiile pe care le studiasse, el, din războaiele timpurilor antice și moderne de până la el.

2. Alegerea armatei sarde, ca prim obiectiv, a fost determinată și de următoarele considerente militare:

a) Armata austriacă se găseă mai depărtată, în câmpiile Alexandriei.

b) Înaintând, mai întâi, către austriaci, francezii descopereau linia lor de comunicație, care urmă coasta Mării, (Savona Nisa), și o expunea astfel, atacurilor armatei sardă, care se găseă în apropierea acestei linii. Din contră, ofensiva împotriva sarzilor, acoperă comunicațiile franceze, iar pacea cu regatul Sard asigură comunicațiile pentru viitoarele operațiuni contra austriacilor.

În rezumat, proiectul lui Bonaparte prevede un *atac strategic* asupra *centrului frontului inamic*, apoi, după separațiunea celor 2 armate inamice și ca *idei directrice*, o *manevră pe linia interioară*, luând ca *prim-obiectiv* armata sardă. *Prima manevră* este determinată de faptul răspândirii inamicului pe un front întins și subțire; *cea de a doua* este indicată de situațiunea favorabilă creiată armatei franceze prin rezultatul obținut de prima manevră; divizarea armatei inamice în două grupe separate; Bonaparte contează pe condițiunile politice ale adversarilor obținerea acestui rezultat. (Maior Lupescu, op. citat; pagi. 39).

3. În războiul din 1796, Napoleon aplică metoda operațiunilor pe linii interioare, care a fost aplicată în războaiele antice și pe care o vom găsi aplicată în războiul cel mare al lumii de către Germania, și, în special pe frontul de est al Rusiei.

Napoleon, la 1796, avea să-și aleagă una din următoarele trei soluțiuni:

a) Să concentreze forțele pe stânga sa și să ia ofensiva prin pasul Tenda și valea râului Scrivia. Avea avantajul că își acoperea liniile de comunicație, însă ar fi aruncat armata austro-sardă spre nord. Dar această aruncare spre nord constituie partea slabă a proiectului, căci apropiă pe aliați de baza lor de operații, unde se puteau întări înapoia fluviului Po.

b) Să ia ofensiva asupra aripei stângi a inamicului prin pasul Bochetta, pentru a cădea pe liniile

de comunicație ale armatei austriace. În acest caz, însă, armata franceză ar fi fost expusă a i se tăia drumul cu baza sa de operații.

c) Rămâneă numai o ofensivă asupra centrului adversar, contra căruia armata franceză se putea concentra mai repede. Afară de aceasta, centrul inamic fiind format din punctul unde se atingeau cele două armate aliate, eră partea cea mai slabă a frontului său..

Napoleon a adoptat acesta, à treià soluțiune, care l'a dus la rezultate fericite.

4. Prima victorie a lui Napoleon este datorită ruperei frontului armatei aliate, între 11—15 Aprilie, ceea ce în strategie se cheamă ruptura strategică și în tactică generală spargerea frontului.

După aceasta, Napoleon lasă divizia Augereau spre Millesimo, în fața piemontezilor și pleacă cu restul forțelor către austriaci pe cari îi bate la Dego și-i aruncă în desordine spre nord, către Alexandria, punându-i, pentru un moment, în imposibilitate de a mai continuà operațiunile. Lasă, apoi, pe Massena aici, se întoarce contra piemontezilor, pe care-i forțază a cere un armistițiu.

5. A doua victorie o câștigă Napoleon executând o *întoarcere strategică* în felul după cum urmează.

Beaulieu, retrăgându-se pe stânga lui Po, ia poziție înapoia râului Agogna, între Sommo și Lomello, condus de ideia acoperirii orașului Millano capitala Lombardiei, provincie care trebuia păstrată cu orice preț, atât din motive politice cât și materiale. Beaulieu credea că acoperind Lombardia se găsea în bune condițiuni de a face față lui Napoleon, în cazul când ar fi vroit să forțeze linia Agognei. Napoleon, însă, în loc de a trece Po pe la Valenza și a înaintă direct asupra frontului armatei austriace, trece pe la Plesanza și amenință comunicațiile austriacilor. Li-

nia Agogna cade dela sine și Beaulieau este nevoit a se retrage, în grabă, înapoia Adei și de acolo spre Mincio.

Întoarcerile strategice, ca și rupturile strategice, pot duce la rezultate mari, numai dacă se execută cu energie și în timp scurt, pentru a nu da timp inamicului să se reculeagă, astfel, însă situația și comunicațiile atacatorului sunt periclitate.. În asemenea pericole se găsește Napoleon, dacă Beaulieau ar fi luat o contraofensivă în direcția Valenza-Alexandria.

6. După trecerea lui Po, Napoleon putea să se îndrepte spre Pizzighettone și de aci să meargă spre Mantua, obiectivul geografic al lui Beaulieau. Însă, Napoleon, contra metodelor întrebuintate până la el, n'a avut în vedere obiective geografice; ci, singurul obiectiv, pe care Napoleon îl urmărea era armata inamică. După trecerea lui Po, acest obiectiv se găsește spre Lodi și deci singura direcțiune pe care trebuia s'o ia, era cea care ducea la obiectiv.

7. Bătălia dela Lodi este câștigată grație nu atât procedurilor tactice, cât exaltațiunii morale și entuziasmului de care erau însuflețiți francezii și descurajării generale în care căzuse austriacii, dela general până la cel din urmă soldat.

Manevra dela Lodi are dublu scop: a trece un fluviu apărat de inamic și a cădea pe linia de retragere a inamicului.

Pentru obținerea primului rezultat inamicul este mobilizat la Valenza; în timp ce avangarda surprinde trecerile dela Piacenza. Armata, concentrată între aceste 2 puncte, este gata a trece, fie la Piacenza, fie la Valenza, în cazul când austriacii ajung la Piacenza odată cu avangarda franceză. Așa, dar: *demonstrazioni*, în punctul unde se găsește inamicul, și trecerea prin surprindere în alt punct.

Aceasta este soluțiunea în cazul trecerei unui fluviu apărat de inamic, soluțiune adoptată de Anibal; trecerea Ronului și Po-ului, de Frederic la trecerea

Salei, și care reușește, sigur, în fața unui inamic puțin activ și neprevăzător.

În special, în cazul unui mare fluviu, este foarte greu a, forță trecerea în fața inamicului, această ar expune pe atacator la o înfrângere sigură, deoarece, apărătorul are avantajul de a bate cu superioritate numerică fracțiunile atacatorului care execută trecerea succesivă, nu au spațiu necesar desfășurării lor, și trebuie a lupta cu un obstacol imediat înapoia spatelui.

Se observă, însă, că din acest îndoit punct de vedere manevra dela Lodi nu reușește complet din cauzele următoare:

1) Beaulieu nu poate fi imobilizat în deajuns în fața Valenței.

2) Bonaparte pierde ziua de 9 Mai pentru a aduna toate diviziile.

Acțiunea demonstrativă a diviziei Massena trebuie să fie mai energetică; manifestând o atitudine mult mai ofensivă. În fine, această demonstrațiune trebuia continuată și în ziua de 6 Mai. Pentru această, însă, trebuia alte trupe; distanța între punctul de demonstrație și cel de trecere era prea mare, pentru a putea conta ca o aceeași divizie să demonstreze la 6 înaintea Valenței, iar ca la 7 sau 8 Mai să poată fi la Lodi.

Se pare că manevra a fost începută prea de vreme, înainte ca toate forțele să fie la dispoziție; divizia Serurier la 7 Mai este abia la Valenza și abia la 10 ajunge la Piacenza. (Maior Lupescu Al., op. citat pag. 72).

8. Din punct de vedere teoretic, inamicul bătut, trebuie urmărit până la înfrângere totală. Însă, din punct de vedere practic, această urmărire nu poate merge neîntrerupt.

Urmărirea armatei lui Beaulieu, bătută și descurajată în ultimul grad, nu se făcea de către Napoleon decât cu câteva detașamente și într'o măsură foarte slabă. În această privință iată ce găsim în „Commentaires de Napoleon I-er: ..Armata cucerise

în câteva zile întreaga Lombardie; trebuia să se oprească în deajuns pentru a forma blocusul fortărețelor, a ocupa punctele cele mai importante și a organiza administrațiunea. Ceeace francezii au făcut în aceste împrejurări este maximum, din ceeace se putea cere, de repeziciune și activitate. În timpul celor șase zile cât armata se opri în Lombardia, ea își îndoi mijloacele sale făcând să-și mărească materialul artileriei, remonte cavaleriei și adunând oamenii care rămăsese în urmă din cauza marșurilor forțate”.

Dacă ne întoarcem cu privirea la războiul nostru de întregire putem să ne întrebăm care să fie cauzele că germanii nu ne-au putut urmări dincolo de Siret. Aci a fost complectă epuizare a forțelor lor și în nevoia de a storce avutul părților ocupate.

9. Altă cauză care făcu pe Napoleon să se bată, un moment, dela principiile adevărate ale conducerii războiului și a se opri în mijlocul victoriei este și nevoia politică de a afirma imediat dominațiunea republicii franceze peste Lombardia și a putea, astfel, raporta „Directorului executiv” că dela toată Lombardia poate fi considerată ca aparținând republicii franceze.”

Beaulieu ceeace trebuia să facă dela început, face, în fine, la urmă; forțat de împrejurări și se retrage, după cum am văzut, înapoia lui Mincio.

10. Retragerea lui Beaulieu, înapoi de Mincio, a fost o măsură bună, pe care ar fi trebuit să o ia chiar dela început.

Aci a primit ajutoarele din Austria și s'a putut întări pentru rezistență. Inșă, și aci nu face decât tot ceeace a făcut înapoia Alpilor și a lui Po. Voind să apere Mincio, își risipește din nou forțele în tot lungul malului stâng cu anteposturi pe cel drept. O irupție într'un singur punct era deajuns pentru a face să cadă toată linia ceeace și are loc ia Borghetto.

II.

OPERAȚIUNILE LUI NAPOLEON CONTRA LUI WURMSER.

Prima ofensivă a lui Napoleon.

Napoleon Bonaparte, ajunsese de pe înălțimile Apeninilor pe malul Adigelui. Beaulieu fusese aruncat în Tirol, iar Italia de nord rămase, cu totul, sub stăpânirea trupelor franceze.

Guvernul austriac nu se descurajează și hotărăște să continue războiul fără cea mai mică pierdere detimp. Mareșalul Würmser fu numit, la mijlocul lui Iunie, comandant de căpetenie în locul lui Beaulieu.

Würmser, sosit la Trenta, ridică efectivul la aproape 60,000 oameni.

Fiind superior, numeric, Würmser hotărăște să ia ofensiva în Italia, debușând din munții Tirolului, în același timp, pe la vest și pe la est de lacul de Garda către armata inamică pe care o presupunea în jurul Mantuei.

Coloana din dreapta, 18,000 oameni, sub Quasdanovici, trebuie să urmeze malul de vest al lacului Garda prin Riva, Salo și să deașeze spre Brescia, tăind astfel comunicațiile francezilor.

Coloana din stânga, sub Würmser, trebuie să coboare valea Adigelui pe ambele maluri: Davidovici cu 12,000 oameni pe stânga Adigelui până la Dolce, de unde să arunce câteva trupe spre Verona, iar cu restul să treacă din nou pe malul drept și să se îndrepte spre Tessari. Würmser, cu coloana principală, 20,000 oameni, să coboare la dreapta Adigelui și să pătrundă pozițiile dela Monte-Baldo, dintre Adige și lacul de Garda.

Mișcarea începu la 28 Iulie. Situația francezilor eră:

Divizia Sauret, la Salo, supravegheă porțiunea în-

tre lacul Idro și Garda. Rezerva generală a acestei divizii se găsește în Brescia.

Generalul Despinoy la Peschiera.

Divizia Massena la Corona, la Monte-Baldo și pe platurul Rivoli.

Divizia Augerea supraveghează Adigele dela Ronco la Badia.

Serurier cu Dallemange acopereau asediul Mantuei, iar Vaubois se găsește la Livorno.

Kilmaine comandă cavaleria întregii armate.

În dimineața zilei de 29 Iulie coloane principale, Würmser, ocupă poziția dela Corona. În aceeași zi generalul Sauret este bătut la Salo, de către Quasdanovici, și nevoit a se retrage spre Desenzano. Un alt detașament al lui Quasdanovici surprinde și face prizonieră toată garnizoana franceză din Brescia.

Fața de repeziciunea mișcărilor inamice și a știrilor defavorabile cari se succedau fără întrerupere, în cursul zilei de 29 Iulie și noaptea următoare, Napoleon, văzându-și interceptată linia cu Milanul, adună trupele de pe Adige și din jurul Mantuei și se retrage spre Mincio, până să se poată orienta asupra adevăratelor intențiuni ale inamicului.

Pentru a se orienta, însă, avea nevoie să ia contactul cu adversarul prin atac.

Alese pentru atac coloana Quasdanovici, pentru motivul că această coloană era cea mai apropiată și mai periculoasă, căci intercepta comunicațiile dinapoi ale armatei franceze.

În ziua de 20 Iulie Napoleon ordonă lui Sauret, care se retrăsese la Desenzano, să se unescă cu Despinoy și să atace trupele inamice cari ocupase Salo în timp ce Serurier trebuia să se retragă până pe Oglio, unde să ia poziție în fața podului Marcaria, spre a asigura linia de retragere prin Cremona-Pizzighettone-Pavia.

Augereau primește instrucțiuni să plece în Montechiare spre Brescia, unde, cu ajutorul a o parte din trupele lui Massena, să atace și să ocupe acest punct. Massena, cu restul diviziei sale, trebuia să se găsească între Castiglione și Lonato.

În ziua de 31 Iulie, Sauret pleacă și atacă trupele inamice ce ocupau Salo, le bate, scapă pe generalul, Guyeu, care se găsește împresurat acolo, și se retrage luând o pozițiune între Salo și Desenzano.

În aceeași zi un detașament austriac din coloana Quasdanovici, sub comanda generalului Ocskay, este complet bătut la Lonato și nevoit a se retrage cu mari pierderi.

Quasdanovici, văzându-și două coloane bătute și amenințată singura sa linie de retragere, părăsește Brescia, retrăgându-se precipitat spre Gavardo.

La 1 August Augereau ocupă din nou Brescia pe care o părăsise austriacii.

* * *

Să urmărim coloana principală Würmser.

În ziua de 30 Iulie Massena s'a retras, prin Peschiera, pe celălalt mal al Adigelui.

La 31 Iulie, Würmser trimite o divizia spre Peschiera ca să-și asigure comunicația înapoi. Alte două divizii sunt trimise să treacă Mincio pe la Borghetto și să se pună în legătură cu Quasdanovici, iar celelalte două divizii, sub comanda lui, se îndreaptă spre Mantua pentru a ridica asediul. (Acțiune pare o greșeală din partea lui Würmser).

Divizia dinspre Peschiera, găsește podul de pe Mincio ocupat de ariergarda lui Massena. Cele două divizii, cari trebuiau să treacă Mincio, pe la Borghetto, ca să se unească cu Quasdanovici, găsesc podul stricat. Würmser, cu celelalte două divizii, ajunge la Mantua, în ziua de 1 August; dar nu mai găsește acți decât urmele lucrărilor de asediu și restul materialului ce Serurier fusese nevoit să-l iașe.

La 2 August, Würmser primește știri pozitive asupra evenimentelor cari avuseseră loc în partea unde operă Quasdanovici.

Situația generală a ambelor părți, la 2 August, este:

Francezii: Diviziile Sauret și Despinoy, cu o semi-

brigadă din divizia Augereau, la Salo și Gavardo, în observarea coloanei lui Quasdanovici.

Augereau, cu restul diviziei și o parte din trupele diviziei Serurier, ocupă Brescia.

Massena la Lonato; Kilmaine, cu cavaleria, la Montechiaro; Serurier, cu restul diviziei sale, la Marcarja.

Austriacii: Quasdanovici, cu întreaga sa coloană, spre Gavardo.

O divizie din coloană Würmser înaintea Peschierrei; două divizii la Borgheto, iar două la Mantua cu un detașament la Goito.

Bătăliile dela Lonato și Castiglione, 3 August.

Napoleon, după ce bătuse și pusese în inferioritate pe Quasdanovici, hotărăște, acum, să atace pe Würmser, care era cel mai periculos, chiamă pe Augereau dela Brescia la Montechiaro, unde ajunge în seara zilei de 2 August, tocmai când se retrăsese aici Vallet ce fusese bătut la Castiglione. A doua zi, 3 August, Augereau trebuie să atace pe Liptay și să reia Castiglione.. Massena trebuie să atace trupele lui Würmser pe care le avea în față.

Generalul Guyau, (care înlocuise pe Sauret), să rămână pe loc la Salo, iar Despinoy să atace din nou pe Quasdanovici la Gavardo.

Napoleon se găsește la Lonato cu divizia Massena.

În ziua de 3 August, trebuie să se producă trei ofensive al căror rezultat a fost:

Augereau atacă pe Liptay și după o luptă înversunată, îl bate, ocupă Castiglione, iar Liptay este forțat să se retragă înapoi spre Solferino, unde se găsește grosul celor două divizii ale lui Würmser. Atacul contra lui Quasdanovici nu reușește, Despinoy e bătut și aruncat peste Brescia.

Würmser trecuse Mincio, pe la Peschiera și Borgheto și distrusese avantgarda lui Massena făcând prizonier pe generalul Pijon.

În acest timp sosește Napoleon cu grosul diviziei

Massena. Trupele austriace se întinseseră prea mult cu aripa dreaptă ca să capete drumul spre Salo. Napoleon pronunță un atac viguros asupra centrului lor, ocupă Lonato și taie în două linia inamică: o parte este aruncată peste Mincio, iar cealaltă spre nord, unde se lovește de divizia Guyeu care ocupă Salo. Cea mai mare parte din aceste trupe sunt făcute prizoniere și foarte puține reușesc să se strecoare spre Gavardo, unde se găseă, încă, Quasdanovici.

Castiglione, 5 August.

Würmser luă dispoziții să-și adune toate trupele pentru a da o bătălie decisivă. A doua zi, 4 August, chiamă divizia ce o trimise în urmărirea lui Serurier spre Marcaria, adună trupele ce luaseră parte la bătălia dela Lonato și cele două divizii ce se găseau sub comanda sa personală spre Mantua cari nu luaseră parte la evenimentele dela 3 August. Toate aceste trupe le adună între Solferino și Chiesse unde hotărăște să primească bătălia.

Napoleon hotărăște să-și adune toate forțele la Castiglione. Cheamă pe Massena dela Lonato, iar generalului Fiorela, care înlocuise în comanda diviziei pe Serurier, (bolnav), îi dă ordin a pleca dela Marcaria, în noaptea de 4 August, către Ghidizolo, căzând astfel în spatele și aripa stângă a lui Würmser. A doua zi, 5 August, dimineața, Napoleon simulează o mișcare de retragere, pentru a-l scoate pe Würmser din poziția ce ocupă, ceea ce reușește. În acest timp sosește divizia Serurier care cade asupra stânzei lui Würmser. Această apariție, neașteptată, forță pe Würmser să se întindă spre dreapta sa. După o canonadă, executată de 20 piese de artilerie, aripa stângă a lui Würmser este pusă pe fugă.

Massena execută un atac asupra dreptei inamice, în timp ce Augereau pătrunde centrul liniei de bătăie. Würmser este complect bătut și aruncat spre Mincio, pe care-l trece pe la Borgheto.

A doua zi, dimineața, Napoleon trimite pe Massena

să treacă Mincio, pe la Peschiera, asupra stânzei lui Würmser, iar pe Augereau direct pe urma lui.

Würmser, ordonase, însă, la timp retragerea generală, luând drumul Tirolului și scăpând, cu modul acesta, de o nouă înfrângere.

La Ala se întâlnesc cu Quasdanovici și continuă drumul până la Trenta.

Napoleon lasă pe Massena să execute urmărirea și să împedice pe inamic de a reocupa pozițiile de la Corona. Augereau este trimis la Verona, iar Fiorella este însărcinat să execute investirea Mantuei.

OBSERVAȚIUNI ȘI ÎNVĂȚĂMINTE ASUPRA PRIMEI OFENSIVE A LUI NAPOLEON.

1. Din punct de vedere teoretic „planul marelui Würmser, la începutul lui August, era defectos, căci cele trei coloane ale sale, una sub ordinele sale directe, cealaltă sub ordinele lui Quasdanovici și a treia sub Davidovici, erau separate între ele prin două mari râuri, Adigele și Mincio, mai multe lanțuri de munți și lacul de Garda”*)).

Însă, dacă executarea ar fi fost energică și viguroasă este de observat ca defectuoșitatea geografică s’ar fi corectat. De altfel, asemenea invazie au făcut germanii la 1866 în Boemia și la 1870 în Franța, totuși au reușit grație vigoarei în execuție.

„In ziua de 28 Iulie Würmser pleacă din Trenta cu o coloană tare de 18,000 oameni sub Quasdanovici pe valea Chiessei, și cu alta tare de 32,000 oameni, sub comanda sa personală, pe valea Adigelui.

Înainte a acestor două coloane se găsește generalul Sauret cu 4500 oameni ocupând Salo, și Massena cu 13,600 ocupând valea Adigelui de la Verona până la Riva. Ambele coloane austriace erau superioare trupelor franceze. În ziua de 29 Iulie, atât Sauret cât și Massena, sunt bătuti și aruncați înapoi și deci orice obstacol înlăturat deocamdată din calea celor

*) Napoleon.

două coloane austriace. Dacă aceste două coloane ar fi avut fixat un punct de adunare fie d. e. Lonato, către care să tindă toate eforturile lor la început și dacă a doua zi după respingerea lui Sauret și Massena, ambele ar fi continuat marșul în vederea concentrării lor, în seara zilei de 30, sau cel mult în dimineața de 31 Iulie, Würmser s'ar fi unit cu Quasdanovici.

În adevăr, dela Salò până la Lonato, aproximativ nu-s decât vreo 20 km., iar dela Corona, unde a avut loc întâlnirea coloanei lui Würmser cu anteposturile lui Massena, sunt vreo 40 km. La această dată Napoleon nu mai avea alte trupe decât două semi-brigade, (a 5-a și 39-a), cari, sub ordinele generalului Despinoy, ocupau Peschiera. Augereau se găsea la Legnago, 60 km., departe de Lonato, iar Serurier era ocupat cu asediul Mantuei situată la 50 km. de aceeași localitate; prin urmare, în orice caz, și cu nici un chip, nu era posibil ca nici Augereau și nici Serurier să ajungă pe punctul de concentrare înaintea celor două coloane austriace.

Rezultă, dar, în mod neîndoios, că Würmser, mascând Peschiera, avea tot timpul disponibil să-și concentreze forțele sale înaintea lui Napoleon și, în acest caz, având în vedere cele două înfrângeri suferite, cu două zile înainte, de francezi și superioritatea numerică absolută a lui Würmser, se poate prevedea că șorții de reușită erau cu mult mai numeroși în partea acestuia, decât în aceea a lui Napoleon". (Argheșcu op. citat, pag. 49).

2. Cu privire la manevrele lui Napoleon, pentru a face față ofensivei lui Würmser, nu mai rămâne îndoială că ele sunt și vor rămâne un exemplu clasic de manevre pe liniile interioare.

„Simțiam că trebuia a adopta un plan vast", zice Napoleon în raportul său către directorul executiv.

„Inamicul scoborând din Tirol prin Brescia și Adige mă puneă în mijloc; dacă armata mea era prea slabă, pentru a face față celor două coloane inamice,

ea putea, însă, să le bată separat pe fiecare din ele și prin poziția mea, mă găseam între ele; îmi era, dar, cu puțință, retrăgându-mă cu repeziciune, de a înconjura coloana inamică ce coborâse la Brescia, a o face prizonieră, sau a o bate cu desăvârșire și de acolo, a reveni spre Mincio pentru a ataca pe Wurmser și a-l sili să treacă iar în Tirol”.

Aceste rânduri cuprind în ele toate regulile și principiile fundamentale ale strategiei cu privire la operațiunile pe liniile interioare, principii care au existat cu mult înaintea lui Napoleon, ele fiind dictate de logica împrejurărilor însăși, dar, pentru aplicarea căroră, a trebuit să apară un spirit genial și de o înțelegere nemaipomenită până în acele vremuri. (Argheșcu, op. citat, pag. 50).

Din examenul situației generale, Clausevitz deduce că ofensiva lui Wurmser era nelogică; trupele sale ar fi fost mult mai necesare pentru a amenința flancul armatei lui Moreau; Tyrolul se putea apăra cu un mic număr de trupe. În orice caz era mai logic a se apăra Tyrolul, cu toate forțele, pentru a opri pe Bonaparte de a merge în ajutorul lui Moreau.

Ar fi circumstanțe atenuante pentru ofensiva lui Wurmser atunci când scopul său ar fi fost să prevină ofensiva franceză. În acest caz, însă, ea trebuia executată cu forțe superioare armatei franceze pentru a obține rezultate sigure prin o *bătălie decisivă*; o victorie ar fi deblocat Mantua, ar fi oprit intervențiunea lui Bonaparte pe Lech și poate ar fi cucerit Lombardia. Însă, Wurmser n'avea puțința să dispună de forțe superioare inamicului; atunci mai bine rămânea în defensivă.

Wurmser separă, din nou, forțele sale în 2 grupe despărțite de obstacole, expunându-le aceluiași pericol ca și în ofensiva precedentă. El spera a obține un rezultat numai prin manevra lui Davidovici. Scopul oricărei manevre este, însă, asigurarea condițiilor favorabile pentru *bătălie*; o manevră, care nu înțește o *bătălie*, nu se poate aștepta la vreun rezul-

tat pozitiv în fața unui inamic care nu evită bătălia.
(Maior Al. Lupescu, op. citat, pag. 97).

A doua ofensivă a lui Würmser.

Către finele lunii August, Würmser dispunea de 45,000 oameni, cu cari trebuia să coboare pentru a doua oară în câmpiile Italiei, după proiectul următor:

A coborî cu o parte din forțe pe valea Brentei spre Bassano, pentru a-l atrage pe Napoleon în aceeași direcție, în care timp, cealaltă parte, care rămâne deocamdată spre Trenta, să coboare valea Adigelui pentru a cădea pe comunicațiile francezilor.

Pentru valea Brentei dispunea de 25,000 oameni, împărțiți în trei divizii, (Mezaros, Sebottendorf și Quasdanovici), în marș dela Trenta spre Bassano, unde divizia Mezaros ajunsese încă din ziua de 31 August.

Pentru cealaltă parte dispunea de 20,000 oameni, sub comanda lui Davidovici, care acoperea Tirolul și care trebuia să coboare valea Adigelui cu însărcinarea de a intercepta comunicațiile dinapoi ale armatei franceze.

Napoleon nu se ocupase, în August, decât cu măcuri de ordine interioară și cu tot ce privea reprovizionarea și reorganizarea trupelor sale. În acest timp primise un ajutor de 20,000 oameni, astfel dispunea de 45,000 oameni.

Către finele lunii August, diviziile sale erau în următoarea situație: Massena la Rivoli, supraveghind partea din Adige și lacul de Garda. Augereau la Verona. Vaubois, (fosta Sauret), la Storo. Divizia Sahu-guet, (fosta Serurier), blocă Mantua. Kilmaine, cu cavaleia, între Mincio și Adige, formând rezerva generală.

Operațiunile contra coloanei Davidovici.

În a doua jumătate August, Napoleon primise instrucțiuni dela Directorat să execute o ofensivă în

Tirol, contra lui Würmser, pentru a-l opri să vină în Bavaria în ajutorul arhiducelui Carol care luptă cu armatele franceze sub Moreau.

Deși la 31 August afluase Napoleon că divizia Mezaros a sosit la Bassano, totuși el nu credea într'ofensivă în această direcție.

În ziua de 2 Septembrie Napoleon începe, însă, a crede posibilă o ofensivă a lui Würmser pela Bassano, spre Verona, sau Legnago, pentru a debloca din nou Mantua.

Pentru executarea instrucțiunilor Directorului, Napoleon ia dispoziții să concentreze diviziile pe valea Adigelui, în vederea marșului general spre Trenta, unde se găsește Würmser, în modul următor pentru ziua de 2 Septembrie:

Massena se va pune în mișcare la amiazi înaintând până la Ala.

Augereau, va urma pe Massena și va pleca din Verona, în aceeași zi și la aceeași oră, pe valea Pantenai urmând drumul spre Roveredo și lăsând 1000—1200 oameni cu însăcinarea de a apăra Verona.

Vaubois, prin Torbole spre Mori să se întrunească cu Massena.

Kilmaine cu cavaleria să acopere Verona și să execute serviciul de cercetare până spre Vienza.

Sahuguet să țină blocarea Mantuei.

Aceste dispozițiuni luate de Napoleon a provocat o serie de lupte între 3 și 5 Septembrie contra lui Davidovici, cu rezultate favorabile pentru francezi. Astfel, la 5 Septembrie, Massena intră în Trenta. Davidovici se retrage spre nord și ia o nouă poziție înapoia râului Avicio, (afluent pe stânga Adigelui), la Lavis.

Vaubois, care rămăsese ceva mai în urmă, ajunge în fața trupelor austriace la Lavis pe care le atacă imediat. Davidovici este din nou bătut și forțat a se retrage către Neumarckt, iar Vaubois ocupă Lavis.

Massena rămase spre vest de Trenta, iar Augereau, conform noilor instrucțiuni ce primise, ajunsese și luase poziție la Levico pe valea Brentei.

Operațiunile contra coloanei lui Würmser.

Când se petreceau evenimentele de mai sus, pe valea Adigelui, Würmser înaintă spre Bassano, unde ajunge cu diviziile Sebottendorf și Quasdanovici în ziua de 6 Septembrie, împingând divizia Mezaros, care se găsește deja la Bassano la 31 August, spre Mantua.

Napoleon, informat de Kilmaine, că divizia Mezaros înaintează spre Adige și că probabil la 7 Septembrie va ataca Verona, se hotărăște a se întoarce pe valea Brentei „pentru a ataca pe inamic la Bassano, pentru a-i tăia comunicațiile înapoi, dacă ar fi o mișcare spre Verona”.

Lasă divizia Vaubois la Lavis cu însărcinarea de a observa pe Davidovici, acoperind astfel spatele armatei de operații de pe valea Brantei; iar el, în dimineața zilei de 6 Septembrie, se pune în marș, luând valea Brentei cu divizia Augereau în cap și Massena în a doua linie.

A doua zi dimineața, antegarda sa ajunge la Primolano, unde se lovește de 3 batalioane croați, ariergardă fixă, lăsate de Würmser să-i acopere spatele. Această ariergardă este înconjurată și nevoită a depune armele, deschizând astfel drumul armatei franceze, care în noaptea de 7 bivuahează lângă satul Cismone.

La 8 Septembrie, ora 7 dimineața, Napoleon se găsește în fața trupelor lui Würmser, care luase poziție lângă Bassano, pe un platou pe malul Brentei. Imediat Augereau atacă dreapta, Massena pe cea stânga și astfel trupele inamice sunt bătute și aruncate în Bassano, de unde, în cea mai mare dezordine se retrag către Vicenza, iar Bassano este ocupat de francezi, cari pun stăpânire pe tot materialul, trăsăturile de provizii, echipagiul de poduri ce avea armata lui Würmser și peste 5000 prizonieri.

Urmărirea.

Würmser se retrage pe drumul Vicenței către Verona, întâlnindu-se la Montebello cu divizia Mezaros.

A doua zi după bătălie, Napoleon ia dispoziții imediate pentru urmărire, și trimite pe Massena să execute urmărirea directă pe drumul pe care se retrăsese Wurmser, iar pe Augereau îl trimite spre Padua, ca să se intercepteze drumul spre Friuli.

Dela Montebello, Wurmser ne mai știind ce direcție să ia, se îndreptează spre sud către Albaredo și în seara de 10 el ajunge la Legnago, și trece Adigele pe aci. Napoleon, aflând de trecerea lui Wurmser, ordonă lui Augereau, care ajunsese la Padua, a se îndrepta spre Legnago, iar el cu divizia Massena, se îndreaptă direct spre Sanguinetto, (pe drumul Legnago-Mantua), unde ajunge în dimineața de 11 Septembrie.

Wurmser, strâns de toate părțile, trebuia să fie prins aci, dar în acest timp generallu Ott, comandantul antegardei austriace, ataca disperat antegarda lui Massena, respingând către Ronco și deschizând astfel drumul grosului trupelor lui Wurmser spre Sanguinetto. Wurmser continuă marșul toată noaptea; ajungând, însă, la Nogara. Dar aci fiind drumul închis se reabate spre sud, către Villa-Inpenta. Aci podul era ocupat, de un slab detașament din trupele de investire, pe care-l respinge și reușește să intre în Mantua unde se închide cu rămășițele trupelor sale.

Diviziile franceze continuă marșul spre Mantua strângându-l din ce în ce și închizând din nou cercul de investire. În ziua de 10 Septembrie situația lor este cea următoare: Divizia Sahuguet formează dreapta spre Favorita, Massena centrul la Due-Costelli, iar Augereau, stânga la Governolo.

OBSERVAȚIUNI ȘI INVĂȚĂMINTE ASUPRA OFENSIVEI A DOUA A LUI WURMSER.

a) Strategia admite înaintarea către inamic pe mai multe coloane, în scopul de a se concentra, ulterior, înainte de izbirea cu inamicul. Așa s'a procedat în 1864, 1866, 1870 1904 914. Dar se cere condițiunea

ca în timpul înaintării inamicul să nu aibă posibilitate de a bate fiecare coloană în parte.

Dar, acest din urmă punct de vedere, planul înaintării lui Würmser pe 2 coloane este de condamnat. El nu numai că n'a ținut seamă de adversar, dar a contat chiar pe greșelile care le-ar face adversarul, ceea ce nu este admis în alcătuirea unui plan de război. Din contră, trebuie presupus că noi putem face toate greșelile și că inamicul, nu va face nici una.

Würmser a crezut că va atrage pe Napoleon în partea estică a teatrului de operație; însă Napoleon n'a făcut această greșală, așa că toate prevederile proiectului au căzut cu desăvârșire și tot restul operațiilor a fost lăsat la voia întâmplării.

b) Würmser, intră în Italia tot în două coloane, separate una de alta printr'o distanță destul de mare, ceea ce făcea cu neputință întâlnirea lor înainte de a se întâlni una din ele cu inamicul.

Napoleon, dela început, era pus în mijlocul acestor două coloane și i se dădea posibilitatea de a se arunca, cu forțe superioare, succesiv asupra fiecăreia din ele și a le bate în parte cu mai multă ușurință ca în cazul întâi.

c) Proiectul de a opera pe valea Brentei ar fi dus poate la rezultate pozitive, dacă aplicarea lui s'ar fi făcut cu toate forțele lui Würmser. Asemenea plan ar fi avut următoarele șanse:

1. Dacă Napoleon apucă spre Tirol, s'ar fi produs o bătălie decisivă între Vincenza și Verona. Würmser, chiar în cazul când ar fi fost bătut, avea două linii de retragere: sau în Tirol pe valea Brentei, sau în Friul.

2. Dacă Napoleon a fost deja intrat în Tirol, când Würmser coborâ spre Bassano, cu totalitatea forțelor sale, este evident că Napoleon n'ar fi îndrăsnit să apuce pe valea Brentei ca să cadă în spatele armatei austriace, căci prin această mișcare își pierdea, cu

totul, comunicațiile sale dinapoi și o bătălie pierdută la Bassano l'ar fi aruncat în Tirol.

3. Napoleon ar fi fost nevoit, prin urmare, să coboare înapoi valea Adigelui, în care interval Würmser ar fi avut timp, să ridice asediul Mantuei și să pună capăt campaniei prin o bătălie decisivă dată cu totalitatea forțelor de cari dispunea.

d) Napoleon n'a avut plan precis de operație, dar a ales un punct de unde să facă față oricărei eventualități, rămânând ca după ce va cunoaște intențiile și mișcările inamicului să se folosească asupra planului de operație.

El nu credea că Würmser va înainta pe valea Brentei.

Ajuns, însă, la Trenta, după ce bate pe Davidovici, renunță de a mai înainta spre nord, în vederea întrunirii cu Moreau și se întoarce pe valea Brentei pe urmele lui Würmser, lăsând pe Vaubois spre Lavis, ca să-l acopere contra unei eventuale întoarceri ofensive a lui Davidovici.

El prinde adevărata situație în primul moment și ia, imediat, rezoluția care însă nu putea să dea rezultate fără îndrăzneală și energia ce-l caracterizează și fără încrederea absolută ce are în el însuși.

e) Repeziciunea cu care și pune în aplicare, Napoleon, planul de a cădea în spatele lui Würmser este atât de mare, încât cade ca o lovitură de trăsnet asupra lui Würmser, care nu s'a trezit din zăpăceala în care l'a adus, decât când s'a văzut în siguranță înăuntrul întăriturilor Mantuei.

f) Trebuesc trase învățături de prevedere, energie și repeziciune și din modul cum Napoleon a organizat interceptarea comunicațiilor lui Würmser, după ce îl bate la Bassano, trimetând pe Massena spre Ronco și pe Augereau spre Padua.

Plecat din Bassano, în dimineața de 9 Septembrie, Massena trece Adigele la Ronco, în seara zilei de 10 Septembrie, făcând astfel peste 60 km în 36 ore.

Augereau, îndreptat, mai întâi, spre Padua, în

dimineata de 9, este chemat apoi la Legnago unde ajunge în seara de 11, făcând astfel peste 90 km. în 60 ore.

Numai datorită greșelii comandantului unui slab detașament francez însărcinat de Sehuguet să apere podul dela Legnago și în urma îndrăznelei generalului Ott, la Cerea, Würmser ia înaintea diviziilor franceze care-l urmăreau și scapă de rușinea unei capitulații în câmp deschis.

Scopul ofensivei lui Würmser era deblocarea Mantuei; din acest punct de vedere ea nu reușește. Cauza nereușitei este *separațiunea forțelor*, care a expus pe austriaci, deși superiori în număr, armatei franceze, să se prezinte cu forțe inferioare acestora în toate luptele care au avut loc în această perioadă a campaniei..

Würmser divide forțele sale, cu intențiunea de a obține două rezultate pe două căi diferite: Deblocarea Mantuei prin coloana sa, retragerea francezilor, amenințați de Quasdanovici pe linia lor de comunicație.

Ori, ambele aceste rezultate s'ar fi obținut dintr'oa dată, prin o bătălie dată cu totalitatea forțelor austriace asupra armatei franceze inferioare ca număr; însă, pentru aceasta forțele lui Würmser trebuia să opereze întrunite, adoptând o singură linie de operație. Linia Adigelui prezintă căi de comunicațiune suficiente pentru o armată de 47,000 oameni. (Major Al. Lupescu, op. citat, pag. 89).

III,

OPERAȚIUNILE LUI NAPOLEON CONTRA LUI ALVINZI

Prima ofensivă a lui Napoleon.

Guvernul austriac, deși avea bucuria succeselor arhiducelui Carol contra trupelor lui Moreau, neputând suferi înfrângerea lui Würmser din Italia, ho-

țărăște formarea unei noi armate, a cărei comandă fu încredințată feldzeugmeister-ului Alvinzi cu însărcinarea de a lua din nou ofensiva în Italia și a debloca Mantua.

Cu mari eforturi, se formează între Isonzo și Tagliamento o armată de 28—30,000 oameni, având ca sămbure coloana lui Quasdanovici, (6000 oameni), și o altă armată a trupelor din Tirol sub comanda lui Davidovici cari se retrăsese spre Neumarckt, de aproape 20,000 oameni, fără de miliția de tirolieni cu care era încă întărită această armată.

Ofensiva trebuia luată sistematic, de ambele armate, astfel:

Alvinzi să treacă Piava, îndreptându-se prin Bassano, luând Trenta, să coboare valea Adigelui, asigurând prin aceasta extrema dreaptă a armatei lui Alvinzi contra unei încercări de atac al francezilor prin Tirol.

Mareșalul Würmsier, închis în Mantua, să încerce o eșire, căzând astfel în spatele armatei franceze care s'ar fi găsit spre Verona.

În acest timp Napoleon formase corpul de investiție al Mantuei cu diviziile Dallemagne și a Sahuquet, (9000 oameni), cu brigada de cavalerie Beaumont, sub comanda generalului Kilmaine, însărcinat cu blocarea Mantuei.

Celelalte divizii erau răspândite astfel:

Massena, cu brigada de cavalerie Murat, spre Bassano; iar Augereau la Verona. Vaubois acoperea Tirolul.

În tot acest timp Napoleon se ocupă cu administrația provinciilor cucerite, neîncetând a cere directorului trupe de ajutor, deoarece prevedea că în curând Austria va lua din nou ofensiva.

Către finele lunii Octombrie, cu ajutoarele ce-i sîsesc din Franța, efectivul armatei franceze se ridică la 40,000 oameni, în cari intră și trupele ce fac diferite garnizoane.

Spiritul general al populației din Italia de nord, din Bolonia, Modena și Regio, începuse să fie cu

totul favorabil francezilor, mai cu seamă în urma înfrângerii lui Würmser.

Cu toate acestea, situația militară a lui Napoleon nu era ușoară, căci armata de investire era mobilizată aci, divizia Vaubois trebuia să rămână în Tirol, ca să țină în loc corpul lui Davidovici, astfel că armata de operații se compunea numai din diviziile Massena și Augereau, cu brigada de cavalerie Murat. În total, vreo 19,000 oameni, în timp ce armata lui Alvinzi trecea de 28,000 oameni, lucru ce Napoleon nu numai că-l știa, dar evaluă la o cifră mult mai mare acest efectiv.

Evenimentele, însă, se succedau repede, așa că Napoleon adoptă planul următor:

Massena să se țină la Bassano până ce inamicul va apare, când va trebui să se retragă spre Vicenza, unde să se întrunească cu Augereau. Vaubois să atace pe Davidovici, să-l respingă spre Neumarkt, după care să trimită 3000 oameni spre Vicenza, unde tocmai trebuia să sosească și Alvinzi slăbit de marșuri și de timpul nefavorabil. Cu aceste forțe, întrunite, Napoleon trebuia să-l atace, având toate probabilitățile unei victorii sigure, după care, intențunea sa era de a urmă valea Brentei întorcându-se contra lui Davidovici în Tirol.

Alvinzi trece Piava în ziua de 2 Noembrie și se îndreaptă către Verona în două coloane: una sub Quasdanovici, spre Bassano, cealaltă sub Provera, spre Citadela, unde ajunge la 4 Noembrie.

În ziua de 5 Noembrie ambele divizii franceze, (Massena și Augereau), sunt întrunite la Vicenza, în timp ce Alvinzi nu se mișcă din Bassano.

Deși ajutorul de 3000 oameni din divizia Vaubois nu sosise, Napoleon hotărăște să atace pe Alvinzi, care se găsea cu aripa dreaptă la Bassano și stânga la Citadela.

În ziua de 6 Noembrie divizia Augereau, pornește spre Bassano, iar divizia Massena spre Citadela.

În ambele părți lupta se angajează în aceeași zi și durează până seara, fără rezultat. Austriacii n'au

putut fi scoși din pozițiile ce ocupau, francezii n'au reușit să treacă Brenta.

Din punct de vedere strategic situația lui Napoleon pe Brenta, devenind periculoasă prin faptul că Vaubois fusese bătut în Tirol și Davidovici putea coborî valea Adigelui spre Verona, căzându-i în spate, Napoleon, a doua zi, 7 Noembrie, se retrage din nou spre Verona, unde ajunge în ziua de 8. Alvinzi pleacă de pe Brenta în urmărirea lui Napoleon și în ziua de 11 ajunge la Vilanova pe Alpon, împingând antegarda sa până la Caldiero.

Vaubois, bătut de Davidovici, fiind amenințat a se tăia retragerea prin Mori și Torboli și găsindu-se în imposibilitate de a face față pe dreapta Adigelui, se retrage spre Rivoli și Corona, unde ajunge în ziua de 8, când diviziile Augereau și Massena, retrăgându-se pe Brenta, ajunseseră la Verona.

Luptele din jurul Veronei.

Situația lui Napoleon devenise critică, având în față pe Alvinzi cu totul superior și în spate pe Davidovici cari din zi în zi putea să respingă pe Vaubois din poziția ce ocupase la Rivoli. Profitând de nemișcarea lui Davidovici, Napoleon se hotărăște să atace inamicul ce-l avea în față și care deocamdată era cel mai periculos. Alvinzi, la rândul său, se hotărăște, și el, să atace Verona în ziua de 11 Noembrie, ceea ce dă loc la o luptă de întâlnire la San-Mihail, între antegarda acestuia, comandată de prințul Hohenzolern și trupele lui Napoleon și în care antegarda austriacă este bătută și aruncată până în Caldiero. Pentru ziua următoare avantgarda austriacă este întărită cu trupe dinapoi și ocupă o poziție destul de tare, având stânga pe Caldiero și dreapta pe satul Colognola.

Napoleon dispune ca în ziua de 12 Noembrie Augereau să atace stânga pozițiunii la Caldiero, Massena să execute o mișcare de învăluire asupra dreptei inamice sprijinită pe Colognola.

Augereau reușește să ocupe Caldiero, în timp ce

Massena izbută să termine mișcarea sa către orele 4 seara. La această oră, însă sosește grosul trupelor lui Alvinzi și atacă cu două coloane pe Augereau, care ocupase Caldiero și cu una pe Massena care ajunsese la Colognola. Diviziile franceze nu mai pot rezistă și sunt nevoite a se retrage pe pozițiile din ajun, unde rămân pentru timpul nopții, iar a doua zi, 13 Noembrie, se retrag la Verona.

Alvinzi rămâne, deocamdată, pe poziția cucerită, dar nu profită de ocazia care-i dădea o victorie sigură.

În acest timp Davidovici stă în fața lui Vaubois, fără nicio încercare ca să-l arunce din poziția ocupată.

Manevra dela Arcole în zilele de 15, 16 și 17 Noembrie.

Situația lui Napoleon era foarte grea. Alvinzi superior în număr ar fi putut să-l atace în câmp deschis cu mulți sorți de izbândă.

În ziua de 13, nu ia nicio măsură. Napoleon raportează direcției statului situația grea în care se găsește și cere ajutor. El, însă, nefiind omul care să aștepte salvarea dela alții, caută singur soluția și începe să compenseze prin felul terenului și al manevrei ceea ce-i lipsește ca număr.

În consecință, se hotărăște a lăsa câteva trupe la Verona, cu însărcinarea pentru a ține pe inamic în această parte, iar cu grosul forțelor sale să treacă ca să execute o mișcare înconjurătoare pe la Ronco și să cadă asupra extremei stângi și în spatele armatei lui Alvinzi.

Regiunea, pe care avea să se execute această mișcare, este cuprinsă între Adige și râul Alpon, formând un triunghi cu a treia latură pe șoseaua Vicenza-Verona, pe porțiunea dela Vilanova la Caldiero. Regiunea este acoperită de mlaștine și smârcuri și nu poate fi traversată decât pe singurile două diguri cari pornesc dela Ronco și conduc la Verona și la Vilanova.

În seara de 14 Noembrie lasă pe Kilmaine în

Verona cu 1500 oameni, iar el cu diviziile lui Massena și Augereau trece Adigele la Ronco, unde ajunge în zori de ziuă și trece din nou pe stânga Adigelui pe un pod ce-l aruncase cu 12 ore înaintea; de aici Massena este îndreptat pe digul Belfiore, iar Augereau pe cel care duce la Arcole.

15 Noembrie. Alvinzi luase dispozițiuni să atace direct Verona cu o parte din trupe iar cu o parte să treacă Adigele pe la Zevio și să învâle pe Napoleon pe care-l crede în Verona.

La Arcole, Alvinzi, avea două batalioane de croați.

Alvinzi, fiind informat de apariția francezilor spre stânga sa, deși nu crede, la început; că poate fi altceva decât o simplă demonstrație, formează două coloane: una sub Provera, se îndreaptă spre Belfiore; cealaltă sub Mitrowski, spre Arcole.

Augereau ajunge la Arcole și atacă de front până seara, însă este respins cu pierderi.

Insuși Napoleon a atacat, în capul trupelor, dar nu a reușit; era chiar să cadă prizonier.

Văzând imposibilitatea atacului de front, Napoleon trimite o brigadă pe la Albaredo, (din josul confluenței lui Alpon), ca să cadă în spatele trupelor inamice, dar până să sosească brigada, austriacii se retraseră singuri.

În acest timp, Massena atacă și respinge coloana austriacă ce avea în față până la Belfiore și Porcil, pe care-l ocupă și aici se termină însărcinarea sa pentru această zi.

16 Noembrie. Alvinzi, înțelegând intențiunea lui Napoleon, schimbă poziția către finele zilei de 15 Lasă 6 batalioane între Caldiero și Porcil, pentru a ține în loc coloana lui Massena, care ocupase Belfiore, iar cu grosul forțelor sale ia poziție pe malul stâng al râului Alpon, între San-Bonifacio și San-Stefano. Prin nereușita zilei de 15 și prin schimbarea de poziție a armatei austriace, mișcarea înconjurătoare, proiectată de Napoleon pe la Vilanova nu mai era posibilă.

Napoleon crede imprudent a rămâne, pentru tim-

pul nopții, în mijlocul acestor mlaștine, și de aceea retrage ambele coloane pe dreapta Adigelui, la Ronco, nelăsând pe stânga decât anteposturile.

Dar, în timpul nopții, primind știrea că Vaubois n'a fost încă a tacat de Davidovici, se hotărăște să ia din nou ofensiva îndreptând pe Massena spre Belliole di Porcil și pe Augereau spre Arcolo.

Alvinzi, observând mișcarea de retragere a francezilor, se hotărăște și el să ia ofensiva a doua zi, cu două coloane pe cele două diguri. Astfel, adversarii se întâlnesc și în ambele părți austriacii sunt bătuiți, dar rezultatul final e mai puțin favorabil pentru Napoleon ca în ziua precedentă, căci deși Massena recupără iar satul Porcil, Augereau, însă, ajungând la Arcole, nu reușește să treacă podul. Napoleon din nou se retrage pe dreapta Adigelui, așa că situația rămâne identică ca cea din noaptea precedentă.

17 Noiembrie. Napoleon socotește că inamicul trebuie să fi fost sdruncinat moralicește și materialicește și că o ultimă efortare ar putea să ducă la desnodământ final și avantajos francezilor. Se mai impunea efortarea aceasta, căci, din oră în oră, putea să-i vină știrea că Vaubois a fost respins de Davidovici, la Rivoli și Corona, și în acest caz spatele i-ar fi fost amenințat.

Napoleon proiectează din nou mișcarea înconjurătoare, însă pe o scară mai mică și anume:

Massena, cu o semibrigadă, va înainta din nou spre Porcil, cu însărcinarea de a se opune coloanei austriace, care ar înainta pe acest dig către Ronco, iar o altă semibrigadă, condusă de generalul Robert, trebuie să înainteze spre Arcole.

Divizia Augereau și cu trupele disponibile să treacă Alpon pe un pod aruncat aproape de confluența cu Adigele și să îndrepte atacul, în câmp deschis, asupra aripii stângi inamice care se găsea în aer.

În acest timp, garnizoana din Legnago, compusă din două batalioane, patru tunuri și 200 călăreți, a-

veà ordinul să treacă Adigele și înaintând spre nord să cadă în spatele aripei stângi a lui Alvinzi.

Alvinzi, fiind convins că Napoleon se retrage spre Mantua, ia ofensiva pe cele două diguri, către Ronco și se întâlnește cu semibrigadele diviziei Massena, care înaintau spre Porcil și Arcole. Antegardele austriace sunt bătute și aruncate înapoi. Ambele semibrigade franceze înaintază pe digurile respective, dar, lovindu-se cu grosul forțelor austriace, sunt respinse până spre Ronco. Aci, fiind întărite cu trupe de rezerva diviziei care rămăsese la bifurcația digurilor, semibrigada despre Porcil, aruncă din nou pe austriaci înapoi, ceea ce avu loc și spre Arcole pe la orele 2.

În acest timp Augereau trecuse râul Alpon și se găsea desfășurat, cu stânga, pe acest râu, având în față grosul trupelor lui Alvinzi, a cărui aripă dreaptă era sprijinită pe Arcole, iar stânga în câmpia deschisă către satul Bonaldo.

Augereau înaintază și pronunță atacul asupra aripei stângi inamice. În acest timp apare și garnizoana din Legnago către extrema stângă a frontului de luptă austriac. Această apariție, neașteptată, cât și faptul că trupele austriace se găseau în poziție defavorabilă și erau sleite de oboseală, determină că Alvinzi e nevoit să bată în retragere către Vilanova.

Massena trece Alpon, și urmărește pe Alvinzi, în retragerea sa, spre Vilanova.

Noaptea, diviziile Massena și Augereau bivouachează între Arcole și San-Gregorio, austriacii la Vilanova.

Pierderile austriacilor, în aceste trei zile de luptă, se ridică la 4000 morți și aproape tot atâția prizonieri; ale francezilor 200 morți și 900 răniți

Napoleon contra lui Davidovici.

Davidovici, care stătea de aproape opt zile în fața lui Vaubois la Rivoli, se notărăște să atace chiar în ziua de 17 Noembrie.

Vaubois este bătut și aruncat prin Busolengo-Castelnuovo-Peschiera înapoia lui Mincio.

Napoleon, văzând că Alvinzi continuă a se retrage, trimite în urmărirea sa numai trupele de cavalerie, iar el, cu cele două divizii, pleacă imediat contra lui Davidovici. Trimite pe Massena spre Vilanfranca, ca să se întrunească cu Vaubois, iar Augereau este îndreptat prin Verona, pe stânga Adigelui, către Dolce, pentru a tăia retragerea lui Davidovici, care se găsește la Castelnuovo.

Davidovici, auzind de retragerea lui Alvinzi, ia dispozițiuni de retragere înainte ca mișcarea lui Augereau să fie executată. Massena, unindu-se cu Vaubois, se îndreaptă spre Castelnuovo și, în apropiere de Canpana, ajungând ariergarda lui Davidovici pe care o atacă și resping.

Alvinzi văzând că este slab urmărit, se întoarce înapoi în ajutorul lui Davidovici.

Napoleon revine, în ziua de 20, la Verona, ceea ce face pe Alvinzi a se retrage înapoia Brentei și astfel se isprăvește și această a treia încercare a Austriei de a despresura Mantua.

Würmser încearcă, în ziua de 23 Noembrie, să execute o eșire, dar nu reușește.

În urma acestei campanii, trupele franceze iau următoarele poziții pe cari rămân până la finele lunii Decembrie..

Massena la Verona, Augereau la Legnago; generalul Joubert, care înlocuește pe Vaubois, (judecat de Napoleon incapabil de a comanda o divizie), la Rivoli. Serurier, care înlocuește pe Kilmaine, bolnav, ia comanda corpului de investire. Divizia Rey ia poziția la Brescia și o brigadă, (Victor), la Castelnuovo.

Observațiuni și învățăminte asupra primei ofensive a lui Alvinzi.

a) Înaintarea, pe două coloane, în prima ofensivă a lui Alvinzi, a fost o consecință fatală a despărțirii

celor doi sâmburi ai armatelor lui Würmser rămași din a doua ofensivă a lui în Friul și Tirol.

Din această înaintare putea să nască o învăluire strategică a armatei lui Napoleon, sau o concentrare a celor două coloane și apoi o bătălie decisivă.

O linie strategică duce la rezultate strategice, când adversarul nu este un Napoleon, cu o concepție genială și o energie fără precedent.

Singurul plan care ar fi putut duce, mai repede, la rezultate pozitive pentru Alvinzi, nu era altul decât o mare bătălie decisivă, dată cu toate forțele de care dispunea.

Această concentrare s'ar fi putut face astfel: Davidovici putea, după ce a respins pe Vaubois până la Roveredo, să lase în această parte miliția de tirolieni de care dispunea și o mică parte din trupele regulate, iar cu restul forțelor, (15,000 oameni), să se cabată pe valea Brentei ca să se întrunească cu Alvinzi la Bassano, ocupat, în adevăr, de Massena; dar care s'ar fi retras imediat, cum a și făcut, dealuri, la apropierea lui Alvinzi.

Alvinzi ar fi dispus de o armată de 43—45,000 oameni, cu care ar fi continuat marșul spre Verona, direct contra lui Napoleon, care nu dispunea decât de două divizii cu un efectiv total de 19.000 oameni, cu cari era forțat să primească bătălia ce i-o impunea adversarul, în vreme ce Würmser ar fi încercat să rupă blocusul și să execute o eșire din Mantua.

Dacă Napoleon, văzând inferioritatea în care se găsea, n'ar fi primit bătălia atunci singura soluție, pentru el, nu mai era alta decât ai se retrage înapoia lui Mincio și, în acest caz, garnizoana din Mantua era scăpată dela sine, căci desigur s'ar fi retras și corpul care ținea blocarea. De aci în colo, prin unirea armatei lui Alvinzi cu Würmser, afacerea se ușura și Napoleon n'ar fi întârziat a mai rămâne multă vreme nici înapoia lui Mincio.

b) În strategie ca în orice acte de voință, sunt cazuri când un plan nereușit, nu trebuie să încapățineze pe învins pentru a persista în el, dar nici nu

trebuie să-l facă a renunța la încercări în altă direcție.

Napoleon își propune să țină în loc pe Davidovici, cât mai mult posibil, că să poată isprăvi întâi cu Alvinzi, după care să se întoarcă pe valea Brentei asupra celui dintâi, repetând astfel manevra contra lui Würmsler în sens invers.

Imprejurările însă-i sunt defavorabile, adică nu obține victoria asupra lui Alvinzi.

Nereușind atacul asupra lui Alvinzi, și primind, în același timp, știri nefavorabile din Tirol, Napoleon schimbă, imediat, planul său și se retrage spre Verona.

De aci vrea să trimeată pe Massena în ajutor lui Vaubois, care fusese bătut în trei rânduri de către Davidovici; dar, văzând, în cele din urmă, ezitarea acestuia, revine asupra hotărârei sale și caută iar să rezolve afacerea lui Alvinzi. Nici de astă dată, însă, nu reușește în hotărârea sa și atunci singura soluțiune pentru un alt general, ar fi fost să se retragă înapoia lui Mincio.

Napoleon știe, însă, că legile războiului sunt influențate de nenumărați factori neprevăzuți și ca atare soluțiile unei probleme de război nu sunt identice în orice loc și orice timp. În consecință, nereușind lupta în jurul Veronei, la 11 Noembrie, el găsește o altă soluție în „manevra dela Arcole”, unde; în fine, are loc desnodământul întregii afaceri.

c) Din cauză că Napoleon a schimbat, imediat, planul de operație, după nereușita contra lui Davidovici, se trage următoarea învățătură, pe care strategia o recomandă: Un proiect de operație nu poate prevedea decât evenimentele până la prima ciocnire, toate celelalte proiecte suferind modificări, reese că este mai bine să nu fie făcute.

d) Comparând cazurile și învățăturile dela punctele b și c cu proiectul de operație al germanilor în războiul cel mare din 1914—1918, ne putem întreba: încăpăținarea lor de a persista în același scop

și acelaș plan, după înfrângerea dela Marnă, nu le-a fost fatală?!

A DOUA OFENSIVĂ A LUI ALVINZI.

Situația politică și militară. Timp de o lună și jumătate Napoleon se ocupă exclusiv cu administrația și partea politică a statelor din Italia de nord.

Deși Napoleon avusese succese aci, totuși, încheierea unei păci, sau cel puțin un armistițiu, pentru un timp oarecare, eră dorința atât a guvernului francez, cât și aproape a întregii opinii publice din Franța.

Directoratul francez trimite un delegat în Italia cu împuternicirea de a merge la Verona și a începe negocierile pentru încheierea unui armistițiu, care însă n'a reușit, deoarece Austria a declarat că nu recunoaște republica franceză, deci nici pe delegatul ei.

În acest timp, Alvinzi desfășură, în Friul, mare activitate, pentru a-și reorganiza armata ca să ia din nou ofensiva.

La începutul anului 1797 Alvinzi dispunea de o armată de 45,000 oameni.

Alvinzi adoptă următorul proiect: Operațiile principale să aibă loc între Adige și lacul de Garda, iar în câmpie, spre Legnago și Verona, cele secundare. Deci două coloane separate.

Coloana principală, de 30,000 oameni, sub comanda lui Alvinzi, să coboare dela Roveredo pe valea Adigelui, și să atace pozițiile franceze dela Corona și Rivoli, după care să se îndrepte direct spre Mantua.

Coloana secundară, de 15.000 oameni, împărțită în două coloane: prima de 6000 oameni, sub Bajalich, să înainteze dela Bassano, spre Verona, iar cealaltă, sub Provera, (9000 oameni), să se îndrepte prin Padua spre Legnago, cu misiuni de demonstrație care să-l facă pe Napoleon să și concentreze forțele pe Adige inferior și astfel să înlesnească înaintarea coloanei principale.

Würmser fusese încunoștiințat că în curând va primi ajutoare și să prelungească, deci, cât mai mult posibil rezistența în Mantua, iar după ce va fi deblocat să se îndrepteze spre sud în statele Papale unde să întărească și să organizeze trupele.

La începutul lunii Ianuarie 1797, armata lui Alvinzi avea cartierul general la Roveredo, iar cele două coloane secundare, respectiv la Bassano și Padua.

Napoleon mai primise, ca ajutoare, două semi-brigade de infanterie și un regiment de cavalerie, în total 7000 oameni, ridicând efectivul la 46 mii oameni, din cari 2000 se găseau la Bolonia spre Statele Papale, sub Lannes, iar restul împărțit în cinci divizii comandate și repartizate astfel:

Divizia Joubert, (fosta Vaubois), la Rivoli și Bussolengo; divizia Rey, ca rezervă la Desenzano; divizia Massena, la Verona; divizia Augereau, la Legnago; Serurier, (care înlocuise pe Kilmaîne), ținea blocosul Mantuei. O rezervă a corpului de blocare, sub Victor, la Goito.

R i v o l i.

După proiectul și ordinele de operație ale lui Napoleon, Provera trebuia să se găsească la Legnago, în ziua de 9 Ianuarie, și să pronunțe atacul contra trupelor franceze, ce le-ar fi avut în fața sa, la 12; Bajalich trebuia să apară în fața Veronei, iar a doua zi, 13 Ianuarie, Alvinzi avea să atace pe Joubert la Rivoli.

Antegarda lui Provera, în ziua de 8, se angajează cu trupele înaintate ale lui Augereau, la Bevilacqua, după care bivouachează la Montagnana, și rămâne până la 13 Ianuarie fără a mai încerca un alt atac.

Napoleon, trimite imediat detașamentul de 2000 oameni, ce să găsească în Bolonia sub Lannes, către Rovigo, în ajutorul lui Augereau, iar el pleacă la Verona.

Bajalich, în ziua de 11 Ianuarie, ajunge la Cal-

diero și la două zi atacă trupele franceze la San Michael, însă este bătut și nevoit a se retrage la Caldiero.

Trecuse patru zile de când coloana Provera nu se mai mișcase dela Montagnana.

La atacul coloanei Bajalich asupra Veronei, asistase și Napoleon și văzuse că nu are înaintea decât un detașament slab. Toate acestea, precum și oarecare informațiuni primite, îl pun în pozițiune să ghidească planul austriacilor și să deducă că spre Corona trebuie îndreptată prima lovitură.

Odată hotărât să atace pe Alvinzi, Napoleon dă numai următoarele ordine pentru mișcările și situațiunea generală:

În consecință, în această zi, rezerva lui Victor dela Goito și a lui Rey dela Desenzano, să plece respectiv spre Villafranca „unde va primi ordine ulterioare” și celaldoilea la Castelnova, „unde va găsi un adjutant de stat-major care va conduce la ordinea sa de bătae”.

Massena, lasând două semibrigade în Verona, să plece cu restul de trei semibrigade „pentru a întări stânga lui Joubert”, care primise ordin să reziste și să se țină cu orice preț pe pozițiunea dela Rivoli, către care pleacă și Napoleon înaintea lui Massena.

Augereau să rămână la Legnago ca să țină în loc pe Provera.

Alvinzi, știind pe Napoleon la Bolonia, hotărăște să atace repede pe Joubert până ce nu va primi ajutoare.

Pentru acest atac în ziua de 11 Ianuarie se pune în marș pe valea Adigelui în șase coloane:

Coloana no. 1 extrema dreaptă, să înainteze pe la vest de Montebaldo prin Lumini și să cadă în spatele poziției dela Corona.

Coloana no. 2 și 3, (Liptay și Koblos), să atace poziția de front.

Coloana no. 5 urmată de a 4-a, ca rezervă a se îndreptă direct asupra poziției dela Rivoli.

Coloana No. 6, înaintând pe stânga Adigelui, să cadă în spatele poziției.

La 12 Ianuarie, coloanele 1, 2 și 3 atacă poziția dela Corona, dar atacurile fiind descusute și coloanele întâmpinând greutatea de marș și de legătură numai coloana a treia atacă de front pe Joubert, care rezistă toată ziua. În timpul nopții, însă, Joubert se retrage la Rivoli, unde rămâne toată ziua de 13 așteptând ordin dela Napoleon.

Joubert, neprimind niciun ordin și văzându-se amenințat din toate părțile, luase dispoziții să se retragă, dar, spre seara de 13 primind ordinul lui Napoleon să țină, cu orice preț, la Rivoli reocupă din nou poziția de dinaintea localității Rivoli.

Alvinzi pierde ziua de 13 cu luarea dispozițiilor pentru atacul pozițiunii dela Rivoli.

Dispoziția generală a trupelor inamice se găsește astfel în ziua de 14:

Coloana 1, (Lusignan), spre Lumini, cu însărcinarea de a înainta pe valea pârâului Tasso spre Affi, căzând, astfel, în spatele poziției dela Rivoli. Coloana 2, (Liptay), spre Caprino, cu însărcinarea de a atacă stânga platoului Rivoli. Coloana 3, (Koblos), se găsește lângă San-Giovani, trebuind să execute atacul de front asupra platoului. Coloana 4, (Ocskay), urcase pe creasta masivului Monte-Magnone, în direcțiunea capelei San-Marco, în ajutorul coloanelor 2 și 3. Coloana 5, (Quasdanovici), care cuprinde artileria, cavaleria și toate bagajele, înaintase până în fața defileului Osteria dela Dogana, eșelonată lângă cătunul Incanale. Coloana 6, (Wukasovici), pe stânga Adigelui, înaintând spre fortul Chiusa.

Divizia Joubert, ocupase platoul cu trei semi-brigade între Sarpele și Pozzolo.

În noaptea de 13 spre 14 Ianuarie, Napoleon sosește la Rivoli, și, după ce recunoaște, de pe înălțimi, diferitele coloane inamice ale căror focuri de bivac se observau din depărtare, ordonă generalului Joubert a lăsa numai o semibrigadă înaintea defileului

Osteria, iar cu două să se arunce asupra coloanei 4 și să reocupe capela San-Marco.

În zori de ziuă, Joubert, fără multă greutate, reocupă San-Marco.

În acest timp sosesc, însă, coloanele 2 și 3 austriace și o luptă violentă se angajează, până la orele 10 dimineata, când stânga franceză, fu înfrântă și aruncată înapoi. La această oră soseă, pe câmpul de bătălie, divizia Massena, care plecase dela Verona din ajun la 5 ore seara.

Napoleon trimite o semibrigadă din această divizie ca să-i acopere stânga, unde o lasă ca rezervă la Rivoli, iar cu a treia se aruncă în ajutorul stângei lui Joubert și respinge coloana a doua austriacă, (Liptay), restabilind lupta în această parte.

La aripa dreaptă franceză, coloana 5-a austriacă, (Quasdanovici), ajunge în fața semibrigadei din divizia Joubert, ce ocupă defileul Osteria.

Semibrigada franceză se aruncă asupra capului coloanei austriace, care abia începuse să deașeze și o respinge peste grosul coloanei, strânsă în defileu. O șarjă, executată de 300 călăreți, complectează victoria; iar focurile unei baterii, de 15 piese, ce se găseă pe platou, pune în cea mai mare dezordine întreaga coloană, aruncată pe defileu peste cavaleria ei proprie, peste artilerie și trăsurile de bagaj, fără a fi putut să se desfășure pentru luptă.

La această oră, centrul și stânga lui Alvinzi erau complet bătute.

Dreapta austriacă, (coloana Lusignan), fără să știe, exact, ce se petrecuse pe restul câmpului de bătălie, ajunsese la Affi, unde Napoleon îi face față cu cinci batalioane, întărite cu o baterie de 15 piese luată din rezerva generală, în timp ce rezerva dela Desenzano, sub generalul Rey, soseă tocmai în acest moment, căzând în spatele coloanei austriace. Întreagă această coloană este distrusă și făcută prizonieră, nescăpând, din ea, decât comandantul cu câțiva oameni.

Această bătălie fu cea mai mare înfrângere ce su-

feriră austriacii în cursul campaniei din Italia și cea mai strălucită victorie a lui Napoleon, în care Alvinzi rămăsese numai cu 12,000 oameni, restul fiind morți și fugiți și 13,000 prizonieri.

Napoleon, primind știrea că Provera trecuse Adigele, pe la Anghiari, lasă pe Joubert, întărit cu rezerva lui Rey, să completeze victoria a doua zi; iar el pleacă, chiar în acea noapte, spre Mantua, și dă ordin lui Massena să-l urmeze cu divizia spre Vilafranca. A doua zi, 15 Ianuarie, Joubert înaintază și atacă din nou pe Alvinzi. Rezistența austriacilor fu însă foarte scurtă în fața atacului trupelor franceze, trupele austriace, covârșite de oboseală și demoralizate, se retrag în cea mai completă dezordine în toate părțile.

Operațiunile contra lui Provera.

După patru zile de inacțiune, în ziua de 13 Ianuarie, Provera se pune în marș și ajunge, seara; în Anghiari, (ceva mai la nord de Legnago), unde aruncă un pod și trece cu întreaga sa coloană, înainte ca generalul Guyeux, care se găsea mai apropiat de acest punct, să fi putut să-l împedice.

Provera lasă o ariergardă, de 1500 oameni, cu 14 piese, ca să apere podul, iar el, cu restul coloanei, se îndreaptă către Mantua.

Augereau pleacă în ziua de 14 spre Anghiari și înconjoară ariergarda lui Provera și o forțează a depune armele, dă foc podului și apoi ia dispoziții să se întărească, pentru cazul când Provera s'ar reîntoarce spre Anghiari.

Provera ajunge în ziua de 15, la amiazi, în fața de San Giorgio, ocupat de 1200 francezi, iar în dimineața de 16 hotărăște să atace pe Serurier la Favorita în care timp Würmser să încerce o eșire în această parte.

În acest timp Napoleon, ajunge la Vilafranca, ia de aci rezerva lui Victor de 2000 oameni și în seara de 15 sosește la Roverbella.

Dar, în ziua de 16, sosește Napoleon cu divizia Massena și rezerva lui Victor și forțează pe Provera să depună armele, în timp ce Würmser este nevoit a se retrage în Mantua.

Astfel și această din urmă întreprindere a austriacilor, de a deblocă Mantua, se termină prin cea mai strălucită victorie a lui Napoleon și cea mai complectă înfrângere ce suferiră austriacii.

Observațiuni și învățăminte asupra ofensivei a doua a lui Alvinzi.

a) În strategie, ca în orice activitate reală, unde rezultatul se vede îndată după acțiune, succesul, pentru părțile pregătite și conduse la fel, trece de partea celui mai energic și mai rezistent.

Operațiunile de opt zile contra ofensivei a doua a lui Alvinzi, sunt exemplul cel mai clasic pentru introducerea acestui adevăr.

Napoleon, care la Balonia în ziua de 10 Ianuarie, primește primele știri asupra apariției lui Provera spre Legnago. În ziua de 11 pleacă la Roverbela, unde dă instrucțiuni lui Serurier pentru cazul când austriacii s'ar îndrepta spre Mantua și de aci pleacă la Verona, unde ajunge a doua zi la amiază, tocmai când trupele înanitate ale lui Massena, se angajase cu coloana lui Bajalich. El face, astfel, 140 km. în 30 ore și conduce lupta din jurul Veronei. A doua zi, 13 Ianuarie, ora 5 seara, pleacă la Rivoli, unde ajunge la ora 2 noaptea, după care parcurge tot câmpul de bătălie, recunoaște, la lumina lunii, dispozițiile lui Alvinzi, dă ordinele pentru lupta de a doua zi și în zori de ziua începe lupta care durează—sub conducerea sa personală—până seara, când, primind știrea că Provera a trecut Adigele, pleacă imediat spre Castelnuovo, unde ajunge noaptea târziu și după ce trimite instrucțiunile sale lui Augereau, pornește din nou și ajunge la Roverbela în dimineața de 15. Toată ziua de 15 se ocupă cu adunarea rezervei Victor și diviziei Massena care-l urmă, iar seara pleacă spre

Favorita, unde ajunge în timpul nopții și a doua zi conduce lupta din jurul acestei localități.

Pe lângă avantajul material adus de Napoleon prin prezența sa la toate luptele petrecute în opt zile, energia și rezistența, fără seamăn, arătate de el ridică moralul trupelor până la exaltare. Era deajuns ca Napoleon să apară înaintea trupelor sale și prin sugestie se transmitea, întregii suflări, convingerea că trebuie să învingă. Astfel se explică rezistența trupelor sale și nepăsarea cu care înfruntau moartea.

b) Dela caporalul care instruește grupa lui în timp de pace și o conduce în timp de război până la cel mai înalt comandant are de tras, de aci învățătura că nimic nu se mai poate obține, mai ales astăzi, dacă cei pe care îi învățăm și îi conducem, nu ne are între ei în orice moment.

c) Un alt exemplu de rezistență este cel dat de către divizia Massena. Divizia lui, care dă bătălia din jurul Veronei, în ziua de 13, până la ora 2 după amiazi, se pune în marș spre Rivoli la ora 5 aceeași zi; merge toată noaptea, parcurgând 25 km. și a doua zi la ora 10 dimineața ajunge pe câmpul de bătălie unde intră direct în luptă, după ce o singură oră se repauzase în satul Rivoli; luptă toată ziua de 14, iar în zori următoare, 15 Ianuarie dimineața pleacă din nou prin Castelnuovo și Roverbela la Favorita unde ajunge în zori de ziua și ia parte la această bătălie, după ce parcurse 50 km. Astfel, în 60 de ore această divizie parcurge 75 km. și dă trei bătălii.

d) Planul celei de-a doua ofensive a lui Napoleon, n'a fost rău ca concepție, însă execuțiunea nu era nici capabilă să execute asemenea plan.

Provera apare în Legnago în ziua de 8 Ianuarie și după un angajament cu anteposturile lui Augereau, bivuachează la Montagnana, unde rămâne nemisecat până la 13 Ianuarie, când se hotărăște, în fine, să treacă Adigele și la 15 ajunge în fața Mantuei.

În acest timp Napoleon dăduse bătălia dela Rivoli

și a putut să se întoarcă spre Mantua asupra lui Provera.

Fie că Provera a crezut că are în fața sa grosul armatei franceze, fie că nu era energic, fie că a avut alt plan de atac, faptul este că întârzierea de 5 zile a fost în avantajul lui Napoleon.

Inaintarea lui Napoleon spre Roma. Căderea Mantuei. Pacea.

După înfrângerea lui Alvinzi trupele austriace se retrag, pentru reorganizare, în munții Tirolului și în Friul.

Napoleon ia măsuri ca să arunce din Italia de nord cele din urmă rămășițe ale trupelor austriace până dincolo de Piava.

După înfrângerea lui Alvinzi trupele austriace respinse, iar generalul Joubert, cu divizia sa, sporită la 10,000 oameni, și având încă sub ordinele sale divizia Rey, (5000 oameni), și o a treia divizie, (4 mii oameni), înaintează spre nord către Trenta și ia poziție pe Avisio, între Segonzano și Lavis, unde se stabilește la finele lunii Ianuarie.

Tot către această dată Massena ajunge la Bassano, de unde înaintând prin Primolano la Feltra, aruncă restul trupelor austriace cari se retrag dincolo de Piava, iar Augereau se instalează la Trevis.

După ce Napoleon s'a asigurat în nordul Italiei, hotărăște să termine chestiunile cu Papa, care, deși încheiase armistițiul, se obligase să înceapă tratativele de pace, totuși duceă o politică echivocă în avantajul curții dela Viena.

Napoleon scrisese ministrului plenipotențiar de pe lângă Sf. Scaun, să rupă relațiunile diplomatice și să părăsească Roma, iar pe de altă parte, dă ordin generalului Victor să plece spre Bolonia, cu 4000 oameni, de unde, întrunindu-se cu divizia formată de italieni, (5000 oameni, sub comanda generalului Lahoz), se îndreaptă spre sud și, la 2 Februarie, ajunge la Imola în fața trupelor papale, cari, în număr de

6—7000 oameni, se găseau în poziție pe dreapta râului Senio. Lupta nu durează decât o oră, în care timp, mare parte din aceste trupe sunt făcute prizoniere, iar restul scapă răspândindu-se în dezordine.. Francezii ocupă Faenza, apoi înaintează spre sud prin Tolentino și ajung până la trei zile de marș la Roma.

Papa cere pace. Napoleon o primește și tratatul de pace este încheiat și semnat la Tolentino, în ziua de 20 Februarie¹⁾.

În acest timp, în Mantua terminându-și proviziunile Würmser capitulează la 2 Februarie. Toată garnizoana care se urca încă la 20,000 oameni, fu considerată ca prizonieră²⁾.

Prin capitularea Mantuei, se pune capăt campaniei din Italia de nord, dar se continuă cele din Tirol contra arhiducelui Carol.

IV.

OPERAȚIUNILE CONTRA ARHIDUCelui CAROL.

Situația politică și militară.

Austria, atinsă în prestigiul ei prin înfrângerile din Italia, nu putea să înceteze războiul înainte de a fi făcut cea din urmă efortare cu cele din urmă resurse ce i-ar fi mai rămas.

Astfel, în Ianuarie și Februarie 1797, pentru a șasea oară, armata de Italia își sporî efectivul, la 50,000 oameni, adunată în două grupe:

a) Armata de Tirol, 24.000 oameni sub comanda

1) Papa cedează Avignon, Bologna, Ferrara și România. Se obligă să licențieze, în cinci zile, toate trupele și să plătească 12 milioane, stipulate prin armistițiul dela Bologna, plus încă 15 milioane.

2) În considerațiunea vârstei și trecutului lui Würmser, Napoleon îl lasă liber să iasă din Mantua cu tot statul său major, cu 200 oameni de cavalerie, 500 de infanterie și șase tunuri cu cari mareșalul Würmser se întoarse în monarhie urmând itinerarul Porto-Legnago, Padua, Trevis, ce i se fixase prin condițiunile capitulațiunei.

lui Laudon și Kerpen, însărcinată să treacă Tirolul, și concentrată înapoia râurilor Avisio și Nos.

b) Armata de câmpie, înapoia râurilor Piava, (10 mii oameni), și Tagliamento, mai jos de Gemona, (17,000 oameni). La aceste forțe se mai adaugă 6 divizii din armatele dela Rin, cari urmau să sosească ceva mai târziu pe teatrul de operații.

Comandamentul superior fu încredințat arhiduce-lui Carol, care se ilustrase în campaniile din Germania și care adoptă următorul plan:

Să se păstreze defensiva în Tirol și să se ia ofensiva în Friul.

Arhiducele Carol nu întreprinde repede planul său și dă timp lui Napoleon să ia ofensiva.

Napoleon, aflând toate proiectele arhiducelui Carol și fiind informat de adunarea trupelor austriace în Tirol, trimite ordin lui Joubert, care se găsea pe Avisio, că dacă va fi respins din pozițiile ce ocupă, să se retragă treptat spre Torbole și Mori și să întârzie, cât mai mult posibil, înaintarea austriacilor, pentru a da timp diviziilor de pe Brenta să le cadă în spate.

Către începutul lui Martie, văzând că nu se produce mișcarea ofensivă în Tirol și că din contră se concentrează forțe mai numeroase în Friul, Napoleon schimbă planul și hotărăște să se interpună între arhiducele Carol și grupul din Tirol și apoi să se arunce asupra celui dintâi.

La această dată efectivul armatei franceze se ridicase la 70,000 oameni, cu diviziile Delmas și Bernadotte, ce fuseseră trimise dela armatele de Rin și Meusa ocupau următoarele pozițiuni: Massena la Bassano, Serurier la Asolo, Gueyeux (fosta Augereau) la Castelfranco, Bernadotte la Padua, Joubert, Dermas și Baraguey d'Hilliers sub comanda lui Joubert în Tirol pe Avisio.

În vederea planului de mai sus Joubert primește noi instrucțiuni prin cari i se prescria că în caz când austriacii ar lua ofensiva în Tirol, să se retragă, încet, rezistând pe orice poziție favorabilă ar găsi, până la Castelnova și chiar spre Mantua, în caz

de absolută necesitate. În caz când austriacii nu vor ataca prin această parte, ceea ce este probabil, Jourbert va trebui să ia ofensiva spre Botzen de unde Napoleon îl va chema spre Vilach.

Operațiunile din Friul.

În ziua de 10 Martie, Napoleon ia ofensiva cu cele patru divizii ce le are între Piava și Brenta.

Massena, protejat, la stânga, de divizia Baraguey, fiind însărcinat de a se interpune între arhiducele Carol și grupa de forțe din Tirol, ajunge, în ziua de 12 Martie, la Feltra și Beluna. În aceeași zi Guyeux și Serurier trec râul Piava, și se adună în seara de 13 la Congeliano.

Trupele austriace se retrag și ajung în seara de 13 Martie înapoi la Tagliamento dela San-Daniel la Latisano cu centrul la Codroipo.

În aceeași zi, Massena, după oarecare lupte, cu succes, se pune în marș prin Seravalee, spre Sacile, pentru a atinge Tagliamento, conform instrucțiunilor lui Napoleon.

Napoleon hotărăște să dea o bătălie decisivă pe Tagliamento.

În acest scop Massena e chemat în ziua de 15 pe Tagliamento, iar celelalte divizii sunt adunate, astfel că în seara acestei zile se găsesc formând o singură masă și ocupând următoarele localități: Guyeux la Pardenone, Serurier la Belvedere (ceva mai la sud de Pradenone), și Bernadote la Sacile).

Massena, neputând sosi în ziua de 15, Napoleon hotărăște bătălia cu cele trei divizii de cari dispunea, pentru ziua de 16, astfel:

Diviziile franceze se pun în marș spre Valvasone, cu Guyaux la aripa stângă, Bernadote la aripa dreaptă, iar Serurier ca rezervă generală în urma aripei drepte.

Lupta de artilerie începe de dimineață și durează până la 3 ore după amiază, când francezii încep să treacă Tagliamento.

Austriacii, după o rezistență, care durează până seara, se retrag.

Diracțiunea generală de retragere a arhiducelui

Carol prin pasul Tarvis spre Klagenfurt, pe unde trebuia să se întrunească cu ajutoarele ce veneau dinspre Rin, nu o putea urma, căci Massena bătuse aci pe Lusignan care acoperea această direcțiune.

Singura direcție de retragere fiind spre est către Laibach, arhiducele Carol ia dispoziții ca retragerea să se execute în două direcțiuni pe linii divergente și anume:

Aripa stângă, sub comanda sa, se retrage spre Palmanova, Gradisca către Laibach, de unde trebuia să se îndrepte prin Klagenfurt către Vilach; iar centrul, sub comanda lui Bajalich, dela Codroipo, se retrage prin Udina, Cividale, Caporetto; valea lui Isonzo, spre Tarvis.

În seara de 16 Martie, Massena primește ordin să treacă Tagliamento și să atace trupele austriace ce se găsesc spre Spilimbergo, iar Napoleon, cu trei divizii, eșelionate una după alta, (Bernadote, Serurier și Guyeux), se îndreaptă, în ziua de 17 Martie, spre Palmanova, în urmărirea arhiducelui Carol, care se retrăsese de aci la Gradisca.

Dela Palmanova, Napoleon îndreaptă diviziile Bernadote și Serurier spre Gradisca, iar divizia Guyeux o trimite prin Cividale spre Caporetto în urmărirea lui Bajalich.

Gradisca cade în ziua de 19, iar arhiducele Carol, cu restul trupelor, se retrage spre Görz, (Gorizia), și de acolo către Laibach.

În ziua următoare, 20 Martie, Napoleon continuă urmărirea spre Görz. De aci trimite pe Bernadote pe drumul Laibachului ca să supravegheze trupele ce s'au retras în acea direcție, iar el, cu divizia Serurier, urcă valea lui Isonzo spre Caporetto pentru a ajuta pe Guyeux.

În acest interval, Massena, care atacase în ziua de 17 pe Ocskay, îl urmărește pe Ocskay spre Ponteba și-l aruncă dincolo de Tarvis. La 22, Bajalich intervine și asvârle pe Massena dela Tarvis, însă, la 23, Massena revenit la atac, reocupă Tarvis, și atacă

pe Bajalich la Chiusa, unde primi în spate pe Gueyeux, și înainte de Massa este nevoit să depună armele.

Arhiducele Carol, se îndreaptă spre Klagenfuth, unde găsește diviziile Kaim și Mercandin care sosise dela armatele de Rin. Aci concentrează tot restul trupelor care mai scăpase, formând, către 28 Martie, un corp de 13—14,000 oameni cu care se pare că ar fi avut intențiunea să încerce o nouă rezistență.

Operațiunile din Tirol.

După bătălia dela Tagliamento și retragerea arhiducelui Carol spre Gradisca, Napoleon îi trimite lui Joubert ordin să ia ofensiva și să înainteze până la Brixen, respingând dincolo de Brenner trupele austriace ce le avea în față.

Trupele austriace, din această parte, se găseau pe dreapta lui Avisio de o parte și de alta a Adigelui: Kerpen pe stânga, acoperind San-Mihael, Laudon pe dreapta Adigelui, înapoia râului Noss.

Joubert ia ofensiva în ziua de 20 Martie și trece Avisio cu divizia sa pe la Segonzano, iar cu diviziile Delmas și Baraguey în direcțiunea lui San-Mihael.

Kerpen este bătut și respins. Laudon, care se găsea pe dreapta Adigelui, nu-i poate veni în ajutor.

La 21 Martie, Joubert intră în Neumarkt, iar Kerpen se retrage spre Klausen, unde, întărit cu o divizie venită dinspre Rin, hotărăște să reziste cu orice preț, în acest defileu.

În ziua de 24, Kerpen este din nou bătut și nevoit a se retrage spre Mintenwald. În ziua de 28, Kerpen este pentru a treia oară bătut și forțat a se retrage către Brenner. Joubert, terminându-și însărcinarea dată, prin ultimele instrucțiuni, se oprește la Brixen până va primi vreo știre sau nouă instrucțiune.

După câteva zile, însă, Kerpen, care se întrunise cu Laudon, ia ofensiva și atacă în ziua de 2 Aprilie anteposturile franceze. În ziua de 3 Aprilie, Joubert primește știrea că armata franceză a trecut Alpii și să se îndrepte prin Pusterhal spre Vilach, ca să

se întâlnească cu celelalte divizii franceze. La 8 Aprilie ajunge la Vilach, după semnarea armistițiului.

L e o b e n .

După lupta dela Chiusa di Pletz, Napoleon concentrează la Tarvis cele trei divizii care operau în această parte, (Massena, Guyeux și Chabot, care înlocuise pe Serurier bolnav), cu intențiunea de a se îndrepta prin Vilach spre Klagenfurt. Trimite instrucțiuni lui Bernadotte să ocupe comitatele Görtz și Gradisca, și să ia dispoziții pentru asigurarea comunicațiilor înapoia armatei prin Caporeto-Tarvis.

După aceasta, Napoleon se îndreaptă, cu cele trei divizii, spre Vilach.

Trupele austriace evacuează Vilach.

Diviziile Massena și Guyeux ocupă acest oraș, iar în ziua de 29, se îndreaptă spre est, și ocupă Klagenfurt, pe care arhiducele Carol îl părăsește retrăgându-se la Sankt-Veit.

În ziua de 31 Martie Napoleon scrie arhiducelui Carol la Sankt-Veit făcându-i propuneri de pace. Arhiducele răspunde că nu are împuternicire, dar că va referă la Viena.

În fața răspunsului arhiducelui Carol și pentru a forța Curtea din Viena să accepte, încheerea unei păci eră necesar un marș înainte, cât mai repede posibil, spre nord, amenințând astfel capitala Austriei.

În acest sens, Massena este împins spre Friesach, unde arhiducele Carol, retrăgându-se dela Sankt-Veit, se oprișe în adăstarea ajutoarelor ce trebuiau să-i sosească.

Arhiducele cere un armistițiu de 24 ore, ceea ce Napoleon nu primește.

În ziua de 1 Aprilie, Massena atacă și austriacii se retrag spre Neumarkt, urmăriți de aproape; Neumarkt este ocupat și arhiducele Carol se retrage la nord de Scheiffingen. Bernadotte primește ordin să se îndrepte dela Laibach spre Klagenfurt.

În zilele următoare austriacii continuă a se retrage, și în ziua de 6 Aprilie ajung la Brük pe Mur, a-

coperiți în urmă de ariergarda care ocupă Leoben, unde Massena ajunge în seara acestei zile.

În ziua de 7 Aprilie, Napoleon primește la Iudenburg pe delegații arhiducelui Carol, cu primele propuneri pentru un armistițiu în vederea încheerii păcii.

Armistițiul, este încheiat și semnat în ziua de 7 Aprilie seara, la Iudenburg, iar tratativele de pace încep la Leoben, după 5 zile de la armistițiu, și după un an încheiat de la data când Napoleon ia comanda armatei de Alpi.

Alte operațiuni ale armatei franceze paralele cu campania din Italia.

La începutul anului 1796, alte două armate franceze se găseau operând pe alte teatre: *armata de Sambra și Meusa*, sub conducerea lui Jourdan și *armata de Rin*, sub Moreau, având în față armata austriacă comandată de arhiducele Carol.

Cele două armate franceze, trec Rinul și după câteva victorii, ajung, în luna Iulie: armata de Rin, în valea Dunărei spre Villingen; armata de Sambra și Meusa, către Ratisbona prin Amberg.

Arhiducele Carol lasă o mică parte din trupe contra lui Moreau; iar, el, cu grosul forțelor de care dispunea, se aruncă asupra lui Jourdan, pe care-l bate, succesiv, în mai multe rânduri, și-l aruncă prin Würzburg până pe Rin.

În acest timp Moreau ajunsese până aproape de Munich, când, fiind încunostiintat asupra retragerii lui Jourdan, se retrage în grabă spre vest și către finitul lunii Octombrie trece înapoi Rinul pe la Neuf-Brisach și Huningue, atacat și el și urmărit de arhiducele Carol.

În 1797, Jourdan este înlocuit, în comandamentul armatei de Sambra și Meusa, cu generalul Hoche, și la începutul lunii Aprilie ambele armate trec, din nou, Rinul pe la Neuwied, (armata de Sambra), și pe la Strasburg, (armata de Rin), având în față armata austriacă sub conducerea generalului Kray care înlocuise pe arhiducele Carol chemat de Napoleon în Italia.

Hoche, respinge trupele inamice, și către 22 Aprilie ajunge până aproape de Frankfurth pe Main, iar Moreau intră în valea râului Kinzig. La această dată sosește, însă, știrea asupra încheerii armistițiului dela Leoben și campania se termină aci.

SFÂRȘITUL RĂZBOIULUI.

Trimiterea lui Napoleon în capul armatei de Italia și strălucitele lui victorii aduc pe Austria în nepuință de a mai continua un război, care, după 5 ani, o forțează a încheea pacea atât de mult dorită de ambele popoare, cari sufereau de atâta timp grozăviile și neajunsurile acestui neterminabil război.

La 17 Octombrie 1797 tratatul este semnat la Campo-Formio, în apropiere de Udina.

Prin acest tratat Austria cedează republicei franceze, Belgia, recunoaște schimbările adus în Italia, existența republicei Cisalpine și consimte ca insulele Corfu, Zante, Cefalonia, Cerigo să rămână posesiuni ale republicei franceze. Austria primește statele Venețiene cu toate insulele din Adriatica și deplina posesiune asupra provinciilor Istria și Dalmația.

Observațiuni generale și militare.

1. După încheerea armistițiului cu sarzii, deși Napoleon avea de luptat numai contra austriacilor, totuși, nu a fost ușor din cauza complicațiunilor politice pe care nu le prevăzuse și anume: statele de nord ale Italiei simpatizase cu Austria. Aristocrația italiană, având în mână toată puterea, nu vede cu ochi buni mișcările democratice ale revoluțiunei franceze. Deci, aceste state cu aristocrația lor putea, în orice moment, să răscoale poporul și să pornească o armată contra lui Napoleon.

Napoleon a urmărit armata austriacă până dincolo

de Adige, tocmai pentruca să înlătore, în parte asemenea execuții aliaților.

2. Beaulieu a căzut în mare greșeală de a detașa din trupele sale la ceadintâi știre, ceea ce a făcut ca niciodată să nu aibă o masă puternică înmână.

3. Primul exemplu de curajul răspunderii și de demnitate în comandament l'a dat Npoleon, când a primit ordin dela Paris pentru împărțirea armatei între el și Kellerman. El dă demisia din comandament și protestează astfel: Kellerman va comanda armata tot atât de bine ca și mine, căci nimeni nu este mai convins decât mine că victoriile sunt datorite curajului și îndrăznelei, dar eu cred că a mă reuni pe mine cu Kellerman în Italia, ar însemna să pierdem totul. N'aș putea să servesc de bună voie cu un om care se crede primul general din Europa. Dealtminteri eu cred că mai bine un general rău decât doi buni..

Războiul este ca și guvernul: o afacere de tact.

4. După ocuparea Lombardiei trupele franceze s'au dedat la jafuri și hoții, iar o parte din populație a încercat a se revoltă. Napoleon a luat serioase măsuri, atât pentru stabilirea cinstei și demnității în armate, cât și pentru reprimarea răscoalelor.

5. Să se observe că dacă Napoleon n'ar fi lucrat fără preget și fără întrerupere, austriacii ar fi fost în stare să organizeze noi armate și astfel să prelungească războiul încă pentru mult timp.

6. In tot timpul operațiunilor Bonaperte acoperă, cu cea mai mare grijă, comunicațiunile armatei, făcând însă cea mai mare economie în detașarea forțelor necesare. In tot timpul detașamentului, care acoperă prin pozițiunea sa și spatele armatei.

7. Operațiunile lui Napoleon în Italia, scot în evi-

dență valoarea principiului că: „pentru a avea libertate de acțiune, trebuie a avea un scop bine definit” adică a da operațiunilor o *șintă*, dela care nu trebuie a devia, oricare ar fi acțiunea inamicului; în cazul contrar pierdem libertatea, deoarece înlănțuim operațiunile noastre, voința noastră, de aceea a inamicului.

Ochiul și raționamentul, just, determină punctul unde trebuie transportată masa pentru a obține rezultate decisivă; acest *scop*, determinat de claritatea și logica raționamentului strategic, trebuie urmărit până la realizarea lui; pentru aceasta se cere un *character solid*. (Al. Lupescu, op. citat)

Vom vedea în campaniile din 1800, 1805 și 1806 acelaș scop bine fixat și acelaș caracter neșovăitor în urmărirea scopului.

Atrag atenția de pe acum, că la 1807 Napoleon nu are un asemenea plan bine fixat și nici nu poate urmări, până la sfârșit, planul adoptat.

Campania din 1796—97 — prima campanie a lui Bonaparte — face să apară prncipiile strategiei napoleoniene.

Revoluțiunea, cu masele armate, cu sistemul rechizițiunilor, face să se părăsească sistemul de război din secolul XVIII. Până la Bonaparte, însă, trece un timp de tatonare; generalii revoluțiunei nu se pot debarasa, complet, de vechile tradițiuni; ei nu pot trage toate consecințele din noile mijloace de război ce li se pun la dispoziție, lipsindu-le spiritul de creațiune.

Eră rezervată lui Napoleon gloria, de a se libera, complet, de toate tradițiunile în bloc și de a deveni, în marșul său victorios dela Nice la Leoben, creatorul și reprezentantul cel mai ilustru al metodei de război modern dând corp tuturor ideilor pe care el (războiul) este fondat.

Facultatea creatrice a lui Bonaparte este primul element de observațiune în această campanie.

Produsul acestei facultăți se poate admira, mai întâi în *simplicitatea măreață a concepțiunei* ce caracterizează proiectele de operație. Principiul director al tu-

turor proiectelor este: „*a avea forțe superioare adversarului pe punctul unde atacă sau este atacat*”, care este o enunțare deosebită a principiului economiei forțelor..

Odată proiectul hotărât, se pare că Bonaparte ghi-cește gândul adversarului, și îi dirijează el însuși toate mișcările; puține incidente vin să turbure mer-sul evenimentelor prevăzute de Bonaparte. Aceasta se explică prin „claritatea cu care ochiul militar a lui Napoleon îmbrățișă o campanie în ansamblul său”.

În al doilea rând constatăm o tendință către *bă-tălia decisivă*, către *distrugerea inamicului*, constituind *obiectivul militar al războiului*.

În fine, operațiunile lui Bonaparte sunt caracte-ri-zate, în această campanie, prin: *O apreciere justă a si-tuațiunei și alegerea unei direcțiuni și unui obiectiv decisiv*. Un *spirit ofensiv*, chiar atunci când situația momentană impune defensiva strategică. Indrăzneala unită cu prudența în concepțiune. Energia în execu-țiune, urmărirea continuă și logică a scopului și ne-glijarea accesoriilor.

Aceste caracteristice ale strategiei, inaugurate de Bonaparte în 1796—97, vor apare mult mai clar și mai expresiv în campaniile viitoare. (Maior Al. Lu-pescu, op. citat, pag. 140. Se servește de observațiu-nile lui York de Wartemburg)

CAPITOLUL III.

RĂZBOIUL DIN 1800.

INTRODUCERE.

Situația politică.

Războiul din 1800 este continuarea a celor din 1797—1799, care, în rezumat, s'a petrecut astfel:

Revoluționarii francezi întrețineau spiritul de revoluție în statele mici, mai ales în Țările de jos, în Elveția și în Italia.

Austria, eră îngrijată de ceea ce se petrecea în Italia unde începuse a prinde rădăcini ideile semănate de revoluția franceză, și din care cauză eghemonia ei scădea simțitor.

O mișcare de stradă care avu loc la Roma, în 1797, fù un pretext pentru Franța a'și trimite trupe în capitala Statelor papale, ceea ce făcu să grăbească izbucnirea revoluțiunei, a cărui rezultat, imediat, fù alungarea Papei din Roma și formarea republicei romane.

Regele Neapolului, sfătuit de Viena și de Londra, încredințează comanda trupelor sale generalului austriac Mack, care, fără nicio declarație de război ocupă Roma și forțează pe generalul francez Championnet să se retragă spre nord.

În acest timp guvernul francez trimite pe generalul Joubert să ocupe Turinul. Regele Piemontului abdică și se retrage în Sardinia, iar Piemontul devine posesiune franceză.

Championnet, care se retrăsese din Roma, având, acum asigurată linia sa de comunicație, se reîntoarce spre Roma pe care o reocupă în luna Decembrie.

Trupele Neapolului sunt bătute și regatul invadat de trupele franceze, în urma căreia o revoluție are loc, transformând regatul în republică partenopeiană.

În republica elvețiană începând revolta, trupele franceze intervin a ajunge, la urmă să schimbe și în Elveția forma de guvernământ după modelul republicei franceze, încorporând, în același timp, micile republici ale Genevei și Muhlusei aliațe Elveției.

Austria, care se găsește direct interesată, Anglia care și vede amenințat comerțul pe continent, și Rusia, cel mai autocrat stat din continentul Europei, văzându-se amenințate de spiritul revoluționar francez, formează o nouă coaliție, la care se adaugă și statele germane, afară de Prusia, care rămâne neutră. Astfel în primăvara anului 1799 războiul este declarat între Franța și această a doua coaliție.

Guvernul francez, după multe eforturi, reușește să intre în campanie cu o armată de peste 400,000 oameni, împărțiți pe trei teatre de operații deosebite și anume:

Armata de Dunăre, (Jourdan), ia ofensiva și trece Pădurea Neagră, dar progresele sale nu sunt mari. bătăi este bătut de arhiducele Carol și aruncat dincolo de Rin.

Armata de Elveția, operează sub conducerea lui Massena.

Armata de Italia, la început, sub Scherer, și apoi sub Moreau, înaintează până la Verona, unde este bătută de austriaci, cari, întăriți de trupele ruse, îl aruncă pe Scherer dincolo de Mincio, și pe Moreau îl forțează a trece Alpii prin pasul Tendei, de unde, pe coastele Mărei, puțin, cu mari sacrificii, să ocupe Genua..

Situația lui Massena în Elveția devenind grea, se retrage, iar Elveția este ocupată de austriaci.

După retragerea lui Moreau, este trimis, în Italia, Macdonard, care bătut de Suvaroff, la Trebia, e ne-

voit a se retrage în Toscana, de unde, cu mari greutate, se îndreaptă spre Genua, întrunindu-se cu armata de Italia, sub comandamentul unic a lui Joubert. Acesta ia din nou ofensiva trecând Alpii prin pasul Bocheta, dar la 15 August 1799 este bătut și respins.

Astfel, dominațiunea austriacă înlocuește, din nou, pe cea franceză în Italia, revenind astfel la starea de mai înainte.

În acest timp, arhiducele Carol, care se găsea în Elveția, este chemat în Germania, iar Elveția rămâne ocupată de ruși.

Massena, folosindu-se de plecarea arhiducelui Carol, ia ofensiva, atacă trupele rusești și le distruge cu desăvârșire la Zurich. Suvaroff a încercat să-l scoată de aci căzându-i în spate prin San-Gotard, însă, în această, expediție își pierde toată armata.

În Olanda, o armată anglo-rusă, fu, deasemenea; bătută de trupele franceze.

La 10 Noembrie 1799, se produce, în Franța, schimbarea formei republicii directoriale în republică consulară, având pe Napoleon ca prim-consul.

Napoleon încearcă propuneri de pace cu statele coalizate, însă nu reușește, condițiunile puse de coalizați fiind umilitoare.

Numai Rusia singură a eșit din coaliție.

Prusia, ca și până acum, rămase să păstreze cea mai absolută neutralitate.

Statele germane intrară, mai toate, în coaliție.

Forțele adversarilor și proiecte de operațiuni.

Franța. La venirea lui Napoleon, ca consul, arcează de 140,000 oameni, este împărțită în cinci armate: de Olanda, de Rin, de Elveția, de Italia, de Vandeea.

Situația externă și războaiele din interior aduse răspândirea acestor armate.

Napoleon, reușind să potolească câteva răscoale dinăuntru, întrunește armata de Rin și de Elveția sub generalul Moreau, pe cea din Italia o dă sub comanda lui Massena, iar cea de Vandeea și de Olanda formează un sâmbure de rezervă ținută în Franța.

Deosebit, parlamentul votează chemarea a 100,000 recruți pentru anul 1800, completează, foarte repede; materialul, și decretază apoi formarea *armatei de rezervă*, pusă, în formă, sub comanda generalului Bértier.

La începutul campaniei din 1800 Franța are:

Armata de Rin, 120,000 oameni, sub Moreau. Ocupă Lorena dela Strasbourg la Bale și Elveția de nord între Bale și Schaufhasen.

Armata din Italia, 40,000 oameni, sub Massena; ocupă linia Genua-Savona, spre trecătoarea Tenda și diferitele trecători ale Alpilor pe această porțiune.

Armata de rezervă, sub Bértier, concentrată între Lyon-Chalons sur Marne cu centrul la Dijon.

Austria. Cu ajutorul Bavariei care nu se retrăsese din coaliție ridică efectivul la 250,000 oameni împărțiți în două armate permanente ce aveau să opereze pe cele două teatre de operații.

Prima armată, 140,000 oameni, din colțul format de Rin dela Constanța până spre Main, sub feldmareșalul Kray, care înlocuiește pe arhiducele Carol, căzut în disgrație.

A doua armată, 110.000 oameni, sub generalul Melas, ocupă toată Italia de nord până în Apenini.

Anglia, care era stăpână pe Marea Mediterană, stătea gata să ajute pe Melas în operațiunile sale contra Genuei.

Napoleon a avut următorul plan de campanie, pe care, însă, nu l'a putut aplica, din cauza arătării mai jos:

Massena, cu armata de Italia, să se țină în defensivă în Apenini, în timp ce el, cu armata de rezervă, întărind dreapta armatei de Rin, în Suabia și Voralberg, să înfrângă pe Kray înaintând apoi spre Viena, de unde trebuia să dicteze pacea.

Generalul Moreau la rândul său, avea și el un proiect de operații, pe care Napoleon nu-l putea admite din cauze politice, dar nici nu putea impune pe al lui, căci Moreau refuză aplicarea.

Cum Napoleon nu putea să ridice comanda lui Moreau schimbă primul său plan astfel:

Să arunce armata de rezervă, cu o parte din armata de Rin, în Italia, lăsând pe Moreau "să facă ce va voi numai să arunce pe mareșalul Kray în Ratisbona".

Armata de Rin nu mai avea, acum, decât un rol secundar, pe când cea de Italia trebuia să hotărască soarta războiului.

Austria avea următorul plan: o invazie în Franța, de unde să dicteze condițiunile de pace, restabilind starea de mainainte, în locul republicei. În acest scop, Kray, trebuia să țină în loc pe Moreau pe Rin și în Elveția, în timp ce Melas, luând o ofensivă viguroasă în Italia, trebuia să arunce armata lui Massena și să intre în Franța, unde să facă cauză comună cu populațiunea răsculată din sudul Republicei. În acest timp Anglia urmă să debarce alte trupe pe coastele Bretaniei și Normandiei și să răscoală din nou populațiunea dela vest, după care mareșalul Kray avea să ia ofensiva și să pătrundă în Alsacia.

Operațiunile până la sfârșitul lui Aprilie.

Armata de Italia. La sosirea lui Massena, armata avea lipsuri de tot felul, epidemii, indisciplină; dezertori; în fine ajunseseră o adunătură de oameni lipsiți de conducere și de ideal.

Prima grije a lui Massena a fost să aducă oarecare ordine în rândurile acestei armate și să completeze toate lipsurile.

Către 5 Aprilie, situația armatei de Italia era:

Aripa stângă, sub Suchet, trei divizii dela Finale până la trecătoarea Tenda pe care o supraveghea.

Centrul, 12,000 oameni, formând trei divizii, sub Soullt, ocupă panta meridională a Apeninilor, dela pasul Cadibona prin Stella până în dreapta pasului Bocheta.

Aripa dreaptă, 5000 oameni, sub Miolis, supraveghează pasul Toriglia, întinzându-se cu dreapta până la Reco pe care-l ocupă.

Spre vest, la extrema stângă a lui Suchet, se întindea, apoi, armata de Alpi de 7800 oameni, ocupând toată partea cuprinsă între trecătoarea Argentinei și Mont-Cenis.

Întreaga armată de Italia, al cărei efectiv nu se ridică mai mult de 30,000 oameni, ocupă un lanț de munți pe o întindere de aproape 200 km., având în spate Marea, iar comunicațiile pe prelungirea aripei sale stângi.

Melas lasă toată cavaleria de care nu avea trebuință, să ocupe Lombardia și Piemontul, iar restul forțelor îl îndreaptă spre Apenini, concentrând pe grupe astfel:

Aripa stângă: 15,000 oameni, sub feld-mareșal Ott, în valea Trebiei lângă Bobio.

O divizie de 7 batalioane și 40 escadroane, sub prințul de Hohenzolern, se adună lângă Tortone.

Centrul, corpul principal tare de 32 batalioane, 12 escadroane și 12 piese de artilerie, sub conducerea feld-mareșalului Elsnitz, se adună spre Cea.

Melas, vru să treacă Apeninii, cu cea mai mare parte din forțele sale, în apropiere de Genua și să pătrundă centrul armatei franceze, tăind-o în două.

Până la 7 Aprilie austriacii trec pe partea sudică a Apeninilor, forțează trecătoarea Bocheta și Cadibona, și reușesc să străpungă centrul armatei franceze despărțind-o în două: o parte, 12,000 oameni, spre Nisa, cealaltă, 18.000 oameni, aruncată în Genua.

Massena, surprins prin această ofensivă neașteptată și aruncat în Genua, nu se lasă să fie învesțit, imediat, și a doua zi, 7 Aprilie, execută o vigoasă eșire cu 4000 oameni formați în două coloane sub generalii Miolis și Damaud. Austriacii sunt

bătuți și pierd pozițiile dela Monte-Facio, lăsând în mâna francezilor 1500 prizonieri. Această victorie nu eră, însă, deajuns cât timp contactul cu a două parte a armatei de sub Suchet eră pierdut.

Fără a pierde timp, Massena, în ziua următoare, 8 Aprilie, după ce lasă în Genua pe Miolis cu 5000 oameni, se îndreaptă cu restul forțelor spre Savona, unde trebuia să găsească pe Suchet care primise ordin să ia și el ofensiva și să se îndrepte către acest punct.

Massena, lipsit de muniții și cu trupele zdrobite de oboseală, este nevoit a se retrage, din nou, în Genua, unde ajunge în ziua de 21 Aprilie.

În ziua de 24 Aprilie Massena primește o somațiune să se predea, la care el răspunde că va rezista până la cea din urmă extremitate.

Către sfârșitul lui Aprilie, Melas se îndreaptă spre vest, de unde, întărind corpul lui Elsnitz; trebuia să înainteze până la Vaar, iar feld-mareșalul locotenent Ott rămâne cu 25,000 oameni să țină blocusul Genuiei.

O încercare de a se grăbi desnodământul, executând un asalt asupra pozițiilor francezilor, nu reuși; și astfel Massena își îndeplini, cu succes, însărcinarea sa, ținând în loc cea mai mare parte din armata austriacă pentru a da timp armatei de rezervă să coboare Alpii, conform planului hotărât dela început.

Armata de Rin. Această armată sub Moreau, eră împărțită în patru corpuri, astfel:

Aripa stângă, 18,000 oameni, forma două divizii; sub comanda generalului Sainte-Suzanne, ocupă Strasbourg și câmpul dela Kiel.

Centrul, 30.000 oameni, două divizii, sub comanda generalului Gouvion-Saint-Cyr, păzea podul dela Vieux-Brisach.

Aripa dreaptă, 29,000 oameni, trei divizii; sub comanda generalului Lecourbe, ocupa Rinul la est de Bale, cu 26,000 oameni.

Rezerva armatei, la dispoziția lui Moreau, ocupă Bale, dela Laufenberg până la Ragaz.

Armata austriacă, sub comanda lui Kray, ocupă regiunea cuprinsă între Pădurea Neagră și Rin, dela Main până la cotul Rinului și de aci spre est până în dreptul lacului Constanța, astfel:

Corpul principal de operații, 40,000 oameni, sub Kray, ocupă Donauschingen cu o rezervă în Stockach.

Inaintea corpului de observație, ca o rețea strategică, se găseau trei detașamente dela Bale până la Schafhausen.

Dreapta, 15,000 oameni, sub generalul Kienmayer; ocupă Friburg, păzind toate drumurile spre nord până la Renchen.

Extrema dreaptă, 16,000 oameni, sub comanda generalului Staray, dela Renchen până spre Main.

Extrema stângă, în Elveția, ocupând valea Rinului inferior, prințul de Reus, cu 20 batalioane și 12 escadroane, servind de legătură cu armata din Lombardia.

Efectivul total al armatei austriace se urcă la 140 mii oameni, întinzându-se pe un spațiu de peste 400 km., pe când Moreau, având la dispoziție, în total 103.000 oameni, ocupă un spațiu de două sute km.

În urma hotărârei proiectului general de operații, însărcinarea ce avea armata de Rin era aceea de a asigura succesul armatei de rezervă, care, conform ultimelor dispozițiuni, trebuia să decidă soarta războiului pe teatrul de operații din Italia de nord.

Conform ordinului dat de consulat ofensiva lui Moreau trebuia să aibă loc între 10 și 20 Martie, însă Moreau începe ofensiva la 28 Aprilie.

În această zi, aripa stângă franceză, (generalul Saint-Suzanne), care avea însărcinarea de a atrage atențiunea inamicului în această parte, trece Rinul la Kiel, atacă trupele corpului lui Kienmayer și Staray ce le avea în față și le respinge până la Offenburg.

Centrul, (generalul Guvion Saint-Cyr, trece Rinul la Vieux-Brisach, atacă anteposturile austriace, ocupă Friburg și obligă pe Kienmayer, cu o parte din

forțele sale, să se retragă în munți până spre defileul Neustadt.

Kray crede că prin această parte se îndreaptă ofensiva lui Moreau și dă ordin lui Kienmayer să reziste în poziția unde se retrăsese, iar lui Starray să reia ofensiva, în care scop i se trimit ajutoare delă centru, slăbindu-și astfel corpul principal de operații.

Aripa stângă franceză se retrage, din nou, pe stânga Rinului, îndrăptându-se spre Brisach, dealungul malului stâng al Rinului, pe când Moreau, cu centrul trece acest fluviu la Bale și se îndreaptă spre Engen și Stockach, unde se întrunește; în seara de 30, cu aripa dreaptă, (Lecourbe); care trecuse Rinul printre Schaufhausen și Constanța.

Surprins, Kray ezită de a chema pe Starray și Kienmayer ca să se concentreze pe centru și rămâne astfel să primească atacul lui Moreau, fără ca cele două corpuri să poată lua parte la acțiune.

Moreau, folosindu-se de situația sa favorabilă, trimite pe Lecourbe să atace stânga armatei austriace ce se găsea către Stockach, iar el, cu centrul și rezerva, se îndreaptă spre Engen, unde se găsea corpul principal a lui Kray.

Aripa stângă austriacă, este bătută în ziua de 3 Mai și aruncată spre Mösskirch, separând-o astfel de centrul armatei care se aduna spre Engen.

În aceeași zi Kray este atacat, în apropierea acestei localități, de către Moreau, cu cele trei divizii cari formau rezerva armatei, și, către seară; Kray se retrage spre Mösskirch, unde se întrunește cu prințul de Lorena.

Între 4—9 Mai încearcă noi atacuri și rezistențe cu oarecare succese pe ici-colea; dar, în definitiv, termină prin a fi înfrânt și nevoit a se retrage și a se adăposti sub întăririle cetății Ulm.

Scopul urmărit, pe acest teatru, era cu prisosință atins de Moreau. Kray, respins și închis în Ulm, avea cu desăvârșire interceptată comunicația cu Lombardia; urmă, acum, să se dea lovitura decisivă pe celălalt teatru de operații.

Operațiunile armatei de rezervă cu începere dela 18 Mai.

Trecerea Alpilor.

Distrugerea armatei de Alpi și închiderea lui Massena în Genua, impuneau grăbirea intervenției armatei de rezervă, dar această năbușire fiind condiționată de misiunea lui Moreau, nu s'a putut începe decât când Moreau a îndeplinit misiunea sa.

În vederea acestei interveniri s'a făcut, dinainte, concentrarea armatei de rezervă în apropierea lacului Geneva, de unde putea să deașeze în Italia prin unul din cele trei pasuri: Saint-Gotard, Simplon, sau Saint-Bernard.

Bertier, înclină ca trecerea să se facă prin pasul Saint-Gotard, cu scopul de a se apropia mai mult de ajutoarele cari trebuiau să sosească prin Elveția dela armata de Rin; Napoleon însă a hotărât trecerea prin Saint-Bernard.

La 1 Mai, armata de rezervă era concentrată pe malul lacului Geneva, dela Villneuve la Lausanne, împărțită în unități, astfel: Divizia Lannes 8000 oameni, divizia Boudet 8000, divizia Loison 7 mii, divizia Chambarlhac 6000, divizia Chabran 5 mii, la micul Saint-Bernhard.

La extrema dreaptă divizia Thureau, 5000 oameni, formă extrema stângă și ocupă trecătoarea Mont-Cenis.

Înapoi o rezervă de cavalerie, de 4000 călăreți, sub Murat.

La 8 Mai Napoleon ajunge la Geneva, iar de aci pleacă la Laussane, unde scrie lui Moreau a forma „un corp de 18—20.000 oameni, cât mai repede posibil, (sub ordinele generalului Moncey), spre a deașea prin Saint-Gotard”, ca o demonstrație pentru a atrage atențiunea austriacilor în aceea parte.

Trecerea Alpilor trebuia să se execute prin pasul marelui Saint-Bernhard.

Lannes, cu antegarda armatei, pleacă din Lau-

sanne, în noaptea de 14 spre 15, traversează Alpii prin marele Saint-Bernhard, ajunge în valea râului Dora-Balteia, ocupă Aosta și, în ziua de 19, ajunge la Chatillon, de unde respinge un detașament de 1500 croați care apărau satul.

Tot grosul armatei venea în urma lui Lannes, afară de divizia Chabran care trebuia să execute trecerea prin micul Saint-Bernhard.

Dela Chatillon antegarda generalului Lannes înaintă coborând valea Dorei-Balteia și respingând micile detașamente inamice ce întâlnea în cale, până în ziua de 21 Aprilie, când ajunsese în fața fortului Bard, întâmpină o serioasă piedică trupelor franceze.

În ziua de 22 Napoleon ajunge la Aosta, unde găsi întreaga armată grămadită între Saint-Bernhard și fortul Bard care nu putuse încă să fie luat.

Divizia Chabran, care trecuse Alpii, prin micul Saint-Bernhard, se întâlnise, la Aosta, cu grosul armatei.

Fortul Bard neputându-se lua, cu toate atacurile date, s'au scurs trupele de avangarde și ale unei divizii pe o potecă, pe muntele Albaredo, spre Ivrea, însă înaintarea nu se putea face prea mult lipsind artileria.

Întârzierea trecerii Alpilor ar fi adus căderea întregului plan de surprindere, deoarece Melas fiind anunțat putea lua măsuri de împiedecare.

Altă soluție pentru trecerea artileriei nu era decât luarea fortului, și aceasta era absolut imposibilă. Mar-mont, comandantul artileriei, concepu îndrăznețul plan de a trece cu tunurile și chesoanele, în timpul nopții, prin satul Bard, situat dealungul șoselei și la poalele mamelonului pe care era construit fortul.

Pentru a nu deștepta atențiunea garnizoanei din fort, înfășoară roțile trăsurilor cu fân, așterne paie și gunoaie pe drumul care traversa satul în lung, și astfel, în câteva nopți, reușește să treacă cu brațele vreo 40 tunuri și peste 100 chesoane, fără să sufere mari pierderi. În acest mod, mai multe zile și nopți,

dearândul, armata se scurge, om cu om; șerpuind pe poteca de pe coastele muntelui Albaredo, iar tunurile și trăsurile se strecoară pe sub poalele mameloiului fortului Bard.

La 27 Mai toată armata se găseă adunată lângă Ivrea, afară de divizia Chabran care rămăsese să facă blocarea fortului. Deosebit, mai trecuse alte trupe pe la Mont-Cenis, Saint-Gotard și Simplon, amenințând Turinul și Milanul.

Napoleon putea, acum, să se îndrepte; sau direct asupra Genuiei, spre a scăpa pe Massena, sau spre Milano și de aici spre Plesanza, unde să se întrunească cu Moncey și apoi să se îndrepte contra lui Melas.

Operațiunile austriacilor contra lui Massena și Suchet.

Pe la finele lunii lui Mai Massena isprăvisese toate resursele; hrana lipseă cu desăvârșire, epidemiile și boalele, de tot felul, măreau numărul bolnavilor atât în rândurile armatei cât și în populația civilă din cetate, iar proviziile de hrană fuseseră terminate. Toți cail fuseseră mâncați și oamenii nu mai primeau ca rație de hrană decât o pâine făcută din orz și cacao ce se mai putea găsi în magaziiile portului. Din cauza mizeriei, însă, și a suferințelor ce îndurau trupele, indisciplina în rândurile soldaților luase proporții mari și aceasta îl făcu pe Massena să semneze, în ziua de 5 Iunie, actul de capitulare. Ott fu nevoit să primească condițiunea ca trupele lui Massena să nu fie considerate ca prizoniere din cauza evenimentelor ce se precipitau prin sosirea, neașteptată, a armatei de rezervă în Italia.

Massena își îndeplini cu prisosință însărcinarea sa, ținând pe loc peste 30,000 oameni din armata inamică, care s'ar fi putut opune și împedeca trecerea peste Alpi a armatei de rezervă.

Melas lasă pe Ott în jurul Genuiei și se îndreptează spre vest, pentru a se întruni cu Elsnitz și a

bate pe Suchet ca să poată intra, cât mai curând, în sudul Franței, conform dispozițiilor proiectului general de operații.

Suchet, care se află la Borgheto, fu constrâns, după mai multe lupte, să se retragă în ziua de 11 Mai, pe dreapta râului Vaar, când Melas își făcea intrarea în Nisa.

Dar, la 13 Mai, când Melas înlăturase toate piedicile din calea sa și era gata să atingă ultimul punct al planului general de operații, primi știrea că armata franceză coboară Alpii, prin Saint-Bernhard. Melas nu puse niciun temei pe știrea primită și se mulțumi a trimete o brigadă spre Turin și alta spre Suze.

Știrile, însă, confirmându-se, se hotărăște să plece și el, în ziua de 20 Mai, în capul unei brigade de 4000 oameni spre Turin, unde ajunge în ziua de 26, când, după cum știm, armata de rezervă se găsea concentrată lângă Ivrea.

Elsnitz rămase cu 18,000 oameni pe Vaar ca să facă față lui Suchet, având instrucțiuni de a rezista până la ultima extremitate în cazul când Suchet ar lua ofensivă.

Operațiunile armatei de rezervă a lui Napoleon.

Către finele lui Mai situația generală a adversarilor era după cum urmează:

Austriacii. Divizia Wulkasovici, 9500 oameni, ocupă văile Tesinului, spre Saint-Gothard, Domo d'Ossola și Sessia.

Divizia Haddik, 9200 oameni, ocupă Aosta, cu două rezerve, înapoi, la Novare și Verelli.

Divizia Kaim, 12,500 oameni, ocupă văile Suze și Pignerol, cu o rezervă în Turin.

O divizie, cu Melas, 7000 oameni, în marș, spre Turin.

Divizia Elsnitz, 33.500 oameni, pe Vaar.
Trei divizii, sub Ott, 25.000 oameni, spre Genua.

Francezii. Divizia Thurreau, între Suze și Turin.

Diviziile Moncey, din armata de Rin, trecuse Saint-Gothard și respinsese trupele inamice cari ocupase valea Tessinului.

Divizia Bethencourt, la Domo-Dossola, de unde respinsese brigada Laudon din divizia Wuckasovici.

Un detașament de flanc, ocupă Chivasso pe Po, cu însărcinarea de a observa și ține pe loc trupele austriace din Turin.

Grosul armatei de rezervă, în marș, dela Ivrea spre Vercelli, pe Sesia.

Napoleon se hotărăște să se îndrepteze către Milano, să ocupe Lombardia, tăind astfel lui comunicațiile Melas cu Mantua, să se unească cu diviziile lui Moncey ce coborau din Saint-Gothard și apoi să se îndrepteze contra lui Melas spre a da lovitura decisivă. După ce a luat dispozițiuni de siguranță strategică, Napoleon îndreptează grosul armatei de rezervă, din Ivrea prin Vercelli, Novare spre Tessin acoperit de o antegardă comandată de generalul Murat.

Trupele austriace, din această regiune, nu pot opune o rezistență serioasă, astfel că trecerea Tessinului se execută de trupele franceze, fără multă greutate, în ziua de 1 Iunie; iar, a doua zi; Napoleon, în capul armatei de rezervă, își face intrarea în capitala Lombardiei.

Ocuparea Milanului, pe lângă efectul moral care-l producea în toată Lombardia, lărgea și baza de operații a armatei de rezervă care și avea asigurate, acum, aprovizionările de tot felul.

Lannes, în ziua de 3 Iunie, ocupă Piava.

Generalul Loison și antegarda lui Murat, cari urmăreau pe Wuckasovici, se îndreaptă dela Lodi spre Plesanza.

Surprins cu desăvârșire de evenimentele cari se

precipitau, cu atâta repeziciune, Melas, neputând să încerce vreo manevră contra lui Napoleon, ia dispozițiuni să-și concentreze, în grabă, toate forțele spre Alexandria.

Aceste dispozițiuni ar fi dus, de sigur, la un bun rezultat, dar erau luate prea târziu, căci Lannes ocupase Pavia și Murat Plesanza.

Napoleon, cu grosul armatei de rezervă, a rămas 4 zile în Milano, ocupându-se cu măsurile administrative cerute de ocuparea Lombardiei. Aci sosește și divizia Moncey unindu-se cu armata de rezervă.

Până la 6 Iunie, Murat, după oarecare lupte, ocupă Plesanza, iar Lannes trece Po, în dreptul Paviei, și ocupă Stradella. Astfel, Melas se găsește izolat, fără nicio singură comunicație spre est.

Văzându-se în această situație disperată, Ott, care ajunsese la Voghera cu corpul de asediu, se aruncă spre Stradella, cu întreg corpul său care se urcă la 15,000 oameni.

Napoleon îndreptase, în ziua de 6 Iunie, spre Pavia, în ajutorul lui Lannes, trei divizii.

Generalul Ott, ajunsese în fața lui Lannes, care cu 8000 oameni ocupă Stradella. Lupta se angajează în jurul satului Castegio. Satul fu luat de austriaci și reluat de francezi, de mai multe ori, până după amiază, când victoria era aproape asigurată în partea lui Ott. Tocmai atunci, însă, sosește pe câmpul de luptă una din cele trei divizii trimise în ajutor și se aruncă cu îndrăzneală asupra înălțimilor cari dominau satul Castegio, pe care le ocupau austriacii.

Austriacii opun o rezistență înverșunată, dar, în cele din urmă, sunt bătuti, aruncați în dezordine spre Voghera și urmăriți de aproape până în Montebello.

M a r e n g o .

Napoleon, sosit la Castegio, imediat după bătălie, hotărî a-și concentra toate forțele la Stradella

și așteptă să fie atacat aici. În acest scop, zilele de 9, 10 și 11 Iunie fură întrebuințate în a arunca încă două poduri pe Po și a'și adună trupele de pe diferitele puncte unde se găseau.

La 11 Iunie situația eră:

Divizia Chambran, pe malul stâng a lui Po, în dreptul Valenței. Divizia Lapoype, ocupă Pavia. Aceste divizii aveau însărcinarea de a se opune oricărei încercări de trecere peste Po.

Divizia Bethencourt, eșelonață pe drumul San-Gothard.

Divizia Lorges, ocupă Lodi și Cremona, contra unei întoarceri ofensive din partea lui Wuckasovici, care se retrăsese spre Mantua.

Grosul armatei de rezervă cu patru divizii și cavaleria lui Murat concentrată la Stradella, (30,000) și cu o antegardă de 2 divizii și o parte din cavaleria lui Murat la Voghera (11,000 oameni).

În seara de 12 Iunie concentrarea eră terminată; însă, despre intențiunile și situațiunea lui Melas nu se știă nimic, sigur.

Napoleon, nevoind să scape ocaziunea unei bătălii decisive, aveă teamă că Melas se va retrage.

Aceste considerațiuni îl fac pe Napoleon să plece dela Stradella, și, în seara de 12 Iunie; se pune în mișcare spre Voghera. Aici află că Ott se retrăsese din fața sa și trecuse Scrivia. Napoleon ordonă să se execute o recunoaștere ofensivă spre Alexandria, de către generalul Victor, cu divizia Gardanne și toată cavaleria lui Kelerman.

În timpul acestei recunoașteri, grosul armatei de rezervă trece Scrivia și înaintează până la San-Giuliano.

Victor înaintează spre Alexandria până la Marengo, unde întâlnește un post înaintat austriac de 3—4000 oameni, care, fără să reziste mult; se retrage peste Bormida și dispăre în direcțiunea Alexandriei.

Melas, în urma înfrângerilor suferite și a situației grele strategice în care se găsea, notărăște con-

centrarea tuturor forțelor la Alexandria, cu intențiunea de a da, în această parte, o bătălie decisivă. Către 10 Iunie forțele austriace erau adunate în Alexandria, unde Melas fu încunostințat că Napoleon, cu grosul forțelor sale, se găsește la Stradella și că în ziua de 12 Iunie a trecut Scrivia.

În seara zilei, când antegarda sa fusese respinsă de recunoașterea ofensivă condusă de Victor, Melas ține un consiliu de război, în care hotărî a a lua o ofensivă viguroasă în scopul ca cu orice preț să-și deschidă drumul spre Plesanza, către Mantua, iar în cazul unei nereușite, retragerea să se efectueze spre Genua.

Pentru aceasta luă următoarele dispozițiuni:

Generalul Ott, cu 8000 oameni, aripa stângă; să ia ofensiva spre Sole.

Centrul, 20,000 oameni; condus personal de Melas, să ia ofensiva spre Marenago și Sant-Giuliano, să arunce trupele franceze, ce avea în față, și să facă apoi o ocolire la stânga, pentru a cădea asupra forțelor inamice ce ar fi rezistat în fața lui Ott.

Dreapta, sup. Orreilly, 3000 oameni, aruncându-se spre Stortiglione, să acopere dreapta corpului principal și să execute o învăluire asupra stângerii inamice.

Diviziile franceze ocupau următoarele pozițiuni:

Corpul Victor, compus din diviziile Chambarlhac, Gardanne și două brigade cavalerie, cari respinsese postul înaintat austriac din Marengo, ocupau această localitate.

Corpul Lannes, compus din singura divizie Watrin, și cu cavaleria lui Murat, în urma sa, la Sant-Giuliano.

Desaix, cu divizia Boudet din corpul său, în marș spre Novi, supraveghind drumul Alexandria-Genua.

Divizia Monnier, din corpul Desaix, la Torre de Garofoli.

Din corpul Duhesme, divizia Chabran se găsea pe stânga lui Po, în dreptul Valenței, iar cea a lui

Lapoype fusese chemată dela Pavia ca să constituie o rezervă generală la Marengo.

În zorii zilei de 14 Iunie, Melas iese din Alexandria, trece Bormida, pe două poduri, și pronunță ofensiva. Antegarda întregii armate, formată din corpul lui Oreilly, care trebuia să formeze, în urmă, aripa dreaptă, atacă anteposturile lui Victor de pe stânga pârâului Fontanone și le aruncă în Marengo, după care se rabate la dreapta în direcțiunea ce-i fusese indicată prin planul general al bătăliei.

Centrul, format din diviziile Hadick și Kaim, înaintează spre Marengo.

Aripa stângă, comandată de Ott, se îndreaptă spre Castel-Ceriolo.

Către orele 9 dimineața generalul Hadick, cu divizia Bellegarde, se aruncă spre Marengo, încercând să treacă Fontanone, în fața diviziilor Chambarlhac care se desfășurase pe malul drept al râului, dela Marengo la Stortiglione, având stânga acoperită de brigada de cavalerie Kellerman, iar dreapta de brigada Champeaux. Atăcul nu reușește și Hadick cade greu rănit.

Napoleon, care nu se aștepta la această ofensivă a lui Melas, încunostiințat de cele ce petreceau trimite ordin lui Desaix să se întoarcă, imediat, la Sant-Giuliano, iar lui Lannes și Murat le prescrie a se arunca în ajutorul lui Victor..

În acest interval sosește și Lannes, cu divizia Watrin, de care dispunea, și se desfășură la dreapta diviziei Gardanne..

Mișcările coloanelor austriace de atac s'au executat la timp și în conformitate cu dispozițiunile luate de Melas, astfel că situația devine defavorabilă pentru francezi.

Atacate de front și învăluite pe ambele aripi, orice rezistență din partea diviziilor era peste putință. Lupta durează până la ora 1, când trupele franceze, sfârșite de oboseală și cu pierderi enorme, sunt aruncate în cea mai mare dezordine spre Sant-Giuliano. Tocmai la această oră sosește și Napoleon pe câmpul de

bătălie, dar nu aveă' la dispoziție decât divizia Monnier pe care o chemase dela Torre di Garofalo și 800 oameni din garda consulară..

Divizia Monnier aruncată spre Castel-Ceriolo, după crâncene lupte, îl ocupă; dar, după oarecare timp, se retrage, de oarece rămăsese izolată, aci, prin retragerea centrului.

Se aruncă la atac și cei 800 oameni din garda consulară, dar fură prăbușiți și ei de valurile de oameni ce veneau cu furie despre Marengo.

La orele două, diviziile franceze, în cea mai completă dezordine, sunt aruncate spre Sant-Giuliano, Melas, obosit, se întoarce în Alexandria, însărcinând pe șeful său de statmajor generalul Zach să execute urmărirea.

Zach, ajutat la dreapta și la stângă de Oreilly și Ott, continuă urmărirea resturilor armatei franceze, până către ora cinci seara, când ajunge în apropiere de Sant-Giuliano.

La această oră sosește însă, pe câmpul de bătaie, Desaix cu divizia Boudet. Napoleon, întrezărind scăparea, ordonă generalilor Victor, Lannes și Monnier să încerce o nouă rezistență cu rămășițele forțelor ce mai aveă, iar divizia Boudet, (5—6000), să se desfășoare înainte de Sant-Giuliano. Cavaleria, sub Kellerman, cu câteva sute de călăreți, trece la dreapta lui Desaix.

Desaix se pune în mișcare la 6 ore seara și imediat se lovește de antegarda lui Zach, care venea pe drumul dela Tortone. Generalul Kellerman, cu cavaleria de care dispunea șarjează grosul antegardei austriace în marș, și produce mare panică în coloana austriacă.

Zach cade prizonier cu antegarda sa.

Divizia Desaix se aruncă, atunci, asupra antegardei austriace, iar cavaleria lui Kellerman, atacă pe dragonii austriaci, care, speriați, se retrag în galop printre trupele de infanterie, mărind astfel groaza și

panica, (1) și făcându-le să se retragă fără să știe de ce.

Generalul Desaix cade mort în capul diviziei sale.

Corpurile Oreilly și Ott văzând cele ce se petrec pe flancurile lor, se hotărăsc, deasemenea, să se retragă, fără a opune nicio rezistență.

Astfel, se isprăvi această memorabilă bătălie care tinu 14 ore și al cărui succes se datorește, în special lui Kellerman.

Austriacii perd morți, răniți și prizonieri, 9402 oameni de trupă și ofițeri, iar francezii 5600 oameni.

Austriacii se retrag pe stânga Bormidei, iar francezii rămân noaptea pe câmpul de bătălie cu antegarda la Pietrabuona și grosul armatei la Marengo.

A doua zi, Melas trimite un parlamentar la Napoleon pentru a cere o suspensiune de arme în vederea unui armistițiu, care fu încheiat și semnat la Alexandria.

Napoleon se întoarce în Milano și de acolo în Franța unde e dus în triumf până la Paris:

* * *

Când Napoleon isprăvi campania din Italia, operațiunile continuau în Germania. Mareșalul Kray, retrăgându-se în Ulm, Moreau manevrează în jurul acestei cetăți și se îndreaptă, apoi spre Inn, reușind prin aceasta să intercepteze comunicațiile armatei austriace. Austria e nevoită a cere pacea. Tratatul de pace, început la Luneville, neajungând, însă, la nici un rezultat, ostilitățile reîncep pe ambele teatre.

1) Cu toate acestea nimeni nu și putea da seamă de fuga cavaleriei care singură nu știa de ce fuge. Grosul armatei sdruncinat de cavaleria ce l traversa, începuse de asemeni, a da înapoi: un nou grup de fugari, semănător unui torent, îl târi cu el și în acelaș moment apărură din nou Kellerman cu cavaleria sa, tăind în dreapta și în stânga. Dezordinea ajunsese la culme, fiecare fuge și caută să se ascundă înăpoia celor din urmă. Fugarii se grăbesc să ajungă la Marengo, confuzia este extremă, ofițerii în zadar se forțează de a și aduna oamenii înapoia lui Fontanone; ei sunt surzi de strigătele lor și se aruncă într-o groaznică orgie spre capul de pod; călăreți, infanteriști, tunari, căruțe, se precipită amestecați.

Acțiunea în Germania se angajează pe direcțiunea Mühldorf-Munich, unde are loc bătălia dela Hohenlinden, în care austriacii sunt cu desăvârșire bătuti, și nevoiți a se retrage, urmăriți continuu de armata lui Moreau până la râul Traun, de unde Viena eră, acum, direct amenințată.

În Italia, deasemenea, sunt bătuti austriacii.

Austria, văzându-se amenințată de toate părțile, convine asupra condițiunilor încheerii păcii și semnează tratatul dela Luneville.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1) Primul proiect al lui Napoleon contă într-o învăluire strategică, care trebuia să aducă terminarea războiului în Germania. În acest scop Napoleon hotărâse ca armata de rezervă să întărească aripa dreaptă a armatei de sub Moreau, care trebuia să treacă Rinul pe la Schaffhausen și astfel să cadă cu grosul forțelor pe aripa stângă și pe comunicațiile adversarului.

Soarta războiului nu s'a putut hotărî decât cu Germania. Evenimentele din Italia, oricât de fericite ar fi fost pentru francezi, nu puteau influența, definitiv, politica dela Rin. De altfel, Napoleon făcuse experiența cu războiul din 1797, când, cu toate succesele obținute în Italia, a trebuit să amenințe Viena, ca să decidă pe Austria la pace.

2). Asemenea învăluri strategice execută Napoleon în 1805 și 1806, bazându-și concepțiunea lor pe următoarele puncte principale:

a) Concentrarea forțelor în afara sferei de acțiune a adversarului și apoi aruncarea masei, concentrate, asupra inamicului.

b) Primul obiectiv, grosul forțelor inamice.

c) O singură linie de comunicație la început.

d) Învăluirea unei aripi a armatei inamice contând, dela început, a cădea pe liniile sale de comunicație.

Dar Napoleon nu poate executa primul său proiect, în 1800, din cauză că Moreau refuză să-l execute.

În asemenea situație, Napoleon neputând lua comanda lui Moreau, renunță la primul său proiect, și dă o altă întrebuintare armatei de rezervă îndreptând-o către teatrul de operațiuni din Italia contra lui Melas, unde caută să obțină aceleași rezultate pe care nu le putea obține contra lui Kray din cauza lui Moreau.

Deși Napoleon, însuși, pune în expunerea de motive a primului său plan de operație că soarta războiului trebuia să se decidă în Germania, totuși el însuși, nu ezită un moment să ia altă măsură, față de greutățile ce a întâmpinat prin atitudinea lui Moreau, schimbând, prin aceasta, întreaga-i concepție.

S'a putut vedea, însă că Marengo a hotărât, până la un punct, soarta acustui război, ceea ce probează că în asemenea împrejurări personalitatea comandantului de căpetenie este hotărâtoare. (Arghirescu, op. citat, pag. 148--149).

3). Armata de rezervă trece Alpii, debușează la Ivrea se îndreaptă spre Milano, se unește cu diviziile Moncey, trece Po la Plesanza și cade, astfel, direct pe liniile de comunicație ale lui Melas care se găseau angajat contra lui Massena și Suchet. Melas reușește să-și adune toate forțele sale către Alexandria, însă situația sa strategică nu se îmbunătățește deloc; comunicațiile celor două armate față în față se găseau, cu desăvârșire, întoarse. O victorie obținută de armata austriacă ar fi putut avea de rezultat, cel mult, să-și recapete linia de comunicație prin Plesanza-Cremona, spre Mantua, dar în niciun caz nu putea să amenințe pe acea armată franceză.

Din contră, o bătălie pierdută de armata austriacă constituia, pentru ea, un dezastru, neavând altă direcțiune de retragere și alt refugiu decât cetatea, Genova, unde, fiind închisă, trebuia să termine prin a capitula.

Acestea sunt caracteristicile formei de ofensivă nu-

mită întoarcere strategică, pe când Napoleon o adoptă în această campanie și ale cărei rezultate le culege imediat după bătălia dela Marengo. (Arghirescu, op. citat, pag. 149).

4) Cu privire la dispoziția generală a trupelor, toți istoriografii militari recunosc că Napoleon călcase principiile cooperării tuturor forțelor pentru atingerea scopului propus.

În adevăr, concentrarea dela Stradella se făcea în vederea unei bătălii decisive și ca atare nu mai rămâne îndoială că trebuiau aduse toate forțele de care dispunea pentru a'și asigura victoria.

Jomini, vorbind de împrăștierea aparentă a coloanelor armatei franceze la coborârea Alpilor, zice, în cele din urmă: „cu toate acestea, printr'o întâmplare destul de curioasă, campania dela Marengo, care avu atât de strălucite rezultate, fu aceea unde se depărtă, mai mult, de principii, cel puțin în măsurile de execuțiune. (Arghirescu op. citat pag. 158).

Vom vedea pe Moltke în 1866 și 1870, precum și pe japonezi în 1904, că se abat dela principii, ca și Napoleon în 1800, dar obțin rezultate strălucite, deoarece timpul cât se scurge dela răspândirea forțelor pe drumurile de concentrare pe teritoriul inamic, până la concentrare, este mai mic decât timpul care trebuie adversarului ca să se folosească de asemenea situațiune critică.

5) Proiectul bătrânului general Melas, de a se deschide drumul prin Plesanza către Mantua și în caz de nereușită, a se retrage prin Genua, eră mijlocul care se putea adopta în asemenea situațiune:

CAPITOLUL IV.

RĂZBOIUL DIN 1805.

INTRODUCERE.

Situația politică

Prin pacea dela Amiens, (1802) Anglia se obligă a ieși din coaliție contra Franței, și a redă, acesteia, insula Malta, în schimbul altor avantaje.

De aci, până la 1804 a urmat oarecum o perioadă de liniște, în care Napoleon a putut să ia măsuri de reorganizare în interiorul Franței.

Folosindu-se de acest timp, de liniște, Napoleon îndreptează activitatea în sensul de a restabili finanțele și a întări republica în interior, întinzându-se asupra tuturor ramurilor de activitate națională.

Măsurile luate fiind bune și cu rezultate imediate mări popularitatea lui Napoleon în întreaga Franță, și astfel, prin votul a trei milioane cinci sute mii de alegători, în luna Mai 1802, se votează consulatul, pe viață, pentru Napoleon.

Napoleon lucrează, cu folos, și în afară, organizând provinciile anexate Franței și intervenind ca mediator în Elveția, pe care o dotează cu o constituție redactată după vederile sale.

Toate acestea, însă, a nemulțumit pe Anglia, care niciodată nu privise cu ochi buni progresul republicei franceze.

Acesta făcu ca toate intervenirile guvernului francez pe lângă cabinetul englez de a părăsi insula Malta

să rămână fără rezultat. Din contră, guvernul englez începù provocarea prin capturarea câtorva vase de război franceze, fără chiar ca o declarație de război să fi avut loc, conform uzului internațional.

Ca represalii, Napoleon trimite pe generalul Mortier să ocupe Hanovra, posesiune ereditară a casei de Anglia.

Guvernul englez nu se arată imediat și continuă provocările.

Atunci, Napoleon concepe planul unei mari ofensive în Anglia.

Acest proiect, fiind supus discuțiunii tribunalului și corpurilor legiuitoare, fu adoptat, ca ultimă măsură energetică ce trebuia luată față de această putere și imediat începură pregătirile.

Napoleon, însuși, parcurge teatrul unde avea să se desfășoare evenimente atât de importante, și alege ca zonă de concentrare litoratul pasului de Calais spre Boulogne, către care diferitele corpuri de trupă primară ordine să se îndrepte.

În timpul acesta, prin votul corpurilor legiuitoare și sufragiul națiunii, în ziua de 18 Mai 1804, se conferă lui Napoleon titlul de Împărat al francezilor.

Către sfârșitul anului 1805, armata era concentrată în câmpiile Bologne, și totul era gata pentru executarea mării descinderi în Anglia, — prin porturile Brest, Rochefort și Bologne.

Anglia, văzându-se amenințată serios, de astă dată, alergă iar la mijloacele care-i asigurase, totdeauna succesul în întreprinderile sale; cu prețul a mări vărsări de aur și puțin sânge, reușește să formeze o nouă coaliție în care nu poate atrage, la început, decât pe Rusia.

Austria ruinată prin atâtea războaie, deși nu aderă la formarea acestei coaliții, în cele din urmă, aderă și ea la coaliția formată cu Rusia, la care se adaugă Suedia și regatul Neapolului.

Napoleon reușește să mențină pe Prusia în neutralitate, oferindu-i Hanovra.

La 24 August, Napoleon începe mișcarea mării.

armate de pe coastele Oceanului pe malurile Rinului, iar la 5 Septembrie mareșalul Bernadotte, care înlocuise pe Mortier în Hanovra, primește ordin să plece, imediat spre Würzburg, fiind încunoștiințat de o alianță secretă ce se făcuse cu Bavaria și în virtutea căreia electorul Bavariei, cu 25000 oameni, trebuia să se întrunească cu trupele franceze.

În acest timp trupele austriace se găseau în mars spre Inn.

La 17 Septembrie Napoleon trimite Austriei declararea de război.

Forțele adversarilor și planurile de campanie.

Rusia. Avea 125 regimente infanterie, 67 regimente cavalerie și 9 regimente artilerie. Total 278.000 oameni plus 110.000 trupe neregulate de colonii, cazaci, etc.

Austria. Avea 360 batalioane infanterie, 278 escadroane și 4 regimente artilerie. Total 305.000 oameni.

Franța. La epoca începerii războiului efectivul se ridică la 439.545 oameni și 59,744 cai, — repartizați pe coastele oceanului, în Olanda, pe litoralul Oceanului și Mediteranei, în interior, în Hanovra, în Italia.

La aceste forțe se mai adăogă încă 8.000 oameni recruți ai contingentului 1806, a căror chemare, sub drapel, fusese aprobată de senat.

Aliații, prin tratatul dela 11 Aprilie, au adus următorul plan de campanie: Să opereze, la început, pe trei teatre de operațiuni cu trei armate deosebite; iar, apoi, intrând două din ele să invadeze Franța, și alume:

O armată pe Dunăre, pe Inn, formată din 90,000 austriaci și 9000 ruși.

O armată de Italia, 142,000 oameni să investească cetățile de dincolo de Mincio și apoi să ia ofensivă înaintând până pe Ada.

A treia armată austriacă, de 53.000 oameni, în Tirol și Voralberg, să țină legătura între ambele armate de pe Po și Dunăre.

Deosebit, s'a stabilit și următoarele operațiuni secundare:

La nord 20,000 ruși, întrunindu-le cu 12,000 suedezi și câteva mii englezi, vor opera contra trupelor franceze ce ocupau Hanovra.

După ce va putea atrage și Prusia în coaliție, atunci această trebuia să formeze o armată care să opereze sau în Olanda sau pe Rinul de mijloc.

La sud, 5000 englezi și 25,000 ruși din Corfu, să debarce în Neapole, să se întrunească cu trupele acestui regat care să alunge trupele franceze de ocupație, după care să opereze spre nord către Po.

Pentru operațiunile, în Franța, s'au hotărât astfel: Când armata, de Po, de 142,000 oameni va fi ajuns pe linia lui Mincio, când armata rusă se va fi întâlnit cu armata austriacă „de Dunăre”, pe Lech; atunci ambele aceste armate întrunite, înaintând, trebuiau să pătrundă în Franța, prin Elveția și Franche-Comte, lăsând un corp de observație spre Strasburg.

Planul de campanie al lui Napoleon reese din următoarele rânduri, scrise de el, lui Taleyrand și lui Massena: „Hotărîrea mea este luată; vreau să atac Austria și să fiu la Viena înainte de iuna Noembrie viitor, pentru a face față rușilor dacă se prezintă”.

Lui Massena îi scria: „Dacă pot să isprăvesc, repede, cu această armată de pe Iller, ceea ce sper cu ajutorul lui Dumnezeu, voi cădea asupra rușilor și sper să-i întâlnesc încă în timpul marșului lor”.

Iată, dar, pe Napoleon lucrând în al treilea război, tot pe linii interioare.

El nu dă mare importanță celor ce se vor petrece în Italia de nord, unde trimite pe mareșalul Massena numai cu 44,000 oameni, deși în capul trupelor austriace se găsește arhiducele Carol. Nu se îngrijeste decât prea puțin de cele ce vor avea loc în Neapole și Hanovra, știind bine că rezultatul operațiunilor de pe aceste teatre este supus, absolut, rezultatului fi-

nal al operațiunelor ce vor avea loc pe teatrul principal, care nu poate să fie decât cel din Germania, și asupra căruia el își concentrează toată atențiunea și activitatea sa.

Pentru atingerea primului obiectiv din acest proiect, pe teatrul de operații din Germania, Napoleon dispune de șapte corpuri de armată și o rezervă generală, constituind „la grande armée” și a cărei compoziție este:

Corpul I Bernadotte, C. II Marmont, C. III Davout, C. IV Soult, C. V Lannes, C. VI Ney; C. VII Augereau, garda Bessieres, rezerva de cavalerie Murat, plus o divizie badeză și una Würtembergeză. Total 219,000 infanterie și cavalerie, cu 340 guri de foc.

PRIMELE OPERAȚIUNI.

Intrarea austriacilor în Bavaria și concentrarea pe Iller.

Către sfârșitul lunii Martie, trupele austriace, sub generalul Mack, se găseau concentrate la Wels pe râul Traun.

Două armate ruse de câte 60.000 oameni înaintau spre vest: una sub comanda lui Kutozof, către frontiera Austriei prin Galiția, iar cealaltă, sub comanda lui Buxhovden, către frontiera Prusiei prin Polonia. O armată de rezervă se formă înapoia acestora, la Vilna.

Aceste două armate ruse trebuiau să se întrunească pe Inn cu armata lui Mack, să formeze *armata de Dunăre*, sub comanda superioară a arhiducelui Ferdinand d'Este.

Însă distanța ce aveau de parcurs armatele ruse de la frontiera Galiției și a Poloniei până la Inn, eră mai mare decât cea pe care o aveau francezii de la Rin, unde începuseră a trece, până la Inn.

Deaceea, Mack insistă a lua, imediat, ofensiva și a ocupa Bavaria, pe unde trebuiau să vină francezii.

Mack credea că va atrage în coaliția și pe Bavaria,

care ceruse Austriei să i se recunoască neutralitatea; Bavaria, însă, nu primește condițiunile de alianță și își retrage toate trupele pe stânga Dunărei.

Prin această atitudine Bavaria arătându-se ostilă coaliției, Austria ia ofensiva și trece frontiera acestei țări.

La Septembrie, armatele austriace, cu o avangardă strategică pe 2 coloane și cu grosul în trei coloane, execută manevrele dela Inn la Iller, unde ajunge în ziua de 23 Septembriei.

La 25 Septembrie împăratul Austriei ține un consiliu de război la Landsberg se aprobă proiectul lui Mack. A stabili pe acest râu o primă linie de apărare, sprijinită cu dreapta pe cetatea Ulm și fluviul Dunărei iar cu stânga în munții Tirolului, unde se găsește armata de Voralberg prin care se pune în legătură cu armata de Italia. În această dispoziție armata austriacă trebuie să aștepte sosirea armatei ruse, după care urmă să se continue mișcarea ofensivă.

Armata austriacă a fost repartizată, astfel, pe acest front defensiv: între Sigmaringen, Biberach, Ravensburg, anteposturi strategice pentru a observa eșirile din Pădurea Neagră, 21 batalioane și 46 escadroane sub F. M. L. Prinț Schwarzenberg.

Pe dreapta Illerului, dela Ulm la Memmingen, grosul armatei, 24 batalioane, sub Feldzeug m. Kollwart.

Între Lech și Mindel, rezervă, 15 batalioane, 8 escadroane, sub F. M. L. Werneck.

Pe stânga Dunărei, la Ingolstadt și Neuburg; corp de observație, contra trupelor bavareze, 6 batalioane, 16 escadroane, sub F. M. L. Kienmayer.

Kemten și Kaufbeuren, extrema stângă, pentru a asigura legătura cu armata de Voralberg, 14 batalioane și 8 escadroane, sub F. M. L. Auffenberg.

La nordul lacului Constanța, spre Lindau și Isny, 19 batalioane și 8 escadroane, sub F. M. L. Jellacich.

Concentrarea francezilor pe Rin și Main.

După ce Napoleon a luat toate măsurile de aprovizionare, de recunoaștere a văii Mainului, a debu-

șeurilor peste Dunăre, și a regiunii dintre Dunăre și Alpi, și după ce a pregătit instrucțiunile de marș, etapele, etc., în ziua de 26 August a trimis ultimile instrucțiuni, iar la 28 August au început marșurile către zona de concentrare între Würtzburg, Manheim, Landau, Hagenau.

Corpurile de armată au plecat pe diferite drumuri și la diferite date începând dela 28 August, pentruca să poată termina concentrarea, toate, în ziua de 25 Septembrie.

Direcțiile generale de mișcare și punctele de concentrare sunt următoarele:

C. I. (Bernadotte), prin Francfurt la Würtzburg.

C. II. (Marmont), prin Goblentz la Würtzburg.

C. III. (Davout), prin Luxemburg la Manheim.

C. IV. (Sault), prin Luxemburg-Metz la Landau.

C. V. (Lannes), prin Verdun-Metz la Strasburg.

C. VI. (Ney), prin Toul-Luneville la Hagenau.

Garda și rezerva de cavalerie dela Boulogne direct Strasburg.

Operațiunile dela Rin la Dunăre.

Pentru trecerea peste Rin s'au aruncat două poduri: la Spire și la Pforzheim și s'au indicat punctele pe unde diferitele corpuri de armată trebuiau să treacă fluviul și direcțiunile ce trebuiau să ia fiecare.

La 25 Septembrie totul era gata pentru trecerea Rinului, iar a doua zi, seara, sosește și Napoleon la Strasburg.

Trecerea Rinului s'a executat în zilele de 26 și 27, după instrucțiunile date.

După ce Napoleon a verificat ultimile știri asupra inamicului a dat în ziua de 28, ordinul de mișcare către inamic în zona: Neüburg, Donauwört, Neresheim, Heidenheim, Ingolstadt Nassenfelds.

Mișcarea s'a executat cu regularitate și exactitate, astfel că la 6 Octombrie situația diferitelor corpuri de armată este cea următoare:

La aripa stângă: Corpul I, (Bernadotte), cu bava-

rezii, atinge Weissemburg; corpul II, (Marmont), se găsește la Wassertrudingen..

La centru: Corp., III, (Davout), la Oetingen și Corp. IV, (Soul), la Nordlingen, iar ante-garda acestui corp, seara, ocupă podul dela Münster pe Dunăre.

Înapoi: Corp. V, (Lannes), ajunge la Neresheim, iar garda, (Bessière), la Aalen.

La aripa dreaptă: Corp. VI, (Ney), se găsește la Heidenheim, acoperind despre Ulm mișcarea generală a armatei.

Murat, cu diviziile de cavalerie Walther, Klein, și Beaumont, este spre Dunăre înaintea lui Ney.

Baraguey d'Hilliers și Bourcier acopăr flancul drept la Geislingen.

Mișcările cavaleriei lui Murat, în văile râurilor Murg, Rench și Kinzig, făcură pe austriaci să creadă că vor fi atacați direct despre vest, adică de front. Aproximarea corpurilor Bernadotte și Marmont, cari veneau de la nord, fu atribuită intențiunii lui Napoleon de a observa pe Prusia, a cărei atitudine părea îndoelnică.

Abia în primele zile ale lui Octombrie, după aparițiunea trupelor franceze, a putut vedea Mack că nu de la vest, și de la nord va fi atacat.

Acum, la dispozițiuni Mack a și concentrat trupele mai mult spre Ulm, pentru a putea face față oricărei eventualități..

La 8 Octombrie, în urma acestor dispozițiuni, situația armatei austriace este: Corpul Jellacich, spre Biebrach, în scopul de a supraveghea spațiul între Dunăre și lacul Constanța, iar corpurile Werneck, Aufenberg și Schwarzenberg, concentrate în jurul Ulmului, ocupând partea dintre Günzburg și gura râului Lech. Corpul Kienmayer concentrat lângă Neüburg.

Operațiunile armatei franceze pe Dunăre.

Trecerea Dunărei.

La 7 Octombrie armata franceză se pune în mișcare pentru trecerea Dunărei.

Ante-garda lui Soult trece la Donauwörth fără nici o greutate.

Murat, cu trei divizii de dragoni, trece tot pe la Donauwörth și ia direcția către Rain, urmat de corpul V, (Lannes), care ia aceeași direcțiune, apoi corpul IV, (Soult), care se îndreaptă către Ausburg.

La 8 Octombrie, Davout și Marmont trec Dunărea pe la Neuburg, îndreptându-se, respectiv, spre Aichach și Ausburg. În aceeași zi, Bernadotte, cu corpul I și bavarezi, trec fluviul pe la Ingolstadt și iau drumul prin Pfaffenhofen către München. Corpul VI, (Ney), rămâne pe stânga Dunărei, pe dreapta râului Brenz, pentru a acoperi, despre Ulm, aripa dreaptă.

Mack, surprins cu desavârșire de mișcarea francezilor, ia în pripă, dispozițiuni pentru a face față pericolului. Concentrează la Günzburg corpul Werneck, corpul lui Reisch și al lui Schwarzenberg. Un detașament de 5000 oameni este îndreptat spre Wertingen pentru a face față forțelor franceze cari trecuseră Dunărea.

Corpul Jellacick este chemat dela Biberach la Ulm.

Corpul Spangen, venit din Tirol, staționează la Mindelheim.

Corpul Kienmayer, respins dela Neuburg și tăiat de restul armatei lui Mack, se retrăsese spre Dachau.

Marșurile, după trecerea Dunărei, până la Ulm.

Marșurile și operațiunile dela trecerea Dunărei și până la Ulm se petrec pe fâșii de teren, corespunzătoare celor trei direcțiuni de mișcare ale corpurilor lui Napoleon după cum urmează.

La dreapta. Napoleon, în seara de 7 Octombrie, ia măsuri să taie comunicațiile între Inn și Iller, pentru a surprinde retragerea lui Mack către armatele ruse, trimetând corpul V, (Lannes), și cavaleria lui Murat spre Wertigen.

Trupele austriace, aflate, aci, sub Auffenger; sunt complet bătute și satul Wertigen este luat cu ajutorul

primei brigade de infanterie din corpul V. ce sosește pe câmpul de luptă.

Murat urmărește de aproape trupele austriace ce se retrag în completă dezordine și face un mare număr de prizonieri, între cari și pe Auffenberg însuși.

A doua zi, continuă urmărirea spre Zusmarshausen, iar de aci înaintează până la Burgau, în ziua de 9 Octombrie.

Mack, dându-și seama că retragerea spre est era interceptată, se hotărăște să ia ofensiva spre nord, să treacă Dunărea și să cadă în liniile de comunicație ale armatei franceze, apoi să le retragă, excentric, în Boemia.

Mack ordonă executarea acestei mișcări în ziua de 9 Octombrie.

Dar, în seara aceleiași zile, Ney, cu corpul VI atacă o diviziune austriacă, care se găsea pe malul stâng acoperind podul, o bate și o aruncă în dezordine spre Günzburg. În timpul nopții restul forțelor austriace se retrag spre Ulm, părăsind, cu totul, Günzburg; pe care a doua zi îl ocupă francezii.

Mack, dându-și seama că rămânând, mult timp, în Ulm, s'ar expune la un dezastru sigur, hotărăște să se îndrepte spre sud, prin Memingen, către Tirol, pentru a se întruni cu forțele austriace ce se găseau în această parte. Din aceste două soluții alege pe cea-stă din urmă. Pentru aceasta, hotărăște, ca în dimineața de 11 Octombrie, să iasă din Ulm și, acoperit de o puternică antegardă, să treacă Dunărea, să se rabată apoi spre Altek și respingând trupele inamice să-și facă drum prin Heidenheim către Nordlingen.

Napoleon, întrevăzând posibilitatea retragerii lui Mack spre Tirol, în ziua de 10 Octombrie, îndreaptă corpul IV, (Soult), spre Memingen, cu însărcinarea de a ataca, imediat, trupele ce le-ar găsi în față, la blocă această cetate în cazul când surprinderea n'ar reuși și apoi a lua poziție călare pe Iller cu fața către Ulm.

Napoleon dorea ca la 14 Octombrie să atace forțele austriace dela Ulm.

În acest scop Murat primise comandamentul supe-

rior al corpurilor V, (Lannes), și VI, (Ney); cu instrucțiuni de a se apropia cât mai mult de Ulm. Murat, crezând că Mack n'ar mai putea încerca altceva decât cel mult o eșire spre Memingen, chiamă pe Ney pe malul drept către Ulm și nu dă nicio importanță faptului că prin retragerea corpului VI drumul spre Boemia rămâne, cu desăvârșire, liber.

Întâmplarea a făcut, însă, ca o divizie din C. VI, (Dupont), să înceapă mișcarea către Ulm cu o zi în urmă, așa că antegarda lui Mack, care urma drumul Ulm-Albeck, s'a întâlnit la Albeck cu această divizie.

Generalul Dupont, deși inferior numeric, rezistă atacurilor austriacilor, între satele Junginen și Haslach, până seara târziu, când se retrage spre Albeck cu pierderi considerabile.

Această rezistență, de o zi, a lui Dupont, făcù pe Mack, să piardă o zi, singura în care mai putea să se retragă spre Boemia.

Mack se retrage în Ulm, chiar în seara zilei în care a avut loc lupta.

Napoleon, primind raportul asupra luptelor diviziei Dupont, vede pericolul că malul stâng al Dunărei rămăsese aproape liber, și ordonă mareșalului Ney, a trece înapoi pe malul stâng al Dunărei.

Mack, deși se retrăsese la Ulm, cu intențiunea de a rezistă aci, până la sosirea rușilor, totuși, cedând opiniei generalilor săi, hotărăște, ca în ziua de 13 să reîncece retragerea spre Boemia, și trimite coloanțele sale prin Heidenheim, Memingen, Ober Thalfingen și Unter Thalfingen.

Aceste mișcări ale trupelor lui Mack au dat naștere la câteva lupte cu trupele lui Ney, (C. VI), care începuseră mișcările pentru recuparea pozițiilor de pe malul stâng al Dunărei.

Mack se hotărăște a se închide în Ulm și a aștepta ajutorul armatelor ruse.

La centru. Până la 14 Octombrie n'au avut loc evenimente importante, afară de marșul diferitelor corpuri de armată pentru a ajunge la situația inițială și anume:

Corpul II, (Marmont), trece Dunărea, pela Neüburg, și ia poziția între Aichach și Ausburg.

Soult, (Corp. IV), trece Dunărea pela Donauwörth, ocupă Ausburg și apoi se îndreptează spre Landsberg, de unde trebuia să susțină pe Bernadotte care avea însărcinarea să ocupe München. Ajuns la Landsberg, în seara de 11, are un angajament cu un regiment de chiurasieri austriaci pe care-l alungă și face 124 prizonieri.

Dela Landsberg, Soult se îndreptează, în seara de 12, spre Memingen, ocupat de 11 batalioane, o jumătate escadron și 10 tunuri de câmp.

Soult, somează pe comandantul Spangen să se predea, și în urma refuzului acestuia, începe un bombardament asupra cetății. La 14 Octombrie, Spangen capitulează, iar Soult se îndreaptă spre Biberach, în scopul de a tăia orice comunicație cu Tirolul.

Garda este îndreptată spre Zusmarshausen.

Marmont, ia pozițiunile împrejur de Ulm. la 14 Octombrie..

La stânga. Corpul I de armată, (Bernadotte), cu diviziile bavareze și corpul III, (Davout), formând aripa stângă a armatei franceze, executară trecerea Dunărei în zilele de 8 și 9 Octombrie pela Neüburg și Ingolstadt.

În ziua de 12 Octombrie, Bernadotte, cu bavarezii, intră în München; iar Davout ajunge la Dachau unde rămâne, deocamdată, formând cu Bernadotte corpul de observație contra armatelor ruse.

U L M.

Dintre toate trupele lui Mack, numai un detașament a putut să se strecoare spre nord, în ziua de 13 Octombrie, (Werneck), și alt detașament spre Voralberg (Jellacich). Celelalte trupe erau adunate în Ulm sub Mack, și amenințate, de toate părțile, de trupele lui Napoleon.

În seara de 14 Octombrie se ținut un consiliu la

Ulm, în care generalii din cartier, împreună cu arhiducele Ferdinand, susțineau că mai eră posibilitatea de a scăpa tot spre nord, sau spre sud către Tirol; Mack nu vede, însă, decât iluzia scăpării sale prin armatele ruse, — ceea ce eră o imposibilitate în împrejurările în cari se găseă..

Arhiducele Ferdinand persistă în ideia sa pe care o și pune, imediat, în aplicare, pe contul său; și în consecință, iese din Ulm, cu Schwarzenberg, în aapul a 12 escadroane și se îndreaptă, mai întâi, spre vest, apoi spre nord, prin Geislingen și Aalen, scăpând astfel de soarta ce-l așteptă pe Mack.

Napoleon, se stabilește la Elchingen, în seara de 14 Octombrie; dă ordin mareșalului Lannes, gardei și diviziei Nansouty ca în dimineața de 15 Octombrie, să treacă pe malul stâng al Dunărei și să ocupe pozițiile despre Elchingen și Albek ținute de corpul VI, (Ney), iar Ney, (C. VI), urmă să se rabată mai spre dreapta în fața pozițiunii austriacilor dela Michelsberg. Corpul II, (Marmont), să ocupe înălțimile dela Pful.

Situația corpurilor franceze, în jurul Ulmului, este cea următoare, în ziua de 15 Octombrie:

Ney, (C. VI), cu dreapta pe pădurea dela Mahrhingen, centrul în față de Lehr, și cu stânga înainte de Junginen.

La extrema dreaptă, pe Blau, divizia de dragoni Bourcier.

Lannes, (C. V), cu dreapta pe corpul lui Ney, și cu strânga pe drumul Albek.

Cavaleria acestor corpuri, înainte, cercetând terenul spre Ulm.

Garda, la Haslach, cu stânga sprijinita pe Thalfingen.

Divizia Nansouty, în linia a doua, înapoia gardei. Marmont pe înălțimile dela Pful.

Ney atacă Michelsberg, pe creal ocupă cu baioneta, și trece înainte până la pantele coborânde ale înălțimilor deasupra orașului Ulm, închizând, prin ocuparea acestei poziții, orice eșire din Ulm.

Napoleon, socoti inutil să mai atace fortificațiile

Ulmului, întrucât capitularea lui Mack nu putea fi decât chestiune de câteva zile.

Ai doua zi, 16 Octombrie, Napoleon trimite un ofițer de statmajor la Mack să-l suneze a se predă. Mack refuză, neacceptând decât cel mult o suspendare a ostilităților pe timp de opt zile.

A doua zi, 17 Octombrie, mareșalul Berthier fu însărcinat cu continuarea negocierilor și, în cele din urmă, Mack, prientat pe deplin asupra adevăratei sale situațiuni, acceptă să capituleze cu condițiunea că „dacă în noaptea de 25 Octombrie cetatea ar fi deblocată dintr'o parte oarecare, de către trupe austriace sau ruse, garnizoana să iasă liberă cu arme și bagaje pentru a se întruni cu armata care ar fi deblocat'o. Napoleon care știă bine că acest eveniment nu putea să aibă loc primește această condițiune și, în consecință, în ardăstarea treceri acestor opt zile, una din porțile Ulmului fu deschisă francezilor și ocupată de Ney.

Urmărirea lui Werneck și a arhiducelui Carol.

Werneck, auzind de cele ce avusesse loc a doua zi la Elchingen, se întoarce înapoi și atacă trupele franceze ce se găseau la Elchingen însă fără rezultat. Napoleon însărcinează pe Murat, cu rezerva de cavalerie, divizia de grenadieri Oudinot și divizia Dupont să facă față în această direcțiune.

Murat ajunge, în seara de 16, ariergarda lui Werneck, pe care o atacă, și face 2000 prizonieri la Neustetten. A doua zi, 17 Octombrie, Murat ajunge din nou ariergarda lui Werneck, care se întrunise cu arhiducele Ferdinand la Weresheim, dar nu o poate ataca. A treia zi, 18 Octombrie, continuă urmărirea fără repaus, spre Nördlingen.

Werneck, ne mai putând să-și continue retragerea, e nevoit să capituleze, predându-se cu trupele ce-i mai rămăneau din această dezastruoasă retragere.

Murat continuă să urmărească pe arhiducele Ferdinand, pe care-l ajunge și îl atacă dincolo de Nüren-

berg, pe teritoriul Prusiei, în ziua de 20 făcând mulți prizonieri.

Datorită devotamentului câtorva ofițeri, arhiducele Ferdinand trece frontiera în Boemia.

Murat, face aproximativ, 120 km., în cinci zile; fără să se repauzeze decît noaptea, iar rezultatul final este că distruge, cu desăvârșire, cele două corpuri austriace ce scăpase din Ulm, făcând 12,000 prizonieri, cu 7 generali, 200 ofițeri, 120 tunuri și 500 trăsuri.

Marșurile și operațiunile armatei franceze spre Viena.

Guvernul austriac contînd pe sprijinul armatei rusești hotărăște să continue războiul.

Napoleon, deși putea fi amenințat pe la spate de Prusia, dacă ar fi eșit din neutralitate alături de coaliție, nu poate renunța la război pînă ce nu obține rezultatele dorite.

Războiul ofensiv trebuie să întreprins către Viena.

Înainte, însă, de a merge către Viena trebuie să se asigure aprovizionarea dinapoi.

Linia de comunicație pela Rin și Main, (primele sale baze de operație), trebuind să se lungească prea mult, prezentînd pericol din cauza nesigurăței pentru atitudinea Prusiei, și cerînd prea multe trupe pentru siguranța ei, a schimbat-o prin Augsburg, pe râul Lech, adică spre sud-vest în loc de vest.

După aceasta, concentrează corpurile sale, în două masse, către Isar, și anume:

La Landshüt și împrejurimi: C. V, (Lannes), câte o divizie din C. VI și II, și diviziile de cavalerie Nansuty și Klein.

La Münich, C. II, (Marmont); C. IV (Soult).

Înainte acestor masse trimite pe Inn C. I, (Bernadotte), la Wasserburg și C. III, (Davout) la Freising.

Corpul VI, (Ney), care rămăsese provizoriu în Ulm, este îndreptat, înapoia aripei drepte, spre Landshüt. Corpul VII, (Augereau), venit din Franța, se

îndreaptă spre Kempten. Două divizii, (2 și 3 de draconi), înainte de MÜNICH la Hohenlinden.

Până la 18 Octombrie guvernul din Viena nu avea știri precise despre cele petrecute la Ulm; de aceea trupele ruse își urmau drumul dela Viena spre Inn, cu aceeași încetineală ca până acuma. Trupele ruse aveau, cel mult, 30,000 oameni, iar austriacii sub generalul Kienmeyer 18,000 oameni care se retrăsese depe Dunăre la Mühldorf.

Cătră 22 Octombrie corpurile ruse ajung pe Inn, concentrate la Braunau și împrejurimi.

În seara zilei de 23 Octombrie, Mack, ajungând la Viena, confirmă, în mod oficial, cele ce avusese loc la Ulm. Kutuzoff ia dispozițiuni, în ziua de 25; să se retragă toate forțele de pe Inn spre Enns. Dar abia începuse mișcarea, când, în ziua de 27, consiliul aulic din Viena ordonă să se apere linia Innului și trupele să rămână pe loc. Rușii se concentrează, în aceeași zi, la Wels, pe malul stâng al râului Traun; iar francezii reiau marșul dela Isar spre Inn pe care îl trec în ziua de 29 Octombrie cu oarecare lupte neînsemnate contra ariergardelor aliate.

În fața acestui marș ofensiv, aliații se retrag, fără a opune vre-o rezistență.

Napoleon își stabilește o nouă bază, eventuală, pe râul Inn, făcând din Braunau centrul depozitelor de proviziuni.

Dela Inn la Traun, înapoia căruia se retrăsese aliații, marșul se execută în trei coloane, acoperite înainte, cu o antegardă compusă din două divizii cavalerie și una din infanterie sub conducerea lui Murat! (1).

La extrema dreaptă corpul II, (Marmont), urmează drumul prin Strasswalchen-Voechlabrück-Gmunden, spre Steyer, iar corpul VI (Ney), ajutat de C. VII, spre Insbruch, având ca să acopere flancul drept

1) Dreapta, C. III, Braunau — Lambach.
Centru, C. IV, Obernberg — Wels.
Stânga, C. V, Braunau — Linz.

al armatei contra trupelor arhiducelui Jean care ocupă Tirolul.)

Corpul I, (Bernadotte), rămâne cu reze va generală la Salzburg, de unde, după împrejurări, ar interveni sau spre Traun sau spre Tirol.

În seara de 2 Noembrie situația adversarilor este: *Francezii*. Corpul V, (Lannes), la Linz, Corpul IV (Sault), la Wels, C. III, (Davout); la Lambach; cu antegarda la Kremsmünster, c. II, (Marmont), spre Lambach. Corpul I, (Bernadotte), în marș, de la Salzburg spre Lambach. Murat cu antegarda, spre Ens, înaintea coloanei de stânga. Ney și Augereau ocupă aripa dreaptă.

Aliații.

Rușii, la Strengberg; iar austriacii la Steyer, cu o ariergardă la Ens.

Linia râului Traun căzând, coloanțele armatei franceze continuau marșul spre Ems.

Napoleon, ajuns la Linz, ia dispoziții a-și asigura aripa stângă despre Boemia, cum luase spre aripa dreaptă către care erau detașați Ney și Augereau. În vederea aceasta, el ordonă formarea unui nou corp, compus din 3 divizii luate din corpurile VI și II, sub maresalul Mortier, care, în ziua de 6 pleacă din Linz și trece pe stânga Dunărei, ținându-se continuu la înălțimea corpului V, (Lannes), care urmă malul drept. O flotilă, improvizată, pe Dunăre, face legătura între aceste coloane și execută transporturi de proviziuni în spatele armatei de operațiuni.

Kutuzoff, deși dăduse instrucțiuni ca să reziste înapoia Ensului, cu toate acestea austriacii se retrag de la Steyer în fața trupelor lui Davout. Kutuzoff, văzându-și flancul stâng descoperit, părăsește și el linia Ensului și se retrage spre Sant-Pölten, unde ajunge în ziua de 7 Noembrie.

Între 6—8 Noembrie, deși Napoleon schimbă unele itinerarii, din cauza drumurilor rele, totuși ariergardefe ruse sunt atinse și au loc ciocniri serioase la

Amstetten, la Möllk și la Mariazell, cu înfrângerea austriacilor.

Kutuzoff, n'avea intențiunea de a rezista pe poziția dela St. Pölten, fiind inferior în număr; dar, mai ales din cauza prezenței francezilor pe stânga Dunărei, care îl neliniștea și îi amenința linia de retragere, spre Moravia, unde se găsea a doua armată rusă, sub comanda lui Buxhowden. Tot din această cauză, în ziua de 10 Noembrie, trece, cu toată armata sa pe stânga Dunărei, pe podul dintre Stein și Mautern, și ia poziție cu trupele sale la Krems, fără a ține seamă de consiliul aulic și de ordinul împăratului Austriei care nu voia această trecere.

Această bruscă schimbare îl face pe Napoleon a suspenda, deocamdată, marșul general spre Viena în apropierea căreia Murat ajunsese deja, având în urma sa corpurile V, (Lannes), și IV, (Soul). Napoleon vede pericolul pentru corpul lui Mortier aflat pe stânga Dunărei.

Murat și Lannes fură opriți la Burkersdorf, pînă la noi dispoziții; iar Soult fu întors înapoi la Mautern, spre a se pune în comunicație cu Mortier.

Davout, fu oprit la Moelding, iar Bernadotte primește ordine să înainteze la Mölk și să ia dispoziții pentru a trece pe stânga Dunărei, cu ajutorul flotilei ce venia din urmă. În aceeași zi, Marmont, (C. II), ajunge la Loeben.

În ziua de 10 mareșalul Mortier ajunsese la Weissenkirchen, unde aflase de prezența rușilor la Krems și Stein. Crezând că este o ariergardă, hotărăște să ocupe localitatea Stein.

În acelaș timp, Kutuzoff, având informațiuni sigure despre situația lui Mortier, hotărăște să-l atace ca să-și asigure, complet, retragerea.

În acest scop, în noaptea de 10 spre 11 Noembrie, trimite o coloană, de 21 batalioane și 2 escadroane, prin Egelsee către Weissenkirchen, spre a cădea în spatele francezilor la Dürnstein, iar altă coloană, de

5 batalioane și 2 escadroane, să-l atace de front din spre Stein.

Mortier respinge primul atac, în dimineața de 11, ocupă satul Loiben și rezistă, aci, până la către orele 4 seara, când, în cele din urmă, mareșalul Mortier hotărăște să se retrage. Înșă, în acest moment, coloana Doktoroff ajunsese la Durnstein și din acest moment Mortier se găsește strâns între două focuri.

Mortier ia eroica hotărâre de a-și deschide drum și se aruncă cu furie spre Durnstein, luptând și înaintea și în spate. Lupta ar fi fost neegală dacă din fericire nu sosiă, dinspre Spitz, divizia Dupont, care se aruncă asupra rușilor, îi forțează să se retragă, iar Mortier ocupă Durnstein cu ceea-ce-i mai rămăsese.

În timpul nopții mareșalul Mortier se retrage la Spitz, de unde, cu ajutorul flotilei, a doua zi, trece pe malul drept al Dunărei.

În noaptea de 11 spre 12 Noembrie, Napoleon primește, la Sant-Pölten, știrile asupra celor întâmplate la Durnstein. După înfrângerea lui Mortier Kutuzoff se oprește, deocamdată, la Krems, ca să ia repaos trupelor sale obosite.

Napoleon, deși nu excludea posibilitatea ca Kutuzoff să rămână la Krems, totuși, el ia măsuri ca să împedice întrunirea acestuia cu Buxhowden, care se găseă spre Boemia și Moravia, pe unde Kutuzoff s'ar fi putut retrage. În vederea aceasta la următoarele dispozițiuni:

Murat și corpul V, (Lannes), să ocupe Viena și să pună stăpânire pe podurile depe Dunăre, ca să întreaacă pe inamic, dacă va fi cu putință, sau să-l atace în flancuri, dacă nu va fi timp de întoarcere.

Soult, (C. IV), să lase o divizie la Mautern, iar cu 2 divizii să urmeze pe Murat spre Viena.

Bernadotte, (C. I), să treacă pe stânga Dunărei și să ia pozițiuni în fața lui Kutuzoff dacă acesta excepțional, s'ar opri la Krems.

În cazul când s'ar retrage spre Moravia sau Boemia, atunci Bernadotte să-l urmărească „pentru ați face tot răul ce ar fi cu putință”. În fine, corpul lui

Mortier, atât de greu încercat, fu lăsat între Sant-Pölten și Mautern, ca rezervă generală.

Murat și Lannes intră în Viena, în ziua de 13, o traversează și se opresc la extremitatea opusă, înaintea podului.

Detășamentul prințului Auensperg, lăsat să apere Viena, se împrăștie în toate părțile.

În aceeași zi, Napoleon stabilește cuartierul general în palatul dela Schoenbrün.

La această dată situația diferitelor corpuri de armată este cea următoare:

Francezii: La Viena, C. V, IV, (două divizii); garda și C. III.

C. I la Moelk, luând dispoziții pentru a trece pe malul stâng al Dunărei.

C. II între Brück și Leoben.

C. VI și C. VII în Tirol, ocupate cu operațiunile contra arhiducelui Jean, care ocupă Tirolul și constituie un pericol, continuu, pe flancul drept al armatei de pe teatrul principal de operații.

Aliații. Detașamentul din Viena, 13.000 oameni, la Welkersedorf.

Kutuzoff, în marș prin Meissau; Hollabrün, cu intențiunea de a se retrage spre Olmütz, către care se găsește a doua armată rusă cu care urmă să se întrunească.

În Italia arhiducele Carol, sustrăgându-se dela orice angajament, se îndreaptă către Viena, prin Friul și Carintia; iar Massena, ajungând la Görtz, oprește urmărirea la frontiera statelor venețiene.

În Tirol arhiducele Jean, după ce suferise înfrângeri, în luptele cu Ney, se retrage din Insbruch către valea Dravei, cu intențiunea să se întrunească cu frațele său, arhiducele Carol.

La 13 Noembrie, Ney și Augereau ajung la Bregenz, unde forțează pe generalul Jelacich a se preda cu corpul său. La această dată Tirolul fiind curățat

tit de inamici, Ney nu mai avea nevoie de cooperarea lui Augereau, care este chemat în Suabia.

Preliminările bătăliei dela Austerlitz.

Kutuzoff, pleacă din Krems, în noaptea de 13/14 Noembrie, spre Brün, în Moravia. Ajuns la Meissau, detașează pe Bagration, cu 7000 oameni, spre Ober-Hollabrün, unde trebuia să ia o poziție ca să întârzie înaintarea trupelor lui Murat, care, în ziua aceea, se găsea la Stockerau; iar el se pune în marș, în seara de 14, spre Letzelsdorf, pe unde putea să dea în drumul mare dela Viena la Brün prin Znaym.

Din aceste dispozițiuni iau naștere luptele dela Hollabrün, unde Murat era inferior, având, aci, numai trupele înaintate.

Voind să câștige timp, Murat recurge la stratagemă ratării de armistițiu, dar această stratagema nu tocmai în avantajul trupelor lui Kutuzoff, dându-i timp, pentru ziua de 15, să strecoare trupele în drumul spre Brün.

Murat, întărit cu noi trupe și muștrat de Napoleon că a fost păcălit prin stratagema armistițiului, atacă poziția dela Holabrün. Rușii rezistă cu înverșunare, astfel că lupta durează în jurul satului Schöngraben până la 11 noaptea, la lumina flăcărilor satului incendiat. Bagration, care suferise enorme pierderi, văzându-se învâluit, deschide drumul prin mijcui trupelor franceze și reușește să-și capete linia de retragere spre Znaym, lăsând peste 3000 morți pe câmpul de bătălie.

După două zile, Bagration ajunge la Frainspitz și cu detașamentul de 13,000 austriaci ce să retrăsese din Viena. De aci, Kutuzoff continuă retragerea spre Brün și de acolo la Wischau, unde se întrunește cu prima coloană a armatei lui Buxhowden. Apoi retragerea se continuă spre Prosnitz, unde sosise și a doua coloană din armata lui Buxhowden.

În ziua de 20 trupele franceze intră în Brün. Aci,

Napoleon încetează urmărirea, trimetând înainte, pentru recunoaștere, numai pe Murat spre Olmütz.

Dela 21 și până la 27 Noembrie aliații rămân pe loc, la Olmütz; iar francezii înainte de Brün, fără să aibă loc vreun eveniment important.

Astfel, planul lui Napoleon de a împedea întrunirea armatelor aliate nu reusește.

Situația se îngreuiază, acum, și prin atitudinea Prusiei, care pareă dispusă, în cele din urmă, să îmbrățișeze cauza aliaților.

Napoleon nu perde, însă, timpul și ia alte noi dispozițiuni cari să-i garanteze atât succesul în cursul unei bătălii decisive, pe care o căută cu orice preț, cât și a-și asigura pozițiunea înapoi și pe flancuri.

În acest moment Napoleon dispunea, pe teatrul de operații din Moravia, de 94,800 oameni, din cari 47,800 îi avea întruniți înainte de Brün; după 24 ore putea să-i sosească încă 6,000 oameni ai diviziei Caffarelli dela Pohrlitz, ceea ce făceau 53,800 oameni. La două zile de marș se găsea Bernadotte, la Budvitz, (10,500 oameni), și divizia Friant la Nicolsburg; ceea ce ridică efectivul armatei — după două zile — la 70,300 oameni. În fine, la extremă nevoie divizia Gudin dela Presburg, divizia bavareză, (10,500 oameni), dela Iglau, și Mortier dela Viena, puteau sosi în trei zile, putându-se, prin urmare, întruni 94000 oameni pe același câmp de bătălie.

În partea aliaților cele două armate ruse și rămășițele armatei austriace se găseau concentrate la Oltschann, înainte de Olmütz, unde se găseau cei doi împărați ai Rusiei și Austriei cu quartierele lor generale. (Arghirescu, op. citat, pag. 216).

Aliații țin, la 24 Noembrie, un mare consiliu de război, în care hotărăsc a lua ofensiva, cu scopul de a învălui aripa dreaptă a armatei lui Napoleon, a o arunca spre Dunăre și a cădea, apoi, pe liniile sale de comunicație.

BĂTĂLIA DELA AUSTERLITZ.

Dispozițiunile generale.

În ziua de 27 armata aliată părăsește pozițiile dela Olmütz și se pune în marș, spre Brün, în cinci coloane paralele: cu coloana IV-a la centru care urmărește, (27 B. + 2 E.) pe drumul Olmütz-Brün; cu coloana I-a, II-a și III-a (63 B. + 39 E.), la aripa stângă, sub Buxhowden și cu coloana V-a, (48 E.) sub prințul Liechtenstein la aripa dreaptă.

Garda imperială rusă, (10 B. + 18 E.), sub marele duce Constantin, formează rezerva generală.

Întreaga armată aliată, sub comanda generalului Kutuzoff, dar de fapt conducea împăratul Alexandru și clica de tineri ce formau cuartierul său.

Armata aliată ajunge, în seara de 27, la Prosnitz, iar în seara următoare la Wischau, de unde Murat, cu cavaleria, se retrage dinaintea forțelor superioare ale antegardei comandată de Bagraion. Această retragere încurajează pe aliați și le dă încrederea unei victorii sigure.

La 29, seara, trupele bivuachează pe înălțimile dela sud de Wischau iar la 30 se găsește pe malul stâng al pârâului Rausnitzer, cu frontul spre vest, călare pe râul Litawa, înapoi (spre est), de Austerlitz, cu aripa stângă înaintea, fără să fi avut niciun angajament cu trupele franceze cari se retrăgeau cedând mereu teren.

Napoleon, informat asupra acestui marș, ia dispozițiuni să-și concentreze, imediat, forțele de cari dispunea, în vederea unei bătălii decisive, pe care o dorea.

În seara zilei de 28 divizia Caffarelli, din C. III, și nadotte, primesc ordin „a se îndrepta cât mai repede posibil” spre Brün, prevenind trupele sale „că va avea loc o bătălie dincolo de Brünn, mâine sau poimâine”.

Davout primește ordin a se îndrepta, cu divizia Friant, către Gross-Raigern pe drumul dela Viena la Brün.

Napoleon pleacă la Austerlitz, unde găsește pe mareșalul Soult cărui a fi dă ordin a părăsi Austerlitz a se retrage pe linia Belovitz-Kobelnitz, dispunând divizia Vandamme spre Belovitz, susținută înapoi de divizia Saint-Hilaire, iar la dreapta divizia Legrand înapoia satului Kobelnitz. La stânga se găseă divizia Suchet înapoia înălțimeii Santon. În urma diviziei Suchet este dispusă garda și grenadierii lui Oudinot la Kritschen, iar divizia Caffarelli, sosită în dimineața acelei zile, lua loc pe înălțimea Lafain, ca rezervă generală.

Cavaleria ocupă satele Welatitz, Bosenitz, Girgikowitz și platoul Prätzen; în fine, către extrema dreaptă satele Sokolnitz și Telnitz sunt ocupate, fiecare, decâte un batalion.

Napoleon ia aceste dispozițiuni cu gândul că dacă va fi atacat, în ziua de 29, să se retragă către Brünn, înapoia râului Schwarzava, unde urmă să se întrunească cu Bernadotte și Davout, cari nu puteau sosi decât în ziua de 1 Decembrie în cazul că va fi atacat, aci, după 1 Decembrie, Napoleon se găseă în situație de a rezistă până ce, întărit cu corpul mareșalului Bernadotte, ar fi luat ofensiva contra armatei aliaților.

Dispozițiunile de atac pentru ziua de 2 Decembrie.

În noaptea de 1 spre 2 Decembrie, aliații după un mare consiliu, hotărâsc să atace, cu stânga, înainte, în felul următor :

a) Aripa stângă, (Buxhowden), să treacă Goldbach, și să atace pe două coloane prin Aujezd către Telnitz, între Telnitz și Sokolnitz.

b) Centru, (Kutuzoff), să treacă Goldbach și să atace pe 2 coloane pe la Sokolnitz și pe la Puntowitz la înălțimea coloanelor din aripa stângă.

c) Aripa dreaptă, (Bagration), cu o coloană să supravegheze terenul descoperit pe porțiunea dintre Krug și Girgikowitz, iar cu alta să-și păstreze poziția acoperind aripa dreaptă.

Garda imperială să suțină coloana dintre Krug-Girgikowitz.

gikowitz și să servească de rezervă aripei drepte.

Atacul să înceapă la ora 7 dimineața când toate coloanele să fie la înălțimile indicate.

Napoleon fixat, pe deplin, asupra proiectului aliaților, ia dispozițiunile următoare, în vederea manevrei din ziua de 2 Decembrie.

Aripa stângă, (Lannes), cu diviziile Caffarelli și Suchet, pe 2 linii, adăpostite înaintea pârâului Bosewitz, vor aștepta inamicul, având pe Murat la dreapta și brigada de cavalerie Milhaud în acoperire la extrema stângă.

Centrul, (Bernadotte), cu diviziile Rivaud și Drouet, să ia locul diviziei Caffarelli pe versantul sud al înălțimei Girgikowitz, să treacă pârâul pela Girgikowitz, legându-se la stânga cu cavaleria lui Murat, iar la dreapta cu mareșalul Soult.

Aripa dreaptă, (mareșalul Soult), cu cele trei divizii ale sale, (Vandamme Saint-Hilaire și Legrand), la ora 4 dimineața, să treacă pârâul Bosentiz, astfel că la ora 7 să se găsească pe malul stâng, gata să înceapă manevra.

Extrema dreaptă, (mareșalul Davout), cu divizia Friant și dragonii Bourcier, să plece, la 3 ore dimineața, dela mânăstirea Raigen, pentru a ajunge la înălțimea dreptei lui Soult.

Cavaleria lui Murat ține legătura între dreapta lui Lannes și stânga lui Soult.

Divizia de grenadieri Oudinot, împreună cu garda imperială, să formeze rezerva generală.

Desfășurarea bătăliei (2 Decembrie).

La orele 4 dimineața Napoleon, înconjurat de mareșalii săi, se găsea la postul de comandă, de unde deducea, din stingerea focurilor de bivouac, că inamicul începuse mișcările.

La livirea primelor raze de soare s'au auzit detunăturile de puști ale antegardei coloanei inamice din stânga, (Kienmayer), care atacă satul Telnitz, ocupat de

4 batalioane din divizia Legrand; iar, după aceasta, coloane înamice, încep mișcările înainte, către Goldbach, astfel că pe la orele 8 platoul Pratzen parea degarnisit de trupe înamice.

— Cât timp vă trebuie,—zice atunci, împăratul, adresându-se mareșalului Soult—pentru a ajunge la înălțimile Pratzen cu diviziile d-voastră?

— Mai puțin de 20 minute, — răspunse mareșalul.

— În acest caz, să așteptăm încă un sfert de oră.

În acest timp batalioanele franceze sunt respinse din satul Telnitz și nevoite a lua poziții ceva mai înapoi.

Cum, însă, coloana I inamică s'a oprit pe loc, pentru a aștepta pe a doua, s'a putut ca Davout, care plecase din Kloster Raigern, să trimită o brigadă cu ajutorul căreia să reia Telnitz. Respinsi, însă, pentru a doua oară, francezii se retrag spre Sokolnitz.

Coloana II-a, (Langeron), apare înaintea satului Sokolnitz pe care îl ocupă, trece pârâul Goldbach și se desfășoară dincolo de sat, urmată și de coloana III-a care sosește, în acest punct, aproape în același timp, însă în dezordine din cauza împușcăturilor de flanc ce primise dela trupele franceze din Kobelnitz.

La 8 jumătate dimineața trei din coloanele armatei aliate se găseau, cu totul, angajate în această parte. La această oră împăratul crede că a sosit timpul ca „evenimentul” să se producă. La semnalul dat, toate trupele mareșalilor Soult, Bernadotte, Murat și Lannes se pun în mișcare. Diviziile Vandamme și Saint-Hilaire trec pârâul Bosneitz, respectiv, pe la Girgikowitz și Puntowitz și se aruncă, cu furie, pe înălțimile Pratzen; în urma lor diviziile Rivau și Drouet, din corpul Bernadotte, trec pe la Girgikowitz și se desfășoară la stânga diviziei Vandamme. Murat, cu cavaleria, se îndreaptă spre Blasowitz. Această mișcare se execută cu atâta vigoare și așa de pe neașteptate, încât cele trei coloane ale aliaților, cari trecuseră Goldbachul, fiind surprinse cu desăvârșire, rămân pironite pe loc,

ne mai știind ce direcție să ia, căci acea care le era indicată, se găseă acum degarnisită de trupe.

Coloana IV-a, (Collowrath, unde se găseă Kutuzoff și împăratul Rusiei, abia ajunsese pe locul ce-l ocupase coloana III-a, când observă diviziile Vandamme și Saint-Hilaire care urcau coastele platoului, ceadintâi pe la dreapta satului Pratzen, ceadeadoua printre acest sat și Stari-Vinobradi.

Kutuzoff, înțelegând importanța platoului Pratzen, aruncă o brigadă din coloana Kollowrath, ca să mențină creasta acestui platou, și câteva batalioane în sat pentru a-l apăra și menține cu ori ce preț.

Insă, după două ore de rezistență, trupele ruse se retrag prin Wazan, către Herspitz, în complectă dezordine. În acest timp Bernadotte trecuse pâraul Bosewitz pela Girgikowitz, de unde se îndreaptă spre Blasowitz cu ambele divizii, dispuse una lângă alta, având la stânga toate diviziile de cavalerie sub ordinele lui Murat.

Coloana V-a, (Lichtenstein), care era însărcinată a ține intervalul dintre Krug și Blasowitz, întârziase să sosească, astfel, că garda imperială rusă, destinată a forma rezerva generală, se găsește în fața diviziei Rivaud ce forma stânga lui Bernadotte, cu care se angajează în luptă, dar care se termină prin retragerea aliaților către Austerlitz și Krzenwitz.

La extrema dreaptă, Bagration ia ofensiva în direcțiunea satului Bosenitz contra trupelor lui Lannes, dar rupele ruse sunt respinse și cu mare greutate se pot retrage pe linia Kowalowitz-Posoritz. Satul Bosenitz este ocupat de divizia Suchet, iar Krug, și Holubitz de divizia Caffarelli.

La ora 1 jumătate aripa dreaptă a aliaților era, complect, respinsă, centrul străpuns, iar stânga izolată la poalele platoului pe șesul dintre Aujezd Tellnitz și Sokolnitz; deci, planul lui Napoleon era realizat, rămâneă numai să se desăvârșească victoria.

Soult, sprijinit pe toată rezerva, deplin pă înălțimile platoului Pratzen, îndreptează divizia Vandamme spre Aujezd, și pe Saint-Hilaire spre Sokolnitz.

Bernadotte rămâne să ocupe platoul. În acelaș timp o brigadă din grenadirii Oudinot este îndreptată, prin Kobelnitz, pentru a lua în flanc coloanele austriace din această parte.

Atacate de front, de către divizia Friant, (corpul Davout), în flanc, de brigada grenadirilor Oudinot, și în spate, de către trupele diviziei Saint-Hilaire, care scoboară spre Sokolnitz, aceste două coloane ne mai având nicio scăpare, o parte din aceste coloane este făcută prizonieră la Sokolnitz, o altă parte se aruncă spre Kobelnitz, iar alta spre Brün, unde, învăluite, din toate părțile, sunt nevoite a depune armele. În fața acestui dezastru, coloanele Buxhowden, după ce încercase să apere satul Telnitz, caută să se retragă printre lacul Satschan și poalele platoului. Când ajunge, însă, în satul Augezd, divizia Vandamme scoborâse de pe platou, și ocupase satul. O parte din aceste trupe se aruncă în lacurile înghețate, încercând să-și facă drum prin această parte; dar, își găsește sfârșitul, în valurile lacurilor, a căror ghiață se rupse sub greutatea și învălmășeala acestei mulțimi îngrozite. Restul trupelor din această coloană și cavaleria lui Kienmayer, sub energica conducere a lui Doctoroff, face față atacului, impetuos, al trupelor mareșalului Soult, și se întoarce, înapoi, spre Telnitz; dar, ocupat de divizia Friant, cavaleria austriacă caută alt drum de scăpare printre Telnitz și lacul Satschan, iar de aici, în cea mai complectă învălmășeală, parte reusește să se retragă printr'o îngustă limba de pământ, cuprinsă între lacul Satschan și Mönitz, luând drumul prin Neudorff către Otnitz, parte își găsește moartea în valurile lacurilor și bălților din această parte.

Sosind noaptea, se pune capăt acestei catastrofe a aliaților.

Peste 20.000 oameni, din care 6—7.000 francezi rămân morți pe câmpul de bătălie; peste 15.000 ruși și austriaci sunt făcuți prizonieri; 180 de tunuri, drapelul și un numeros material de război cad în mâna francezilor.

Armata franceză bivuachează pe câmpul de bătălie.

Trupele lui Bagration, cu garda imperială, bivuachează înaintea de Austerlitz. Cavaleria lui Lichtenstein lângă Krenowitz, iar reestul ce mai rămăsese din celelalte trupe, lângă Milbeschowitz, în timpul nopții, însă se începe retragerea spre est.

A doua zi, 3 Decembrie, mareșalul Davout, înțarit cu o divizie, pornește spre Göding, în urmărirea aliaților, cari se retrăgeau spre Ungaria, pe drumul Moravei.

SFÂRȘITUL RĂZBOIULUI DIN 1805.

Împăratul Austriei, ne mai având nicio speranță în puternicul său aliat, ia răspunderea situației și trimite pe prințul Lichtenstein la Napoleon cu însărcinarea de a cere un armistițiu și o întrevedere.

Intrevederea între Napoleon și împăratul Austriei avu loc între satele Nassiedlowitz și Urschitz, lângă focul unui bivuac. Aici se încheie armistițiul.

Talleyrand, însărcinatul lui Napoleon, și prințul de Lichtenstein, cu contele de Giulay, însărcinații împăratului Austriei, se întrunesc la Brünn, și încep negocierile. Dela Brünn, conferința se continuă la Presburg, unde tratatul fu semnat în ziua de 26 Decembrie 1805.

Austria cedează, Italiei, Veneția, Friul, Istria și Dalmația.

Bavaria, Württembergul și Baden, aliatele lui Napoleon, căpătară, respectiv, Tirolul; o parte din Suabia, Brisgau și orașul Constanța.

În schimbul teritoriilor pierdute, Austria primi electoratul de Salzburg.

Austria trebui să mai plătească, Franței, 40 milioane franci.

Napoleon, deși nemulțumit de atitudinea Prusiei, îi cedează Hanovra.

Cetatea Braunau rămâne ocupată de trupele franceze, până ce Austria va fi plătit cele 40 milioane prin tratat.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). În a treia coaliție, contra Franței, la 1805, era Anglia, Rusia, Austria, regatul Neapole și Suedia. Pericolul pentru Franța, privind din cinci părți, coaliția spera să termine ușor.

Napoleon, însă, nu era omul care să privească asemenea situațiune numai în aparența ei. Puterea sa de pătrundere l'a făcut să reducă pericolele la adevărata lor valoare.

Din cele cinci pericole cel dela nord putea să ducă la reocuparea Hanovrei, iar cel dela sud reocuparea Neapolului. Depărtarea între aceste două regiuni, cât și dela ele la obiectivul unic, care era teritoriul Franței, este însă atât de mare, încât rezultatele obținute nu puteau să aibă decât o influență locală și ca atare pericolul din aceste părți era puțin de temut.

Ofensiva austriacilor prin nordul Italiei prezintă, evident, o importanță mult mai mare ca cele două desceise mai sus, dar totuși nu constituie un pericol atât de apropiat încât să inspire dela început mari temeri.

Napoleon deduce, dar, că activitatea principală și decisivă — sufletul coaliției — căreia se vor subordona toate celelalte mișcări, își va manifesta acțiunea sa în centrul continentului și aici, prin urmare, trebuiesc concentrate toate eforturile, pentru a da lovitura decisivă.

Napoleon, cu puternica sa pătrundere și limezi-ciune de spirit, prinde situația generală și ia dispozițiuni în conformitate cu împrejurările ce se prezintă și probabilitatea rezultatelor la cari trebuia să ducă și, în consecință, după cum am văzut, vorbind despre proiectul său de operații, trimite în Italia numai 44.000 oameni, pentru a face față unei armate de 142.000, iar marea majoritate a forțelor sale o concentrează pe Rin, pregătindu-se a da lovitura decisivă în Germania.

Aplicarea principiului de a ajunge cu forțe superioare, în număr, pe punctul decisiv, neluând în seamă

accesoriile, nu reese nicăieri într'un mod atât de isbitor și de măreț. (Argirescu, op. citat, pag. 191).

2). Operațiunile corpurilor de armate franceze, dela trecerea Dunărei și până la capitularea Ulmului, ne dau, într'un mod cu desăvârșire clasic, aplicarea unor dispozițiuni cari aveau să fie formulate și transmise generațiilor următoare ca formând principiile fundamentale ale studiului strategiei, și cari, principii, trase din studiul acestei campanii, sunt cele următoare :

I. A face față, cu puține forțe, pericolului mai îndepărtat și a lovi pe cel apropiat cu toate forțele concentrate.

II. A lucra, simultaneu, cu toate forțele cât se poate de concentrat.

III. A lucra cu repeziune și fără întrerupere.

Aplicarea acestor principii se vede cum nu se poate mai limpede în dispozițiunile ce Napoleon ia îndată după trecerea Dunărei, prin trimiterea, spre est, a corpului Davout, și Bernadotte, pentru a face față armatelor ruse, despre cari se auzise că se apropiase de frontiera Bavariei și prin îndreptarea tuturor celorlalte forțe spre Ulm, unde se găsea pericolul cel mai apropiat și care trebuia lovit cât se poate de repede și cu maximum de forțe posibile. (Argirescu, op. citat, pag. 193).

3). Mișcările corpurilor 2, 4, 5 și 6 și a diviziilor de cavalerie, pe un spațiu restrâns, sunt regulate astfel încât stau continuu înlănțuiți unii de alții, strângându-se din ce în ce și cât se poate de repede și metodic în jurul inamicului, până ce îl pun, în cele din urmă, în imposibilitate de a face cea mai mică mișcare. „Niciodată o așa de mare cantitate de trupe n'a manevrat pe un spațiu atât de mic”. zice însuși Napoleon în o scrisoare ce adresează lui Otto, la 5 Octombrie, și în adevăr că arta de a face războaie, până atunci nu oferise omenirii astfel de exemple mărețe. (Argirescu, op. citat, pag. 193).

4). Cea mai bună idee și cel mai bun (plan de război nu are valoare dacă conceptorul, sau altul în locul lui, nu poate aplica ideea și nu poate realiza planul. Execuția trebuie să fie la înălțimea ideei, sau a planului conceput, pentru ca rezultatele să fie fericite.

Genul lui Napoleon constă tocmai în această dublă personalitate: el pune execuția la înălțimea concepției.

Cu cea mai mare precizie și cu energie, fără seamăn, execută marșurile dela coastele Oceanului la Rin.

Alege zona de concentrare în lungul Rinului, între Strasburg-Mayentza, (5 corpuri de armată), și pe Main, (2 corpuri armată), și stabilește aci baza sa de operație, a cărei direcțiune, față de frontul inamic, este învăluitoare, căci amenință direct comunicațiile inamicului. Cu alte cuvinte, prin însăși alegerea bazei de operațiune, asigură „învăluirea strategică”.

Plecând dela baza de operațiune, către inamic, da corpurilor sale de armată o direcție astfel încât la apropierea pe Dunăre se găsește direct pe flancul drept al inamicului.

Ordinele date, pentru toate aceste mișcări, și energia desfășurată, pentru controlarea executărei, arată, până la evidență, puterea acestei duble personalități.

5). Coaliția a fixat un plan de campanie cu aparența logică, dar, în realitate, toate elementele pe care se bază erau fals alcătuite.

S'a hotărât ca 90,000 austriaci, sub Mack, să intre în Bavaria și să se stabilească pe Lech, unde să aștepte sosirea armatelor ruse, iar apoi să se ia ofensiva armatei de Voralberg și de Italia care trebuia să sosească pe Mincio. O primă greșeală a făcut prin intrarea în Bavaria, care a fost socotită ca o declarație de război.

A doua greșeală a fost că se comptă pe armata

de Italia care trebuia să învingă, mai întâi, greutățile de pe Adige și Mincio pentruca să poată lua o ofensivă odată cu armata de pe Lech.

Au socotit greșit că armata rusă va putea sosi în 64 zile, iar Napoleon în 68 zile, pe când în realitate Napoleon a sosit mult mai repede, iar rușii n'au sosit nici până la terminarea războiului.

6). Relativ la valoarea armatelor adverse, cităm din op. de maior Al. Lupescu:

Armata franceză, se compune din oameni de 20—35 ani; o mare parte au făcut mai multe războaie. Aproape toată armata de operație este compusă din efectivul permanent de pace.

Armata austriacă, se compune din 1/3 streini angajați, și 2/3 naționali recrutați, (6—10 ani serveau sub arme). Efectivul de pace fiind foarte redus, trebuie 6 luni pentru mobilizarea, concentrarea și instruirea oamenilor; elementul național se află lăsat în concediu înainte de începerea războiului.

Armata rusă, are prea puțini streini; ea se recrutează din populațiunea rurală (25 ani serviciu sub arme).

Trupele austro-ruse sunt, de asemenea, în majoritate, războite.

Armata de I-a linie franceză fusese instruită în taberile după coastele nordice dela 1803—1805. Generalii statelor-majoare, ofițerii și trupa se pregătesc, în acest timp, pentru război.

Austria are elementul chemat sub drapel neinstruit.

Armata rusă este disciplinată, însă puțin manevrieră.

Armamentul și echipamentul variază prea puțin în cele două armate adverse.

Armata franceză este foarte bine antrenată pentru marșuri și pregătită pentru a suporta greutățile războiului. Napoleon lasă în depozite pe toți ofițerii

și trupa ce nu aveau aptitudinea fizică necesară pentru război. (1)

Generalii francezi tineri și viguroși; au căpătat, în scurt timp, o maturitate în judecată și o mare experiență în război.

Capacitatea de marș a armatei franceze superioară armatei austriace. Armata franceză cantonează pe când adversarii bivuachează sub corturi.

7). Dacă austriacii — zice Jomini — comisese o greșeală gravă luând prea curând inițiativa, ei erau, cel puțin, scuzabili prin speranța că aveau de a atrage Bavaria, cu voe sau cu forța, în partea lor; dar din momentul ce depărtarea curței din Mûnich și a armatei sale spre Würzburg distrusese această speranță, nu se poate înțelege să se fi continuat marșul către Ulm și să accepte, apoi, cu riscul de a întârzia tot pe atâta ajungerea lor de către ruși, care eră, în definitiv, afacerea cea mare, și de a mări dificultățile. Rezultatul trebuia să fie cel care a fost, căci totdeauna aceleași cauze au aceleași efecte.

8). Arhiducele Carol a stabilit proiectul său astfel: ofensiva cu 100.000, în Italia, defensivă cu 54.000, în Germania, până la sosirea armatei rusești; legătura între aceste armate, cu 20.000, în Tirol; apoi ofensiva generală în Franța, după intrarea acestor armate în Elveția.

Planul Arhiducelui Carol greșea, mai întâi, în repartitia forțelor între cele două teatre de operație. Teatrul principal trebuia a fi teatrul pe care se putea obține rezultate decisive, prin distrugerea armatei principale — care se găsea pe coastele de nord — prin amenințarea, în scurt, timp, a capitalei — Parisul —

1) Corpul Sout execută: I) *Marșurile de concentrare* dela Boulogne-Metz (1—18 Septembrie): 140 km. în 18 zile consecutive, din care 3 zile de repaos. Etapa medie 25,5 km. Viteza, medie, zilnică, 22 km. II) Metz-Austerlitz (18 Septembrie—21 Noembrie) 1470 km., în 65 zile, din care 57 de marș; etapa medie, 26 km. Viteza, zilnică, 22,5 km. Etapa maximă 40 km. Nu s'a socotit și marșurile pentru ocuparea cantonamentelor și intrarea în coloana de marș.

deci *teatrul Germaniei*; aci trebuia adusă masa principală a forțelor.

Însă, deși coaliția avea *inițiativa politică* a războiului, nu putea avea *inițiativa militară*, căci, ea nu putea întruni forțe superioare armatei franceze, decât după 90 zile. Atunci coaliția trebuia să adopte o zonă de întrunire mult mai înapoi, spre Viena, unde armata franceză nu putea sosi înainte de 90 zile (Maior Al. Lupescu, citat, pag. 166).

9). *Proiectul generalului Mack* se limitează a sta în defensivă pe linia Illerului și a temporisa pe inamic până când: Armata de Italia va dobândi succese și va putea înainta spre vest, iar armata rusă va putea sosi lângă armata austriacă.

Generalul austriac dă o prea mare valoare pozițiunii Illerului; el crede că frontul pozițiunii nu poate fi forțat; în fine, că aripele nu pot fi întoarse: aripa dreaptă fiind rezemată pe Ulm și teritoriul neutru Ansbach, iar cea stângă pe cetățile Memingen, Kempten și neutralitatea Elveției.

Mijloacele pentru realizarea proiectului sunt defectuoase din următoarele două puncte de vedere: Nu se ține seamă de inamic și scapă din vedere scopul principal. Scopul principal fiind întrunirea cu armata lui Kutuzoff, el se expune pe Iller contra unui inamic care fiind de trei ori superior în număr avea toată posibilitatea să-l bată pe Mack înainte de întrunirea cu Kutuzoff. (Maior Al. Lupescu, op. citat, pag. 175).

10). Mack nu s'a decis, în ziua de 9 Octombrie, să treacă pe malul stâng al Dunărei, să amenințe comunicațiile franceze și să întârzie înaintarea lor către Inn, totuși pentru a se asigura trecerea nu trimite decât un detașament slab.

Exemplul acesta arată cât de necesar este, pentru o armată, care vrea să treacă un fluviu, de a-și asigura, de mai înainte, debarajarea, printr'un detașament (avangardă).

Generalul Mack se mulțumise a trimite un detașament de explorare pe malul stâng, comandantul acestui detașament a fost făcut prizonier, forțele sale foarte reduse, (2000), fusese imprăștiată pentru explorare, așa că nu putură opune nici cea mai mică rezistență trupelor lui Ney, care se îndreptă spre Gumburg (3 divizii infanterie + 2 brigade cavalerie).

Trebuia, deci, un detașament cu misiunea specială de a asigura debarșarea armatei pe malul stâng al Dunărei (Maior Al. Lupescu, op. citat, pag. 183).

Napoleon la Lodi a știut să aplice bine acest principiu.

11). Ideea lui Mack de a atacă spre nord trecând Dunărea și căzând în liniile de comunicație franceze nu era rea, dar lipsa de energie și de încredere a făcut-o irealizabilă. Ceeace, de altfel, se întâmplă cu toate ideile bune care n'au oameni ca să le pună în practică.

12). În ziua de 11 Octombrie, după ce avangarda lui Mack respinsese divizia Dupont dela Iungingen-Haslach, Mack, cu oarecare energie, ar fi putut continua retragerea spre Boemia, căci trupele lui Ney nu ajunsese încă în pozițiunile de unde să-l poată opri. Dar, Mack nu era capabil de asemenea eforturi. Deosebit de aceasta el avea mare încredere în intervenirea armatei ruse.

13). În seara de 14, la Ulm, s'a ținut un consiliu, în care generalii lui Mack susțineau că este încă posibilă o retragere spre nord, sau spre sud, către Tirol, însă Mack, urmărit de ideea că scăparea îi va veni dela intervenirea armatelor ruse, nu a luat în seamă asemenea idei.

Una din marile greutăți, la armatele aliate, este comandamentul unic. Kutuzoff, neavând comanda supremă la armatelor, n'a putut opera de acord cu austriacii. De altfel, în războiul cel mare, (1914—1918) pe frontul de est, a existat același inconvenient între

germani și austriaci, — Ludendorff, în memoriile sale se plânge de aceasta și arată neajunsurile ce au urmat din această cauză.

14). După ocuparea Vienei, Napoleon urmărește ideea să oprească întrunirea lui Kutuzoff cu Buxhowden, să-i bată, separat, pe fiecare; dar, în același timp, ia măsuri ca la rândul lui să nu fie surprins din vre-o parte. Cu alte cuvinte ia măsuri ca să aibă completa libertate de acțiune.

Aceste măsuri sunt caracterizate, perfect de bine, de generalul Arghirescu prin rândurile următoare: Judecate, în total, dispozițiunile lui Napoleon dau imaginea unei țesături nervoase, al cărui centru este Viena, de unde, dând impulsul, se putea face față în toate direcțiunile și tuturor împrejurărilor. Astfel dacă arhiducii Carol și Jean ar fi încercat să pătrundă în V. Dunărei, aveau în spate pe Massena, iar în față pe Marmont, plus o divizie aflată la Neustadt, și alte două divizii la Viena.

Dacă arhiducii, făcând un ocol mare, ar fi apărut la Presburg, găseau în față divizia Friant și C. Davout. În fine, pentru a face față rușilor Moravia avea C. IV, V și Murat, ajutați, la nevoie, de C. I. (Op. citat, pag. 211).

15). În seara de 28 Noembrie, când Napoleon luă dispozițiuni pentru bătălia de la Austerlitz, a sosit, la cartierul său, Conte de Haugwitz pentru tratative de armistițiu, însă Napoleon, știind că se apropie desnodământul fatal, l'a trimis la Viena unde să se înțeleagă cu Taleyrand, ministrul francez al afacerilor străine.

Napoleon, care conducea și războiul și politica, a putut să facă aceasta, pe când generalul Foch, în 1918, care știa că războiul trebuie continuat încă câteva săptămâni pentru complectarea desnodământului fatal al Germaniei, n'a putut să facă aceasta, căci politica nu o conducea el. Consecințele desavantajoașe pentru aliați, din cauza necontinuării războiului,

încă câteva săptămâni, se văd, acum, bine; și se vor vedea în câțiva ani și mai bine,, iar peste cine știe câți ani această politică semănată de conducătorii politici ai antantei, va fi plătită de urmașii lor.

16). Să se observe că Napoleon a dispus trupele sale, în ziua de 30 Noembrie, la Austerlitz, în așa fel încât nu numai să împedice pe aliați de a-i ataca aripa dreaptă, dar încă să le înlesnească atacul către această aripă. Aceasta reese din cuvintele spuse de el în timpul recunoașterii terenului. „Dacă ași voi să împiedic înamicul a-mi întoarce dreapta, m'aș așeza pe aceste frumoase înălțimi, dar, în acest caz, nu vom avea decât o bătălie ordinară”. (Arghireșcu, op. citat, pag. 220).

17) Napoleon nu pierde din vedere, niciodată, hrana și ubna întreținere a tuturor. El luă, întotdeauna, măsurile cât mai largi și mai severe, pentru a se asigura hrana trupelor sale. Aceste măsuri le luă cu mult înainte, astfel că trupele să nu se găsească în lipsă niciodată.

„Doresc ca de azi în 15 zile să aveți Augsburgi 1.000.000 rații de pesmeți, cuptoare pentru a putea coace 80.000 rații pe zi și făină în magazii, pentru a putea face 2.000.000 rații, 300.000 măsuri de ovăz și 100.000 măsuri de rachiu. Cetatea din Augsburg este tare; voi armă-o. Ea va avea totdeauna, trupe pentru a se apăra în caz de atac”. Napoleon către Petiet, intendant general al armatei. Corespondance, Tome 11, pag. 355).

18). Kutuzoff, la Herms, avea de adoptat una din următoarele trei soluțiuni:

următoarele trei soluțiuni: a). Să se retragă spre Boemia, b) Să se retragă în Moravia. c). Să se concentreze complet laKermis.

Napoleon, socotește ca absurdă cea deatreaia soluție, totuși, măsurile luate ca să facă față primelor

două ipoteze, le ia, astfel încât să poată preîntâmpina și peatreia în cazul când s'ar produce.

19). Judecând, după situațiunea trupelor adversare, la finele lui Noembrie, se vede lămurit că situațiunea pentru aliați ar fi fost să se retragă încă spre nord, până ce ar fi obosite și micșorate efectivele lui Napoleon și apoi să atace. De această părere a fost bătrânul Kutuzoff, Bagration, Milonadovici, Doktoroff; etc.; însă, împăratul Alexandru, tânăr și neexperimentat, sub influența prințului Dolgorucki, alt tânăr neexperimentat, doriă, cu orice chip, să atace pe Napoleon imediat.

Impăratul Austriei, care suportă războiul pe teritoriul său, doriă orice numai războiul să se termine, Amestecul politicei și al sentimentalismului în conducerea războiului aduce, totdeauna, urmări neplăcute.

20). Iată ce zice colonelul York de Wartenburg(1), despre bătălia dela Austerlitz: făcând o paralelă între soluțiunea ce ar fi dat într'un caz analog un general de talent și un geniu militar, întâiul, (generalul de talent), de sigur n'ar fi ezitat a se stabili pe buna și solda poziție depe platoul Pratzen, pentru a constrânge pe adversar a-l ataca pe front, și, după expresiunea împăratului, ar fi câștigat „o bătălie ordinară”. „Al doilea, (omul de geniu); luă o poziție cum n'ași sfătul pe nimeni a o face în asemenea caz, într'un exercițiu pe hartă, va fi de sigur criticat. Soluțiunea lui Napoleon este, de sigur, în contrazicere formală cu principiile de tactică a simplului bun simț și trebuie a avea deplină conștiință de superioritatea sa pentru a îndrăzni să facă ca el”. In adevăr, din examinarea terenului pe care avea să se desfășoare lupta și din acea a situației ambelor părți, Napoleon, cu puterea sa extraordinară de concepțiune și pătrundere, deduce greșeala în care vor cădea înamicii săi, victimă a proiectului lor hazardos și aceasta face ca pozițiunea a-

1) Napoleon, Chef d'armée. (Vezi Arghirescu, op. citat. pag. 221.

leasă de el să nu fie nici pe platoul Pratzen, destul de tare, și îndeplinind îndeajuns condițiunile unei bune pozițiuni defensive și nici înapoia pârâului Goldbach, ci între acest pârâu și clina vestică a platoului. În această situație, aliații, căutând a-i întoarce aripa sa dreaptă, nu vor putea înainta decât foarte încet cu aripalorstângă, până să treacă defileurile dela Sokolnitz și Telnitz, pe când trupele franceze, stabilite pe spațiul Schlappanitz și drumul Brün-Olmütz, nu le trebuia decât foarte puțin timp pentru a pătrunde pe platoul Pratzen.

21). Deși Napoleon fusese învingător la Austerlitz, totuși, situațiunea armatei sale nu era prea sigură față de noui armate ce puteau trimite Rusia și față de armata prusiană care era concentrată și putea, în orice moment, să taie linia de comunicație a lui Napoleon.

Așa se și explică cum Napoleon, deși observase atitudinea ostilă a Prusiei, totuși, încheie tratat cu Prusia pentru a-i ceda Hanovra.

22). [Politica pruso-franceză] din 1805 are o asemănare cu ceadinaintea războiului cel mare din 1914—1918.

Atunci, ambii suverani: acum, ambele aliante scriu scrisori de bune intenții, fac declarații pentru dorința de pace, dar nu încetează un moment de a se pregăti de război, a se înarmă până în dinți, pentru a fi gata la celdintăi semnal.

CAPITOLUL V.

RĂZBOIUL DIN 1806.

Situația politică.

Imediat după războiul din 1805 s'au început tratativele pentru formarea coaliției a IV-a contra Franței. Politica anglo-rusă căută să atragă în coaliție pe Prusia în locul Austriei.

Prusia, deși a păstrat atitudine neutrală, totuși, pentru a'și proteja neutralitatea, ia dispoziții a'și mobiliza o parte din trupele sale pe la începutul lunii Septembrie 1805, iar către sfârșitul acestei luni, întreaga armată prusiană se găsește mobilizată.

Către sfârșitul războiului din 1805, regele Prusiei înclină să îmbrățișeze cauza coaliției, în care scop trimite pe contele Haugwitz, ministrul său de externe, la cartierul general al lui Napoleon. Napoleon amână primirea lui după desnodământul dela Austerlitz.

Acesta, văzând situațiunea grea, față de victoria lui Napoleon, în loc de a provoca ruptura, semnează o convențiune, prin care teritoriul Anspachului este cedat Bavariei aliata lui Napoleon, Cleves și fortărețele dela Wessel Franței, iar Prusia primește, în schimb electoratul Hanovrei al cărui protectorat îl avea Anglia.

Această convențiune, semnată la Schöbrunn, fu recunoscută de guvernele celor două părți la 15 Ianuarie 1806, iar la 24 Ianuarie Prusia își demobilizează trupele.

După prevederile tratatului dela Pressburg, armata franceză trebuia să reintre în patrie, însă, din cauze politice, Napoleon lasă armata în statele germane de sud și pe teritoriul austriac. Această stare de lucruri durează până în luna August 1806, fără ca cele două puteri să protesteze pe cale oficială și fără ca vreeun incident să turbure atmosfera politică a Europei, deși Pitt, ministrul Angliei și dușmanul înverșunat a lui Napoleon, caută să provoace ruptura.

După moartea lui Pitt, Fox, înlocuitorul său, este mai conciliabil în politica exterioară a Angliei.

Sub influența pacifică a acestui ministru, un tratat de pace este semnat la Paris, la 20 Iulie 1806, între Franța, Rusia și Anglia.

Din nenorocire însă, Fox moare înainte chiar ca acest tratat să fie ratificat de împărațul Rusiei, care, dela început, nu se arată partizan al acestei alianțe.

Napoleon asigură Austria că s'a dat ordine trupelor franceze să reintre în țară și că prizonierii austriaci să fie conduși la frontierele Austriei. Totuși Napoleon nu pune mare grabă pentru împlinirea angajamentului ce și ia față de Austria, așteptând, mai întâi, ca împărațul Rusiei să ratifice tratatul. În acest timp, în Prusia crescând bănuelile contra bunei credințe a lui Napoleon, poporul se enervează și atunci conducătorii politici sunt siliți să intre în coalitiție contra Franței.

Napoleon nu rămâne strein de pregătirile ce se fac, în special, în Prusia și ordonă mareșalului Berthier să ia oarecare măsuri în prevederea posibilității unui război cu Prusia. Totuși, Napoleon adresează o scrisoare regelui Prusiei, arătându-i că toate informațiile, ce i-au fost transmise, sunt false și asigurându-l de sentimentele binevoitoare ce nutrește față de regele și regatul Prusiei.

Cu tot răspunsul binevoitor al regelui Prusiei și asigurările ministrului său de externe, date ambadorului Franței la Berlin, pregătirile, însă, continuă în Prusia. În fața acestei stări de lucruri Napoleon ia o rezoluție definitivă, în vederea pregătirii ace-

stui război în care Prusia erà atrasă de o putere necunoscută, căreia conducătorii săi nu-i putea rezistă.

La 21 Septembrie, regele Bavariei și Württembergului sunt înștiințați, de Napoleon, asupra intențiilor și pregătirilor Prusiei și invitați a luă imediate măsuri pentru cooperarea cu armatele franceze.

Forțele militare ale adversarilor și proiectele de operație.

Prusia, deși aliată cu Rusia, Suedia și Anglia, totuși, la început, nu are de cât 140.000 de oameni ai Prusiei și ai Hessei și Brunswick-ului, atrase în coaliție.

Acest efectiv grupat, 160 batalioane și 229 escadroane, împărțite în: Avangarda, (ducele Weimar); grosul (ducele de Brunswick), capurile lui Ruckel; Blücher, Hohenlohe, și rezerva generală, ducele de Wurttemberg.

Franța. Avea în statele germane de sud, „marea armată din 1805”, cu un efectiv de 198,000, și condusă de oameni formați la noile metode de război, practicate de Napoleon.

În total, avea 130 batalioane și 160 escadroane, împărțite în 7 corpuri de armată, o rezervă de cavalerie, corpul bavarez și trupe spectate. (1).

Aceste corpuri erau concentrate în cantonamente largi în localitățile München, Anspach, Oettingen, Passau, Durenhoff, Memmingen și Frankfurt pe Main; garda erà la Paris.

Prusienii, bazați pe concentrarea făcută și pe credința că vor surprinde pe Napoleon nepregătit, fără a aștepta sosirea trupelor aliate, hotărâsc a luă ofensiva.

Proiectul însă erà vag și neprecizat, din cauză că ducele de Brunswick, numit comandant superior al

1) C. 1. Bernadotte, C. 3 Davout, C. 4 Soult, C. 5 Lannes, C. 6 Ney, C. 7 Angereau, garda, rezerva de cavalerie sub Murat.

armataei, era contrariat de alte idei ale lui Rückel, și prințul Hohenloche, comandanți de armate nepuse sub ordinele ducelui de Brunswick.

Prințul de Brunswick voia ofensiva prin Erfurth, și Gotha, pe la extremitățile nordice a munților Thüringer-Wald, pentru a tăia pe Napoleon de Rin, baza sa de operație; Hohenloche care crede că Napoleon se va concentra la Ramberg, și va înainta prin munții Frankenwald susține să ia ofensiva prin Hoff.

Regele, fire nehotărâtă, a adoptat mijlocia, adică ofensiva pe ambele părți, lăsând între ele munții Thüringer-Wald.

Deși începuse executarea acestui plan, totuși, la 27 Septembrie, Hohenloche care mergea spre Hof, este invitat să meargă prin Gera către Iena.

Cu alte cuvinte, în cele din urmă, ducele de Brunswick a reușit să și impună planul său.

Napoleon, adoptă următorul plan, simplu și precizat: Concentrarea forțelor între Bamberg și Beyruth, iar de aci ofensiva prin Saafeld și Hof până pe Elba, întorcând aripa stângă a armatei prusiene și căzând pe linia lor de operație de pe Elba.

Planul lui Napoleon avea neajunsul că expunea însăși baza sa de operație de pe Rin; însă, pentru, aceasta, a luat măsuri de înlăturarea pericolului pe Rin și de înlocuirea bazei prin alta pe Main, sprijinită pe cetățile Würzburg și Forchaim, bine aprovizionate.

Primele operațiuni.

Napoleon luase măsuri de concentrare încă de la 19 Septembrie, astfel că la 8 Octombrie corpurile sale se găseau în zona Lichtenfelds, Münschberg, Begreuth, Labenstein, Nordhalben, iar cavaleria la Saalburg.

Armata prusiană, care luase ofensiva prin Thüringen-Wald, se găsea, încă de la 5 Octombrie, în situațiunea următoare: Armata ducelui de Brunswick între Lagesalza, Erfurth cu o antegardă spre Gotha; armata prințului Hohenloche între Iena și Roda, un

detașament la Hof și Schleiz; armata lui Röchel la Eisenach, rezerva, sub Eugen de Württemberg, la Magdeburg.

Aci se renunță la ofensiva generală și trupele rămaseră în defensivă, păstrând pozițiile pe versantul nord al Thüringer Waldului și trimițând anteposturi în defileurile munților până ce inamicul își va arăta intențiunile.

La această dată anteposturile adversarilor se atingeau în unele puncte deși nu se făcuse declarație de război.

În zilele de 6—8 Octombrie au armat încă oarecare tratative pentru înlăturarea războiului, dar cum ambele părți țineau să își impună voința, aceste tratative erau numai de formă.

Francezii continuă marșurile în zilele de 8—10 Octombrie. La 9 Octombrie C. I, (Bernadotte), bate și respinge detașamentul I prusian dela Schleitz.

La 10 Octombrie corpul 5, (Lannes), se lovește de antegarda corpului lui Hohenloche, (7000 oameni), care ocupă Saafeld. Lannes îl atacă de front, și îi învalue aripa dreaptă, care era în aer; după o luptă, care nu durează mai mult de două ore, este bătut și respins în dezordine.

În seara acestei zile, de 10 Octombrie, frontul armatei franceze este: Corpul V la Saafeld și corpul VII la Gräfenthal, formând stânga, Centru format din corpul I la Auma, corp. III și garda la Schleitz; iar Murat cu 3 brigade și o divizie, formând avantgarda pe linia Pölnitz-Posenek. Dreapta din corpul IV la Plauen și corpul VI la Gefel.

Cartierul prusian era nedumerit asupra operațiilor ce vor avea loc, iar luptele dela Schleitz produsese o dezorientare generală.

Hohenloche, aflând de înfrângerea dela Schleitz, înaintează către Pölnitz, în scopul de a primi și susține detașamentul dela Schleitz.

Retargerea precipitată a acestuia produce, însă, rău efect asupra moralului trupelor, în cât, în noaptea de 10 spre 11, întreg corpul lui Hohenloche, fără

să fi luptat, se retrag într'o completă dezordine prin Gera și Roda către Iena.

În această situație Hohenloche face propunerea de a se concentra toate forțele prusiene la nord de Weimar; dar în aceeași noapte, la ora 11, primește ordinul de a se concentra, imediat, în apropiere de Iena, sprijinindu-și aripa sa stângă în acest punct și întinzându-și aripa dreaptă către Weimar, unde se va concentra trupele lui Brunswick. h

Astfel, în ziua de 12, forțele prusiene sunt adunate în două mase: armata principală, (ducele de Brunswick), la Weimar, având spre Erfurth detașamentul Rüchel, iar prințul Hohenloche la Iena, unde, un moment, pare a lua o pozițiune de flanc, față de direcțiunea generală a coloanelor armatei franceze.

În zilele de 11 și 12 Octombrie francezii continuă marșul înainte fără niciun incident.

Situația corpurilor de armată, în seara zilei de 12, este cea următoare: Murat între Zeitz și Leipzig; corpul I, (Bernadotte), la Zeitz; corpul III, (Davout) în marș spre Naumburg, corpul IV, (Soult), și garda la Gera, corpul VI, (Ney) la Auma.

La stânga corpul V, (Lannes), la Lobeda, (sud de Iena); iar corpul VII, (Augereau), la Kahla.

În dimineața zilei de 12 Napoleon nu știa nimic asupra mișcărilor și scopului prusienilor. Știa numai că se găsesc pe malul stâng al Saalei, Napoleon având nevoie de orientare a dat ordin ca pentru ziua de 13, corpurile de armată să rămână pe punctele unde se găseau afară de corpul VI care primește ordin să înainteze la Roda.

Bătălia dela Iena.

Comandamentul prusian, înțelegând pericolul, ia măsuri de retragere, spre Elba, pentru ziua de 13.

Armata principală, (ducele de Brunswick), prin Auerstadt, Kössen, Merseburg către Magdeburg. Hohenloche trebuie să rămână pe loc și să acopere retragerea acestei armate a lui Brunswick.

Ducele de Weimar se va apropia de generalul Ruchel, care va rămâne pe înălțimile Lehnstaldt, nu departe de Weimar.

În ziua de 13, armata lui Brunsvick n'a parcurs decât distanța până la Auerstädt unde ajunge, succesiv, în timpul nopții și bivuachează.

Napoleon, aflând despre mișcările prusienilor, înțelege că voesc să se retragă, și ia măsuri să le împiedice retragerea și să-i silească la o bătălie cel mult până în ziua de 16 Octombrie.

În seara de 13 spre 14 Octombrie situația adversarilor este:

Prusienii, răspândiți pe o suprafață de peste 150 km., și înbucătăți astfel: Corpul ducelui de Weimar lângă Ilmenau; detașamentul generalului Ruchel, (15.000 oameni), lângă Weimar; armata principală (50.000 oameni), sub ordinele regelui, bivuacată lângă Eckardsberg, (nord de Auerstädt), iar corpul principalului de Hohenlohe, (40000 oameni), la Capelendorff, cu o antegardă, sub ordinele lui Tauenzien, ocupând pantele platoului Landgrafenberg care domină Iena.

Napoleon are la Iena 4 corpuri de armată (IV, V, VI, VII), și garda.

Davout, cu corpul III, la Auerstädt, iar C. I; Bernadotte între Davout și grosul armatei.

Napoleon, înțelegând situația, hotărăște ca bătălia să aibă loc chiar în dimineața zilei de 14 Octombrie, în care scop hotărăște ordinea de datare pe două linii astfel: C. VII, (Augereau), la aripa stângă, perpendicular pe drumul Weimar, legându-se la dreapta cu C. V. Corpul IV, (Soult), va deбуșă prin Rauen-Thal spre Rödingen, formând aripa dreaptă; iar Ney (C. VI), la nord de Iena, se va desfășura la stânga lui Soult, de îndată ce Lannes va ocupa Closewitz. Mareșalul Lannes (corpul V), formând centrul, va păstra poziția ocupată în ziua de 13. Artileria gardei în poziție pe platoul Landgrafenberg.

Garda formând rezerva, va rămâne înapoia platoului, în formație de adunare.

Mareșalului Davout i se dă ordin de a apăra defileul Kössen, în cazul când inamicul ar voi să înainteze spre Naumburg, sau să înainteze către Apolda pentru a-l lua pe la spate, dacă ar rămâne pe pozițiile ce ocupă.

Corpul I, (Bernadotte), primește ordinul a eși din Dornburg, și a cădea în spatele inamicului, fie că s'ar mișcă spre Naumburg, fie spre Iena.

În dimineața de 14, Hohenlohe avea grosul trupelor pe Iena-Weimar, între Capelendorf și Schnecke, acoperit astfel: la dreapta divizia saxonă, înainte o antegardă, compusă din 13 batalioane, 8 escadroane și 2 baterii, pe linia Lützeroda-Closewitz.

La extrema stângă, o brigadă, la Rödigen și Dornburg, (general Holtzendorf),

La 14 Octombrie, dimineața, pe o ceață deasă Napoleon trece în revistă trupele corpului V, iar la ora 6 începe atacul.

Divizia Suchet atacă Closewitz susținută la stânga de divizia Gazan îndreptată spre Gospeda.

Trupele înaintează încet pentru a învălui aripa dreaptă și la ora 10 satul Closewitz este ocupat de divizia Suchet, iar divizia Gazan ocupă atât Gospeda cât și Lutzerode. Tauenzien este nevoit a bate în retragere către Dornberg. În acest timp ambele aripi ale antegardei prusiene sunt cu totul învăluite și aruncate în complectă dezordine către Klein Romstadt.

Hohenlohe, înțelegând situația grea în care se găsește, se pune în capul la 19 escadroane și înaintează către Virzehn-Heilingen, pentru a susține pe Tauenzien, iar generalul Grewert, din inițiativă proprie, pornește cu divizia sa tot către acest punct.

Restul trupelor prusiene se găseau la ora 10 desfășurate pe linia Schnecke, pădurea Iserstadt Virzehn-Heilingen, până spre Krippendorf.

În acest timp Soult urcă pe platou, pe la Zwetzen, respinge detașamentul Holtzendorf care venise dinspre Dosburg înaintează până dincolo de Neukwitz.

La aceeași oră, Lannes era desfășurat cu două divizii dela Vierzehn-Heilingen până la Iserstadt. So

ult urcase platoul și prelungea dreapta lui Lannes către pâlcurile de pădure despre Rödینگen, iar Augereau se desfășură între Gospeda și Schnecké. Ney, fără a primi vr'un ordin, înaintează și el, urcă platoul, trece cu primele trupe printre cele două divizii ale lui Lannes și se desfășoară în fața satului Vierzehn-Heilingen pe care-l ocupa înaintea trupelor prusiene.

Astfel se desfășoară o ofensivă generală pe toată linia dela Iserstaedt la Vierzehn-Heilingen. Trupele franceze sunt nevoite să părăsească Iserstaedt; Ney se menține, însă, cu tărie în Vierzehn-Heilingen, până către ora 1, când Augereau apare spre stânga sa, în timp ce Soult deschideă focul asupra aripei stângi, a prusienilor și respingeă cavaleria ce fusese însărcinată să susțină această aripă.

Trupele lui Hohenlohe fug și se retrag către Klein-Romstädt, între orele 3—4.

Situația la această oră putea trece în avantajul prusienilor prin sosirea corpului generalului Rüchel dinspre Weimar, și desfășurarea lui înainte de Gross-Romstädt; dar, abia desfășurat, este atacat simultan la stânga de trupele mareșalului Soult, de front de o parte dint rupele corpului lui Lannes, iar la dreapta de divizia Desjardin din corpul lui Augereau.

Rüchel este rănit, iar trupele lui sunt bătute și aruncate înapoi pe drumul ce duce spre Weimar.

La ora 4 bătălia se termină, iar prusienii se retrag în completă dezordine spre Weimar. Napoleon aruncă cavaleria de rezervă, în urmărire.

Bătălia dela Auerstätt.

În seara de 13 Octombrie grosul armatei de sub conducerea ducelui de Brunsvick bivouacase lângă Auerstätt, cu intențiunea de a continua drumul a două zi către Magdeburg.

Mareșalul Davout, în seara aceleași zile, se găsea, cu corpul său de armată, între Naumburg și Fle-

mingen și ocupase defileul Kössen cu două batalioane.

Niciunul din comandanții adversari nu bănuia batalia de întâlnire de adouă zi.

Davout, s'a pus în marș, în ziua de 14, ora 6 dimineața, ca să meargă către Apolda unde primise ordin de la Napoleon să cadă în spatele armatei de la Iena; iar ducele de Brunsvick, la aceeași oră, s'a pus în marș, în două coloane spre Freiburg și spre Kössen, având înainte o avangardă de 25 escadroane. Ajunsă pe platou, în fața de Hassenhausen, această avangardă se lovește de avangarda lui Davout, care se desfășură, ocupă satul Hassenhausen și respinge cavaleria prusiană.

Avangarda ajutată de o divizie de infanterie a încercat din nou să-și deschidă drumul, însă a fost respinsă de francezi în desordine către Spielberg.

A treia oară prusienii revin întăriți la dreapta de divizia Wartensleben și încearcă a învălui stânga franceză și a reocupa satul Hassenhausen, dar nu reușesc, căci francezii, la rândul lor, sunt întăriți de noi trupe.

În fine, intervenirea diviziilor franceze Friant și Morand din corpul lui Davout, precum și ocuparea satelor Poppel și Tauschwietz, slăbesc, cu totul, rezistența prusienilor, astfel că până la ora 4 prusienii sunt în plină retragere.

La început, directive generale de retragere au fost luate către Weimar, însă, aci, fiind drumul închis de trupele lui Bernadotte, s'a produs o nouă desordine în trupele prusiene care s'au retras în diferite direcții după putința ce avea fiecare.

Dela Iena la Berlin.

Prusia, pierzând toată armata în cele două bătălii, drumul către Berlin a rămas deschis.

Regele Prusiei se retrage cu curtea sa către Prusia Orientală, el nu mai posedă nici mijlocul de a-și a-

firmă autoritatea și puterea în statele sale față de învingător.

Napoleon decretează ca țări cuceritoare tot teritoriul dedincoace de Vistula, însă campania nu o socotește isprăvită la Iena și, a doua zi chiar, ia imediate măsuri pentru continuarea operațiilor.

Rămășițele trupelor lui Hohenlohe și ducelui de Brunswick se retrăsese către Sommerda. Aci generalul Kalkreuth ia comanda acestor forțe întrunite și continuă a se retrage spre nord prin Grössen-Nordhausen, către Magdeburg, unde ajunge în ziua de 17 Octombrie.

Un alt detașament prusian, sub ducele de Weimar, care nu luase parte la lupte, după unele marșuri și contra marșuri s'a retras pe Elba la Sandâu.

Trupele franceze petrec noaptea de 14 spre 15 Octombrie pe câmpul de bătălie, iar îndimineața de 15 se începe urmărirea.

Murat, urmat de Ney se îndreaptă spre Erfurth. Bernadotte către Neustadt spre a tăia drumul ce duce la Querfurt; Soult spre Grössen; corprile V, VII și garda rămân la Weimar, iar al treilea la Naumburg.

În după amiaza zilei de 15 Murat ajunge înaintea cetății Erfurth care capitulează.

Soult ajunge în ziua de 16 la Grössen, unde respingea riegarda armatei prusiene care se retrăgea către Nordhausen.

În acest timp rezerva armatei prusiene, care se găsea la Magdeburg, sub comanda prințului Eugen de Württemberg urcă cursul Saalei și ajunge la Hall, unde se oprește având ordine de a ocupa trecerile pește Saala.

Napoleon dă ordine ca Murat cu Soult și Ney să execute urmărirea directă, iar restul corpurilor să ia direcțiunea spre Elba pentru a-i tăia retragerea către Berlin și Oder. În acest scop Bernadotte se îndreptă spre Querfurt, iar Lannes, Augereau și garda spre Merseburg prin Naumburg. Davout este trimis să ocupe Leipzig.

Deosebit, Napoleon a luat măsuri pentru ocuparea principatului Fulda pe care stabilește o nouă bază de operație, cu centrul de aprovizionare la Erfurth, iar linia de comunicație o schimbă pe direcțiunea Erfurth-Fulda-Francfurt.

Bernadotte, ajungând în ziua de 16 la Querfurt, se lovește aci de corpul prințului de Württemberg, pe care îl atacă și-l aruncă fără multă greutate făcându-se stăpân pe cele trei poduri de pe Sala.

Prințul de Württemberg se retrage cu restul trupelor către Rosslau, și de acolo spre Magdeburg fără să fie urmărit de Bernadotte.

La 20 Octombrie armata franceză ajunge pe Elba, în regiunea: Porțile Magdeburgului; Gross Vanzleben, Halberstadt, Kalbe, Dessau, Witebergi; iar coloana principală prusaină, care numai cuprindeă decât vreo 35,000 oameni, ajunge la Magdeburg, unde Hohenlohe ia comanda, lasă în Magdeburg, corpul prințului de Württemberg, iar cu restul se retrage spre Oder, sub protecția unei ariergarde.

La 25 Octombrie Hohenlohe ajunge la Gransee, unde, aflând de prezența de trupe franceze, ia drumul spre Nord prin Fürstenberg, de unde se îndreaptă apoi către est prin Lychen-Boitzenburg.

În acest timp cetatea Magdeburg este investită de corpurile IV și VI.

La 25 Octombrie Soult lasă pe Ney la Magdeburg, iar el pleacă în urmărirea detașamentului ducelui de Weimar pe care îl ajunge la Altenzaun, în fața de Sandau dar nu reușește să-l bate, căci se retrage la timp.

Celelalte corpuri de armată franceze continuă drumul spre Berlin, unde Napoleon intră în ziua de 25.

La această dată armata franceză era concentrată pe un centru, cu două aripe, astfel:

Rezerva de cavalerie, corpul V și corpul VII în regiunea Potsdam, cu corpul I înapoi la Brandenburg.

Dreapta, Davout, la Berlin, după ce făcuse 260 de km., în 15 zile și dăduse bătălia de la Auerstädt.

Aripa stângă, corpurile IV și VI, continuă a blocă Magdeburg.

Murat și Lannes, urmați înapoi de Bernadotte, sunt îndreptați imediat spre Soandau, care capitulează, iar de aci ia direcția Stetin, pe unde se retrăgea Hohenlohe cu care se întâlnește la Boitzenburg, forțându-l să ia direcția Schönermark-Prenzlau. Aci, Hohenlohe este prins de toate părțile și văzându-și trupa zdrobită, cu desăvârșire, după 14 zile de marș, este nevoit să capituleze cu trupele ce mai rămăneau și a căror forță nu se ridica decât la vreo 10,000 oameni.

Două zile după aceasta, garnizoana din Stetin capitulează înaintea cavaleriei lui Lassale.

Ariergarda lui Hohenlohe, sub generalul Blucher, ajunge, în ziua de 26 Octombrie la Boitzenburg, unde aude de capitularea lui Hohenlohe la Prenzlau.

Aceasta îl face să ia direcțiunea prin Neustrelitz spre Speck, unde se întâlnește cu detașamentul ducelui de Weimar, formând un efectiv de 21000 oameni.

Blücher, având drumul închis spre Oder, se întoarce pe Elba-de-jos, prin Waren, către Lauenburg. Bernadotte, fiind informat de marșul acestei coloane, îi ia urma și în ziua de 31 ajunge la Stadtgardt, pe când Blücher ajungea la Schwerin.

În acest timp Soult plecase dinjurul Magdeburgului, trecuse Elba pe la Tangermunde, și în ziua de 29 se găsea spre Wüsterhausen, ceea ce face pe Blücher să schimbe direcția marșului prin Gadebusch, Ratzeburg și în ziua de 5 Noembrie ajunge la Lübeck, care se găsea la frontiera Danemarcei, al cărei teritoriu era neutru.

La 6 Noembrie cetatea Lübeck este atacată de Soult și Bernadotte cu cavaleria lui Murat, care venise despre Stetin. Blücher resistă cu înverșunare, dar, în cele din urmă, este nevoit să se retrage la Ratkau, unde capitulează la 7 Noembrie.

Adoua zi, cetatea Magdeburg capitulează, de asemenea, înaintea mareșalului Ney care face prizo-

nieră toată garnizoana tare de 24,000 oameni. Cetatea Custrin depe Oder, se predă și ea înaintea câtorva companii comandate de generalul Petit.

Astfel întregul teritoriu al Prusiei dela Rin până la Oder, este cucerit și curățat de armata care, la început, avea 140,000.

Napoleon nu socotește, însă războiul terminat. El ia, acum, măsuri să lupte contra Rusiei, aliata Prusiei; ceea ce dă naștere războiului din 1807.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. Armata prusiană nu era pregătită pentru manevre și lupte contra unui adversar ca Napoleon, care adoptase noi metode de lupte și de conducere.

Tactica liniară, mișcările ritmice, și conducerea luptei în cele mai mici detalii și dinainte hotărâtă ceea ce făcuse strălucirea militară a lui Frideric cel Mare, constituiau și acum preocupățiunile principale a pregătirii de război.

Clausewitz zice: „ceea ce producea asupra mea penibila impresie, era simulacrele de luptă studiate cu mult timp înainte, prevăzute și aplicate până în cele mai mici detalii, practicate de cei mai eminenti oameni ai armatei ca Möllendorf și Rüchel. (1).

2. Prusienii au greșit primind lupta înainte de sosirea trupelor aliata. Regele Prusiei, destul de înțelept, însă nu destul de energic și hotărât, a căzut în aceeași greșală ca și Austria în 1805, din aceeași cauze: entuziasm de tineri entuziasmați și de oameni fără experiență, care credeau că vor bate pe Napoleon și vor avea ei această glorie. Erau bazați pe faptul că erau concentrați înainte și că vor surprinde pe Napoleon nepregătit.

3. Planul de operație al lui Napoleon din 1806 are asemănare cu cel din 1805, căci urmărește întoar-

1) Rossbach și Iena.

cerea unei aripi, (la 1805 (dreapta lui Mack), și tăierea comunicațiilor de restul țării.

4. Napoleon, care se găsea concentrat, la început, pe Main, cu dreapta spre Beyruth, centrul (la Bamberg și stânga la Schweinfurth, ar fi putut lua ofensiva asupra aripei drepte prusiană ca să-și aibă asigurată linia de comunicație spre Rin. În asemenea caz, însă inamicul ar fi fost respins către Elba-Berlin, adică avantajul chiar pe linia sa naturală de retragere.

Însă Napoleon, care era stăpân pe metodele strategice și tactice pentru conducerea războiului, a adoptat atacul pela stânga prusienilor care îi aduce victorie desăvârșită cu singurul desavantaj că lasă amenințată linia sa de comunicație spre Rin,

Acest din urmă desavantaj putea fi corectat și prin aceea că Bavaria fiind aliată lui Napoleon, ar fi schimbat linia de comunicație prin Vorheim, Nürnberg, Elvangen, către Dunăre, dacă i s'ar fi tăiat cea după Rin.

5. Marșurile executate de corpurile de armată franceze (de la 1—13 Octombrie au fost făcute pe mai multe coloane și pe o fâșie de teren care nu trecea de 60 km., lățime și tot atât adâncime. Cu modul acesta Napoleon avea armata în mână și putea să concentreze forțele pe orice punct, în cel mult 24 de ore. Aceste măsuri s'au impus cu atât mai mult cu cât Napoleon nu cunoștea bine nici situațiunea nici intențiunea adversarului.

6. Cu privire la armata prusiană, după ce s'a hotărât la defensivă, ar fi putut să ocupe o poziție centrală între Saala și Elster cu o concentrare perpendiculară pe drumurile din Franconia în Saxa pe care le-au urmat armata franceză, sau o poziție de flanc pe Esterul superior, cu flancul stâng pe munții Boemiei, cu cel drept pe Gera lăsând libere drumurile francezilor, pe care însă nu le-ar fi putut urma până ce nu se luptă cu armata prusiană aflată în flancul ei.

7. Trupele lui Brunsvick, aflate la Weimar, erau într-o poziție de flanc și ar fi putut ataca trupele lui Napoleon când executau mișcarea de conversiune și care întorcea spatele spre Boemia. Asemenea atac dacă nu aducea o victorie înlătură înfrângerea dela Iena Auerstädt.

8. Francezii au pierdut la Iena 1100 oameni și la Auerstädt 7000, iar prusienii au pierdut la Iena 4500 și la Auerstädt 800.

9. Să se observe că armata rusă nu a sosit nici în ultimul timp al anului 1806, deși aliata ei — Prusia — avea nevoie să fie sprijinită. Sistemul acesta de a nu sosi la timp în ajutorul aliatului l'a întrebuințat Rusia și în 1805, iar după un secol l'a întrebuințat în războiul nostru de întregire, când, se poate zice că în mod calculat nu a intervenit la timp.

Când un război, dintre două sau mai multe popoare are legături cu interesele politicii generale din mai totdeauna, paguba țării neutre.

Atitudinea neutrală a Prusiei în 1800 și 1805 continent atunci neutralitatea țărilor vecine aduce, firmă aceasta.

Atitudinea neutrală a Austriei în 1864, când Prusia a atacat Danemarca, a plătit-o Austria, în 1866.

Atitudinea neutrală a Franței în 1866, când Prusia a atacat Austria, a plătit-o Franța în 1870.

Atitudinea blajină a României față de Bulgaria, în 1913, a plătit-o România în 1916.

Prin urmare, dacă România ar fi păstrat atitudine neutrală în războiul cel mare, se poate înțelege dezastrul ce ar fi urmat pentru poporul românesc.

CAPITOLUL VI.

RĂZBOIUL DIN 1807.

Situația politică.

Prăbușirea Prusiei nu a sfârșit coaliția europeană.

La spatele Prusiei era Rusia ale cărei armate se apropiau de frontiere, gata a continua războiul început, de Prusia careia nu-i mai rămânea decât teritoriul din dreapta Vistulei și vreo 20000 soldați. Venia, apoi, Suedia, și Anglia, factorul principal în formarea acestei coaliții.

Napoleon, deși ar fi putut profita de victoriile contra Prusiei ca să încheie o pace durabilă, totuși el continuă ideea de a sfărâma, pentru totdeauna, coaliția ce se formase contra sa. Și astfel ia dispozițiuni pentru continuarea războiului contra Rusiei.

Atrage și pe Turcia de partea sa, folosindu-se de neînțelegerile ce erau între Rusia și Turcia cu privire la starea de lucruri din principatele Dunărene. Moruzi și Ipsilanti, numiți domni pe 7 ani, în Moldova și Muntenia, conform stipulațiunilor tratatului din 1802, fuseseră revocați de Poartă la 28 August 1806, ceea ce face pe Rusia să protesteze contra acestei dispozițiuni arbitrare și să ceară ca ambii principii să fie reinstalați. Napoleon, profitând de această stare de lucruri, se adresează sultanului Selim făgăduindu-i a nu face pace, (cu Rusia), decât atunci când va fi intrat în posesiunea principatelor prin restabilirea celor doi hospodari Calimaki și Alexandru Sutz), în schimbul căreia concesiile sultanul era rugat ași în-

dreptă armatele sale pentru a acoperi Bender, Hotin și toată linia Nistrului.

Cât privește pentru Englitera, Napoleon concepe proiectul de a lovi indirect închizându-i orice comunicație cu continentul și în consecință, la 21 Noembrie 1806, semnează la Berlin un decret prin care insulele britanice sunt declarate în stare de blocus, interzicându-se orice comerț și orice corespondență cu ele. Spania, Neapole, Olanda și toți aliații și țările cucerite sunt încunoștințate și invitate a se supune stipulațiilor acestui decret.

În ceea ce privește Prusia a încercat încheerea unui armistițiu; însă, regele Prusiei, neprimind condițiile aspre ce i se impuneau, tratativele fură numai decât întrerupte și astfel războiul să continue înaintă, contra aliaților Prusiei.

Forțele militare și proiectele de operație.

Franța. Napoleon ridică efectivul la 300000 cu rămășițele contingentului 1807 și cu corpurile auxiliare, germane, olandeze și italiene.

Din acest număr, nu poate utiliza însă decât abia jumătate, din cauza multelor servicii dinapoi.

Din această jumătate 80,000 sunt îndreptați, deocamdată către Polonia.

Rusia. dispune de 202,000 oameni, formați în două armate:

Generalul Benningsen cu 56.0000.

Generalul Buxhowden cu 38.000.

Deosebit de aceste două armate mai există 18.000 rămășiță a armatei prusiene, sub comanda generalului Lestocq, pe malul drept al Vistulei dela Danzig; la Thorn, și 30,000 oameni la Brest-Litowski, sub comanda generalului Essen, ca rezervă generală și un corp de 50.000 oameni, cu care ocupă principatele române ca să față față Turciei. În total 202,000 din care 142.000 în acțiune pe teatrul principal de operații.

Englitera, care suportă, în parte, cheltuelile de

întreținere, proiectează, și ea o descindere, cu ajutorul Suediei, pe coastele Franței și Germaniei.

Napoleon, neștiind, precis, unde se găsească armatele ruse, hotărăște să intre în Polonia către direcția Posen, rămânând ca pe măsura știrilor despre inamic să hotărăască manevra ce va avea de făcut.

Operațiunile din toamna și iarna anului 1806.

A. Situația generală.

Napoleon ia dispoziții pentru a pătrunde în Polonia.

Cum, însă, era îngrijat, pedeparte de atitudinea Angliei, iar pedeałtăparte de întinderea considerabilă a drumurilor de comunicație dinapoia, sa, organizează un al VIII-lea corp de armată, compus din o divizie olandeză, una italiană și două franceze, sub comanda mareșalului Mortier, însărcinat a supraveghea întregul teritoriu cucerit, împreună cu orașele libere și a face față, mai cu seamă unei eventuale întreprinderi din partea Suediei.

La 7 Noembrie ordonă corpului III, (Davout), să intre în Polonia, să se dirijeze spre Posen și să ocupe o poziție care să acopere drumurile spre Thorn și Varșovia, evitând să se angajeze serios în caz că ar fi atacat de ruși.

În urma corpului III urmează corpul V și VII pe două direcțiuni deosebite cu obiectiv imediat Bromberg și corpul IX compus din würtemburgezi și bavaresi, sub Jerome, ca să ocupe Silezia și să apere astfel flancul drept contra Austriei, a cărei atitudine putea ea se schimbi.

Corpurile I, (Benadotte), IV, (Soult) și diviziile de cavalerie se găseau ocupate contra lui Blücher, care după cum știm, la această dată, se retrăgea spre Lübeck: corpul VI, (Ney), era însă ocupat cu blocarea cetății Magdeburg.

Către 8 Noembrie aceste corpuri, terminând operațiunile în această parte, sunt aduse spre Berlin,

de unde vor fi îndreptate și ele spre est, formând împreună linia II-a.

Davout intră în Possen la 10 Noembrie și după câteva zile este ajuns și de către Murat. Armata rusă ne fiind aci Davout, precedat de Murat, cu 5 divizii de cavalerie, 1), pleacă din Possen în ziua de 14 Noembrie prin Sapolno, Klodawa, Cutno, către Varșovia. Corpurile V și VII, dela Bromberg, se dirijează pe alt drum către Varșovia.

Printul Jerome, cu corpul IX ocupă Silezia și investeste Glogau și Breslau.

Celelalte corpuri de armată ajung la Berlin și sunt îndreptate spre Oder.

La 27 Noembrie Napoleon aveă, în linia întâi, întreaga cavalerie de rezervă și 3 corpuri de armată, cu care putea să între imediat în acțiune. Efectivul total, al acestor trupe se ridică la 71.600 oameni.

În acest timp armata lui Bennigsen trece Niemenul și înaintează spre Vistula, urmată la câteva zile de marș de la doua armată comandată de Buxhowden. Pe la 7 Noembrie prima armată ajunge pe râul Narew unde primi știrea asupra complectei înfrângerii a Prusiei, se oprește pe malul acestui râu, cu centrul la Pulstuk, mulțumindu-se a ocupa Varșovia și a se praveghia malul drept al Vistulei până la Thorn.

Buxhowden se dirijează către Ostrolenko. Corpul general al generalului Lestocq se găsește stabilit la Thorn având garnizoane în Graudenz și Danzig.

B. Operațiunile dela 28 Noembrie la 21 Decembrie.

La 27 Noembrie Murat întâlnește un detașament de cavalerie la Blonie, pe care'l respinge fără multă greutate și'l urmărește până sub zidurile Varșoviei.

La 28 rușii părăsesc Varșovia, se retrag pe malul drept al Vistulei. Murat intră în Varșovia, iar la două zile după el sosește și Davout cu corpul său de armată.

Napoleon ordonă lui Murat să treacă Vistula, să

1) Beaumont, Klein, Becker, Nansouty și Milhtaud.

ocupe Praga, (o suburbie a Varşoviei), şi să încerce a înainta spre Bug

Detaşamentul rus ce ocupă Praga, se retrage fără să opună cea mai mică rezistenţă, astfel că în ziua de 2 Decembrie o divizie din corpul III trece Vistula şi ocupă Praga. În câteva zile podul fiind restabilit, întreg corpul III trece Vistula şi se instalează în aceeaşi parte a oraşului. Corpul IV, (Lannes), rămâne în Varşovia. Corpul VII, (Augereau), ia cantonamente la Utrata, confluenţa Vistulei cu Bugul

Corpul VI, (Ney), ocupă Thorn, după ce respinge detaşamentul prusian ce l apără.

Benningsen caută să evite orice angajare, retrăgându-se, cu repeziciune, din faţa trupelor franceze în direcţiunea Ostrolenka pentru a se întruni cu armata lui Buxhowden care se apropiase de acest punct. Lestocq este invitat şi el a se retrage din Thorn prin Strassburg către est tot în acest scop.

Mai în urmă văzând Benningsen că francezii nu urmăresc, suspendă retragerea la 8 Decembrie şi revine înapoi îndreptându-se din nou, spre Pultusk, în timp ce Lestocq se întorcea spre Thorn.

Napoleon, deşi hotărât să ia cantonamente de iarnă, pentru a-şi odihni şi reface trupele, totuşi doreă, mai întâi, să ia o ofensivă energică pentru a cunoaşte cel puţin intenţiunile ruşilor.

Napoleon proiectează a-şi întări aripa stângă cu care să ia ofensiva ca să despartă mai întâi corpul prusian de armata rusă, apoi sprijinindu-se pe Varşovia, să facă o conversiune la dreapta, aruncând armata rusă spre sud către frontiera Austriei.

În acest scop Praga fu întărită, formând un puternic cap de pod înaintea Varşoviei, care trebuia să servească ca pivot de manevră şi centru de aprovizionare a armatei. Se creia apoi încă un cap de pod la Moldin, asigurându-se astfel cursul Vistulei.

Pentru executarea acestui proiect, Napoleon, îşi grupează forţele în două armate: armata Vistulei de sus, (Murat), compusă din diviziile de cavalerie ale lui Murat, cu corpurile III, (Davout), V (Lannes) şi VII

(Augereau), și armata Vistulei de jos, (Bernadotte), compusă din corpurile I (Bernadotte) IV (Soult), VI (Ney), și garda.

Amele armate aveau înainte câte un corp de cavalerie.

Pentru a se lumina situația Napoleon ordonă lui Murat, la 14 Decembrie, a lua ofensiva cu tot corpul de cavalerie, a se pune în legătură cu corpul lui Bessières.

Acelaș ordin este dat și mareșalului Bessières, care urmă să înainteze spre est prin Ripin și Biezum punându-se în legătură cu cavaleria lui Murat.

Corpul I, (Bernadotte), este îndreptat dela Posen spre Thorn și Ripin. Corpul IV, (Soult), către Plock, să țină legătura între ambele armate. Corpul VI, dela Thorn, este trimis spre Strassburg, unde reapăruse trupele corpului prusian. Davout înaintează spre Narew, până la Okunin confluența acestui râu cu Ukra. Augereau aruncă un pod peste Vistula la Zakroczin și-l întărește cu lucrări de pământ. Lannes continuă a ocupa Varșovia și Praga.

Napoleon pleacă din Posen, în seara de 15 Decembrie, și intră în Varșovia în noaptea de 18, unde după ce se convinge că rușii nu se retrag, cum se presupunea și că din contră sunt întăriți înapoia râului Ukra hotărăște, imediat o ofensivă generală.

C. Operațiunile dela 22 la 26 Decembrie.

Luarea cantonamentelor de iarnă.

La 22 Decembrie situația adversarilor eră:

Comanda armatei ruse dată generalului Kamenski care aveau:

Prima armată, (Benningesen), ocupă malul stâng al râului Ukra, având două divizii dispuse dela Czar-novo la Pomiechovo, una pe Narew, între Pultusk și Sierok și o a patra în rezervă la Pultusk.

A doua armată, (Buxhowden), se găsea înapoi, având două divizii spre Ostrolenka și două către Po-

powo, prusienii respinși din Thorn, se găseau spre Soldau.

La această dată corpurile lui Bernadotte și Ney, cu corpurile de cavalerie ale lui Bessieres sunt în marș, spre Bizin și Soldau. Soult trecuse Vistula la Plock. Corpurile din jurul Varșoviei își păstrau pozițiile ce le aveau mai dinainte; garda și grenadirii Oudinot veniseră la Varșovia.

Napoleon ordonă atacul pentru ziua de 24. În dimineața acestei zile el se găsea la Okunin. Aici, Davout aruncase un pod peste Narew și trecuse pe malul drept cu o parte din trupe.

Cum, însă, rușii erau între Ukra-Narew, trebuia să se treacă acum și Ukra. Napoleon, după ce face recunoașterea, ordonă trecerea peste Ukra. La orele 7 seara divizia Morand, urmată de cavalerie, trece râul și ocupă satul Czarnowo, grație demonstrației către satul Pomichowo făcută toată ziua de o brigadă. Rușii se retrag spre Nasielsk, de unde, de trei ori, revin din nou la atac, însă fiind respinși, se retrag definitiv în cursul nopții.

Pentru ziua de 24 Davout, susținut de gardă, urmărește pe ruși spre Nasielsk.

Lannes, trece Ukra și înaintează dealungul râului Narew spre Pultusk.

Nansouty, (I) cu cavaleria, urcă cursul râului Ukra pe ambele maluri, până spre Kolozonbo.

Soult și Augereau sunt îndreptați spre Plonsk.

Către finele zilei de 24, Davout ajunge în față de Nasielsk, pe care-l ocupau rușii. După o scurtă rezistență rușii părăsesc poziția și dispar, din nou, retrăgându-se spre Strezegocin.

În aceeași zi Augereau a avut un angajament serios la Kolozomb cu altă divizie rusă. Augereau, fiind respins, de ruși, trece Ukra și se îndreaptă, împreună cu rezerva de cavalerie, către Nowomiasto, stănându-se în legătură cu stânga lui Davout.

1) Inlocuia pe Murat care era bolnav la Varșovia.

La stânga lui Augereau, Soult trecea Ukra la Sohoczin.

Cu toate întâlnirile ce avusese loc în două zile consecutive, Napoleon nu a putut cunoaște nici situația exactă nici intențiunile rușilor.

În mijlocul acestui haos Napoleon hotărăște continuarea urmăririi în direcțiunea către care se retrăseseră trupele ce avusese în față.

Ca atare, în ziua de 25 Decembrie se începe mișcarea astfel: Două divizii din corpul lui Davout, cu garda și rezerva de cavalerie sunt îndreptate spre Golymîn; Augereau se îndreaptă, în aceeași direcție, prin Sonsk; Soult spre Ciechanow. La dreapta, mareșalul Lannes, urmat de divizia Gudin din corpul III, înaintează dealungul Narowului spre Pultusk.

La stânga Bernadotte, cu corpul de cavalerie al lui Bessières, se găsește la Biezum. Ney continuă marșul spre Soldau.

Trupele franceze merseră toată ziua de 25 și dimineața de 26 făcând abia câte doi kilometri pe oră, din cauza zăpezii cu ploae care desfundase drumurile.

În acest timp, din cele 4 divizii ale lui Benningsen, trei divizii se găseau, în ziua de 20, concentrate la Pultusk, iar a patra împrăștiată parte spre Golymîn parte în alte direcții.

Benningsen se hotărăște să rămână încă o zi la Plutusk și apoi să continue retragerea.

Lannes ajunge în fața localității Pultusk, în dimineața zilei de 25 Decembrie.

Deși cunoaște că are în față forțe inamice superioare le atacă cu divizia Suchet în linia I, și divizia Gazan în a doua. Lupta durează, cu diferite alternative, până la ora 2, când apare pe câmpul de bătălie divizia Gudin, care se desfășoară în fața aripei drepte rusești, pe care o aruncă pentru un moment, înapoi. Intervenind însă Benningsen, întărește cu noi trupe și străpunge linia franceză, separând divizia Gudin de Suchet, puțin câte puțin, francezii revin, recapătă terenul pierdut reiau superioritatea și sunt pe punctul

de a arunca pe ruși, în Narew dar întunecul nopții pune capăt luptei, fără se fi putut afirma de partea cui a fost victoria.

Cu toate acestea Benningsen părăsește Pultusk, și a două zi dimineață se pune în retragere fără ca francezii să prindă de veste.

Între 21—26 corpul III, (Davout), cu garda și corpul VII, (Augereau), ajung la Golymin de unde respinge trupele ruse aflate aci spre Makow.

Soult ajunge la Ciechanow, Bernadotte la Biezum, iar Ney la Soldau, de unde respinge pe Lestocq cu cei 6000 prusieni ai săi spre Neidenburg.

Din cauza terenurilor desfundate, a lipsei de comunicații și a retragerii continue a rușilor, Napoleon hotărăște a lua cantonamentele de iarnă, în regiunea dintre Varșovia-Danzig, pe o lungime de circa 250 km., dispunând trupele astfel:

Corpul I, (Bernadotte), și divizia Grouchy, Vistula de jos dela Osterode la Elbing, cu centrul de aprovizionare la Marienweder.

Corpul VI, (Ney), pe linia Mlawa-Soldau, acoperind Thorn și Graudenz, cu centru de aprovizionare la Thorn.

Corpul IV, (Soult), și rezerva de cavalerie în regiunea Ciechanow-Prasnysz-Makow, cu centrul de aprovizionare la Plock.

Corpul VII, (Augereau), în unghiul dintre cursul Vistulei și râul Ukra, cu cartierul general la Nowomiasto, Centru de aprovizionare Wiszograd.

Corpul III, (Davout), și divizia de cavalerie Becker, în triunghiul format de Bug și Narew, până la Brok pe Bug și Ostrolenka pe Narew, centrul de aprovizionare la Pultusk.

Corpul V, (Lannes), între Bug și Vistula, dela Sierok la Praga, centrul de aprovizionare la Varșovia.

Garda în Varșovia, unde și stabilește și Napoleon cartierul general la 1 Ianuarie.

Cavaleria generalului Nansouty la Bzura pe stânga Vistulei

Divizia de chiurasieri, (Hauptpoul), înainte de Thorn între Golub și Rypin.

Divizia de dragoni (Klein), spre Plock.

Divizia Grouchy pe sectorul corpului I

În cazul unei ofensive din partea rușilor corpurile de armată trebuiau să se concentreze respectiv în următoarele puncte :

Bernadotte la Osterode, Ney la Mława, Soult la Golymin, Augereau la Plonsk, Davout la Pultusk. Lannes la Sierock.

În acest timp Benningsen se retrăsese din fața lui Lannes, trece pe stânga Narewului, unde se întrunește cu două divizii ale lui Buxhowden și continuă retragerea urcând cursul Narewului spre Ostrolenka, paralel cu celelalte două divizii, ale lui Buxhowden cari rămăseseră și urmau malul drept al râului

Generalul Buxhowden, cel mai vechiu general din armata de operațiuni, pe motivul că generalul Kamiński este bătrân și nu poate exercita comandamentul superior, ia singur comanda armatei și convoacă un consiliu de război la Nowgorod, în care hotărăște să adune toate forțele între Narewul superior și lacul Spirding, pentru a lua ofensiva contra trupelor franceze care se găseau pe Vistula în jos.

OPERAȚIUNILE DIN IARNA ANULUI 1807.

Ofensiva lui Benningsen.

La 12 Ianuarie Benningsen, care nu voise să fie sub ordinele lui Buxhowden, este numit comandant căpetenie. El da ordine ca imediat cele două armate să se întrunească la Biala.

În acest timp Lestocq, cu corpul său, se retrăsese spre Augerburg, (pe lacul Dargetnen).

Benningsen hotărăște a lua ofensiva pela nordul regiunii păduroase dintre Ukra și Narew și, a cădea pe Vistula de jos, între Danzig și Marienburg, a surprinde mai întâi corpurile lui Ney și Bernadotte în cantonamente apoi, a ocupa Danzig pe care sprijinin-

du-se, putea să petreacă restul iernei în Prusia orientală.

Pentru executarea acestui proiect Benningsen dispunea de 8 divizii, cari constituise cele două armate de până acuma de corpul prusian al generalului Lestocq și două divizii ale generalului Essen, formând rezerva generală de operații cu un total de 80—90.000 oameni

Din aceste trupe cele două divizii din urmă fură lăsate între Bug și Narew în fața aripei drepte franceze despre Varșovia. O divizie fu lăsată în Goniondz pe Bobra, pentru a ține legătura cu corpul generalului Essen, iar cu restul de 7 divizii — în total 63—65,000 oameni — Benningsen se îndreaptă spre vest și-l aljunse în ziua de 16 Ianuarie, la Arys, lângă lacul Spirding. De aici continuă marșul ofensiv spre Bischofsstein, unde ajunge în ziua de 23 Ianuarie. De aici după ce ia comanda corpului Lestocq, continuă înaintarea spre râul Aalle către Heilsberg.

În acest timp, Ney, grație firei sale neastâmpărate și dorinței de a se distinge, cercetează și explorează continuu regiunea dealungul văiei Aalle, tocmai pe unde înaintă Benningsen.

Datorită acestor incursiuni, descoperă mișcările rușilor și anunță numai decât atât pe Bernadotte de la stânga sa cât și pe Soult de la dreapta:

Bernadotte ordonă imediat trupelor ce formau dreapta sa, să se adune la Osterode, iar cele din stânga la Mohringen.

Benningsen, în ziua de 25 Ianuarie, trece din valea râului Pasarge și ajunge cu primele trupe ale antegardei la Pfarrers-Feldchen lângă Mohringen. În seara aceleasi zile soseste și Bernadotte cu divizia Drouet la Mohringen. O luptă înverșunată are loc în jurul acestei localități, care se termină, în cele din urmă, prin retragerea rușilor, provocată de divizia Dupont care sosea la timp pe câmpul de luptă. A doua zi, însă, Bernadotte văzând că are în fața sa forțe superioare, se retrage spre sud de Loebau, apropiindu-se astfel de Ney

care luase poziție spre Neidenburg, Benningsen, surprins de această neașteptată rezistență, ocupă Mohrungen și și adună toate trupele la Liebstadt, unde se oprește deocamdată.

Napoleon, fiind, acum fixat asupra intențiilor inamicului, hotărăște a se mișca spre nord cu toate trupele până la înălțimea comunicațiilor armatelor ruse, după care ocolind spre stânga, să-i arunce spre Mare, după ce ordonă toate mișcările, Napoleon lasă pe Düroök în Varșovia, cu câteva batalioane poloneze, pentru apărarea întăririlor dela Praga, iar el pleacă, în ziua de 30. la Villenberg de unde dă ultimile ordine de mișcare.

În acest timp, Murat, cu diviziile de cavalerie și Soult, ajung la Passenheim, unde iau contact cu inamicul Davout la Mișinize, Augereau la Neidenburg și Ney la Hohenstein; Napoleon cu garda se găsea la Villenberg.

Bernadotte trebuia să retragă, mai întâi, spre Thorn, pentru a atrage pe inamic în această parte, după care, printr'un marș de noapte, neobservat de inamic, trebuia să se răzbată până la Gilgenburg pentru a se aduna pe stânga armatei. Ofițerul, trimis cu acest ordin, fu însă prins de cazaci și astfel Benningsen ia cunoștință de proiectul lui Napoleon, ceea ce îl face a-și aduna trupele înapoia localității Allenstein.

În ziua de 3 Februarie Benningsen are toate forțele înapoia localității Gettendorf, unde pare hotărât să primească lupta în poziția zisă dela Ionkowo, între râurile Aalle și Passarge, pe care și sprijineă, respectiv, flancurile. Napoleon ajunge la Götkenhof a-vând cu sine pe Murat, Soult, Ney, Augereau și garda. Davout atinge la dreapta Wartenburg.

Napoleon, găsindu-se în fața grosului forțelor inamice, a înțeles abia a doua zi când a aflat de prinderea ofițerului. Totuși el se hotărăște să atace cu toate forțele de care dispunea.

Soult este însărcinat să pună mână pe podul de la Bergfriede, situat în spatele armatei ruse și pe linia ei de retragere.

Ney, formând stânga, și Augereau, dreapta; cu garda în rezervă generală, trebuia să dea atacul de front după ce mișcarea de întoarcere ar fi fost terminată.

Soult ajunge la Bergfriede pe care-l ocupă, după o luptă care durează până seara, astfel că atacul de front rămâne să fie executat a doua zi.

Benningsen, văzându-și retragerea amenințată, renunță a mai primi bătălia și se retrage, în timpul nopții, spre Ankerdorf, unde cheamă, în grabă și pe Lestocq care se găsea spre Freistadt.

Napoleon pleacă, imediat, în urmărirea inamicului pentru a nu-l pierde.

Napoleon se pune în marș înaintând cu Murat, Soult, Augereau și garda, pe drumul principal, spre Ankerdorf; Davout, formează dreapta, coborând cursul râului Aalle; Ney, stânga dealungul râului Passarge.

În acest timp Lestocq, care venia din spre Freistadt, deși se întâlnește cu trupele franceze, totuși, grație măsurilor luate, scapă și trece Passarge pela Spanden.

Benningsen continuă retragerea și în seara de 6 Februarie ajunge la Landsberg acoperit, în urmă de o ariergardă care ocupă Hoff.

În urma sa Murat și Soult ajung la Freimarkt; Augereau se găsește ceva mai în urmă. Davout atinge Heilsberg, Ney ajunge la Womdit. Bernadotte, care se retrăsese spre Thorn, înaintă, acum, din nou, pentru a coopera cu grosul forțelor și în această zi ajunge la Osterode.

Murat, ajungând la Hof, se lovește de ariergarda rusă, pe care o șearzează, succesiv de mai multe ori și în cele din urmă, ajutat de divizia Legrand, aruncă pe ruși și ocupă satul.

A doua zi, 7 Februarie, Davout este îndreptat dela Heilsberg spre Bartenstein, iar la stânga Ney dela Womdit spre Kreutzburg.

Benningsen ajunge la Eilau, (Preusich), unde se oprește acoperindu-se în urmă cu o ariergardă care ia pozițiunea la vreun kilometru înaintea orașului.

Murat și Soult, ajungând înaintea acestei poziții, o atacă, și, după o luptă care durează până la 10 seara, reușesc, în cele din urmă, să-i arunce pe ruși în oraș unde intră odată cu ei. Benningsen se retrage ceva mai la nord evacuând orașul care rămâne în mâna francezilor.

Generalul Lestocq, cu 6000 oameni, ajunge la Althof, în apropiere de Eilau în ziua de 8 Februarie.

EILAU.

Napoleon, înțelegând că Benningsen s'a hotărât să primească bătălia, ordonă apropierea corpurilor care erau mai depărtate astfel că Napoleon avea la dispoziție următoarele forțe: corpul de cavalerie al lui Murat, corpul IV (Soult), corpul VII (Augereau), garda, corpul III (Davout), corpul VI (Ney).

În total 118 batalioane și 148 escadroane cu un efectiv, total, de aproape 70000 oameni.

În noaptea de 7 spre 8 are 70.000 oameni reparați astfel: Corpul IV, (Soult), din față de Eilau, către dreapta, până spre satul Rothänen, cu două divizii, în linia I și o divizie în rezervă. Corpul VII, (Augereau), cu două divizii una după alta, la stânga și înapoi de Eilau. Patru divizii de cavalerie înapoi și pe aripi. Corpurile VI, (Ney), și III, (Davout); la stânga și la dreapta acestui dispozitiv, în marș, spre Eilau.

Benningsen dispune de cele 7 divizii ruse și corpul prusian al lui Lestocq care trebuie să se sosească în ziua de 8 (total 63.000 oameni).

Diviziile acestea, dispuse pe poziția dela nord-est de oraș, pe trei linii, la foarte mică distanță una de alta și întinzându-se dela Serpalen până la Schlo-ditten. Cavaleria împărțită de o potrivă pe ambele aripi și în centru; iar artileria cu un număr de 300 tunuri dispuse înaintea frontului.

Terenul, șes și puțin ondulat de câteva movile, acoperit de o serie de lacuri înghețate. O zăpadă groasă acoperă întreg câmpul.

În zorii zilei de 8 Februarie rușii deschid un

puternic foc de artilerie, asupra oraşului, la care răspunde, mai întâi, artileria gardei; apoi aceea a corpurilor de armată.

Napoleon urmăreşte şi conduce mersul bătăliei după o movilă zisă la cimitirului.

În timpul luptei de artilerie diviziile lui Augereau (corpul VII), intră în linie şi iau loc între diviziile corpului III, iar garda rămâne lângă movila cimitirului formând rezerva generală. În acest timp divizia Friant, din corpul (III) Davout, ocupă Serpalen pe care se sprijineă stânga ruşilor.

Ruşii au încercat de câteva ori să reia Serpalen, însă, în cele din urmă, retrag aripa stângă înapoi de Serpalen, între Klein-Sausingarten, către care însă se îndreaptă şi diviziile Morand şi Gudin din corpul III.

Napoleon, înştiinţat de sosirea lui Davout, ordonă diviziei Saint-Hillaire, din corpul IV, să înainteze către extrema stângă a ruşilor spre a se uni cu el, iar lui Augereau îi ordonă a se arunca cu ambele sale divizii asupra centrului liniei de bătăie inamice.

Mişcările încep la ora 10, însă, în acelaşi timp; porneşte un vifor groaznic şi acesta face ca trupele lui Augereau, care se aruncaseră prin intervalul dintre Eilau şi Rotehnen, să piardă direcţia, şi în loc de a se îndrepta spre centrul liniei ruse, ajung în faţa dreptei acestei linii unde focul la 72 tunuri ruse distruge corpul lui Augereau în mai puţin de o jumătate de oră. Augereau însuşi cade rănit, pierzând şi pe ambii divizionari.

Napoleon, înştiinţat de distrugerea corpului VII, ordonă lui Murat să execute o şarjă cu toată cavaleria. Acesta ese prin intervalul pe unde trecuse Augereau şi se aruncă cu furie asupra centrului rusc.

Cavaleria rusă, fiind împrăştiată, Murat se abate asupra infanteriei şi astfel se restabileşte echilibrul în această parte.

În această învălmăşeală, o coloană rusă de 4—6000, grenadiri, rătăcindu-se, ajunge până la movila cimitirului, unde, fiind atacată de un batalion din

gardă și șarjată din toate părțile, fu aproape în totalitate distrusă.

La dreapta divizia Friant susținută de divizia Guadin, în urma unei lupte eroice, pune stăpânire pe Klein-Sausgarten și aruncă stânga rusă spre Anklapen, înaintea căruia se oprește formând cu frontul liniei un unghiu drept!

Davout, susținut de divizia Saint-Hillaire, continuă mișcarea sa asupra stânzei ruse spre Anklapen și se desfășoară dincolo de Klein-Sausgarten, ocupă pădurea dintre aceste două localități și înaintază asupra satului Kutschitten.

Rușii, amenințați mereu pe aripa lor stângă, își retrag, continuu, această aripă, astrei că în cele din urmă dispozitivul lor ia forma unui unghiu cu vârful pe șoseaua Kutschitten-Eilau și laturile îndreptate una spre Kutschitten și cealaltă spre Schloditten. Către orele 3 Davout ocupă și Kutschitten și prin această victorie pare decisă. Dela această oră, Leestocq, urmărit de aproape de Ney, apare pe câmpul de bătaie și se desfășură la stânga liniei ruse aruncându-se asupra satului Kutschitten de unde respinge trupele lui Davout până spre Sausgarten. Seara sosește și Ney, dinspre Althof și ocupă Schloditten; de aici, atacând satul Schmoditten, este respins de trupele dreptei ruse cari ocupau acest sat.

Sfârșitul zilei pune, în fine, capăt acestei sângeroase bătălii.

Peste 40,000 de oameni morți și răniți de ambele părți rămân pe câmpul de bătaie.

Benningesen renunță de a mai continua lupta a doua zi și în timpul nopții părăsește câmpul de bătaie, retrăgându-se spre nord către Königsberg unde ajunge în ziua de 10 Februarie.

Murat, urmat de mareșalul Ney, urmărește pe inamici spre Königsberg. La 11 ajunge la Witenberg unde ia contactul cu trupele ruse cari luaseră poziție înainte de Königsberg

Napoleon, dându-și seama că ar fi greu a scoate

pe ruși din pozițiile dela Königsberg, se retrage înapoi la râului Passarge, luând cantonamente de iarnă pe zona cuprinsă între Vistula și râul Passarge.

Benningsen, văzând că corpurile franceze se retrag din fața sa, și pentru a arăta opiniei publice europene că victoria a fost de partea armatelor ruse, părăsește Königsburgul și ia din nou o ofensivă cu caracter de urmărire. Intre 24 Februarie și 3 Martie, rușii reușesc să ocupe câteva localități, însă, la 3 Martie Nev ia ofensiva, bate trupele ruse, ce țineau Guttsstadt și reocupă această localitate, în timp ce spre Spanden și Liebstadt se miscau Bernadotte și Soult. Benningsen, văzându-se amenințat astfel și temându-se a nu-și se tăia comunicația, se retrage din nou spre Königsberg și-și ia cantonamentele de iarnă.

De aici începe o perioadă de liniște pentru ambele armate, cari continuau a se pregăti și reorganiza spre a începe firul operațiunilor odată cu venirea primăverii.

OPERATIUNILE DIN VARA ANULUI 1807.

Pregătirile ambelor părți.

Napoleon încearcă pe cale diplomatică să termine acest război, dar, în același timp, ia și toate măsurile să poată continua războiul în bune condițiuni. Prima condițiune fiind conplectarea efectivului el aduce parte din trupele franceze din corpul lui Mortier lăsând paza comunicațiilor numai pe seama trupelor străine. Deosebit, aduce din Italia diviziile Molitor Boudet și decretează, în cele din urmă, chemarea clasei 1808 care se ridică la cifra 80,000 oameni.

În același timp execută lucrări de întărire pe Passarge și Vistula, cu două capete de pod la Braunsberg și Spanden pe Vistula și alte două, poduri pe Vistula, la Marienburg și Marienweder, care asigurau comunicația cu corpul de investire din ju-

rul cetății Danzig unde se găsea mareșalul Lefebvre 1).

La finele lui Maiu 1807 armata franceză, reorganizată și întărită, se urcă la cifra de 155.000 oameni împărțiți pe corpuri de armată astfel: corpul I (Bernadotte), corpul II (Davout), corpul IV (Soult), corpul VI (Ney), garda, corpul de cavalerie sub Murat, precum și alte două corpuri noi sub Lannes și Mortier.

Deosebit, corpul V, (Massena) 26.000 oameni se găsea pe Narew, precum și un corp de 7—8000 polonezi format în acest timp.

Benningesen se retrăsese pe râul Aulle la Heilsberg, și ridicase aici un câmp întărit, formându-și din acest punct un solid pivot de manevră. Cu ajutoarele sosite și nouile formațiuni el ridică efectivul peste 74,000 oameni, afară de 15,000 cari se găseau pe Narew, în fața aripei drepte franceze sub comanda lui Tolstoj, și un alt corp de vre-o 18,000 care se găsea spre dreapta sa și în componerea căruia intrau și rămășițele corpului prusian.

Astfel, timp de trei luni, petrecură ambele armate adverse, fac pregătiri continuu, până către începutul lunii Iunie, când Benningesen se hotărăște a lua ofensiva.

Operațiunile dela 1—13 Iulie.

La 1 Iunie situația ambelor părți era: corpul I între Spandan-Braunsberg, corpul IV între Liebstadt-Mohrunge; corpul II între Abenstein/Hohenstein, corpul VI între Guttstadt, cavaleria dela Thorn până la Elbing, corpul V și corpurile lui Lannes și Mortier, nou formate, se găseau, respectiv, la Marienburg și Danzig.

Benningesen avea grosul între Bartenstein și Heilsberg, având la dreapta corpul lui Kamenski cu Les

1) Această cetate a capitulat la 24 Maiu 1807.

tocq care ocupă Heiligenbeil, iar la stânga Tolstoj, (care înlocuise pe Essen), se găsiă spre Ostrolenka.

Benningsen hotărăște să ia ofensiva astfel: simple demonstrațiuni cu puține trupe spre Passarge, pentru a ține în loc pe Bernadotte și Soult, iar el cu grosul forțelor să se arunce spre sud asupra lui Ney.

Mișcările încep la 5. Iunie și dau naștere acestui proiect, generalul rus îndreaptă corpul lui Kamenski spre Wormditt contra lui Soult, pe Lestocq spre Braunsberg contra lui Bernadotte; iar el, adunându-și restul forțelor și formându-le în 5 coloane, se îndreaptă dela Heilsberg la oarecare ciocniri cu trupele lui Ney care se retrag la Guttstadt cu trupele lui Soult și Bernadotte care rezistau.

Napoleon, informat de aceste evenimente desfășurate, ordonă să se adune trupele sale între Saafeld-Osterode și să se retragă spre Deppen și dacă nu va putea apăra trecerea peste Passarge, în acest punct, a continuă să se retragă mai întâi la Liebenmühle și apoi la Saafeld unde trebuie să se retragă atât Bernadotte cât și Soult. Davout este chemat spre Osterode, la stânga lui Ney; garda este îndreptată spre Saafeld, unde sunt chemate și corpurile din urmă: Lannes de la Marienburg și Mortier dela Dirschau.

În fine, diviziile de cavalerie sunt adunate în urmă pe punctele următoare: Diviziile Lassale și Latour Maubourg la Elbing; divizia Nansouty spre Saafeld; Saint-Suplice la Bischofswerden, Grouchy la Stralsburg, Milhaud la Soldau.

În seara de 6 Iunie Napoleon își strămută cartierul general la Saafeld.

Benningsen, văzând că nu reușește să bată izolat pe Ney, se retrage chiar în ziua de 7 spre Queetz, iar a doua zi continuă retragerea spre Heilsberg pivotul său de manevră, de unde plecase cu 4 zile mai înainte. Napoleon, care știa că Benningsen se retrage când nu poate primi o bătălie, hotărăște să ia ofensiva contra lui, astfel: Corpurile lui Lannes și Mortier și diviziile de cavalerie sunt chemate la Mohrun-

gen. Victor, care înlocuise pe Bernadotte, (1), primește ordin a face demonstrațiuni asupra extremei drepte a rușilor, în care timp Soult urmă să treacă Passarge și înaintând prin Wolfsdorf să ia în fianc grosul forțelor lui Benningesen, care se găsea în retragere spre Heilsberg. Celelalte corpuri de armată Ney, Davout, garda și Murat sunt îndreptate spre Guttstadt, unde ajung în seara de 9, după ce aruncă din Queetz ariergarda rusă.

Ajungând la Guttstadt Napoleon se decide a înainta pe malul stâng al râului Aalle, în scopul de a învâluși aripa dreaptă a lui Benningesen și a-l separa de Königsberg.

Bătălia dela Heilsberg.

Benningesen, retrăgându-se la Heilsberg, se stabilise pe ambele maluri ale râului Aalle pe poziția la a cărei întărire lucrase tot timpul cât durase perioada de liniște din cursul iernei. Această poziție se găsea călare pe cele trei drumuri care veniau dinspre Wormditt, Mehlsach și Landsberg.

Două divizii, sub comanda marelui duce Constantin, ocupau întăririle de pe malul stâng, iar 7 divizii, sub generalul Kamenski, pe cele de pe malul drept. În fine, o ariergardă, sub comanda lui Bagration, ocupă defileul de lângă satul Bewernicken.

Mișcarea proiectată de Napoleon începe în dimineața zilei de 10 Iunie.

Murat, punându-se în marș, întâlnește la Lauenau o slabă ariergardă rusă pe care o atacă și respinge până la defileul Bewernicken, unde această ariergardă este întărită cu alte trupe.

Soult, ajungând în fața acestui defileu, se desfășură, și, după o luptă care durează câteva ore, Bagration este nevoit a se retrage pe poziția principală de luptă în întăririle de pe malul drept al râului Aalle.

Soult și Murat urmăresc această ariergardă de a-

1) Bernadotte fusese rănit în luptele dela Lennten.

proape ; dar, în curând, se lovesc de întărirea poziției ocupată de grosul forțelor rusești. Lupta durează până seara, cu destul de mari pierderi din partea francezilor, fără însă să poată mișca pe ruși din loc. Către orele 9 seara, Lannes, sosind pe câmpul de batalie, Napoleon îl aruncă asupra întăririlor rusești în speranță să poată obține un rezultat, ca și celelalte, și acest atac este respins cu foarte mari pierderi din ambele părți, după care francezii sunt nevoiți a se retrage pe primele lor poziții, după o luptă care dură dela 8 ore dimineața la 11 ore seara.

A doua zi, 11 Iunie, corpurile lui Ney, Mortier, Davout, și garda, care se găseau în urmă, trebuiau să sosească pe câmpul de bătălie.

Rușii stau neclintiți în pozițiile lor. Către seară, însă, Benningsen fiind sigur că vor sosi noi trupe franceze și pentru a evita o înfrângere care putea să aibă loc în cazul când ar fi fost din nou atacat, ia dispoziții și se retrage către Bartenstein, de unde trimite două divizii, sub conducerea generalului Kaminski, la Königsberg, pentru a se întruni cu Lestocq, iar el cu restul forțelor ia drumul spre Schlippenbeih cu intențiunea de a se retrage până pe Pregel la Wehlau unde speră să găsească ajutoare în trupe.

Friedland.

Napoleon, văzând adversarul dispărut, se îndreaptă, cu toate forțele sale, spre Eilau, cu intențiunea de a separa armata rusă de Königsberg și a-i împiedică, în același timp, întrunirea lui Kaminski cu Lestocq.

Benningsen, informat că trupele franceze urmează malul stâng al râului Aalle, spre Eilau și Friedland, înțelege pericolul de a-i se tăia linia de retragere și trimite spre Friedland un detașament cu însărcinarea de a ocupa acest punct și a ține în stăpânire cu orice preț, podul, până va sosi și grosul armatei. În urma acestui detașament pleacă și celelalte trupe

și în seara de 13 ajung, succesiv, și iau poziții în apropiere de Friedland pe malul stâng al râului Aalle.

Napoleon, după ce ajunge la Eilau, neștiind bine, încă direcțiunea ce luase Benningsen, trimite pe Murat spre Königsberg cu trei divizii de cavalerie. În urma sa, veneau corpurile lui Ney, Mortier și Victor, care trebuiau să sosească în Eiblau. La stânga, Soult era în marș spre Königsberg, și Davout către Witenberg; la dreapta Lannes spre Domnau.

Mai în urmă fiind informat despre retragerea lui Benningsen spre Schippenbeil, Napoleon trimite corpul lui Mortier, cu toată cavaleria ce avea la îndemână, în ajutorul lui Lannes spre Domnau, cu instrucțiuni de a se îndrepta cât mai în grabă și a pune mâna pe acest punct înaintea rușilor.

În seara de 13 situația corpurilor franceze este cea următoare: Murat, cu trei divizii de cavalerie, la Wittenberg; Soult, la Kreutzburg; Davout pe râul Frisching; Ney, Victor și garda, la Eilau; iar Lannes, Mortier și cavaleria lui Grouchy dela Domnau în marș spre Friedland.

Napoleon, primind știrea sigură că rușii ocupă Friedland nu se mai îndoiește că Benningsen se retrage spre Königsberg și de aceea ordonă ca trupele dela Eilau să se îndrepteze imediat pe urma lui Lannes și Mortier către Friedland.

Benningsen ocupase porțiunea dela Friedland astfel: patru divizii erau dispuse pe stânga și două pe dreapta pârâului Mühlen-Flies. O rezervă generală, compusă din 12 batalioane și câteva escadroane, se găsea în urma centrului pe dreapta râului Aalle, unde fusese instalate și câteva batenii ce apărau cele 4 poduri aruncate pe acest râu.

În zorii zilei de 14, Lannes apare spre Posthenen și ocupă acest punct cu divizia Oudinot, întinzându-se la stânga până în apropiere de satul Heinrichdorf iar la dreapta până la pădurea Sortlak.

Benningsen, crezând că are în fața sa numai pe Lannes, ia ofensiva cu aripa dreaptă, cu scopul să

ocupe Heinrichdorf, de unde să-l arunce pe Lannes spre sud și să-și continue drumul spre Königsberg.

La orele 3 dimineața, rușii deschid focul, și se reped, succesiv, de mai multe ori asupra dreptei francezilor, care, deși mult inferiori la număr, rezistă însă cu bărbăție, ajutați fiind și de teren.

Către orele 7 dimineața sosesc primele trupe ale lui Mortier care ocupă Heinrichdorf.

Toate atacurile încercate până la amiază sunt respinse de francezi care se mențin pe pozițiile ocupate.

Către amiază sosește și Napoleon la Posthenen, urmat de corpurile lui Ney, Victor, garda și 4 divizii de cavalerie, după ce face recunoașterea, hotărăște să atace, pivotând pe aripa stângă, sprijinită pe Heinrichdorf, iar cu dreapta să învâluie stânga poziției rușilor. În acest scop Ney, (corpul VI), este desfășurat între Posthenen și pădurea Sortlack, formând aripa dreaptă; Lannes, formând centrul, trebuie să ocupe intervalul dintre Posthenen și Heinrichsdorf.

La stânga lui Lannes, Mortier formează aripa stângă, cu însărcinarea de a sta pe loc, ținând Heinrichsdorf și drumul spre Königsberg.

Garda, corpul lui Victor și o divizie de cavalerie, formând rezerva generală, luare loc între Posthenen și Gründof.

Aripa stângă e acoperită de 2 divizii de cavalerie d'Espagne și Grouchy, iar dreapta de o divizie de cavalerie.

Murat și Davout, cari se aflau spre Königsberg, primesc ordin a se îndrepta, imediat, către Friedland.

La orele 5 seara, dându-se semnalul de atac, Ney începe mișcarea de înaintare, apropiindu-se până la marginea localității Friedland; aici, însă, e primit de un foc omorâtor al aripei stângi rusești și nevoit a se retrage în dezordine. Rezerva generală, sub Victor, intervine atunci și restabilește ordinea, înaintând din nou împreună cu trupele lui Ney, în timp ce o puternică masă de artilerie, așezată înaintea stângei satului Posthenen, bâtea stânga rusă, care fu aruncată în spațiul cuprins între lacul format de Müh-

len-Flies și între Aalle. Numai grație intervenirii unei părți din rezerva generală rusă, aripa lor stângă se poate retrage către seară în Friedland, urmăriți de francezi cari intră aproape în acelaș timp în oraș, unde se încinge o groaznică luptă corp la corp.

În acest timp lupta de uzură continuă pe tot frontul, întreținută de Lannes și Mortier, ceea ce împiedică aripa dreaptă rusă a interveni în ajutorul stângii. A prinderea orașului și a podului de pe Aalle, făcând pe comandantul dreptei ruse să vadă pericolul la care eră expus și, în consecință, se aruncă cu două divizii spre Friedland ca să-și deschidă drumul peste Aalle; aici, însă, se lovește de trupele lui Ney și Victor cari le primește cu un foc omorător și le pune în cea mai complectă dezordine.

Celelalte două divizii ale acestei aripi, atacate de Mortier, care ia ofensiva, sunt tăiate de Friedland și aruncate în râu, de unde puțini oameni pot scăpa, mulțumită întunecurii nopții.

La orele 10 jumătate seara bătălia luă sfârșit. De astă dată victoria aparține, cu totul lui Napoleon.

Trupele franceze rămân, în timpul nopții, pe câmpul de bătălie. Benningsen, cu trupele ce-i mai rămăsesese, se retrage și ia drumul spre Wehlau. Napoleon, neavând cavalerie îndeajuns, nu poate executa urmărirea imediat.

Rușii pierd, în această bătălie, 10,000 oameni morți, între cari și doi generali, 15,000 răniți și 80 tunuri; francezii 1400 morți și 4000 răniți.

Sfârșitul campaniei din 1807.

Benningsen se îndreaptă spre Niemen. Lestocq, întrunit, la 14, cu Kamenski, se îndreaptă spre Meh-lauken, la Tilsit, unde se întrunesc cu restul armatei ruse.

Napoleon, cu toate forțele sale, ia drumul spre Wehlau, a doua zi după bătălia, pe stânga râului Aalle și trece Pregel, (la 17, cu intențiunea de a se îndrepta în direcțiunea către care se retrăsese Benningsen

sen. Soult ocupă Königsberg, în care nu rămăsese decât un batalion prusian.

Murat intră în Tilsit, la 19 Iunie, când Benning-sen cere un armistițiu care fu primit de Napoleon în vederea încheerii păcii.

Între 24 Iunie și 8 Iulie Napoleon și Alexandru sunt nedespărțiți atât în orele de recreație cât și în cele de ocupație; împreună iau masa, împreună ies la plimbare, trec trupele în revistă și desbat asupra proiectelor cari aveau să aducă fericirea celor două imperii, să întărească legăturile între ele și să asigure o pace durabilă în Europa.

Regele Prusiei, care se află tot la Tilsit, nu luă parte la toate aceste întrevederi în cari se desbătea soarta Europei.

În zadar fură toate insistențele atât ale lui Alexandru cât și personale ale regelui Prusiei; în zadar fură toate demersurile și solicitările reginei Prusiei care veni din Memel numai în acest scop; Napoleon nu cedă, cu niciun chip, nimic din cele ce hotărâse cu privire la regatul Prusiei.

Stabilindu-se, definitiv, toate punctele, tratatul numit în analele istoriei „Tratatul dela Tilsit” fu semnat de cele două părți în ziua de 8 Iulie, cu următoarele puncte:

Luarea în posesiune de către Franța a tuturilor statelor monarhiei prusiene depe stânga Elbei, pentru a formă din ele, împreună cu Hessa, regatul Westfaliei, care va avea ca rege pe Jerome, fratele cel mic al lui Napoleon.

Abandonarea de către Prusia a ducatelor din Posen și Varșoviei, pentru a formă marele ducat al Varșoviei atribuit regelui Saxei.

Recunoașterea de către Prusia și Rusia a fraților lui Napoleon, Louis și Joseph, celdintâi ca rege al Olandei, celdealdoilea ca rege al Neapolului.

Mediațiunea Rusiei pentru a stabili pacea între Franța și Anglia.

Mediațiunea Franței pentru a stabili pacea între Rusia și Turcia.

În fine, afară de acest tratat semnat, se mai încheie o convențiune secretă între cei doi împărați, ofensivă și defensivă, contra oricărei puteri care ar încerca să turbure pacea Europei. Prin această convențiune ambii monarhi se legau a ridica armele atât contra Angliei cât și a Turciei în cazul când n'ar conveni la condițiunile încheerii păcii.

În virtutea acestei convențiuni împăratul Rusiei avea mână liberă să ocupe Finlanda în cazul întâi, principatele române în cazul al doilea, iar Napoleon Portugalia sau Albania și Morea.

Cei doi suverani se despart în ziua de 9 Iulie.

Napoleon pleacă la Königsberg și de acolo, prin Dresda, la Paris, unde intră, în ziua de 27 Iulie, după ce lipsise un an de zile din capitala sa.

Armata e împărțită în patru comandamente: Davout, având direcțiunea primului comandament (trebuie să rămână în Polonia până se va termina opera de organizare. Soult, cu al doilea comandament, fu însărcinat să ocupe Prusia veche, cu Königsberg și Danzig, până la complecta evacuare. Massena, cu al treilea comandament, trebuie să ocupe Silezia; iar mareșalul Burn, cu al patrulea, era însărcinat să supravegheze coastele Baltice.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. În campania din 1807 prezintă, astăzi, interes mai mare ca altădată, prin faptul că după un secol, Rusia luptă pe acelaș teatru de operație contra aliației sale din 1807 și se isbește în 1914—1917 de unele piedici identice ca cele din 1807, mai ales piedica relativă la lipsa de comunicație și la terenuri impracticabile, nu numai pe timpuri de zăpadă și ploi, dar chiar pe timpuri normale.

Acest război prezintă interes și prin faptul că geniul lui Napoleon se isbește, pentru prima dată, de piedici topografice și geografice, care îl pun în imposibilitate de a aplica marele său principiu: Lovi-

turi cu maximum de forțe pe punctul voit și în timpul voit.

În fine, războiul acesta prezintă interes și prin faptul că el a inspirat comandamentului rus metoda adoptată în 1812, de a se retrage continuu în interesul imperiului și a distruge totul până va slei, cu totul forțele adversarului.

2. Să se observe că dela 20—26 Decembrie trupele lui Napoleon au avut patru lupte cu trupele ruse, dar în niciuna nu a putut obține rezultate decisive, precum a obținut Napoleon în toate campaniile sale dela 1796 până la 1806.

Suprafața de peste 200 km. pe care se găseau, răspândite, trupele sale și ale adversarului, a pus pe Napoleon în imposibilitate să impună personalitatea sa acestor lupte. Francezii au eșit învingători în toate aceste patru lupte, dar cu mari sacrificii și fără niciun rezultat strategic sau tactic chiar.

3. Thiers descrie astfel starea terenului la finele lui Decembrie: era imposibil să mai face un pas fără a cădea în încurcătură din care nu s'ar fi putut eși. Oamenii rămâneau înoroiți până la brâu în acele groaznice noroiuri și nu puteau eși decât când venia cineva să-i scoată. Mulți și-au găsit sfârșitul din cauza lipsei de ajutoare.

4. Descoperirea proiectului de atac al lui Napoleon, prin capturarea ofițerului curier, a scăpat pe Benningsen de lovitura decisivă ce i se pregătea. Asemenea cazuri s'au petrecut multe în războiul cel mare și de aceea este bine ca această chestiune să intre în preocupățiunile principale ale pregătirii corpului ofițeresc.

Însă mărturisește Ludendorf avantajul mare pe care l'au avut trupele germane în Decembrie 1916 pe Argeș, când, dacă nu prindeau pe ofițerul curier român, ar fi putut să fie înfrânți.

5. Una din greutățile mari întâmpinate de Napoleon, în acest război, nu a fost finanțele ci subsistențele. Iată cum reese această din scrisoarea adresată de el ministrului său de externe, Talleyrand, care se găsea la Varșovia.

„Am 300.000 rații de pesmeți la Varșovia; fa-
ceți totul și expediți-mi 50.000 pe zi. Astăzi, soarta
Europei și cele mai mari calcule depind de subsis-
tență. A bate pe ruși dacă n'am pâine este o copilă-
rie. Am milioane nu refuz a le da, dar trebuie ca le
primirea acestei scrisori să mi se expedieze 50.000 ra-
ții de pesmeți și 20000 măsuri de rachiou. E o afacere
de 80 trăsuri pe zi plătindu-le aur cu pumnul”.

Asemenea situațiune au avut'o ambii adversari în
războiul cel mare din 1914—1918 și se poate zice
că moralul a fost de partea aceloră care au avut, în
ultimul timp, pâine mai multă.

6. Pe lângă marea greutate întâmpinată de Napo-
leon, pentru întreținerea trupelor în iarna anului 1807,
s'a ivit și greutatea politică externă.

Rușii exploatau evenimentele și căutau să arăte
Europei că armatele lui Napoleon sunt zdrobite și în
imposibilitate de a lupta contra lor.

Napoleon, care nu avusese o victorie complectă,
neputând să schimbe opinia europeană, eră amenin-
țat, din moment în moment, să fie atacat de Prusia în
flancul său stâng, și de Austria în flancul său drept.

Această situațiune l'a făcut pe Napoleon să se a-
dreseze regelui Prusiei, ca să se facă pace cu Rusia;
dar, regina Prusiei, care aveă influență asupra so-
țului ei, și care ură pe Napoleon, a înlăturat această
posibilitate.

Situația poate s'ar fi complicat pentru Napoleon
dacă diplomația franceză n'ar fi reușit, în acest timp
să facă pe turci, să declare război Rusiei, ceea ce a
făcut că Rusia n'a putut să se întărească cu trupele
de ocupație pe care le aveă în principatele române.

7. Înșirarea celor 4 divizii ale lui Benningsen de-a
lungul Narewului și a Ukrăi, dela Pultusk prin Czai-
nowo până la Pomiechovo, a fost o separațiune ne-
logică de forțe, o răspândire defectuoasă în cordon, de
care însă nu a putut profita Napoleon din cauza gre-
selei ce a făcut la 25 Decembrie că a îndreptat către
Pultusk numai pe Lannes, iar toate celelalte corpuri

le-a îndreptat spre Golymin unde credea că s'a retras grosul trupelor rusești.

Rezultatul acestor mișcări descusute pornind de pe un arc de cerc, care se întindea pe o distanță de 200 kilometri, dela Varșovia la Soldau, este că spre Golymin grosul forțelor lui Napoleon nu întâlnește decât singura divizie rusă care se retrăsese succesiv din Nowo-Miasto și Strezegocin, pe când Lannes se lovește la Pultusk de grosul forțelor ruse contra cărora este nevoit să lupte singur.

8. Rușii au pierdut la Pultusk ocaziunea de a distruge corpul lui Lannes.

Lannes, inferior numericeste, luptă o zi întreagă, fără să poată mișca pe ruși din loc. Dacă Benningsen ar fi luat ofensiva a doua zi rezultatul ar fi fost zdrobirea, fără multă greutate, și aruncarea corpului lui Lannes, înapoi spre Ukra, ceea ce ar fi avut, de sigur, consecințe dezastruoase pentru restul armatei lui Napoleon, ocupată în acest timp cu urmărirea unei singure divizii inamice. În loc de a opera astfel a doua zi, din motive greu de înțeles, rușii dispar de pe câmpul de bătaie spre surprinderea și satisfacerea lui Lannes, care înțelegea destul de bine greaua situație în care se găsea.

9. Proiectul de ofensivă al lui Benningsen este conceput după toate regulile și constituie un atac strategic de aripă.

Primul rezultat al acestui fel de atac, dacă reușea, era că aripa stângă franceză, fiind distrusă, Benningsen își avea flancul său drept liber și în legătură directă cu Danzig. Dacă însă rezultatele n'au fost cele așteptate, cauza nu poate fi proiectul în sine, ci numai faptul că acest proiect era îndreptat contra artistului creator însăși ale cărei opere se încercau contiporării să i le copieze.

10. Proiectul ofensiv al lui Napoleon, al cărui rezultat este bătălia dela Friedland, nu arată limpede principiile după cari s'a călăuzit în trasarea acestui proiect. În campaniile din 1800, 1805 și 1806 îl ve-

dem, pe Napoleon, în alcătuirea și executarea proiectelor sale de operații, condus, totdeauna, de ideea strategică ce ducea la o țintă bine determinată și care, fatal, nu putea fi decât aceea prevăzută în proiectul său. În adevăr, când, ca o consecință a combinațiilor sale, s'a ajuns la desnodăminte ca acelea dela Marengo, Ulm și Iena, nimic nu mai era de făcut, și nimic n'ar fi mai putut îndrepta starea lucrurilor creiate de învingător. Cu totul altceva se întâmplă, însă, în cazul de față. De netăgăduit că Friedland mărește, încă cu una numărul strălucitelor victorii ale lui Napoleon în glorioasa sa carieră militară; rezultatele acestei victorii, însă, sunt departe de a fi cele obținute la Marengo. Ulm și Iena, în adevăr, armata rusă se retrage către nord, spre Niemen, urmărită la destul de mare distanță de trupele franceze victorioase; de aici, desigur, că putea să continue a se retrage mereu și a se înfundă în nesfârșita întindere a imperiului rusesc, și, în acest caz, care ar fi fost situația lui Napoleon? De sigur, sau a urmări pe învins, și a se înfundă și el în pustiurile Rusiei, cum îl vom vedea că face în 1812, sau a se opri pe Niemen, unde nu puțem ști până când putea să rămână.

11. Planul lui Napoleon de a urmă malul stâng al râului Aalle, în scopul de a separa pe Benningsen pe Königsberg, nu putea să ducă la sfârșitul campaniei.

Evenimentele ce avură loc ne probează, aceasta, până la evidență. Armata rusă, separată de această cetate, după bătălia dela Friedland, s'a retras pe Niemen, și ar fi avut spațiu deajuns ca să se retragă multă vreme încă și să continue a se întări, în aceeași măsură, în care se slăbiă armata franceză, lăsând în urma ei acest nemărginit spațiu. Cu totul altă față ar fi luat lucrurile dacă Napoleon, în loc să caute a-l separa pe Benningsen de Königsberg, ar fi luat ofensiva pe malul drept al râului Aalle, și operând asupra flancului său stâng ar fi căutat tocmai să-l arunce în această cetate. În aceste condițiuni armata rusă, îngrămădită între întăririle Königsbergului, cu spa-

tele la Mare, nu putea să aibă altă soartă decât aceea ce a avut-o armata prusiană sub Blücher la Lubeck și aceasta ar fi constituit, de sigur, lovitura decisivă care marcă, în mod vădit și fără fir de îndoială, sfârșitul războiului.

12. Războiul din 1807 poate fi socotit ca primul simptom al unei științe militare viitoare în care principiile lui Napoleon să servească drept elemente principale, dar nici de cum ca sigurile principii ale științei militare. Războiul din 1812 pune arta napoleoneană în imposibilitate de a se impune și conformă cu simptomul din 1807.

Războaiele din 1886, 1870, 1877 și 1904 ; peddesește pe acei cari au neglijat principiile napoleoneene și răsplătește pe germani și pe japonezi care le-au pus în valoare complectându-le însă.

Războiul cel mare arată că principiile lui Napoleon rămân eterne, în știința militară, precum au rămas eterne în filozofia nouă cele trei elemente ale filozofiei vechi: „focul ; apa și pământul” ; dar ; în acelaș timp, precum alte elemente noi au intrat în studiul filozofiei moderne, tot așa alte elemente noi au intrat și vor intra în știința militară.

CAPITOLUL VII.

RĂZBOIUL DIN 1809.

Situația politică.

Tratatul dela Tilsit dă Franței și Rusiei supremația asupra Europei.

Impăratul Rusiei, asigurat din partea Franței, întreprinde războiul contra Suediei pentru cucerirea Finlandei, pe care o ocupă, definitiv, în Noembrie 1808.

Napoleon, asigurat din partea Rusiei, ocupă Portugalia, dând ultima lovitură Angliei, prin ocuparea Lisabonei singurul port continental ce mai rămăsese deschis acestei puteri.

În acest timp Anglia facea toate încercările pentru a porni o nouă coaliție contra Franței.

Cum însă nu mai putea atrage de partea ei pe Rusia, puse toată nădejdea în Austria pe care o atâta contra lui Napoleon.

Poporul austriac ura pe Napoleon și începuse a se enerva contra conducătorilor săi că n'au intrat în luptă contra lui Napoleon încă din 1807 când acesta se găsea în mlaștinele Poloniei.

Anglia socotea că va atrage în coaliție pe Rusia de îndată ce va porni războiul contra lui Napoleon cu Austria.

Regele Prusiei ar fi convenit la propunerile Angliei, dar nu mai avea destulă încredere în aliații ca-

re-l aduseseră în această stare. deși poporul prusac, ca și cel austriac, ură pe Napoleon.

În acest timp se ivește pentru Napoleon ocazia de a se amesteca în treburile Spaniei, în contra căreia avea pizmă, încă din 1806, când Spania vruse să intre în coaliție contra Franței.

Carol IV, regele Spaniei, fiind slab, era condus de o camarilă care îl împinsese până acolo încât arestează pe prințul Ferdinand moștenitorul tronului. Acesta cere sprijinul lui Napoleon care așteptă o asemenea ocazie pentru a-și întinde dominațiunea și asupra acestui colț al Europei. Imediat concentrează, forțe spre frontiera de sud, sub conducerea prințului Murat care trece Pirineii și înaintează până în apropiere de Madrid. În fața acestei stări de lucruri, Carol IV, în urma unei revoluțiuni ce avusese loc, abdică în favoarea fiului său Ferdinand VII, care pleacă să ceară dela Napoleon confirmarea de rege. Napoleon refuză să dea confirmarea și cere lui Carol IV să abdice. După abdicare, Napoleon dă coroana Spaniei fratelui său Iosif rege al Neapolului a cărui coroană fu trecută lui Murat.

Spaniolii nu primesc această schimbare a dinastiei și astfel s'a dat naștere războiului între Franța și Spania. Armatele franceze înaintează continuu, și, în luna Iulie, Iosif Bonaparte intră în Madrid. În acest timp, însă, generalul Dupont cu altă armată este nevoit să capituleze cu 18,000 oameni la Bailen în câmp deschis, eveniment care înflăcărează și mai mult pe spanioli. Trupele franceze se retrag din toate părțile și regele Iosif este nevoit să părăsească capitala Spaniei până la sfârșit, însă, nefiind sigur de atitudinea Rusiei caută să aibă o intervedere cu Alexandru, împăratul Rusiei, aliatul său dela Tilsit, întrevedere ce are loc în Erfurth la 27 Septembrie 1808.

Aici, ambii suverani își reînnoesc făgăduelile bazate pe oarecare măririi de teritorii și avantaje ce, respectiv, Rusia urmă să împiedice pe Austria în întreprinderea sa contra Franței, în schimbul principate-

lor române pe care Alexandru obținù autorizarea de a le ocupa.

Napoleon intră în Spania cu cea mai mare parte din forțele sale și în scurt timp ajunge să ocupe, din nou, Madridul, (4 Decembrie 1808), unde instalează pe fratele său Iosif.

Dar războiul nu se poate termina deoarece poporul spaniol este hotărât a rezista până la sfârșit. În aceste momente Austria, sub îndemnul Angliei, se declară contra Franței. Anglia se oferă a suporta cheltuielile de război și astfel alianța fu reînnoită. Ambele aliate încearcă, din nou, să atragă pe Rusia, însă nu reușesc. Napoleon ia dispoziții de a se apropia de teatrul, probabil, de operație, forțele ce le avea răspândite în Germania și în consecință ordonă ca toate trupele franceze ce ocupau coastele Mării Baltice și orașele Danzig, Stetin, Custrin; etc.; să se apropie de râul Main. Mareșalul Davout, care ocupă Saxa, fu îndreptat spre Franconia, indicându-se Würtzburgi ca artier general, iar trupele, cari se găseau în Paris, sunt îndreptate către Rhin.

Metternich, ambasadorul Austriei, sosește la Paris în Martie 1809 și are mai multe întrevederi cu Champagny, (care înlocuise pe Talleyrand la departamentul afacerilor străine), însă nu ajunge la nici-o înțelegere, deoarece ambii își impută, unul altuia, pregătirile de război, dar nu cedează nici-unul să dezarmeze până ce celălalt nu va începe.

Forțele adversarilor și proiectele de operațiuni.

Franta. În Martie 1809 avea în Germania armata de Rin, (Davout), 63.000 oameni și corpul de observație de pe Rin 30.000.

În total, Napoleon avea, pentru a face față Austriei, 93.000 oameni, ceea ce nu era de ajuns. El ia măsuri, imediat, pentru măriră efectivelor. În total speră să aibă 206.000.

La această cifră speră să mai adauge încă 100.000 oameni din contingentele germane și poloneze, ast-

fel că în total el poate întreprinde acest război cu 300.000 oameni în cari intră atât serviciile auxiliare cât și trupele neregulate. Aceste forțe sunt grupate în divizii și corpuri de armată; astfel: Corpul II Lanés, corpul III, Davout; corpul IV Massena; corpul VII, Barany, Lefebvre; corpul VIII Augereau; corpul IX Bernadotte, gârda, rezerva de cavalerie, Bessières. Împăratul este comandant de căpetenie, iar Berthier major general al armatei. Austria are 11 corpuri de armată, grupate în 3 armate dușă cum urmează:

Armata de Germania, (arhiducele Carol), compusă din corpurile de armată I—VI, plus rezerva armatei de Germania compusă din corpurile I și II. (Total 200.000).

Armata de Galiția, (arhiducele Ferdinand), cu corpul VIII.

Armata de Italia, (arhiducele Jean), cu corpul VIII și corpul IX.

Deosebit, are un corp special de Tirol, circa 17.000 oameni, cu 791 tunuri și contingentele din depozite și ale căror efective se ridicau la peste 200.000 oameni.

Arhiducele Carol, numit comandant de căpetenie, adoptă, la început; următorul plan: Șase corpuri de armată, concentrate în Boemia, vor lua ofensiva contra lui Davout, care se găsea în Saxonia și Franconia, în timp ce cele două corpuri de rezervă să intre în Bavaria pe dreapta Dunărei. Acest proiect, bine conceput, se baza pe repeziciunea mișcărilor și speranța că trupele lui Davout, nu vor fi încă adunate.

Cum însă Napoleon concentrase, din vreme, forțele sale, proiectul arhiducelui Carol, a fost înlocuit cu al doilea proiect și anume: a lăsa numai două corpuri de armată în Boemia și a concentra pe cele 6 pe malul drept al Dunărei de unde se va lua ofensiva în Bavaria. În acest timp cele două corpuri din Boemia vor înainta și ele și se vor întruni pe Dunăre cu grosul armatei principale.

Armata de Galiția trebuie să țină în loc pe ruși,

iar cea de Italia să opereze contra armatei franceze de sub conducerea prințului Eugen.

Napoleon fiind rechemat la Paris, trimite lui Berthier proiectul următor; În cazul că austriacii vor lua ofensiva înainte de 15 Aprilie, pe măsură ce armatele inamice vor înainta, trupele franceze să se retragă înapoia râului Leck unde să rămână, la început, în defensivă. În cazul că trupele austriace vor lua ofensiva după 15 Aprilie să se concentreze toate forțele spre Ratisbona, unde, găsimdu-se între forțele austriace din Boemia și cele de pe dreapta Dunărei, ave să opereze pe linii interioare, aruncându-se, după împrejurări, asupra uneia din cele două mase ale austriacilor între care se găseă

Ofensiva austriacilor.

Pe la mijlocul lunii Martie se produce ruptura diplomatică dintre Franța și Austria. Metternich, ambasadorul Austriei, părăsește Parisul, iar Napoleon ordonă mareșalului Berthier să concentreze armata după timpul de care va dispune la Ratisbona sau pe Leck.

Arhiducele Carol ia dispoziții pentru concentrarea forțelor sale pe dreapta Dunărei, mișcarea este terminată pe ziua de 8 Aprilie. Situația armatelor austriace este cea următoare:

Corpul I și II de armată în Boemia la Pilsen și Budweis.

Corpurile III (Hohenzolern), IV, (Rosemberg), V (arhiducele Ludvig), VI (Hiller), și corpurile de rezervă, sub arhiducele Carol, concentrate pe râul Inn dela Scharding la Braunau. În seara de 9 Aprilie arhiducele Carol trimite Bavariei declarația de război și a doua zi, 10 Aprilie, armata austriacă trece Innul în trei coloane. Dreapta, corpul IV și de rezervă (40.000) pela Scharding. Centrul, corpul III (Hohenzolern) (28000) la Mühlheim. Stânga corpul V, VI și al II rezervă (58000) la Braunau.

La extrema stângă divizia Yelacik (10.000) trece

pela Wasserburg, cu însărcinarea să se îndrepte spre München. La extrema dreaptă brigada Wecksak din corpul II (5000) ocupă Passau de unde trebuie să înainteze dealungul Dunărei. Cele două corpuri de armate din Boemia trec frontiera și se îndreaptă I-ul, (Bellegrade), către Neumarkt, Ingolstadt, al II-lea către Ratisbona.

Regele Bavariei părăsește capitala și se retrage la Augsburg.

Arhiducele Carol are intențiunea să bată separat corpul lui Davout și apoi să se întrunească cu cele două corpuri din Boemia. La 16 trece la Isar corpul III unde atacă la Landshut divizia Deroy care ocupă trecerile în această parte. Generalul Deroy se retrage către Neustadt întâlnindu-se cu celelalte două divizii bavareze înapoia pădurei Dürnbach.

Jelacik, care formă extrema stângă, ocupă München

După trecerea râului Issar arhiducele Carol fiind informat că francezii se găsesc concentrați la Ratisbona și Augsburg merge înainte către Neustadt și Kelheim, unde, găsindu-se între cele două mase ale armatei franceze, are puțința a se rabate spre Ratisbona ca să sdrobească mai iute corpul lui Davout, apoi întrunindu-se cu corpurile după stânga Dunărei să se îndrepte contra lui Napoleon care ar fi venit dinspre Augsburg. În acest scop, pentru ziua de 17, sunt luate următoarele măsuri:

Stânga, corpul VI (Hiller) este îndreptat spre Mainburg pentru a ține în loc forțele franceze despre Augsburg. Divizia Jelacik dela München trebuie să intre din nou în compoziția acestui corp.

Centru, corpul V fu îndreptat spre Neudstadt, iar corpul III și rezerva generală spre Kelheim.

Dreapta, corpul IV și brigada Vecsay trebuiau să execute o recunoaștere către Ekmühl.

Operațiunile din jurul Ratisbonei 10/29 Aprilie.

Napoleon, fiind informat că austriacii vor lua ofensiva înainte de 15 Aprilie, ordonă lui Berthier

să concentreze trupele spre Augsburg în loc de Ratisbona.

Berthier, neprimind telegrama la timp, deși ar fi putut înțelege sigur din știrile ce aveă că nu mai este posibilă concentrarea la Ratisbona, ordonă, în ziua de 13, executarea mișcărilor de concentrare la Ratisbona.

În ziua de 14, Davout, surprins de luarea acestei dispoziții, adresează un raport lui Berthier prin care îi arată toate pericolele unei concentrări pe Ratisbona, și susține că ar fi bine de a trebușă prin Ingolstadt, mișcare ce ar înlesni imediată adunare a întregii armate.

Berthier menține însă dispozițiile ordinului dat și atunci Davout pleacă din Ingolstadt spre Ratisbona în ziua de 15 Napoleon, aflând de încercările austriacilor, ajunge, în dimineața de 16 Aprilie, la Ludwigsburg, de unde, surprins cu desăvârșire de mișcările ordonate de Berthier, ordonă lui Oudinot a suspenda marșul spre Ratisbona și a se întâlni cu Massena spre Augsburg, scrie lui Davout să se îndrepte prin Ingolstadt și Neustadt către Augsburg; iar ducele de Danzig să-i protejeze mișcarea. În aceeași zi Napoleon ordonă mareșalului Massena a pleca cu corpul său de armată și acela a lui Oudinot din Augsburg prin Aichach spre Pfaffenhofen, în scopul de a se întruni cu restul armatei, sau, după împrejurări, a opera asupra flancului stâng al inamicului.

În timpul nopții fiind informat că arhiducele Carol, cu trei corpuri de armată, înaintează dela Landshut spre Ratisbona, Napoleon ordonă mareșalului Lefebvre, care își aveă corpul bavarez întrunit înainte de Neudstadt, a lua ofensiva, aruncându-se asupra flancului stâng austriac, spre a înlesni, prin aceasta, mișcarea de înaintare a lui Davout.

În urma acestor dispozițiuni situația, în ziua de 18 Aprilie, eră:

Francezii. Stânga, (Davout) concentrat la Ratisbona cu 3 divizii și diviziile de cavalerie Saint Sulpice și Molsbrun.

În aceeași noapte tot corpul trebuia pus în marș spre Ingolstadt, conform ordinului lui Napoleon pe care Davout îl primește în seara de 18.

O divizie de infanterie cu două divizii de cavalerie (Nansouti și Espagne), luase deja drumul pe malul stâng al Dunărei.

Centrul, (Lefebvre), divizia bavareză a generalului Wrede este la Siegenburg, celelalte două la Neustadt, Wandamme cu corpul würtemberges, ajunge la Ingolstadt.

Dreapta, (Massena), concentrat înainte de Augsburg și gata să înceapă mișcarea spre Pfaffenhofen, conform ordinului primit, în dimineața acestei zile.

Austriacii. Corpul VI (Hiller) la Mainburg. Corpul II de rezervă (Kienmayer), în față de Siengenburg supraveghind râul Abens. Corpul III, (Hohenzollern), corpul IV (Rosenberg), I-ul de rezervă (I. Lichtenstein) și brigada Vecsay la Rohr.

Cele două corpuri de armată, (I și II), de pe stânga Dunărei, în marș spre Ratisbona.

În dimineața de 19 Aprilie. Davout se pune în marș pe trei coloane spre Neustadt având un detașament de flanc din patru regimente de cavalerie și două batalioane de infanterie pe șoseaua Ekmühl-Landshut, cu însărcinarea de a acoperi marșul contra coloanelor austriace cari se îndreptau spre Ratisbona. Dar, în aceeași zi, arhiducele Carol; înainta dela Rohr spre Ratisbona, pe trei coloane, urmând să atingă Tengen, Saalhapt și Ekmühl.

Aceste dispozițiuni ale ambelor părți aduseseră luptele dela Tengen și Schneidart. Rezultatul acestor întâlniri este că Davout reușește să se aproprie, îndeajuns, de Abensberg, pe când arhiducele Carol, nu numai că nu reușește a-l ține pe Davout și a-l ațaca izolat, dar suferă o înfrângere parțială prin aceea că corpul IV fusese bătut și respins cu mari pierderi la Häusen ca celelalte coloane să-i vină în ajutor. În aceeași zi mareșalul Lefebvre bate și respinge un detașament austriac care se găsea la Abensberg, iar corpul würtemberges ține în loc forțele austriace.

ce se găseau între Siegenburg și Biburg. Massena ajunge, în seara acestei zile, la Pffahnhofen.

Landeshut și Ekmühl (20 - 23) Aprilie.

În seara zilei de 19, Napoleon sosește dela Ingolstadt la Abensberg. Aci, după ce este informat asupra evenimentelor zilei, recunoaște personal pozițiile ocupate de inamic și se orientează numai decât asupra situației generale. Dându-și seama că arhiducele Carol își are forțele sale împrăștiate, dela râul Abens până spre Ratisbona, el se decide a ataca și a arunca spre Landshut, centrul și aripa stângă a austriacilor, căzând astfel pe linia lor de comunicație. Ordinele sunt date, chiar noaptea, iar în dimineața de 20, coloanele franceze operează astfel:

Davout, cu 2 divizii la Tengen, avea ordin să reziste cu orice preț. Lannes, încă cu 2 divizii ale lui Davout și trei brigade de cavalerie, înaintă dela Ober Feking către centrul frontului austriac împingându-l spre Landshut. Corpul bavarez cu cel württemberges și încă o divizie franceză înaintau dela Abensberg spre Offensteten cu ordin să atace tot ce vor întâlni în cale. La extrema dreaptă o divizie înaintă prin Bamberg asupra flancului stâng austriac. Massena cu corpul său și al lui Oudinot înaintă dela Pffahnhofen spre Landeshut și avea două divizii spre Neustadt cu însărcinarea să apere pe Davout sau pe Lannes după împrejurări. Aceste dispozițiuni aduc luptele trupelor bavareze și württembergese cu corpul II austriac, arhiducele Ludvig, pe care îl respinge cu pierderi spre Landeshut. Corpul VI austriac, (Hiller), care trebuia să se întâlnească cu corpul V, aflând despre această înfrângere se retrage și el la Landeshut. Corpul III austriac sosește la Lierdorf, iar corpul IV la Digburg. Prințul Lichtenstein sosește spre Ratisbona unde află că corpul II e în tratative de predare.

Rezultatul final al acestei zile este că aripa stângă și centrul austriac sunt sfărâmate și aruncate înapoi, în timp ce dreapta sub arhiducele Carol, nu

întreprinde nimic decât ca să pună în legătură cu corpurile depe stânga Dunărei.

Napoleon, sosit seara la Rohr, crede că armata austriacă este sfărâmată.

În credința aceasta, el ia numai oarecari dispozițiuni de urmărire pentru ziua de 21 Aprilie. În cursul zilei aflând, însă, adevărul, revocă dispozițiunile luate și ia următoarele dispozițiuni:

Două divizii bavareze, cu o divizie din corpul Oudinot, sub ordinea lui Davout, să atace în valea râului Grosse Lober spre Schneidart și Pärin. Napoleon, în capul trupelor mareșalului Lannes, continuă urmărirea corpurilor V și VI austriace pe drumul Rotemburg Landeshut, având la dreapta divizia bavareză a generalului Werde. În acest timp mareșalul Massena să ajungă pe Isar în spatele corpurilor austriace. Trupele austriace, urmărite de aproape, ajung la Landeshut, unde rezistă până la sacrificiu și unde, grație faptului că Massena ajunge prea târziu pe dreapta Isarului, corpurile austriace, cu mari pierderi, pot scăpa de o înfrângere completă. În acest timp mareșalul Davout ia ofensiva în valea râului Grosse-Lober între satele Schneidart Parin, unde se lovesc de ariergărziile corpurilor III, (Hohenzolern) și IV, (Rosemberg), pe cari le atacă și le respingel înapoi până între Pääring și Schierling, punându-se astfel cu spatele spre Ratisbona. Aci trupele austriace rezistă eroic, dar, în cele din urmă, ambele sațe sunt luate cu asalt, grație faptului că în acel moment soseau diviziile bavareze și o parte din cavalerie cari fuseseră trimise de Napoleon în această parte. Arhiducele Carol retrage cele două corpuri de armată pe înălțimile dela Ekmühl călare pe șoseaua Landshut între satele Ober și Unte Laichling aripa dreaptă, (corpul IV) și râul Grosse-Lober aripa stângă (corpul III)

Lupta durează până seara fără rezultat. Ambele părți rămân, în timpul nopței, față în față pe pozițiile respective, sleiți de oboseală.

Trupele lui Massena erau divizate astfel: dreap-

ta, pe satul Schierling, (divizia Deroy), frontul e șalonat succesiv spre nord ocupat de trei divizii până în apropiere de Phatter-Back; stânga acoperită de o divizie de cavalerie (Montsbrun).

Napoleon, aflând despre aceste lupte, deduce că arhiducele Carol se găsește aci cu grosul forțelor și ia dispozițiuni să se îndrepteze în aceste părți cu trupele dela Landshut. Noaptea de 21—22 trupele se pun în mișcare, așa că mareșalul Davout, aflat la Ekmühl, cu 32.000 oameni, aveă să fie întărit în ziua următoare pe măsură ce sosiau ajutoarele, succesiv, cu 14 mii oameni (würtembergezi și cuirasieri) și apoi cu 25.000 ai diviziilor Gudui și Morand. Către seară, când puteă să ajungă și Massena pe câmpul de luptă, numărul total al luptătorilor se urcă la peste 90.000.

Mareșalul Bessieres, cu o divizie de cavalerie și cu diviziile Werde și Molitor, rămâne în Landshut cu însărcinarea să continue urmărirea corpurilor V și VI austriace.

Arhiducele Carol, convins că nu are în fața sa forțe superioare, hotărăște să ia ofensiva a doua zi cu intențiunea de a învăluși aripa stângă franceză prin Abach și a-l arunca astfel pe Davout spre sud-est către Isar, tâindu-i linia de comunicație spre Ingolstadt. El dispuse trupele astfel: corpul II să înainteze spre Abach și să pună stăpânire pe această localitate. Corpul I de rezervă să înainteze prin Weilhoe spre Peising. Corpul IV, (Rosemberg), și III, (Hohenzolern), cari ocupau poziția pe înălțimile dela Ekmühl, călare pe șoseaua Landshut, să se țină pe loc și să facă față atacurilor lui Davout și Lefebvre, în timp ce centrul și dreapta ar fi executat învăluirea. Însă, corpul II sosește spre Ekmühl în după amiaza zilei, când apăruse primele trupe franceze venite dela Landshut și pronunțase atacul asupra trupelor corpului IV austriac care ocupau localitatea și defileul. Lupta durează, cu oarecare alternative, până ce apare și se desfășură divizia Gudui, (corpul Lannes), care învăluind aripa stângă austriacă forțează pe prințul Ro-

semberg a părăsi Ekmühl și a se retrage spre nord, lăsând liberă șoseaua Landshut.

Această împrejurare înlesnește atacul mareșalului Davout care pune stăpânire pe satele Ober și Unter Laichling ocupate de corpul III (Hohenzolern).

Către orele 3 austriacii sunt în plină retragere spre Altegglofsheim.

Arhiducele Carol este complet bătut și armata sa ar fi fost cu deșăvârșire distrusă dacă trupele franceze, sleite de oboseală, nu s'ar fi găsit în imposibilitate materială de a executa o urmărire energică. Arhiducele Carol, profitând de acest fapt, se retrage în Ratisbona și, în cursul nopții, aruncând încă un pod de vase pe Dunăre, trece pe malul stâng, ne mai rămânând a doua zi decât cavaleria pe malul drept.

Urmărirea arhiducelui Carol.

Napoleon și trupele fiind obosite, peste măsură, nu poate executa urmărirea în noaptea bătăliei dela Ekmühl, deși se știa, sigur, că arhiducele Carol se va retrage.

A doua zi, 23 Aprilie, Napoleon trimite spre Ratisbona pe Lannes și Davout cu câte 2 divizii, însoțiți de 3 divizii de cavalerie. Aceștia, sosesc la Ratisbona pela amiazi și încep atacul, dar abia la ora 6 reușesc să intre în cetate când aproape toate trupele arhiducelui Carol se scurseseră pe malul stâng al Dunărei. În ziua de 24 Davout pornește în urmărirea arhiducelui Carol spre frontiera Boemiei, cu 13 divizii de infanterie și una de cavalerie, lăsând a patra divizie ca garnizoană în Ratisbona.

Arhiducele Carol ajunge, în ziua de 25, pe poziția dela Cham; în ziua de 26 continuă retragerea spre frontiera Boemiei, iar în ziua de 29 ajunge în Boemia între Kladau și Strachonitz.

Davout, având ordine să urmărească până la frontiera Boemiei, încetează urmărirea, se înapoiază

la Ratisbona, iar de aci se îndreptează spre Passau, acoperit, pe stânga Dunărei, de divizia de cavalerie.

Inaintarea către Viena.

În ziua de 23 Aprilie, Napoleon, după ce ia măsurile pentru urmărirea arhiducelui Carol spre Boemia, având nevoie de un succes cu efect mondial, hotărăște să înainteze către Viena și să o ocupe înainte de sosirea arhiducelui Carol.

Bessieres trece Innul cu 2 divizii și urmărește corpurile lui Hiller și arhiducelui Ludwig. Restul trupelor, care luase parte la bătălia dela Ekmühl, este îndreptat spre Inn în două coloane și anume:

Stânga (Massena), cu patru divizii, spre Strauburg, pentru a ocupa podul stăpânit de inamic, a supraveghea ambele maluri spre Linz și Passau și a împiedica alte construcții de poduri sau încercări de trecere de pe un mal pe altul.

Dreapta, (Lannes), cu 3 divizii și garda, spre Landshut, pe direcțiunea urmată de Bessieres pe care trebuie să-l susțină. Cele două divizii bavareze pleacă spre Munchich unde trebuie să servească ca trupă de acoperământ, contra armatelor austriace din Italia și din Tirol.

Generalul Hiller și arhiducele Ludwig, aflând despre cele întâmplate la Ekmühl, trec Innul și se opresc pe râul Traun, în ziua de 1 Mai, între Wels și Linz.

În ziua de 27 Bessieres trece Innul pela Brannau, iar Lannes pe la Mühldorff, unde sosește și Napoleon. A doua zi, 28 Aprilie, aceste corpuri ajung pe râul Salzach la Burghausen, unde sunt nevoite să aștepte două zile până să se repare podurile distruse de austriaci.

Înapoia stângei lor au sosit, în acest timp, divizia würtembergeză și Lefebvre cu cele 2 divizii bavareze. La stânga, mareșallu Massena ocupă Passau, urmat fiind, înapoi, de mareșalul Davout.

Napoleon, trebuind să continue marșul cu repe-

ziciune pe Traun și să ocupe Linz pe unde arhiducele Carol ar fi putut trece din nou pe dreapta Dunărei, execută trecerea Innului în ziua de 1 Mai. A doua zi, 2 Mai, marșul se urmează înainte. Massena bate și aruncă o ariergardă a austriacilor la Efferding, iar a doua zi ocupă Linz în urma unei lupte de scurtă durată. Hiller, părăsind acest oraș, se retrage înapoia râului Traun și ia poziție la Ebelsberg. Bessieres și Lannes ocupă Wels. Lefebvre rămâne în această zi la Salzburg; Davout ajunge la Passau.

Massena pleacă de la Linz, în Mai, în aceeași zi; voind să forțeze trecerea râului Traun, pentru a pune mâna pe podul de la Manthausen, pe unde arhiducele Carol putea încă să treacă pe dreapta Dunărei.

La 3 Mai, Massena, după o luptă importantă pe Traun și apoi în localitate Ebelsberg, respinge pe Hiller pe Enns.

În zilele următoare se continuă marșul înainte spre râul Enns, care nu poate fi trecut decât în ziua de 6, deoarece Hiller, în retragerea sa distrusese toate podurile. În seara acestei zile toate corpurile franceze se întrunesc la Amstetten, formând, de aci înainte, o singură coloană. A doua zi se continuă marșul înainte, iar deora cuartierul general este stabilit la Mölk.

În acest timp arhiducele Carol, luând direcțiunea spre sud-est, prin Budweis, ajunsese în seara de 7 la Schweidniz. Hiller, ajungând la Mauttern, trimite un singur detașament spre San-Pölten, iar cu restul trupelor trece pe malul stâng al Dunării la Krems, distrugând podul în urma sa. Întrunirea cu arhiducele era acuma asigurată. Napoleon în seara de 8, ajungând la Mautern, trimete pe Lannes spre Viena, urmat de Massena, de Bessieres, și de gardă. Davout, care ajunsese la Linz, este chemat la San-Pölten; Wandamme ajunge la Linz.

Lannes ajunge, în ziua de 10, la Viena și ocupă o parte din oraș.

În Viena se găsea o garnizoană de 52.000 milițieni ocupând centrul orașului, (Viena veche), încon-

jurată de fortificații și deci în condițiuni de a putea rezista. Totuși, în noaptea de 12 Mai, orașul capitulează, iar Napoleon își instalează cuartierul său general la Schönbrunn.

Bătălia dela Aspern Esling.

În ziua de 11 Mai corpurile lui Napoleon sunt așezate astfel: Corpul II, (Lannes), cu 4 divizii și corpul IV, (Massena), cu patru divizii la Viena. Corpul III, (Davout), la Molk și San-Pölten; supraveghează podurile dela Molk și Mautern. Divizia württembergă, (Vandamme), la Linz. Corpul Saxon, plus o divizie, sub Bernadotte, la Passau.

Corpul bavarez, (Lefebvre), la Saizburg, pentru a pacifica Tirolul. General Renyer, cu 6000, la Ratisbona. În timpul când Napoleon ocupă Viena, generalul Hiller sosește pe pozițiunile dela Bissamberg, (nord de Viena), și așteaptă aci pe arhiducele Carol, care, fiind la Meissau, putea sosi aci în două zile.

Pentru terminarea războiului nefiind de ajuns ocuparea Vienei Napoleon hotărăște să atace.

Cum, însă, între armata franceză și cea austriacă eră interpusă Dunărea, Napoleon gândește să treacă pela Krems, dar, în asemenea caz, trebuia să părăsească Viena. Renunțând la trecerea pela Krems, încearcă pela Nussdorf, însă, primele detașamente trimise, pentru aruncarea podului, sunt prinse și făcute prizoniere decâtre austriaci.

În cele din urmă Napoleon hotărăște trecerea pe la insula Lobau, dar este silit să întârzie pânăla 20 Mai pentru pregătirea materialului necesar.

La această dată situația trupelor se schimbă.

În ziua de 16 arhiducele Carol sosise lângă Viena și se întrunește cu Hiller, stabilindu-se pe linia Stammersdorf și Ebersdorf. Corpul lui Kollowrath fusese lăsat, de el, pentru a supraveghea Linz pe unde putea să se efectueze întrunirea cu arhiducele Jean care venia din Stiria.

La Linz sosise Bernadotte, iar Wandamme fusese trimis la Steyer. Davout se apropia de Viena.

Arhiducele Jean, cu armata de Italia, 45.000 oameni, retrăgându-se din Stiria se găsea spre Völkermarkt urmărit de prințul Eugen care ajungea la Villach.

Trecerea Dunării.

Totul fiind gata, în noaptea de 19 spre 20 Mai, divizia Molitor, (corp Massena), este trecută cu bărcile în insula Lobau, de unde a respins posturile austriace, înlesnind, astfel, construirea podului, care a doua zi la amiazi a fost terminat pe ambele brațe ale fluviului.

Pela orele 3 s'a terminat și construirea celui de pe al treilea braț ce despărțea insula Lobau de malul stâng. Divizia Boudet, (corp Massena), și divizia de cavalerie Lassalle, trec podul și se instalează, în cursul zilei, împreună cu divizia Molitor, în insula Lobau, Lassalle execută o recunoaștere pe malul stâng și respinge câteva posturi austriace; iar, spre seară, divizia Molitor ocupă Aspern, Boudet satul Ebling, iar la Lassalle bivouachează între aceste două sate. Arhiducele Carol, deși informat asupra acestei operațiuni, nu ia nicio măsură ca s'o împiedice, ci lasă să fie executată, cu intențiunea de a atacă armata franceză îndată ce va fi trecută Dunărea, în acest scop, în timpul nopții, își dispune corpurile pe linia Strebersdorf, Gerarsdorf, Deutsche Wagram.

Desfășurarea bătăliei în zilele de 21 și 22 Maiu.

Pentru executarea atacului Napoleon nu avea, în dimineața de 21 Mai, decât trupele trecute în ziua de 20 și divizia Legrand, cu diviziile de cavalerie Espagne și Marulaz, cari trecuseră în dimineața zilei de 21, înainte de a se rupe podul.

Arhiducele Carol dispunea de 5 corpuri de armată.

și o rezervă de cavalerie, a căror forță se ridică, împreună, la peste 90.000 oameni, pe când efectivul trupelor franceze pe malul stâng, nu era decât de 22,500 oameni.

Din cauza inferiorității numerice, Napoleon avu, un moment, ideea să părăsească satele Aspern și Esling și să se retragă în insula Lobau, idee asupra căreia reveni în urma obiecțiilor mareșalilor săi. Arhiducele Carol, ia dispozițiuni de atac și, în după amiaza zilei de 21 pleacă la atac cu trupele dispuse în 5 coloane către Stadeln, Herschstaedten, Gross, Aspern, Esling și est de Esling spre Hirschstaedten.

Rezerva de cavalerie, (72 escadroane, prinț Lichtenstein), trebuia să înainteze în spațiul dintre Gross, Aspern și Esling.

Rezerva generală, compusă din corpul de grenadierii, fu reținută spre Gerarsdorf.

Către ora 1 și jumătate capetele coloanelor austriace apar pe creasta înălțimilor din față satelor Aspern și Esling. La această oră, Napoleon, fiind informat că podul a fost reparat și trupele mareșalului Lannes au început să treacă, hotărăște a primi lupta. El încredințează apărarea satului Aspern mareșalului Massena cu două divizii, (Legrand și Molitor), Lannes este însărcinat să apere Esling cu o divizie, (Boudet), și cu trupele corpului său cari vor sosi în timpul luptei. Diviziile de cavalerie Lassalle și Espagne iau loc în intervalul dintre sate, unde este instalată și o puternică baterie; divizia de cavalerie Marulaz înapoia satului Aspern.

Dela ora 2 până seara divizia franceză Molitor luptă la Aspern contra coloanelor 1, 2 și 3 austriace, dar, în cele din urmă, este silită a se retrage pe liziera satului unde bivoachează toată noaptea.

Către aripa dreaptă franceză, coloana 5 înaintează și ocupă Enzerdorf, iar de aci se desfășură alături de coloana 4-a în fața satului Esling.

În acest timp coloana 3-a, susținută de o parte din rezerva de cavalerie, înaintează în fața intervalului dintre aceste sate, căutând să le izoleze unul de altul.

Două divizii franceze de cavalerie, (Espagne și Lassalle), atacă, producând pierderi și dezordini în rândurile austriacilor.

Generalul d'Espagne cade ucis; coloana austriacă este însă ținută în loc.

În timpul cât durează această crâncenă luptă la centru, coloanele 4 și 5 ajung pe marginea satului Esling, de unde, însă, nu pot arunca trupele diviziei Boudet care se mențin cu energie.

Venirea nopții pune, în sfârșit, capăt luptei care rămâne nedecisă; anbele părți petrec noaptea pe câmpul de luptă în contact imediat.

Seara sosește la Aspern și divizia Cara Saint Cyr din corpul Massena.

În timpul nopții de 21 spre 22 podul de peste brațul cel mare al Dunărei fu din nou rupt.

După multe greutateți, stabilindu-se, a putut trece corpul lui Lannes, (3 divizii), garda, o brigadă a diviziei de cavalerie Nansouty, cavaleria ușoară, o parte din divizia Demmont și toată artileria lui Lannes și Massena, cu o parte din parcurile de munițiuni, astfel că numărul total al luptătorilor se urcă, acum, la 60,000 oameni.

În dimineața zilei de 22 trupele franceze sunt dispuse astfel: Divizia Boudet, (corp Massena), ocupă Esling-Lannes, cu 3 divizii, în intervalul dintre Aspern și Esling cu cavaleria înapoi. Massena, cu o divizie la Aspern, o divizie înapoi ca susținere și a treia divizie de rezervă generală, (Molitor care luptase toată ziua de 21), garda înapoi la dispoziția împăratului.

De partea austriacilor nu se produce nicio schimbare în dispoziția trupelor.

Napoleon hotărăște ca Massena să se țină cu orice preț în Aspern; iar Lannes să străpungă centrul inamic, ajutat de Davout care trebuia să sosească. A doua zi, odată cu primele licăriri de lumină, începe lupta spre Aspern, între trupele coloanelor 1 și 2 austriace și Massena care aruncă în foc și divizia Cara Saint-Cyr, pe când Molitor ocupă malul brațului Du-

nărei, la stânga satului, austriacii sunt respinși din Aspern.

Pecând la Aspern se petreceau aceste evenimente, la Esling Boudet este respins de coloanele 4 și 5 cari ocupă, un moment satul; dar sunt numai decât aruncate de trupele diviziei Saint-Hillaire care intervine la timp.

Aceasta-i situația de ambele părți când Napoleon se hotărăște a executa atacul proiectat contra centrului austriac.

La un semnal dat Lannes, cu divizia Saint-Hillaire, susținută de alte două divizii și rezerva de cavalerie eșalonată spre stânga, se aruncă înainte, având ca punct de direcție satul Breitenlee. În fața acestui atac viguros coloana 3-a austriacă, care formează centrul, este ruptă și pusă în dezordine de cavaleria Bessierres. Arhiducele Carol se aruncă singur în vârtejul luptei și restabilește ordinea în această parte, producându-se, astfel, o pauză în mersul luptei.

Frau orele 8 dimineața. La această oră Napoleon este informat că podul a fost cu desăvârșire distrus, astfel că Davout nu mai putea sosi pe câmpul de luptă. Aceasta îl face să oprească mersul atacului și în consecință ordonă retragerea pe linia Aspern-Esling.

Arhiducele Carol, observând această retragere, ordonă înaintarea din nou pe toată linia și lupta reîncepe în jurul celor două sate. Aspern este luat și re-luat în mai multe rânduri, până când, în cele din urmă, rămâne în mâna francezilor.

În acest timp, coloana 3-a, întărită cu rezerva generală și cea de cavalerie, înaintază asupra centrului liniei franceze. Lannes îi primește însă cu un foc omorător, care îi pironeste în loc, pe când Bessierres cu 2 divizii de cavalerie se aruncă asupra cavaleriei austriace oprindu-și astfel avântul de înaintare.

Lannes, lovit de un obuz, moare pe câmpul de luptă.

La dreapta franceză, austriacii mai fac o ultimă sforțare și ocupă Esling, forțând pe Boudet a se bari-

cadă într'o magazie de grâne, unde rezistă până ce sosește garda care ocupă satul până la orele 3.

Napoleon, văzând că nu va putea să reziste mult timp în cele două sate, și că restabilirea podului e o operațiune decâteva zile, dă ordine de retragere; așa că, spre seară, trupele încep să se retragă în insula Lobau, unde mareșalul Massena ia comandamentul tuturor trupelor. Retragera se execută în ordine în tot cursul nopții.

În ziua de 25 Mai podul fiind restabilit trupele franceze sunt trecute pe malul drept al Dunărei, afară de corpul lui Massena care rămâne în insula Lobau.

Napoleon are pierdere de 20.000 oameni din cari 7000 morți între care mareșalul Lannes și generalii Espagne și Saint Hillaire.

Austriaci pierdură 780 ofițeri și 26.000—27.000 oameni de trupă morți și răniți.

Bătălia dela Wagram.

Deși Napoleon hotărăște să atace cât mai curând pe arhiducele Carol, totuși au trecut 40 zile până să facă toate preparațiile.

În primul rând, a luat măsuri ca pedeoparte să-și asigure spatele și flancul drept contra arhiduce-lui Jean care venia dinspre Italia, formând un cordon de cavalerie între Brük și Presburg, iar pedealtă parte a pregătit material pentru a-și asigura trecerea peste Dunăre și a luat măsuri pentru concentrarea trupelor.

În acest timp, spre sud, arhiducele Jean, urmărind continuu de prințul Eugen, se retrage spre Gratz, unde cheamă și pe generalii Chasteler și Jelacik din Tirol.

Prințul Eugen atacă și risipește detașamentul lui Jelacik, în ziua de 25 Mai, iar arhiducele Jean se retrage spre est, către râul Raab, lăsând liber drumul spre Viena. Eugen continuă marșul înainte și, în ziua de 27 Mai, ajunge la Brük, unindu-se astfel cu Napoleon.

După această întâlnire Napoleon retrage cordonul dinspre Brük-Presburg; lasă la Presburg pe Lassale și o divizie din corpul lui Davout; trimite diviziile de cavalerie la Neudtstras; iar prințul Eugen îl trimite spre Raab contra prințului Eugen, pe care îl bate aci și îl froțează a se retrage spre Comorn.

În acest timp Lobau, fu întărită cu lucrări de pământ și pusă în stare de a rezistă.

Se construî un pod peste brațul cel mare al Dunărei și se luă dispoziții pentru a nu mai putea fi distrus de corpii plutitori aruncați pe Dunăre. Pentru esirea din insulă pe malul stîng, se prepară instalarea a 5 poduri, la est de Esling, astfel că trecerea trebuia să se execute direct asupra aripei stîngi a austriacilor.

Se prepară, de asemenea, materialul pentru aruncarea încă a 4 poduri și se improvizează o flotilă din 6 vase.

La sfârșitul lui Iunie situația adversarilor era. *Francezii.* Garda, corpul II Oudinot, corpul IV (Massena), la insula Lobau, corpul III (Davout), cu 4 divizii și una de cavalerie în Klosterberg, Ebensdorf, Presburg și Acs.

Rezerva de cavalerie între Ebensdorf și Viena. Bernadotte la San-Pölten. Corpul bavarez, (Lefebvre), la Linz, Marmont la Gratz. Prințul Eugen la Raab și Presburg. Vendamme, (corpul würtembergez), la Molk și Mautern.

Total 208.000 oameni din care scăzându-se 33,000 aflați în alte puncte, se dispune, pentru ziua bătăliei de 175.000 oameni, din care 26.000 cavalerie, și 12.000 artilerie servind 550 guri de foc.

Austriacii. Corpul I, (Bellegarde), cu 3 divizii la Deutsche-Wagram, corpul II, (Kollowrath), cu 2 divizii la Parbarsdorf, corpul III, (Hohenzolern), cu 3 divizii la Hagenbrun și Krems, corpul IV (Rosemberg) cu 3 divizii la Neusidel, corpul V (Ludwig) cu 3 divizii între Linz și Viena, corpul VI Klenau la Esling. Deosebit mai sunt granadieri, curasieri și dragoni

la Gerardsdorf și Süssenbrunn, precum și corpul de antegardă la intervalul dela Enzersdorf la Orth.

Desfășurarea bătăliei, 1—5 Iulie. La 1 Iulie Naș poleon începe să adune în insula Lobau toate trupele, afară de armata de Italia, cea de Dalmația și corpul bavarez ce trebuia să sosească în ziua de 5 Iulie.

Pentru a înșelă pe adversar, Napoleon face o demonstrație de trecere, aruncând un pod între Aspern și Esling. În noaptea de 30 Iunie 1 Iulie divizia Legrand trece podul și atacă trupele austriece în această parte.

Arhiducele Carol ia, îndată, poziție înaintea saterlor Aspern, Esling, Enzersdorf, întinzându-și aripa stângă până la Vitau. Aci, rămâne armata austriacă două zile, în care timp, nemai producându-se niciun incident, arhiducele Carol își retrage trupele din nou pe înălțimile Bissamberg, lăsând corpul VI în satele întărite Aspern și Esling, iar corpul de antegardă Nordman spre Enzersdorf.

În noaptea de 4/5 Iulie Napoleon aruncă 4 poduri peste Dunăre, pe o furtună violentă, sub protecția lui Oudinot care a trecut brațul și a ocupat Mühlleuten și 100-tunuri cari deschid focul asupra satului Enzersdorf.

Până la ziuă trec corpurile lui Massena, Davout și cavaleria lui Lassalle, ocupând Enzersdorf și Vitau, după cari trupele franceze încep o ocolire la stânga pe linia Enzersdorf, Rutzendorf.

Spre amiază, întreaga armată franceză este trecută și dispusă pe trei linii astfel:

Linia I: Lassalle spre Esling, Massena la Enzersdorf Bernadotte și Oudinot între Enzersdorf și Rutzendorf, iar Davout la Rutzendorf, unde se găsește și o divizie de cavalerie.

Linia II: compusă din armata prințului Eugen, o divizie bavareză garda și armata de Dalmația, înapoi.

Linia III: toate rezervele de cavalerie, la dreapta satului Vitau.

Napoleon ordonă să continue mișcarea de ocolire la stânga astfel:

Massena înaintează dealungul brațului Dunărei și ocupă Esling și Aspern. Bernadotte ocupă Raschdorf; Oudinot înaintează spre Baumersdorf; Davout spre Gluzendorf; cavaleria dela aripa dreaptă înaintea satului Loibersdorf. Liniile II-a și III-a urmează înapoi centrului — conformându-se mișcărilor liniiei I-a.

Corpul VI austriac și cel de antegardă, ce se găsește pe linia Aspern-Esling-Vitau, se retrag celdintâi spre Stammersdorf, celdealdoilea înapoi a pârâului Rusbach, în apropiere de Neusiedel unde este primit de corpul IV (Rosemberg).

Către orele 6 seara armata franceză ajunge până la linia înălțimilor dela Wagram. Massena între Breitenlee și Kagran; Bernadotte la Aderclaa; Eugen între Deutsche-Wagram și Baumersdorf și Markgrafneusiedl, Davout la Gluzendorf; Napoleon, cu garda, în linia II, la Raschdorf, având mai înapoi rezerva de cavalerie; cavaleria dela dreapta spre Leopoldsdorf. Marmont înapoi la poduri.

În fața francezilor, armata austriacă se găsește pe înălțimile dela Bissamberg și Wagram ocupând pozițiile astfel:

Corpul V la Strabersdorf pe Dunăre; corpul VI la Stammersdorf; corpul II la Hagenbrün; corpul de cavalerie la Sauering; grenadierii (corp de rezervă) la stânga de Sauering; corpul IV la Markgrafneusiedl, corpul III la dreapta corpului IV; corpul I la Wagram.

Către orele 7 seara Napoleon dă ordin să înceapă, din nou, înaintarea pe toată linia. Macdonald trece Rusbach cu trei divizii, (armata prințului Eugen), și înaintează spre Wagram, rupând primele linii ale corpului I austriac stabilit lângă acest sat; dar, în cele din urmă, este respins. Oudinot caută să ocupe Baumersdorf, dar este respins în mai multe rânduri.

Bernadotte atacă și ocupă Wagram, dar în urmă este respins și aruncat spre Aderclaa.

Davout se încearcă să pună mâna pe Neusiedl, dar austriacii opun rezistență înverșunată.

Intinericul nopței pune, în fine, capăt luptei.

Armatele rămân pentru timpul nopței pe pozițiile respective în contact imediat.

Arhiducele Carol, hotărându-se a lua ofensiva, dă ordine, în noaptea de 5/6, astfel: mișcarea să înceapă cu aripa dreaptă care să se pună în marș cu două ore înainte de ziuă, asupra stânzei francezilor, spre a-i despărți de Dunăre, după care, centrul și aripa stângă, coborând înălțimile de pe malul drept a lui Russbach vor trece acest pârâu și vor ataca pe front corpurile franceze ce vor avea, în față.

Corpurile cari trebuiau să înceapă această mișcare primind ordinul târziu au început mișcarea abia la 7 dimineața.

Corpul IV, însă, care se găsea la aripa stângă, primind ordinul la timp porni atacul la orele 4 noaptea astfel că mișcarea începui în sens invers decum fusese prescrisă. Acest corp se îndreaptă spre Glizendorf și forțează pe Davout a se retrage. După oarecare reculegere Davout restabilește lupta și respinge corpul austriac, care e forțat să treacă înapoi spre Russbach.

La orele 6 corpul I pleacă din Wagram și înaintează spre Aderklaa, pe care Bernadotte îl părăsește.

Massena atacă și reocupă Aderklaa cu o divizie, care, voind să înainteze mai departe este luată în flank de trupele corpului I și aruncată înapoi.

Bernadotte revenind la atac, este, de asemenea, respins și saxonii puși pe fugă.

Corpul II austriac, plecat din Hagenbrün, înaintase până la Sassenbrün, pe când corpul VI strecurându-se dealungul Dunărei atacă și aruncă din Aspern divizia Boudet, din corpul lui Massena, care fusese lăsat să apere satul.

Către orele 8 dimineața corpul II ajunge la Breitenlee, VI la Hirschstaedten; iar corpul V, venind prin Leopoldau, înaintează tot spre Breitenlee.

În acest timp Davout ia ofensiva, trece Russbach cu divizia Morand și se aruncă asupra satului Markgrafneusiedl ocupat de corpul IV.

Respins de trupele austriace, ce rezistau cu înverșunare, Davout revine cu divizia Friant, apoi Putthod și Gudini, până când Rossemberg este forțat a se retrage, formând un unghiu defensiv cu fața spre est. În acest timp, Napoleon, îngrijat de întoarcerea aripii sale stângi, prin înaintarea corpurilor II și VI austriace, dă ordin, pe deoparte lui Massena a se re-bate din nou la stânga cu cele 3 divizii ale sale, spre a oprî înaintarea corpurilor II și VI austriace; iar, pe de altă parte ordonă lui Macdonald, cu 3 divizii din armata de Italia, și parte din cavaleria de rezervă, să execute un atac asupra centrului austriac. Atacul acesta a fost pregătit cu o masă de 100 piese în fața satului Aderklaa.

Conform ordinului primit, Massena, cu cele 3 divizii, face la stânga și execută un marș de flanc spre Esling sub focul omorător al corpurilor lui Kolowrath și Klenau.

Atacul asupra centrului se produce la ora 1. Macdonald, susținut la dreapta de cavaleria gardei, iar la stânga de chiurasierii Nansouty și urmat de divizia Wrede, se aruncă în intervalul dintre Aderklaa și Süssenbrün, pe când Eugen înaintă spre Wagram. Grenadierii austriaci sunt nevoiți a se retrage spre Gerardsdorf, iar francezii ocupă Aderklaa și Süssenbrün.

În acest timp Massena executase mișcarea de flanc spre Esling pe care-și reia și respinge pe Klenau dela Hirstaedten, spre Leopoldsau, pe când la dreapta Davout espinge aripa stângă austriacă din ce în ce mai mult.

Arhiducele Carol, având astfel aripa dreaptă oprită în loc de Massena, stânga învăluită și aruncată înapoi de Davout! iar centrul pătruns de Macdonald, consideră bătălia pierdută și dă ordine de retragere.

Corpurile franceze se opresc, seara, pe următoarele pozițiuni:

Massena între Iedlersdorf și Streberdorf. Macdonald la Gerardsdorf. Oudinot între Wagram și Sauerling. Davout lângă Helmkof. Garda între Aderklaa și Süssenbrün.

Arhiducele Jean apare spre Unter-Siebenbrunn venind dinspre est; însă, informat de rezultatul zilei, se întoarce înapoi și se retrage spre Marchek.

Ambele părți lasară peste 20,000 oameni pe câmpul de bătălie.

Arhiducele Carol, evacuând câmpul de bătălie, își adună corpurile sale de armată pe Bissamberg, afară de al IV-lea care se retrage spre Wolkersdorf, unde bivuachează, fiecare, pentru timpul nopții.

Urmărirea și sfârșitul campaniei.

După bătălia de la Wagram arhiducele Carol, deși avea încă mijloacele și puțința a opune o nouă rezistență, totuși, vrând a-și conserva armata și a uză cât mai mult pe adversar, renunță la o nouă angajare și ia dispoziții să se retragă spre Boemia.

Napoleon, neavând informațiuni precise asupra direcțiunii luate de armata inamică, execută urmărirea pe două direcțiuni: spre Nicolsburg-Brunn și spre Stoeherau-Zneim-Iglau, în timp ce el rămâne cu oarecare trupe pe axă.

La 9 Iulie are loc o întâlnire parțială, la Holo-brünn și la 10 Iulie altă întâlnire la Zneim.

În aceeași zi prințul de Lichtenstein cere o întrevvedere pentru suspendarea de arme în vederea unui armistițiu.

Această intervențiune fiind destul de bine venită fu primită de Napoleon, rămânând ca Berthier, din partea sa, și Wimpffen, din partea austriacilor, să hotărască, chiar în aceea zi, condițiunile încheierii armistițiului.

Napoleon își ia cuartierul general la Schönbrunn unde rămâne până la 14 Octombrie cât durează preliminările păcii; tot acest timp el continuă noi pregătiri și aduce noi trupe pe teatrul de operație, deoarece negocierile de pace mergeau greu, din cauza Angliei care împingea pe austriaci să continue războiul.

În cele din urmă, însă negocierile ajunseră la buta

sfârșit și tratatul fu semnat în ziua de 14 Octombrie 1809.

Prin acest tratat Austria pierde provinciile Carniola, Friul Carintia-de-sus și Dalmația cu Fiume, Triest și Vilach cari fură cedate Franței. Cracovia, Noua-Galiție și Zamosc fură alipite ducatului Varșoviei: Tarnopol alipit Rusiei; Salsburg, Innviertel și o parte din Hausrück fură încorporate Bavariei.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. Napoleon Bonaparte, în dorința lui de a domina Europa, nu concepea noțiunea existenței națiunilor mici. El întrebuițează aceste națiuni ca instrumente pentru atingerea scopurilor sale militare și ca elemente de compensare pentru atingerea scopurilor sale politice.

Așa se explică cum Napoleon Bonaparte n'a înțeles rostul poporului român și a oferit principatele române, ca compensare, Rusiei și Austriei.

2. Să se observe că războiul contra unui popor nu se termină când armata sa este distrusă, dacă poporul nu voește să se dea învins.

Sunt multe asemenea exemple în istoria popoarelor.

Cităm aci următoarele cazuri recente. În 1870 armata franceză este desființată la Sedan, totuși poporul francez duse lupta încă trei luni și astfel s'a putut zice atunci: totul s'a pierdut afară de onoarea Franței.

În războiul cel mare din 1914—1918 toată armata sârbă este desființată și întregul teritoriu ocupat; însă, poporul sârb nu se dă învins și tot elementul său valid trece pe teritoriul aliaților unde se organizează, din nou, pentru luptă.

Poporul spaniol în 1809 a făcut la fel ceea ce a dat mult de lucru lui Napoleon.

Am menționat aceasta pentru a ne pune acum întrebarea: Poporul german în 1918 de ce n'a făcut sacrificiul pentru salvarea onoarei sale?

3. În această campanie arhiducele Carol, comandantul de căpetenie, a cerut și i s'a aprobat ca consiliul Austriei să nu se mai amestece în conducerea operațiilor, ceea ce contribuise la dezastrele din campaniile precedente.

4. Aldoilea proiect de operație al arhiducelui Carol, deși nu avea perspective celui dintâi, totuși avea avantajul ca în cazul înfrângerii, armata austriacă se găsea pe linia ei de comunicație și în retragerea ei acoperea capitala.

5. Lipsa curajului răspunderii a făcut că Berthier a mișcat trupele către Ratisbona, numai pentru a nu eși din ordinul lui Napoleon, deși mișcările austriacilor și memoriul lui Davout l'ar fi putut face să înțeleagă pericolul unei astfel de concentrări la Ratisbona.

Rezultatul a fost, pedeoparte, că însuși Napoleon nu înțelese, astfel, iar, pedealtăparte, că situația ce creiase trupele franceze ar fi fost periculoase dacă Napoleon nu intervenea la timp.

Asupra acestei chestiuni dăm aci părerea maiorului Arghirescu.

6. Am văzut că armatele austriace intră în Bavaria înainte de 15 Aprilie, ceea ce face ca în conformitate cu instrucțiunile ce avea mareșalul Berthier să ia dispoziții de concentrare înapoi. În acest scop Davout este chemat spre Ingolstadt unde ajunge în ziua de 13 Aprilie. Aici, însă, intervine un eveniment neprevăzut și anume: arhiducele Carol, deși trecuse Innul, dar înaintă foarte încet, astfel că Berthier crezând că va avea tot timpul să se conecntreze spre Ratisbona schimbă dispozițiunile îndreptând toate corpurile către acest punct. Această măsură nu era potrivită cu situația reală; dar poate fi, oare, acuzat mareșalul Berthier că nesocotea întratât principiile de conducere ale războiului ca să ia o rezoluție ca cea defată? Dacă mareșalul Berthier ar fi lucrat după singura sa inspirație, fără alte instrucțiuni sau directive, ar fi luat el, oare, rezoluția aceasta? Noi suntem con-

duși a crede că nu, și în acest caz toate criticile cari s'au adus se pare a fi fost judecate numai după efectele obținute, fără să se cerceteze atât cauzele cât și situația dificilă în care se găsea Berthier.

Învățământul ce-l putem trage de aici este acela că rezultatele vor fi totdeauna, slabe, când, însărcinând pe un comandant cu conducerea unei operațiuni, nu-i vom lăsa mână liberă în alegerea mijloacelor după cum va crede el și cum i se va prezenta situația și că chiar geniu, fiind, cineva, în materie de artă militară nu va putea conduce operațiunile unei campanii până ce nu se va găsi pe teatrul de operațiuni sub influența directă a factorilor cari concură la dobândirea unui rezultat satisfăcător.

7. În ziua de 17 Aprilie corpurile franceze se găsesc grupate în două puncte la Ratisbona și Augsberg, separate una de alta, prin o distanță de 120 klm. La această dată arhiducele Carol a trecut Isarul și are concentrate toate forțele pe Landshut și împrejurimi

Așa, dar, arhiducele Carol se găsea în cea mai favorabilă situație pentru a opera pe linii interioare. În acest caz, putea să țină în loc, cu un corp de armată pe mareșalul Lefebvre, care se găsea cu cele trei divizii bavareze la Neustadt iar cu restul forțelor să se îndrepte spre Ratisbona unde, cu multă ușurință ar fi bătut și distrus corpul lui Davout, după care, întrunindu-se cu corpurile de pe stânga Dunărei, s'ar fi întors asupra lui Napoleon care, la acea dată, ar fi avut pe Lefevre și Masena întruniți în triumphiul Landshut-Neustadt-Ingolstadt.

Arhiducele Carol nu prinde această situație atât de favorabilă, și ca atare nu numai că nu poate să se folosească de ea, dar prin dispozițiile ce ia se va găsi peste două zile tocmai în situația defavorabilă în care neprevăderea adusese trupele lui Napoleon în ziua de 17.

Intr'adevăr, în ziua de 19 Aprilie, forțele austriace sunt împărțite în două grupe aproape egale una, pe râul Abens, la sud de Liengenburg; cealalt-

tă, sub arhiducele Carol, spre Ekmühl, pe drumul către Ratisbona, separat una de alta printr'o distanță de peste 30 km.

La această dată Napoleon avea concentrate cea mai mare parte din forțele sale înaintea grupei I și prin aceasta se găsea el, acum, în situația favorabilă, în care se găsisse arhiducele Carol cu două zile mai înainte. Rezultatul l'am văzut în descrierea operațiilor din zilele de 20 și 21 Aprilie în care Napoleon se aruncă asupra stângei și centrului austriac pe care le bate și le împinge până dincolo de Isar, executând ceea ce numim o rupătură strategică.

8. Pentru cei cari cred că este de ajuns să te naști geniu sau că este de ajuns să dai ordine fără a conduce în mod efectiv, arătăm aci energia extraordinară pe care o desfășură Napoleon, pentru că să se vadă că nici geniu nu poate fi cineva, nici conducător, dacă nu este mai întâi de toate un om de acțiune. Pleacă din Paris, în ziua de 13 Aprilie, prin Strasburg, Stuttgart, ajunge, în zorile zilei de 16, la Adensburg. Aci ia imediate dispoziții pentru schimbarea situației, trimițând ordine și instrucțiuni în toate părțile, apoi pleacă înainte la Dillingen. De aci continuă toată noaptea și ajunge la Donauwörth, în zorii zilei de 17, fără gardă, fără cai, fără statmajor și redactează, până seara 14 scrisori și ordine. A doua zi, 18, rămâne la Donauwörth până seara, când pleacă la Ingolstadt, iar în noaptea de 19 ajunge la Vohburg, unde încearcă, imediat, și pleacă la Abensberg pentru recunoaștere. A doua zi conduce personal lupta toată ziua. În timpul nopții nu se repauzează decât câteva ore, pe un scaun, iar în zori de ziură încearcă pentru a conduce el singur urmărirea spre Landshut, unde are loc lupta cu corpurile austriace care durează până seara. Seara, fiind anunțat despre Ekmühl, ia dispoziții și dă toate ordinele în virtutea cărora trupele sunt îndreptate spre Ekmühl, chiar în timpul nopții, iar în zorii zilei pleacă și el urmat de trupele lui Massena. Ajuns la Ekmühl, la ora 2 după amiază, începe și

conduce lupta, în urma căreia arhiducelui Carol este aruncat spre Ratisbona.

9. Victoria francezilor la Ekmühl nu a avut nicio influență decisivă asupra teatrului de operație, deoarece Napoleon nu a putut complectă opera după Ekmühl, prin lovirea grupei principale austriace, care trecuse pe stânga Dunărei.

10. Principiul libertății de acțiune cere ca pentru atingerea scopului războiului să se distrugă mai întâi armata adversarului, prin urmare, după victoria dela Ekmühl, Napoleon ar fi trebuit să pornească imediat contra grupului principal al arhiducelui Carol care trecuse pe malul stâng al Dunărei.

Dar, în acel moment, mai toate statele germane și întreaga Europă fiind contra lui Napoleon așteptau numai un moment favorabil pentru a porni, pe față, contra lui. Ca să împiedice asemenea evenimente Napoleon avea nevoie de o victorie care să impresioneze toată Europa.

Ducându-se contra grupului arhiducelui, Napoleon nu avea siguranța unei victorii depline și chiar o victorie deplină nu ar fi produs efectul pe care putea să-l producă ocuparea Vienei. De aceea a luat, ca obiectiv imediat, Viena, după ce mai întâi va înfrânge armata lui Hiller.

Ca să fie sigur că arhiducele nu îl amenință în flanc și nici nu va putea ocupa Viena înaintea lui, a trimis pe Davout la stânga, cu însărcinarea de a urmări armata arhiducelui Carol până va fi intrat în Boemia. Deosebit, a detașat pe Lefebvre cu două divizii bavareze la dreapta spre Salzburg, pentru a-i acoperi comunicațiile contra detașamentului Jelacic care se retrăsese din München în Tirol.

11. În marșul către Viena Napoleon a pierdut ocaziunea de a înfrânge pe Hiller, general experimentat în război, cari, presimțind planurile lui Napoleon, a știut să-l înlăture.

12. Prin ocuparea Vienei, Napoleon a obținut oarecare efect impresionant asupra conducătorilor austriaci și asupra opiniei europene; dar situația lui, din punct de vedere militar, devenise grea prin faptul

că armata arhiducelui eră, acum, întărită și îl amenință.

13. Bătălia dela Aspern-Esling ar fi fost câștigată, sigur de Napoleon, dacă, în ziua de 22 Iulie, ruperea podului n'ar fi împiedicat trecerea lui Davout care trebuia să susțină pe Lannes în atacul pentru străpungerea frontului.

14. Trecerea unui fluviu în fața inamicului, cu un material de pod improvizat, și pe timpul când apele sunt în creștere, este o operațiune foarte riscată pe care niciun geniu ca Napoleon nu o poate corecta cum s'a putut vedea în această campanie.

15. Bătălia dela Wagram se câștigă de Napoleon grație spiritului de sacrificiu al generalilor săi, și grație faptului că arhiducele Carol, crezând bătălia pierdută, se retrage mai de vreme decât cum ar fi trebuit.

Sucesele tactice ale acestei bătălii nu contribuiesc însă, cu nimic la terminarea războiului; totuși, după două luni, războiul se termină, grație altor împrejurări de ordin politic și diplomatic.

16. În această campanie, ca și la 1807, Napoleon primește, repede, propunerile de armistițiu ce i se fac decătore inamic, deși ar fi trebuit să continue operațiunile pentru a obține rezultate complete militare și politice

Napoleon, conștient de greutățile ce avea de suportat și, mai ales, știind că trupele sunt sleite de oboseală, a primit repede condițiunile.

Peste câțiva ani, după 1809, Austria a devenit unul dintre cei mai însemnați dușmani ai Franței.

Aceste cauze sunt asemănătoare cu cele din 1918, când puterile *antantei*, deși nu au obținut victoria completă, au primit, repede, propunerile de armistițiu ce i s'au făcut de germani.

Naște, de aci, o întrebare: Se va întâmpla antantei, peste câțiva ani, de aci în colo, ceea ce s'a întâmplat lui Napoleon la câțiva ani după 1809?

Eu cred că: da.

CAPITOLUL VIII.
RĂZBOIUL DIN 1812.

Situația politică.

Până la 1810 Austria și Rusia erau cele două puteri mari din Europa, care puteau să se mai opună voinei și autorității lui Napoleon; iar Anglia, care nu vedeă cu ochi buni ridicarea Franței, întreținea ura între acestea și ajută, cu bani, coalitiunile contra lui Napoleon.

După 1810 Austria devine prietena Franței, prin căsătoria lui Napoleon cu Maria Luiza; Anglia era ruınată prin cheltuelile ce făcuse și blocusul era organizat de Napoleon încă dela 1806; iar Rusia, deși prin faptul recunoașterii păcii din 1809 convenise la ducatul Varșoviei în paguba Rusiei, totuși, împăratul Alexandru nu voia un război contra Franței, mai ales că în acest timp se găsea în război cu Turcia.

Cu toate acestea pacea ce se născuse între Rusia și Franța dela 1809 (1), intrigile ce continuau din partea Angliei, și, mai ales, ambițiunea lui Napoleon de a domina și în Rusia, trebuia să dea naștere războiului din 1812.

Către finele anului 1810 Napoleon anexează Franței întreaga Olandă și teritoriile orașelor Brema,

1) Napoleon ură Rusia și pentru că nu-l ajutase cu trupe în 1809.

Hamburg, Lubeck, cum și marele ducat Oldenburg al cărui suveran eră unchiul împăratului Alexandru.

Napoleon mai jignî pe împăratul Alexandru, pe deoparte, prin faptul că negociase căsătoria, mai în tîi, cu marea ducasă Ana sora lui Alexandru; iar, pe de altă parte, pentru anexiunile la Franța a teritoriilor menționate mai sus.

Aceste cauze, adânci, ar fi adus războiul între Rusia și Franța înainte de 1812 dacă Napoleon n'ar fi fost împedat de războiul din Spania, care nu mai lua sfârșit; iar Alexandru, angajat într'un alt război cu Turcia, pentru anexarea principatelor române, conform înțelegerii dela Erfurth.

Totuși, această stare de lucruri face ca de ambele părți să se înceapă serioase pregătiri cari durează continuu până la izbucnirea războiului.

Astfel, Alexandru ia dispoziții a se întări toate orașele și punctele importante de pe Dvina și Nipru, ca Riga, Dunaburg, Witebsk, Smolensk și Bobruisk și a adună, cu încetul trupele ce se găseau în Lituania și pe frontiera Poloniei, retrăgând, în urmă, și pe acele ce le aveă angajate în peninsula balcanică.

Napoleon, întărește trupele de ocupație din Germania, cari se găseau sub comanda mareșalului Davout, și avertizează pe toți prinții confederațiunei germane a-și pune trupele pe picior de război. Cetățile de pe frontiera Poloniei, Thorn, Moldin, Dantzig, fură toate întărite și prevăzute cu toate felurile de armament, munițiuni și provizii, prescriind atât prințului Poniatovski, guvernatorul ducatului Varșoviei, cât și regelui Saxeii să se prepare și să fie gata a se pune în marș spre Vistula la primul semnal.

În zadar, atât Austria, care eră, acum, legată cu Franța, cât și Prusia, care devenise aliata ei, încercară a evita acest război, oferindu-și bunele lor oficii în zadar generalul Lauriston, ambasadorul lui Napoleon pe lângă curtea din Petersburg, anunțase pe Napoleon că împăratul Alexandru nu dorește războiul dar că este hotărât a-l face înversunat dacă-l va provoca, Napoleon nu ia în considerație. În cele din urmă

află că Alexandru are intențiunea a trimite pe contele Neselrode la Paris, ca să aplaneze neînțelegerile, împiedică venirea acestui însărcinat, prin răceala și neatenția ce da prințului Kurakin, ambasadorul Rusiei la Paris, care, în luna Ianuarie 1812, și depeșează la Petersburg că războiul este inevitabil și ca atare opinează să se ia imediate măsuri în vederea aceasta.

Deși tratativele de pace între Rusia și Turcia mergeau încet, din cauză că Alexandru pretindea cedarea Basarabiei și Moldovei până în Siret, totuși armatele ruse cari operaseră în peninsula balcanică puteau fi aduse spre noul teatru de operații. Deosebit, dispoziții din ce în ce mai accentuate sunt luate pentru concentrarea trupelor înapoia Dnistrului superior și Dvina inferioară, lăsând Niemenul supravegheat numai prin posturi înaintate.

În acelaș timp împăratul Alexandru își asigură concursul Angliei și Suediei, cu toate că el dorea să nu înceapă acest război.

Napoleon își asigură concursul Prusiei și Austriei cu cari încheie tratate de alianță, în virtutea cărora aceste puteri trebuiau să procure un anumit număr de oameni în războiul contra Rusiei, în schimbul unor rectificări de frontiere ce urmau să aibă loc după terminarea războiului. Totul fiind gata, în primăvara anului 1812, Napoleon depeșează lui Davout, al cărui corp de observație se ridică la peste 90.000 oameni, să se îndrepte spre Oder, unde trebuia să ajungă pe la 8 Martie și să se oprească până la noi dispoziții, stabilindu-și cuartierul general la Stetin.

Forțele adversarilor și planurile de campanie.

Franța. Dispune, la începutul campaniei, de circa 450.000 oameni, din care mai mult de jumătate erau angajați în războiul din Spania, rămânând lui Napoleon, pentru campania din Rusia, circa 200.000 oameni, la care trebuie să se adauge trupele confederale germane, poloneze, italiene, plus trupele pe care tre-

buiă să le dea Prusia și Austria, în total circa 500.000 oameni

Aceste efective, destul de mari, pentru acele timpuri, au fost împărțite în corpuri de armate astfel:

Garda imperială, 2 corpuri de armată (Lefebvre, Mortier). Corp. I armată, Davout. Corp. II armată, Oudinot. Corp. III, armată, Ney, Corp. IV armată, Prinț. Eugen. Corp. V armată, (polonez), Poniatowski. Corp. VI armată, (bavarez), Gouvion S-nt Cyr. Corp. VII armată, (saxon), Reynier. Corp. VIII armată, (Westfalia), Vandamme. Corp. IX armată, Victor. Corp. X armată, Macdonald.

Rezerva de cavalerie Murat, rege al Neapolei, cu următoarele patru corpuri:

Corp. I, Nansouty; corp. II, Montbrun; Corp. III. Grouchy; Corp. IV, Latour-Maubourg;

Corpul auxiliar austriac sub comanda lui Schwarzenberg.

Rusia. Dispune, la început, de 200.000 oameni, rău echipați și instruiți, deși pe statele de hrană avea peste 600.000. Cu trupele ce avea răspândite prin cetăți, în Finlanda, în Moldova, etc., putea strânge până la 400.000 oameni.

Aceste armate erau împărțite în trei armate astfel:

Armata I, Barclay de Tölli, Rosiena, Vilna, Lida, Gradna, având următoarele corpuri de armată: Corp. I, corp. II, corp. III, corp. IV; Corp. V; corp. VI de cavalerie, corp. II de cavalerie, corp. III de cavalerie.

Armata II, Bagration, în regiunea orașului Volkovysck, se compunea din: Corp. VII, corp. VIII, corp. IX, corp. IV cavalerie, corp. V cavalerie corp. VI cavalerie.

Armata de rezervă se compunea din: Diviziile 9 și 15, 18 și 20, concentrate între Lutzk și Kowel.

Deosebit mai erau un corp de observație, în garnizoana din Riga și trupele din Finlanda, al căror efectiv se urcă la 40.000 oameni.

Toate corpurile de armată aveau 2 divizii, afară de C. I, care avea 4 divizii. Efectivele corpurilor de ar-

mată variaua între 8—15,000 oameni, iar al corpurilor de cavalerie între 3—6000.

Corpul I armată avea 39.000. oameni.

Armata rusă se găsea împărțită în trei armate, având, fiecare, un statmajor general, dar fără legătură între ele, din cauză că nu există un comandant de căpetenie și împăratul ezită să ia conducerea operațiunilor. Nu există un stat-major general, nici un generalisim. Curtea se găsește la Vilna de o lună, înconjurați de nobili, funcționari civili și ofițeri superiori din care cei mai mulți prusieni (1), veniți aci dela 1806, dar nu luase încă o hotărâre definitivă.

Nu a existat niciun plan de campanie bine hotărât așa că operațiunile s'au desfășurat dela sine. Mai toți generalii din jurul lui Alexandru dădă și câte o idee, însă nu execută o activitate care să se oprească asupra unui plan, — astfel, generalul Phul făcuse planul ca armata I să se retragă într'un câmp întărit pe Dvina ; iar Bagration, cu armata II, să înainteze asupra flancurilor și spatelor inamicului în timpul când acesta ar fi înaintat în urmărirea armatei I-a ; Tormasoff rămânea în Volinia, pentru a apăra această provincie contra austriacilor, dar acest plan nici nu s'a executat nici n'a avut influență asupra desfășurărilor.

La începutul lunii Mai francezii aveau 13 corpuri de armată rezervate dealungul Vistulei pe un arc de cerc care se întindea dela Danzig la Varșovia și anume :

Corpul I, depe Vistula spre Elbing ; corpul II la Marienweder ; corpul III la Thorn ; corpurile IV și VI la Plock ; corpul V la Varșovia ; corpul VII între Varșovia și Lublin ; corpul VIII între Varșovia și Palava ; corpul X la Königsberg ; garda (2 corpuri) imperială ; corpul IX, deocamdată, în Germania ; corpul auxiliar austriac, (sub Schwarzenberg) ; la Lublin ; corpurile de cavalerie : I-ul cu corpul I, al II

1) Generalul Paul, profesor de arta militară, generalul Pauluci, general Gneisenau, Armfeld, Wolzogen, Clausewitz, etc.

lea cu corpul II, al III-lea cu prințul Eugen, al IV-lea cu Jerome.

Totalul general al armatei franceze: 503.000, din care 80.000 cavalerie, 30.000 artilerie, servind 1200 tunuri.

Napoleon pleacă de la Paris în ziua de 9 Mai și și sosește la Thorn la 3 Iunie după ce a stat 12 zile la Drezda.

La Thorn, după ce află situația armatelor adverse, stabilește următorul plan de campanie: A ține aripa stângă rusească pe loc, iar cu aripa sa stângă să înainteze spre Vilna, să strângă centrul armatei ruse, să execute astfel o străpungere strategică, al cărei rezultat, imediat, în caz de succes, va fi împărțirea forțelor sale în două, putând a le bate, în urmă, pe fiecare în parte.

Correspondențele și scrierile oficiale arată însă că proiectul lui Napoleon nu era pentru o ruptură, ci pentru o învăluire strategică asupra aripei drepte rusești, în timp ce aripa stângă trebuia, în adevăr, să fie ținută în loc de către trupele desfășurate pe Vistula de mijloc și puse sub comanda fratelui său Jerome regele Westfaliei.

Napoleon, imediat după sosirea la Thorn, își grupează forțele sale astfel:

Macdonald cu Corp. IX armată, formează extrema dreaptă, cu însărcinarea de a trece Niemen pe la Tilsit și a împrăști bandele de cazaci din această parte, asigurând stăpânirea fluviului.

Napoleon, cu corpurile I, II, III, garda și corpurile I și II de cavalerie, formând stânga, va trece Niemenul pe la Kovno și se îndreptă spre Vilna „primul obiectiv”.

Prințul Eugen, cu corpurile IV, VI și corpul III cavalerie, formând centrul eșelonat în spatele dreptei lui Napoleon, trebuia să se îndrepte din Plock, prin Rastenburg, Suwalki, Seiny și a trece Niemenul pe la Prenn, ceva mai în sus de Kovno.

Regele Jerome, al Westfaliei, (1) cu corpurile V, VII, VIII și IV de cavalerie, trebuia să rămână între Praga, Sierok, Ostrolenka și Pultusk, pentru a face pe ruși să creadă că intră în Volinia, iar, dacă rușii ar lua ofensiva, atunci să rămână în defensivă înaintea Varșoviei. În caz când această ofensivă nu va avea loc trebuia să înainteze eșelonându-se în urma dreptei lui Eugen și a trece Niemen, pela Grodno.

Operațiunile dela Vistula la Vilna.

Deși Napoleon vroia, cu orice preț, războiul, totuși nevroid ca răspunderea să cadă asupra lui, căută un motiv ca să poată arunca răspunderea asupra lui Alexandru. Acest motiv îl găsi în faptul că guvernul rus pretinsese că nu va începe tratative pentru regularizarea afacerilor pe cale pașnică decât după ce trupele franceze vor evacua Prusia orientală.

Napoleon, considerând aceasta ca ofensă, ordonă ambasadorului său, pe lângă curtea Rusiei, să și ceară pașapoartele. În acest timp ia dispoziții ca corpurile de pe Vistula de jos să înainteze spre Niemen, în direcțiunea Kovno, către care urmă să se îndrepte și prințul Eugen eșelonaț în urma dreptei sale.

Aceste dispozițiuni produc, pe ziua de 23 Iunie, următoarea situațiune generală:

Stânga. (Macdonald). Corpul X la Tilsit, având în față numai garnizoana rusă dela Riga însărcinată să apere cursul Dvinei dela Iacobstadt la Riga.

Centru. (Napoleon). Corpurile I, II, III, și IV între Piwiezka, Marianpol, Kaivaria; iar corpurile I și II de cavalerie la Kovno și III cavalerie la Timocheu; garda la Wilkowiski.

Acest centru, francez, aveă în față lui dreapta rusă, constituită din armata I sub Barclay de Tolly.

Dreapta. (Jerome). Corpurile V, VII și VIII între

1) Fratele lui Napoleon.

Zezutei-Novgorod și Novo-Minsk; iar C. IV cavalerie la Augustovo.

Această dreaptă franceză avea în fața ei centrul rus constituit din armata II sub Bagration.

Extrema dreaptă. (Schwarzenberg). Corpul austriac în apropierea de Siedlice.

În fața acestei extreme franceze se găsea stânga rusă constituită din armata III, zisă de rezervă, sub generalul Tormassoff, la sud de mlaștinile Volhmiei, între Lutzsk și Kovel.

În dimineața zilei de 23, Napoleon recunoaște malul stâng al fluviului Niemen, alege porțiunea din fața de Kovno pentru trecere, ia dispozițiuni să se arunce trei poduri și dă ordine pentru înaintarea trupelor în vederea trecerei.

Către orele 10 seara, podurile fiind terminate, începe trecerea și se continuă până la orele 2, despre ziua, când întreg corpul I de armată se găsește pe malul drept față de Kovno. Corpul II rus, aflat aci, se retrage fără rezistență luând drumul prin Sirvintți către Dunanburg.

În seara de 24 Napoleon își instalează cartierul general la Kovno.

În seara de 25 corpurile I, II și III, cu garda și rezerva de cavalerie, (corpurile I și II), se găsesc pe malul drept al fluviului, ocupând localitățile din jurul orașului Kovno.

Către extrema stângă, Macdonald, cu corpul X trece Niemenul pe la Tilsit și se îndreptează spre Rossiena. Rușii primesc vestea despre trecerea francezilor peste Niemen, la 24, în mijlocul bașului dat de generalul Benningsen în onoarea împăratului.

Împăratul Alexandru pleacă din Vilna spre Drissa, cu toată curtea, și încredințează lui Barclay de Tolly, sarcina de a lua dispoziții pentru retragerea întregii armate pe Dvina.

Barclay dă ordine armatei sale a se retrage pe Dvina, spre Drissa, iar lui Bagration, în numele împăratului, îi ordonă a se retrage cu armata II spre Ni-

pru prin Slonim, pentru a se putea întruni la nevoie cu armata I, mișcare care începe în ziua de 26 Iunie.

Armatele franceze execută noile sale mișcări astfel:

Stânga. (Macdonald) dela Tilsit spre Rossiena, iar la 28 Iunie ajunge la Taurogen.

Centru. (Napoleon) pornește în trei coloane și anume: Coloana din stânga prin Keidani spre Vilkomir, unde ajunge în ziua de 28 Iunie și are o luptă cu Witgenstein; coloana din centru și din dreapta spre Vilna însă pe drumuri diferite.

Dreapta. (Jerome) spre Grodno.

Extrema dreaptă, Corpul austriac, (Schwarzenberg), în ziua de 28, ajunge la Siedlce.

În eșelonul al doilea trebuie să urmeze prințul Eugen, care se găsește cu corpul IV, VII, și corpul III cavalerie la Piona, gata să treacă Niemen.

Prin ocuparea Vilnei, de către trupele franceze, și prin direcțiunea luată de armatele ruse în retragerea lor, ele se găsesc de fapt despărțite una de alta.

Napoleon se hotărăște să bată separat cele două armate rusești.

În acest scop formează două coloane îndreptându-le, respectiv, în cele două direcțiuni.

Coloana din stânga, (Murat), cu 2 corpuri de cavalerie și 2 divizii de infanterie pleacă din Vilna în ziua de 29 Iunie, cu însărcinarea de a urmări și supraveghea continuu armata I rusă, în retragerea sa, pentru care trebuie să aibă și ajutorul lui Ney, (corpul III), care se găsește la stânga urmând aceeași direcțiune. Armata I rusă se retrage continuu, până în ziua de 10 Iulie, când ajunge în câmpul întărit dela Drissa unde se oprește, afară de corpul I, (Witgenstein), care, dela Braslav, fusese trimis spre Dunanburg.

La această dată Murat ajunge la Viduzi. La stânga sa, corpul III, (Ney), ajunge la Rimsanuț iar mai la stânga, corpul II, (Oudinot), care urmărește pe Witgenstein în retragerea spre Dunanburg, se găsește la Soloki. Ambele aceste corpuri sunt puse sub ordinele

lui Murat, astfel că el dispune, acum, de 110.000 oameni, cu cari rămâne, deocamdată, să observe mișcările armatei I ruse și să mascheze operațiunile restului armatei franceze.

Coloana din dreapta, (Davout), compusă din 2 divizii infanterie, un corp de cavalerie, (III) plus o divizie și două brigăzi izolate de cavalerie, (40.000) pleacă, din Vilna, în ziua de 30 Iunie, luând drumul prin Mihaliki, Ochmiana spre Minsk cu însărcinarea ca, împreună cu regele Jerome, să izoleze armata lui Bagration și s'o împedice de a se întruni cu aceea a lui Barclay.

Davout continuă marșul prin Volojin spre Minsk, având în drumul său oarecare lupte cu diferite coloane ruse și cu mici detașamente de cazaci; totuși, în ziua de 8 Iulie, el ajunge la Minsk, unde este informat că Bagration, s'ar fi îndreptat, prin Bobruisk, spre Nipru. Davout nu poate continua marșul pentru a tăia retragerea lui Bagration și a-l separa de armata I rusă, pedeparte neavând forțe suficiente, iar pedeparte alta, armata regelui Jerome, care trebuia să coopereze aci, nu apăruse încă și nici nu avea decât știri vagi despre ea. Davout se oprește pentru a-și aduna coloana și a restabili ordinea în următoarele două zile, 9 și 10 Iulie, până să-și sosească ajutoarele.

În acelaș timp Davout raportează, lui Napoleon, situațiunea în care se găsește.

În acest timp, prințul Eugen, care trebuia să treacă Niemenul și să urmeze armatele franceze cu al doilea eșelon, a întârziat trecerea din cauza furtunilor și din cauza debandadei ce s'a produs în trupurile sale, așa că abia la 31 Iunie poate relua marșul spre Novo-Troki, unde ajunge în ziua de 5 Iulie cu corpul IV, în timp ce VI ajunge la Jijmori. (Corpul de cavalerie Grouchy fusese detașat coloanei lui Davout).

De aici corpul VI este chemat la Vilna, iar prințul Eugen, cu al IV-lea, primește ordin a susține pe Da-

vout, în înaintarea sa spre Minsk, și ajunge, în ziua de 10 Iulie, în apropiere de Ochmiana.

Jerome, cu corpurile V, VII și VIII de armată și al IV-lea de cavalerie, la 28 Iunie, se găsiă în marș spre Grodno, unde abia ajunge în ziua de 30 Iunie cu cavaleria lui Monbrun și cu celelalte trupe în urmă, la două zile de marș, ajuns la Grodno, atacă și respinge trupele de cazaci ale hatmanului Platov și ia dispoziții pentru trecerea Niemenului care se execută succesiv de corpurile V și VIII de armată în zilele de 1, 2 și 3 Iulie. La această dată corpul VII se găsește ceva mai la dreapta ajuns la Bielostok.

În zilele de 1, 2 și 3 Iulie trece Niemen, însă cu trupele în mare dezordine și debandadă, ceea ce explică că nu a sosit la timp ca să coopereze cu Davout.

Regele Jerome, terminând trecerea Niemenului și aducând oarecare ordine în coloanele sale, pleacă din Grodno în ziua de 4 Iulie, și se îndreapă spre Novogradek unde ajunge în ziua de 10 Iulie și ia contactul cu corpul de cazaci al lui Platov care acoperia retragerea lui Bagration ce se găsiă în acea zi la Nesviej.

La dreapta lui Jerome, corpul VII, Reynier, ajunge la Slonim, iar Schwartzenberg se găsește la Prujani.

Bagration, după ce stă trei zile în Nesvaj, pleacă în ziua de 11 Iulie spre Sluk, de unde, a doua zi, ia drumul către Bobruisk, trece Berezina și în ziua de 21 ajunge la Staroi-Bichov pe Nipru.

În urma sa, Jerome, cu corpurile V și VIII și cavaleria lui Latour-Maubourg, sosește în ziua de 13 Iulie la Nesvji.

Davout, primind sub comanda sa și armata regelui Jerome, pe care Napoleon se supăraseră, fiindcă nu operase cu energie, a dat ordin lui Jerome a se îndreptă către Bobruisk.

La această dată Bagration se afla încă la Sluk, astfel că nu putea să ajungă la Bobruisk decât la 17 Iulie, pe când Davout dela Igumen putea să ajungă la 16, iar Jerome la 18. În aceste condițiuni,

Bagration, fiind prins în flancul stâng de Davout, care ar fi venit pe stânga Berezinei, și atacat în spate de Jerome, ar fi fost de sigur zdrobit și prin aceasta proiectul lui Napoleon îndeplinit cu prisosință.

Din nefericire, însă, regele Jerome, mâhnit că fusese pus sub ordine, predă comanda și părăsește imediat armata. Davout se silește a îndulci și îndrepta lucrurile; la 16, însă, când ofițerul însărcinat cu transmiterea scrisorilor ajunge la Nesvij, regele plecase din ajun. Bagration continuă retragerea și ajunge la Bobruisk în ziua de 18 Iulie.

Davout, pierzând ocaziunea dela Bobruisk, trimite corpul VIII și corpul III de cavalerie spre Nipru, pentru a se întruni cu grosul lui Napoleon; iar corpul V să se îndrepte prin Igumen spre Mohilev. Corpul IV cavalerie, este trimis spre Bobruisk.

În ziua de 20 Davout ajunge la Mohilev, cu 30,000 oameni și în seara acestei zile are loc un mic angajament cu antegarda lui Bagration care ajunsese în aceiași zi la Staroi-Bichov.

Davout, se întărește înaintea orașului Mohilev, dispunându-se cu fața la sud, înapoia unui pârâu, cu flancul său stâng rezemat pe Nipru.

Bagration îl atacă, cu un corp de armată, în ziua de 3 Iulie. Lupta durează dela 8 dimineața până la 6 seara, când, în cele din urmă, rușii, respinși definitiv, se retrag urmăriți fiind numai pe o mică distanță. În urma acestei lupte, Bagration se retrage din nou la Staroi-Bichov, unde trece pe malul stâng al Niprului și se îndreaptă către Smolensk.

În acest timp corpul III, (Grouchy), și corpul de cavalerie, se întrunesc cu grosul armatei lui Napoleon, corpul VIII ajunge la Krupki, corpul V la Berezino, pe drumul spre Mohilev, iar Latour-Maubourg se găsește în jurul orașului Bobruisk.

La extrema dreaptă a francezilor, corpul VII, (Reynier), care fusese însărcinat să înlocuiască pe Schwartzenberg, și să acopere Polonia, contra armatei lui Tormassoff, găsește pe linia râului Pina, întinzându-se dela Pinsk până la Brest-Litowski, iar Sch-

wartzenberg cu corpul austriac, pleacă dela Prujan spre Nesvij pentru a se apropia de grosul mare al armatei.

Tormassoff, în acest timp, reușește să ia prizonieră o brigadă din corpul saxon și forțează pe Reynier să se retragă spre Slonim.

OPERAȚIUNILE DELA VILNA LA VITEBSK.

Napoleon, văzând că nu a reușit să bată separat cele două armate ruse, pentru a îndrepta această stare de lucruri, proiectează să realizeze cu centru și cu aripa sa stângă ceea ce nu putuse realiza cu dreapta.

El hotărăște să atace cu centrul spre Vitebsk, în timp ce Murat să se țină în fața Drissei. Cu modul acesta Napoleon speră să scoată pe Barclay din câmpul său întărit dela Drissa și apoi să se arunce asupra lui cu toate forțele disponibile, forțându-l să primească bătălia înainte de a putea sosi Bagraion.

Mișcările, în vederea acestei manevre, încep dela 17 Iulie, iar la 22 Iulie situațiunea corpurilor franceze este următoarea :

Centrul și stânga armatei, (cu excepție de corpul X), prezentând un total de 200,000 oameni întrunite între Drissa, Polokz și Glubokoe, la imediata dispoziție a lui Napoleon; Eugen, corpul IV, la Karmen; Murat cu cavaleria la Uza; corpul I la stânga de Glubokoe; Ney și Oudinot ajung în fața de Drissa; garda imperială la Glubokoe.

În acest timp, însă, în armata I, care se retrăsese la Drissa, în conformitate cu planul de campanie, se născuse ideea că închiderea în Drissa este periculoasă și se produsese oarecare discuțiuni între comandanți pe această chestiune, așa că aproape instinctiv, împăratul Alexandru a plecat la Moscova, iar armata I a părăsit Drissa și s'a îndreptat către Vitebsk.

Witgenstein, cu corpul I, rămâne în urmă cu însărcinarea de a acoperi drumul către Petersburg; iar celelalte cinci corpuri, ale armatei I, (100,000 oameni), pleacă din Drissa în ziua de 19 Iulie și se în-

dreaptă spre Vitebsk dealungul malului drept al fluviului Dvina, având pe malul stâng al Dvinei, cavaleria. În ziua de 24 toată armata I ajunge la Vitebsk, pe malul stâng al Dvinei și ia poziție înapoia râului Lutchissa, corpul IV acoperă poziția la Ostrovno unde trebuia să urmeze francezii.

Napoleon, aflând mișcarea rușilor, înțelege că ei se retrag spre Vitebsk și hotărăște a trece Dvina și a se arunca asupra flancului lui Bagration, înainte ca acesta să atingă Vitebsk.

Mișcările încep în ziua de 23 și se continuă în zilele de 23 și 24, astfel că în seara zilei de 24 francezii se găsesc în următoarea situație:

Murat, două divizii de cavalerie, corpul IV și garda, ajung la Bezenkovitz și împrejurimi. Corpul VI, (S-nt Cyr), atinge Uchatcha; Ney, cu corpul III se găsește în urma lui Murat la mică distanță, iar Oudinot se oprește la Dvina.

Napoleon sosește la Bezenkovitz, în după amiaza zilei trece Dvina, și, după o recunoaștere a caveriei, constată că Barclay trecuse, cu mult înainte, astfel că lovitura proiectată nu mai poate avea loc.

Napoleon hotărăște, îndată; să forțeze pe Barclay a primi bătălia la Vitebsk.

În acest scop pornește îndărăt corpul IV precedat de Murat spre Ostrovno.

Murat se lovește la Ostrovno de corpul IV rus, (Osterman-Tolstoi), detașat aci de Barclay chiar din ziua ajungerii sale la Vitebsk.

Grație ajutorului sosit lui Murat dela infanteria corpului de armată reușește a respinge pe ruși, și astfel Napoleon vede siguranța de a face pe Barclay să primească bătălia la Vitebsk.

Cum, însă, celelalte corpuri de armată erau în urmă, bătălia nu putea să aibă loc decât peste 2—3 zile.

Napoleon ia toate măsurile necesare pentru concentrarea corpurilor sale până în ziua de 27. În timpul înaintării acestor corpuri de armate se întâmplă câte va lupte cu trupele înaintate ale lui Barclay, care, lua-

se toate dispozițiunile ca să primească bătălia pe poziția dinapoia pârâului Lutchissa cu dreapta sprijinită pe Dvina.

Pentru dimineața zilei de 28 Napoleon hotărăște atacul.

Bătălia, însă, nu a avut loc, pentru tericirea rușilor, grație următorului fapt:

În cursul zilei de 27 Barclay primește un raport dela Bagration prin care-i arată că în urma celor ce avuseseră loc la Mohilev, el se îndreptase către Smolensk unde urmau să se întrunească ambele armate.

Napoleon constată a doua zi, cu disperare, că a pierdut ultima ocaziune de a bate pe Barclay și a împiedeca întrunirea lui cu Bagration.

Cum dela Vilna nu mai luase nicio haltă pentru odihna trupelor sale, aceși situațiunea devenea gravă, totuși a fost nevoit să se oprească aci, 10 zile, pentru odihnă, complectarea hranei și restabilirea ordinii.

Pentru a putea urmări, mai ușor, firul operației următoare, dau aci situațiunea generală a adversarilor pe teatrul de operațiune la 1 August.

Francezii.

Stânga. Corpul X, (Macdonald), în fața orașului Riga.

Centrul. (Napoleon). C. IV, III, VI, și II între Suraj (pe Dvina), Rudnia, Benzenkertz, Polotzk.

Corpul I și III Cavalerie între Vitebsk și Babenovici.

Cavaleria lui Monbrun și Nansouty între Dvina și Nipru.

Rușii.

Witgenstein cu C. I spre Dvina pe drumul Petersburg.

Barclay, cu armata I, în marș spre Smolensk.

Bagration, cu armata II, la Smolensk.

Tormassoff, în Volinia, pe râul Dvina.

Dreapta. (Davout) Corpurile I, V și VIII între Orza și Mohilev.

Corpul IV-cavalerie spre Mohilev.

Extrema dreaptă. Corpul VII, (Reynier), întrunit cu Schwartzemberg la Słonim.

În cele 14 zile cât centrul lui Napoleon a stat în odihnă și refacere, au avut loc serioase ciocniri între trupele dela stânga și dela extrema dreaptă franceză cu trupele rusești, opuse lor, adică cu trupele lui Witgenstein și Tormassoff, însă, fără nicio influență serioasă asupra situațiunii strategice.

OPERAȚIUNILE DELA VITEBSK LA BORODINO.

La începutul lui August, aripa dreapta și centrul francez formau o masă de 185,000 oameni așezată în intervalul dintre Dvina și Nipru, sub comanda directă a lui Napoleon.

Armatele I și II ruse, întrinite la Smolensk, dispunând de 120.000 oameni.

Napoleon hotărăște să pună capăt campaniei dând o bătălie decisivă contra acestei mase rusești.

În acest scop el hotărăște să se rabată, cu toate forțele sale aflate în jurul Vitebsk, la dreapta sa; pe malul stâng al Niprului și să se îndrepte, apoi, spre Smolensk, căzând asupra stânzei și spatelui armatei ruse.

La cartierul rus erau două idei: Barclay susținea refragerea continuă, pentru a obosi și slăbi cât mai mult, armata franceză și numai atunci a se arunca asupra ei; Bagration cerea să se ia imediat ofensiva.

În consiliul din ziua de 5 August, a triumfat părerea lui Bagration, adică a se lua ofensiva având ca

prim obiectiv centrul frontului armatei franceze care se credea a fi foarte slab și deci ușor de pătruns.

În consecință, în ziua de 7 August armatele ruse se pun în mișcare spre Rudnia, în trei coloane, din cari două formate din armata I drumul spre Inckovo, iar a treia din armata II spre Nadva prin Katin.

Antegarda coloanei din centru bate și respinge, în ziua de 8, o parte din cavaleria lui Monbrun care se găsea la Inckovo, sub comanda generalului Sebastiani, după care, Barclay, temându-se că Napoleon ar fi având grosul spre Poriecjie, oprește ofensiva și se strânge cu coloana din centru și dreapta spre drumul dela Poriecjie, iar Bagration cu coloana din stânga rămâne la Nadva acoperind direct orașul Smolensk.

Surprins, până la un punct, de această neașteptată mișcare, el se oprește, un moment, căutând să-și dea seamă de intențiunile adversarului și a lua, apoi, dispoziții, în consecință. În ziua de 9 Barclay oprește, după cum am văzut. Deși Napoleon a oprit mișcările sale de îndată ce a fost informat despre lupta dela Inckovo, totuși faptul că, la rândul lui, Barclay a oprit ofensiva, a făcut pe Napoleon să creadă că ciocnirea dela Inckovo nu era decât o simplă afacere de cavalerie care nu știe să se păzească în cantonamente de repaos.

Astfel, în ziua de 10 August toate corpurile franceze cari se găseau cantonate între Vitebsk și Mohilev, se pun în marș pentru a se concentra spre Liadi pe stânga Niprului.

În ziua de 13 August toate corpurile de armată franceze se găseau trecute pe malul stâng al Niprului (185.000 oameni), gata de a cădea asupra flancului stâng și spatele armatelor ruse, tăindu-le comunicația spre Moscova și silindu-le a primi bătălia.

În dimineața zilei de 14, Murat, cu rezerva de cavalerie compusă din patru corpuri de cavalerie, se îndreaptă spre Smolensk, urmat imediat de corpurile III, după care veniau, succesiv, corpul I, garda și

corpul IV, flancate la dreapta de corpul V care pleca din Romanovo.

Marșul se continuă până în după amiaza zilei, când, înainte de Krasnoi, se întâlnește cu trupele lăsate de Barclay pe stânga Niprului, cu însărcinarea de a acoperi Smolensk contra unei încercări a lui Davout pe care-l știu spre Mohilev, și pe care le forțează să se retragă spre Koritnia, iar coloana franceză rămâne seara la Krasnoi.

Barclay, rămâne patru zile în neacțiune pe direcțiunea Poriecze, apoi hotărăște mișcarea înainte, mergând până la Volokavaia; în acest timp Bagration ajunge abia la Katin, unde, fiind informat, în ziua de 15, de cele ce avuseseră loc pe malul stâng al Niprului trimite numai decăt, în marș forțat, corpul VII, (Ratovski), ca să trece pe Smolensk, asupra căruia se întoarce și el.

Barclay, fiind informat de cele ce se petreceau în spatele său, se întoarce și el spre Smolensk.

În ziua de 16 August antegarda armatei franceze, compusă din toată cavaleria și corpul lui Ney ajunge în fața orașului Smolensk.

Orașul Smolensk, călare pe fluviul Nipru, era înconjurat cu un zid care, deși nu constituia o întărire serioasă, totuși putea să reziste oarecare timp focurilor artileriei de câmp.

Dupa câteva asalturi nereușite, Ney se mulțumește a întreține lupta în tot cursul zilei până seara, când cea mai mare parte din trupele franceze ajung în fața orașului pe partea dela sud, în timp ce la nord Bagration și Barclay apăreau pe înălțimile de pe dreapta Niprului.

Napoleon hotărăște să atace a doua zi, și în vederea aceasta își rânduește corpurile sale de armată astfel: Stânga, Ney, cu corpul III, sprijinit pe Nipru; iar la dreapta sa urmău succesiv: Davout (corpul I), Poniatovski (corpul V), Murat, cu cavaleria, care se întindea până în Nipru pe partea de est a orașului; garda și corpul IV, formând rezerva generală, se găseau înapoia centrului. Corpul VIII încă nu sosise.

Dar, tot în această noapte, Barclay înlocuește trupele din Smolensk cu corpul VI, (Doctoroff), iar restul trupelor armatei I îl dispune pe înălțimile depe dreapta fluviului; Bagration, cu armata II se retrage tot pe acest mal și ia poziție mai înapoi pe stânga râului Kolodnaia cu însărcinarea de a păstra drumul ce duce spre Moscova.

Către amiaza zilei de 17 atacul francez începe pe toată întinderea semicercului format de armata franceză. Trupele ruse rezistă cu bravură până seara târziu când francezii ocupă cartierele orașului din afara zidului înconjurător. În seara de 17 Napoleon hotărăște ca a doua zi cetatea Smolensk să fie luată cu orice preț și cu orice sacrificii ar costă.

Dar Barclay dădă ordin să se dea foc orașului, iar Doctoroff să se retragă în cursul nopții, cu toate trupele, pe malul drept al Niprului, și a nu lăsa în mâinile francezilor decât cenușa orașului Smolensk.

A doua zi, 18 August, armata franceză ocupă ruinele tunegânde ale orașului. Pentru a treia oară Napoleon își vede combinațiunile sale zădărnice.

Barclay conservă, însă, partea orașului depe dreapta Niprului, luând poziție pe înălțimile dela N. și E. de oraș, unde stabilise puternice baterii.

Trupele franceze, intrând în Smolensk, angajează, în ziua de 19, schimb de focuri cu aceste trupe rusești, în care timp, reușesc să arunce două poduri.

Către seară primele trupe franceze încep să treacă pe malul opus, respingând trupele ariergardei ruse, cari se retrag după ce pun foc și acestei părți de oraș.

În timpul acestei lupte trăgănitore Barclay părăsește pozițiile ce ocupă, îndreptându-se spre drumul Moscovei.

În cursul zilei restul armatei franceze trece pe malul drept al Niprului, afară de gardă care rămâne, în Smolensk; corpul IV, (Eugen), ocupă partea orașului depe dreapta fluviului.

În dimineața de 20, Barclay trece pe stânga Niprului la Solovievo și la 22 ajunge la Usviat, unde se

oprește, hotărât a primi bătălia, în care scop chiamă și pe Bagration care ajunsese din ziua de 18 la Dorogobug.

Napoleon, dispusese ca Murat, cu două corpuri de cavalerie, și susținut de Davout, cu întreg corpul I să execute urmărirea inamicului. Ney trebuia să i urmeze la o zi de marș; Eugen (corp. IV), și cavaleria lui Grouchy se țin la stânga lor, luând drumul prin Pomogailova, iar Poniatovski, (corp. V), la dreapta prin Jelnia. Corpul VIII e în urmă. Napoleon, cu garda, rămâne la Smolensk.

În seara de 23, antegarda lui Murat întâlnește și atacă ariergarda rusă aruncând-o spre Usviat.

Barclay și Bagration, preveniți de front și informați că apar trupe franceze și despre Jelnia, renunță a mai primi bătălia și, în cursul nopții, se pun din nou în retragere spre Dorogobug pe care-l traversează, și; în ziua de 28 ajung la Viazama, urmăriți continuu de Murat.

Viazama o părăsesc în ziua de 29 August, după ce dau foc orașului.

La 31 August, armatele ruse trec de Gjat.

Armata franceză, care urmărea, pe trei coloane se găsește: Coloana principală la Veliceivo, în apropiere de Gjat; dreapta la Slobodka, stânga la Pokrov.

Napoleon, ajuns la Gjat se oprește în zilele de 1—3 Septembrie pentru a da repaos trupelor și a aduna coloanele.

În acest timp, la cartierul general rus se petrecea un eveniment care trebuia să aibă oarecare înrâurire asupra mersului operațiunilor de aci înainte. Nemulțumirile contra lui Barclay de Tolly creșteau din ce în ce mai mult și ele luaseră proporții mari, nu numai în rândurile armatei, dar încă și în întreaga populație.

Barclay de Tolly este înlocuit în comandamentul armatelor, cu generalul Kutuzof, care, prin modul său de a fi, reușise a-și câștiga simpatiile în cercul nobleței din jurul împăratului. Pe baza propunerilor și insis-

tențelor, acestei nobilimi, împăratul Alexandru; deși cu totul contra voinței și opiniunilor sale, numește pe Kutuzof comandant de căpetenie al tuturor armatelor, dându-i ca șef de stat-major pe generalul Benningsen. Barclay rămâne să comande armata I, iar Bagration pe a doua.

Noul comandant de căpetenie nu admite hotărârea luată de a se da o bătălie spre Gjat și în consecință a doua zi, 30 August, se pune din nou în marș îndreptându-se spre Borodino, poziție aleasă mai dinainte și unde hotărâse a se opri și a primi bătălia atât de mult dorită de întreaga țară.

Bătălia dela Borodino.

Kutuzof, ajuns la Borodino, cu ambele armate ruse, ia dispoziții pentru întărirea poziției sub protecția unei divizii de infanterie (general Konovnițin) care ia poziția la Gridneva.

Kutuzoff dispune, în total, de 102,000 infanterie, 18.000 cavalerie și 640 tunuri.

Corpurile de armată ruse sunt dispuse pe poziții astfel:

Dreapta. (Miloradovici). Corpul II, (Bagavut), și corpul IV, (Tolstoi), dela pădurea Maslovka până la satul Gorki. Corpurile I și III de cavalerie în linia II, iar cazacii lui Platov înapoia dreptei în fața satului Unspenskoe.

Centrul. (Benningsen). Corpul VI, (Doctoroff), ocupă spațiul dintre satul Gorki și reduta bastionată dela nord de Semenovskoe, având în linia a doua corpul III de cavalerie.

Stânga. (Bagration). Corpul VII, (Raievski), între reduta bastionată și satul Semenovskoe, având în linia a doua corpul VIII, (Barasdin), și IV de cavalerie, iar către extrema stângă, înapoia satului Utița, corpul I (Tutchonov) și corpul de 10.000 milițieni aduși din Moscova.

Rezerva generală. Corpul V, două divizii de gar-

dă și o divizie de chiurașieri înapoia centrului la stânga satului Michalova.

Corpurile franceze, în ziua de 6 Septembrie, aveau, în total, un efectiv de 127,000 oameni cu 580 tunuri și ocupau pozițiunile următoare :

Dreapta. Corpul V, (Poniatovski), pe drumul vechi al Moscovei înaintea satului Jelnia

Centrul. Corpul I, (Davout), înaintea satului Sevardino având în urmă garda. Corpul III, (Ney), la stânga corpului I între satele Sevardino și Alexinki, având în urmă corpul VIII (Junot).

Stânga. Pe stânga râului Koluga corpul prințului Eugen. Corpul IV la stânga în fața satului Borodino. Corpul III, (Gruchy), este detașat să formeze dreapta prințului Eugen, iar celelalte trei corpuri de cavalerie sunt dispuse astfel: I-ul, (Nansouty), înapoia dreptei lui Davout; II-lea, (Monbrun), înapoia gardei în linia III-a; IV-lea, (Latour Maubourg), înapoia corpului VIII, formând linia III a lui Ney.

În revărsatul zilei de 6 Septembrie Napoleon face recunoașterea frontului inamic și apoi formează următorul plan de atac: Aripa stângă să pronunțe atacul asupra centrului poziției inamice către satul Borodino, în acest scop de a-i atrage atențiunea lui Kutuzof în această parte; în urmă, grosul trupelor de pe dreapta râului Koluga să se arunce asupra stângerii inamice pronunțând atacul principal, în care timp Poniatovski, cu corpul V, pe drumul vechi al Moscovei să execute o mișcare învăluitoare asupra flancului stâng al poziției.

A doua zi, 7 Septembrie, ora 9 dimineața, o baterie dinaintea dreptei lui Davout deschide focul și acesta fu semnalul începerii acțiunii.

Davout, cu cele trei divizii ale sale, urmat apoi de Ney, se îndreaptă asupra întăririlor de pe înălțimea din fața satului Semenofscoc, pe care, după serioase lupte corp la corp, le ocupă, fiind ajutați, în cele din urmă atacuri și de corpurile 2 și 4 cavalerie.

Poniatovski ocupă Utița, iar corpul I cavalerie, (Nansouty), șarjează ultimile trupe din acest sector,

iar Eugen cu o divizie înaintează asupra satului Borodino și cu celelalte pe dreapta râului Koluga.

Prințul Eugen ocupă Borodino cu o divizie, iar celelalte divizii trec Koluga aproape de confluența cu Semenofka

Kutuzof, care urmărește bătălia depe înălțimile Gorki, observând că stânga sa este mai mult amenințată, dă ordine corpurilor II și IV să se îndrepte spre satul Semenofskoe, unde se vedeă apropiindu-se pericolul.

O nouă luptă se desfășoară la acest sat intervenind aici și corpul IV de cavalerie franceză. Generalul francez Monbrun cade ucis, Davout și Dessaix, Compans și Rapp cad răniți. Diviziile nu mai au comandant și lupta continuă cu o groaznică înverșunare de ambele părți, făcând tot atâtea victime și în partea rușilor între cari și prințul Bagration.

Poniatovski înaintează dincolo de Utitza pentru a termina învăluirea flancului stâng rus, dar este oprit în loc de corpul III rus, a cărei rezistență n'o poate învinge. Corpul VIII, (Junot), este îndreptat dela Servardino, în ajutorul lui Poniatovski.

Prințul Eugen, lasă o parte din trupe la Borodino; iar altă parte atacă reduta bastionată dela nord de satul Semenofskoe, pe urmă, deși o ocupă, în cele din urmă o pierde.

Totuși, la această oră situația eră favorabilă francezilor, mai ales că rușii fiind înspăimântați de progresele lui Poniatovski asupra flancului lor stâng, retrăsese corpul II, (Bagavut), care fusese adus dela dreapta și pus în spațiul dintre Semenofskoe și reduta bastionată și-l trimisese către stânga, astfel că acum acest spațiu rămânea gol. Ney și Murat, cari se mențineau în jurul satului Semenofskoe, ceru lui Napoleon ajutor rezerva generală. Napoleon, care urmărea mersul luptei dela Sevardino, pune în marș două divizii din gardă; dar, deodată o panică se răspândește spre stânga lor provocată de apariția cazacilor, cari puseră pe fugă trăsurile și tot ce se găsea în urma liniei de bătăe. Napoleon este silit

ai oprì aceste divizii trimețând înainte numai artileria de care mai dispunea.

În acest timp Kutuzoff a putut învâri centrul cu corpul IV și cu garda, așa că atacul asupra centrului rusesc nu mai avea aceiași șorți de izbândă cari îi avusese cu o oră mai înainte.

Din această cauză atacurile eroice încercate de corpul III de cavalerie și șarjele memorabile date aci, de francezi, nu aduc nicio izbândă.

Generalul Caulaincourt cade mort la aceste eroice și neîntrecute șarje.

Cavaleria franceză reușește a ocupa o redută bastionată din apropiere de Semenofskoe.

Dela ora 3 nu mai are loc niciun eveniment important, dar pe tot frontul se continuă lupta numai cu artileria care produce deopotrivă de mari pierderi în ambele părți.

La aripa dreaptă Junot, cu corpul VIII, ajunge în fața stânzei rușilor, dar Poniatovski întârzie mult cu executarea mișcării, astfel că nu ajunge decât pe la orele 5 la înălțimea lui Junot, forțând trupele ruse din această parte a se retrage la est de satul Semenofskoe. Către orele 6 bubuiturile de tun încetează, în fine, de ambele părți.

Bravura desfășurată aci de ambele părți nu aduce niciun rezultat decisiv.

Pierderile, în această zi, sunt următoarele:

Rușii pierd 13 generali, 1200 ofițeri și 46.000 trupă. Francezii 12 generali și 28.000 ofițeri și trupă. Adoua zi Kutuzof se retrage spre Mojaisk.

Murat, urmat de Davout, urmărește spre Mojaisk. Poniatovski, (corp. V), urmărește prin Vereia, iar Eugen prin Ruza. Garda și corpul III (Ney) pleacă a doua zi pe drumul urmat de Murat.

În ziua de 3, Murat, Davout și garda sunt ajunși la Mojaisk; Ney vine din urmă. Napoleon ordonă tuturor trupelor rămase în urmă la Smolensk, Minsk, Vilna, Kovno, etc., să se îndrepte spre Moscova. Corpul IX, (mareșalul Victor), care trece Niemenul la 4 Septembrie este chemat la Smolensk.

Armata rusă ajunge la 13 Septembrie lângă Moscova și ocupă poziție între satele Fili și Vorobievo unde s'a gândit un moment a rezistă.

Dar, în ziua de 14 Septembrie, Kutuzoff se retrage pe drumul spre Kolomna, cu intențiunea de a înainta până la Kolomna, a trece apoi pe malul drept al râului Oka, de unde să opereze pe flancul armatelor franceze. Ajuns însă la Bronniți lasă o ariergardă la Miațkovo, pe stânga râului Moscova și ia drumul spre Podolok unde ajunge în ziua de 18, iar la 19 ocupă poziție la Krasnoe pe vechiul drum Moscova-Kaluga.

Chiar în ziua de 14, avangardele franceze ajung în fața Moscovei, în seara de 14 Murat intră în Moscova. A doua zi Napoleon intră în Moscova și se instalează la Kremlin.

Dar, în noaptea de 15, centrul Moscovei fu cuprins de flăcări, care, în zilele de 16, 17 și 18 se întinsese astfel că s'a distrus mai mult ca trei părți din Moscova. Focul fusese pus la cale de Rostopchin guvernatorul Moscovei.

Napoleon, disperat, dându-și seama de pericolul în care se găsea, se adresează împăratului pentru a se pune capăt războiului.

Pe dealăt parte Napoleon trimite pe Murat și Poniatovski să descopere adevărata situațiune a armatei ruse. Acești doi iau contact cu rușii, în ziua de 26 Septembrie, pe drumul spre Podolok.

După două zile însă, Kutuzoff se retrage spre Kaluga, până la Tarutino, înapoia râului Nara, unde voește să reziste în caz când ar fi atacat. Murat și Bessières se opresc la Vinkovo. Aici Kutuzoff primește pe generalul Lauriston, trimis de Napoleon, cu o scrisoare pentru Alexandru, împăratul Rusiei. Un adjutant al împăratului este trimis la Petersburg cu scrisoarea lui Napoleon. Kutuzoff se declară în imposibilitate de a rimi un armistițiu neavând nici o împuternicire.

La 18 Octombrie, Kutuzoff, întărit continuu de ajutoarele ce-i veniau delă sud, ia ofensiva și bate coplect pe Murat care se retrage urmărit de aproape de

o antegardă rusă. Grosul armatei ruse rămâne tot la Tarutino.

În acest timp, situațiunea pe celelalte puncte ale teatrului de operațiune este următoarea:

Mareșalul Saint Cyr, care a înlocuit pe Davout rănit, cu corpul lui Davout și cu corpul VI, se găsește pe stânga râului Drissa, având pe Wîngenstein în față.

Schwartzemberg se întrunise cu corpul VII, Revnier, și ajunsese pe Tormasoff până la Luck. Ambii adversari sunt în poziție de așteptare.

Armata rusă din principatele române devenise disponibilă prin pacea încheiată cu turcii. Amiralul Citșakoff cu această armată, al cărei efectiv se urcă la peste 30.000 de oameni, ajunge la 20 Septembrie la Luck și se întrunește cu Tormasoff, ridicând, astfel, efectivul acestei armate la peste 60.000 oameni.

Schwartzemberg, care nu dispunea decât de 34 mii de oameni, se retrage spre Bug și la 4 Octombrie îl găsim în poziție la Brest-Litovski.

Mareșalul Victor, cu corpul IX, ajunge la Smolensk cu 37.000 oameni.

Retragerea.

Napoleon, întrevăzând că împăratul Alexandru nu va accepta propunerile făcute prin Lauriston, hotărăște a se retrage, dând însă aparența unei dispozițiuni pentru luarea cartierelor de iarnă.

Direcțiunea retragerii o alege, la început, prin Voskresensk, Volokolamsk, Bieloj, Vielij, unde urmă să se întrunească atât cu Victor cât și Saint Cyr, (corpul II și VI), chemați dela Smolensk și dela Polotzk. Napoleon socotește că va petrece iarna aci în așteptarea încheerii păcii, sau a reluării operațiunilor odată cu sosirea primăverii, având Vitebsk și Vilna ca centre de aprovizionare.

Mai în urmă schimbă, însă, acest proiect și hotărăște retragerea pe la sud de drumul pe care venise până la Smolensk și de acolo în Polonia, unde putea

să petreacă iarna în liniște, avându-și asigurate mijloacele de subsistență și comunicație cu Franța.

Corpurile franceze se pun în mișcare în ziua de 19 Octombrie, pe drumul ce duce la Kaluga prin Vaututinka, Krasnaia-Pachra, Voronovo, Vincovo, Tarutino, unde se găsește Kutuzoff.

Coloana eră formată din corpurile IV, I, III și garda, apoi convoiurile.

O divizie din corpul IV formă o flancgardă pe dreapta; iar corpul lui Mortier, cu o parte din gardă, rămăsese în urmă pentru protejarea convoiurilor de răniți, munițiuni și subsistențe și a se pune apoi în marș după ce va fi aruncat în aer Kremlinul. Corpul VIII primește ordin a pleca din Mojaisk spre Smolensk. Napoleon părăsește Moscova la 20 Octombrie.

Direcțiunea urmată de francezi, ducând, fatal, la o întâlnire cu trupele lui Kutuzoff, ceea ce Napoleon nu doriă, el ajuns la Gorki în ziua de 21 schimbă direcția marșului la dreapta pentru a se scurge pe dinaintea lui Kutuzoff. Mareșalul Ney este împins înainte până la Voronovo unde, schimbând pe Murat, trebuie să rămână până la 23 Octombrie ca detașament de flanc ca să țină în loc pe Kutuzoff și să dezorienteze asupra direcțiunei luată de armata franceză. Ney trebuie, apoi, să se retragă și, printr'un marș forțat, să coute a ajunge coloana, pe care s'o urmeze ca ariergardă.

Napoleon, cu restul coloanei, și flancat la dreapta de corpul V, (Poniatovski), schimbă direcția marșului spre Fominskoe, iar de acolo către Borovsk, unde ajunge capul coloanei în ziua de 23 care trimite o divizie înainte la Malo-Iaroslaveț.

Kutuzoff, informat despre aceste mișcări, se îndreaptă în marș forțat spre Malo-Iaroslaveț, precedat de corpul VI (Doctoroff).

Doctoroff ajunge la Malo-Iaroslaveț în ziua de 25 și alungă primele trupe franceze din oraș. Sosind însă ajutoare, francezii reiau ofensiva și astfel în ziua

de 25 orașul este luat și reluat de 7 ori de către adversari rămânând în cele din urmă în mâna francezilor.

A doua zi Napoleon, deși are toate corpurile întrunite lângă Malo-Iaroslaveț, nu continuă bătălia.

Nici Kutuzoff nu reia atacul, așa că în ziua de 25 adversarii stau în inacțiune.

În timpul nopții de 25/26 Kutuzoff părăsește câmpul de bătălie și se retrage spre Kaluga. Napoleon face acelaș lucru, retrăgându-se spre Borovsk, pe drumul care venise, iar la 27 ajunge la Vereia unde se întâlnește cu Mortier care venia cu parte din corpul gardei din Moscova.

În ziua de 31 Octombrie toate corpurile franceze se găsesc eșelonate pe drumul ce urmăse în marșul spre Moscova. Napoleon, cu garda și corpul VIII, ajunge în această zi la Viazama, Ney la Velittchevo, Poniatovski și Eugen la Gjat, Davout la Gradnievo.

Situația armatei franceze devine din ce în ce mai critică din lipsă de subsistențe, și din cauza oboselei. Oamenii încep să părăsească rândurile ca să caute hrană, caii mor pe drum din lipsa de furaj. În acest timp cete de cazaci hărțuiau coloanele franceze.

Cu toate aceste greutăți, în ziua de 2 Noembrie, întreaga coloană franceză formează trei grupe eșelonate una în urma alteia astfel: împărătul; cu garda și corpul VIII, la Semlevo; Ney, cu corpul III, la Viazma; Eugen, (corp. IV), Poniatovski (corpul V), și Davout, cu corpul I, ajunge la Fedorovskoe, Ney are pe flancul său — la 30 km. — grosul armatei lui Kutuzoff, iar grupul din urmă are în spate corpul de cazaci. Flanogarda rusă, (Miloradovici), în dimineața de 3 Noembrie intră în drumul mare urmat de francezi la est de Viazma, astfel că se interpune între corpul III, care se găsește în Viazma, gata a se pune în mișcare, și între corpurile IV, V și I cari plecaseră din Fedorovskoe.

Corpul IV, din capul coloanei, atacă și respinge trupele acestei flanogarde, și astfel reușește să se scurgă spre Viazma, dar imediat drumul este din nou tăiat de cazaci. Corpul V și I atacă și reușesc să-și deschidă

drumul, totuși dezordinea și panica pătrund în trupele franceze și nimeni nu a mai fost în stare să mențină în luptă această mulțime de oameni dezarmați, descurajați, și sleiți de suferințe și oboseli, dacă prudența exagerată a lui Miloradovici n'ar fi înlesnit scurgerea coloanei lui Poniatovski și Davout care ajunsese la Viazma. Sub protecția lui Ney, care a ocupat o poziție pe drumul dela Inkovo, corpurile IV, V și se scurge și iau drumul spre Dorogoburg, bivouacând în timpul nopții la vest și la o mică distanță de Viazma.

Ney rămâne în Viazma formând de aci înainte ariergarda întregii coloane, iar armata franceză își continuă drumul spre Smolensk și în ziua de 6 Noembrie toate corpurile se găsesc întrunite la Dorogoburg.

De aci înainte începe drama retragerii, din cauza gerului, a viscolelor a lipsei de încălțăminte, îmbrăcăminte, subsistențe și lipsa de cantonamente și de căldură.

Până la 7 Noembrie grosul coloanei, compus din gardă, corpurile VIII, V și I, sub protecția lui Ney, (corpul III), care formă ariergarda, continuă drumul spre Smolensk, hărțuți continuu de cazaci.

În acest timp prințul, Eugen, cu c. IV, a înaintat spre Vitebsk prin Duchovseckina, dar drumul fiind greu a pierdut multe trăsură și cai, așa că la 13 Noembrie a reintrat tot pe drumul spre Smolensk urmat de coloana principală

În zilele de 9, 10, 11, 12 și 13 Noembrie toate corpurile de armată franceze ajung la Smolensk, unde Napoleon rămâne până la 14 Noembrie pentru a da repaus trupelor și a distribui proviziile ce se găseau în oraș

Din 185.000 oameni, cu care Napoleon trecuse prin Smolensk, în perioada ofensivă, se înapoia, acum, numai cu 65.000, din care 30.000 erau nearmați.

În acest timp trupele lui Kutuzoff, care înaintau pe la sud, pe un drum paralel, ajunsese la Jelnia; Mi-

loradovici cu flanogarda, care urmă pe drumul cel mare, ajunsese în apropiere de Smolensk.

Afară de aceste două grupe rusești, Formasoff, întrunit cu amiralul Cișakoff, sub a cărui comandă s'a pus, formând în total 60,000 de oameni, a atacat și a respins pe Schwartzemberg și Reynier depe râul Styr până pe Bug. Cișakoff lăsa în fața celor două corpuri austro-saxone 25.000 oameni, sub comanda generalului Sacken, iar el cu restul de 35,000 oameni se îndreaptă spre Slonim spre cursul superior al Berezinei, către Minsk, ca să se întrunească cu Witgenstein, care avea ordin să respingă pe mareșalul S-nt Cyr depe Dvina și să înainteze spre sud pentru a se întruni cu armata de Moldova. Witgenstein, care mărise efectivul la 45,000 oameni, ia ofensiva contra mareșalului S-nt Cyr care nu dispunea decât de corpurile II și VI, (total 20,000) care, în luptele dela 19 și 20 Octombrie după ce au rezistat până au fost rănit, a părăsit Polotsk trecând din nou comanda mareșalului Oudinot, care încă nu se restabilise bine din rana ce căpătase la 16 August.

Corpul VI s'a retras către Glubokoe, unde s'a oprit pentru rezistență, iar corpul II s'a retras spre sud, la Șacsniki, înapoia râului Ula, unde s'a întrunit cu corpul IX, (mareșalul Victor), care venea dinspre Smolensk, cu însărcinarea de a se uni cu corpul II și a ataca împreună pe Witgenstein. În ziua de 30 Octombrie Witgenstein ajunge la Șacsniki, atacă corpurile franceze, le bate și le forțează să se retragă spre Lukomila, de unde Victor se întoarce la stânga spre Senno, fără să fie urmărit de ruși.

Cum se vede, din această situațiune generală, armatele franceze fusese bătute și hărțuite; iar cele trei grupe ruse erau în măsură a se întruni și să colaboreze, cu grosul rus, de sub Kutuzoff, pentru distrugerea armatei lui Napoleon.

Napoleon, înțelegând situația, grăbește retragerea, astfel, în ziua de 14, precedat de corpul VIII (Junot) și V (Poniatovski), părăsește Smolensk împreună cu garda. Eugen, (corpul IV), trebuia să ple-

ce în ziua de 15, Davout, (corpul I), ia 16; iar Ney (corpul III), formând ariergarda ia 17.

În seara zilei de 14, Napoleon, cu garda, ajunge la Koritnia, iar a doua zi seara ajunge la Crasnoi.

La 16 Noembrie, ajunge și Eugen în fața satului Niculina, în apropiere de Krasnoi, dar aici găsește drumul închis de trupele flancgardei rusă.

Printul Eugen atacă pentru a-și face drum, dar Miloradovici rezistă cu energie și lupta durează până seara. Eugen lasă o parte din trupe în fața rușilor, iar el cu restul face un ocol mare în cursul nopții în Krasnoi și se întâlnește cu Napoleon în Krasnoi.

Dar corpurile I și III se găsesc în urmă tălăte de restul coloanei de către Miloradovici care interceptă drumul.

Kutuzoff ajunsese, în acest timp, la Novoselki, în apropiere la Krasnoi, dar nu îndrăznește (să ia ofensiva. Napoleon, ca să scape pe Davout și Ney cari urmau să sosească din urmă, rămâne încă o zi în Krasnoi, iar a doua zi, 17 Noembrie, ia ofensiva cu garda și resturile corpului IV. Kutuzoff, văzându-se atacat cu atâta furie, chiamă o parte din trupele lui Miloradovici despre Nikulina, astfel că Davout poate să respingă trupele ruse ce-i tăiau drumul și reușește să ajungă la Krasnoi.

Din nenorocire, Napoleon nu a mai putut face acelaș efort pentru a scăpa și pe Ney, căci Kutuzoff, întinzându-se din ce în ce mai mult spre Orsa, trebuia grăbită retragerea pentru a nu i se tăia drumul.

Ney ajunge în ziua de 18 în apropiere de Krasnoi și atacă trupele ruse ce avea în față, dar nu poate să deschidă drumul, deși luptă până noaptea. Rușii rămân în fața sa, pentru timpul nopții, siguri fiind că a doua zi francezii se vor predă. Ney însă în timpul nopții, face un ocol; trece Niprul pe ghiată și înaintază dealungul malului stâng peste câmpii și prin păduri, așa că în ziua de 20 ajunge la Orsa unde se întrunește cu restul coloanei care-l credea perdut. (1).

În ziua de 20 Napoleon ia drumul către Minsk, precedat de Junot, (700 oameni rămași din corpul VIII), însoțit de gardă și urmat de restul coloanei, care pleacă din Orșa la 21. Marșul se continuă, în zilele următoare, prin Kochanova, Toloctin, Bobr, Nața, spre Borisovo, fără niciun incident. Kutuzoff părăsește, și el, în ziua de 19, împrejurimile Smolenskului și urmează aceiași direcțiune paralelă și pe stânga francezilor, prin Romanov, (20 Noembrie), și Lanniki; (21), având înaintea sa pe Miloradovici care tormă lacuma, antegarda coloanei.

Situațiunea generală, pe teatrul de operațiune, în ziua de 21 Noembrie este următoarea:

Francezii. 700 oameni la Toloctin, o divizie poloneză, (8,000 oameni), respinsă dela Borisovo spre Bobr. Schwartzemberg și Reynier, (35,000 oameni) spre Kobrin. Victor, (cu corp. IX, 13,000 oameni), la Tereia. Oudinot, cu corpul II, la Bobr. Corpul VI (Wrede), care înlocuise pe S-nt Cyr).

Rușii: Witgenstein, (40.000 oameni) la Sachniki. Cișakoff, (34,000 oameni), la Borissovo, ocupând poziție pe dreapta Berezinei. Saken, (25.000), la Kobrin în fața lui Schwartzemberg.

Kutuzoff, cu grosul armatei, (50,000 oameni), la Lanniki

Platov, cu corpul de cazaci, întărit cu 12 batalioane de infanterie, a trecut Nîprul pela Rossana și se găsește în spatele și pe dreapta coloanei grosului armatei franceze.

Bătălia dela Berezina.

Napoleon, fiind înconjurat de toate părțile, se decide a'și deschide drum, cu arme, pela Borisovo, unde se găseă Cișakoff cu 30.000 oameni.

În acest scop trimite pe Oudinot dela Bobr, spre Borisovo, cu însărcinarea de a respinge pe ruși, și a prepară trecerea Berezinei. Oudinot, ajutat de trupele poloneze, atacă antegarda (contele Pahlen), o bate și o aruncă peste grosul trupelor lui Cișacoff

care se retrage în completă desordine pe malul drept al Berezinei distrugând podul dela Borisovo. Oudinot ia dispoziții pentru aruncarea a două poduri la Studianca din sus de Borisovo, făcând, în acelaș timp o demonstrațiune de trecere spre sud ceea ce înșală pe Cișakoff care se deplasează din fața lui Borisovo la vre-o 12 km., mai spre sud.

În ziua de 25 Noembrie capul coloanei principale franceză ajunge în fața de Borisovo, iar restul se concentrează în această regiune, afară de corpul IX; (Victor), care rămâne la Ratuliți pentru a se opune trupelor ruse ce ar veni să neliniștească coloana.

Imediat după terminarea celui dealdoilea pod, Oudinot trece cu corpul II și ia poziție pe malul drept al Berezinei respingând posturile inamicice ce se găseau pe acest mal. Trăsurile și bagaejle continuă a trece pe podul din stânga, care, în timpul nopței, se rupsese și fusese reparat de două ori cu prețul a unei mari greutate în lucrări și a devotamentului, fără margini, arătat în această ocaziune de pontonieri.

Pe podul din dreapta trece, în cursul nopței, numai corpul lui Ney. A doua zi, 27: Napolen trece și el urmat de gardă, apoi trec corpurile IV, I și VIII în tot cursul zilei și nopței de 27 spre 28.

Victor, cu corpul IX, sosește în ziua de 26 și ia poziție între Borisovo și Studianca pentru a proteja trecerea întregii coloane.

Cișacoff, fiind informat asupra adevărului punct de trecere al francezilor, ocupă Borisovo, în seara de 27, trimetând o avantgardă spre Studianca.

Din fericire, însă, francezii trecuseră pe malul drept al Berezinei, astfel că în seara de 27 nu rămăsesse pe malul stâng decât Victor care trebuia să protejeze trecerea nesfârșitului șir de trenarzi, căruțe și bagaje. El avea divizia Partouneau la Borisovo, iar celelalte două divizii la Studianca.

Avantgarda lui Cișakoff, ajungând în fața satului Studianca, atacă trupele lui Ney și Oudinot, cari se găseau desfășurate pe malul drept, dar este respinsă și nevoită a se retrage până la Stakov. Cișakoff

nu îndrăznește a înainta, ci rămâne în Borisovo, mulțumindu-se a trimite trupe de ajutor avangardei.

Tot în aceeași seară, pe malul stâng, divizia Partouneau este atacată de Witgenstein, care, venind despre Kostrița, se îndreptase spre Borisovo.

Atacat, de forțe cu totul superioare, Partouneau este tăiat de restul corpului IX, dar rezistă până noaptea târziu. A doua zi fiind însă înconjurat și fără nicio posibilitate de scăpare este nevoit să capituleze. Witgenstein înaintează spre Studianca și atacă restul corpului IX care se găsea încă pe malul stâng. În același timp, pe malul drept, Oudinot și Ney erau atacați de pe malul drept de Cișakoff.

Acest dublu atac produce o mare panică și dezordine între trupele franceze, ceea ce face ca mii de soldați, cai, femei și copii, care urmau pe francezi, să-și piardă viața în mlăștinile Berezinei.

Lupta durează toată ziua: pe malul drept trupele lui Ney și Oudinot rezistă cu înverșunare; Rușii sunt respinși, în cele din urmă și nevoiți a se retrage spre Stakova și prin aceasta se degajează cu totul terenul pe acest mal. Pe malul stâng Victor, cu 10.000 oameni, rezistă toată ziua atacurilor lui Witgenstein care dispunea de peste 40.000 oameni. Sosirea nopții pune, în fine capăt acestui groaznic măcel; ambele părți, sleite de oboseală, rămân pe câmpul de luptă, acoperit de peste 10.000 de cadavre.

În cursul nopții Victor trece cu rămășițele corpului său de armată pe malul drept. Trecerea trăsurilor și mesfârșitei adunături de oameni, femei și copii ce se țineau de armata franceză, se continuă mereu pe ambele poduri până a doua zi, la ora 9 dimineața, când generalul Eblé pune foc podurilor prăbușindu-le cu toți nenorociții ce se găseau încă pe poduri.

În cursul nopții de 28 spre 29 coloana franceză se îndreaptă spre Vilna luând drumul prin Zemin, și continuându-l prin Kamen, Moladejno, Smorgoni și Ochmiana.

În ziua de 5 Decembrie Napoleon chiamă pe toți mareșalii săi, le expune situația, lasă comandamen-

tul armatei lui Murat, și pleacă, chiar în seara acestor zile, la Paris.

Restul armatei franceze trece prin Vilna, ajunge la Kovno, în ziua de 11, dar după câteva zile cuartierul general cu restul gardei și o parte din alte corpuri, în total vre'o 10.000 oameni, se instalează la Königsberg.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. Impăratul Alexandru a concentrat, la început, trupele sale înapoia Niprului și Dvinei în interiorul Rusiei, lăsând o parte foarte mare din teritoriu neacoperită, în speranța că Napoleon, sosind pe Vistula va cedă poate tratativelor și va renunța la război.

2. La începutul operațiunilor, la armatele rusești, s'a produs separarea forțelor în două părți, însă nu ca rezultat al proiectului lui Napoleon, ci prin modul cum s'au retras aceste două armate din fața lui Napoleon.

3. Napoleon urmărește, în primul său proiect de operațiune, să execute o învăluire strategică asupra dreptei ruse, cu alte cuvinte să reproducă operațiunile de învăluire dela 1805 și 1806.

Însă armatele ruse fiind dislocate altfel decât cum credeă Napoleon, Barclay de Tolly retrăgându-se spre nord-est către Drissa, spre drumul Petersburg, iar armatele II și III ruse rămânând aproape în aceeași situațiune, s'a întâmplat că Napoleon ajuns la Vilna s'a găsit în mijlocul frontului rusesc, adică a ajuns la o ruptură strategică, oeeace nu prevăzuse el în primul său proiect.

4. Napoleon voește la Vilna să execute o învăluire strategică asupra întregii armate ruse. Apoi încearcă aceeași manevră contra lui Bagration la Minsk, și contra lui Barclay la Vitebsk; în fine, după ce nu reușesc nici aceste două manevre parțiale, contra lui Bagration și Barclay, Napoleon reîncearcă o învăluire strategi-

că contra întregii armate rusă la Solensk și Borodino, dar nu reușește nici aceasta.

Dece au reușit asemenea manevre la 1796 la 1805 și la 1806, și n'au reușit, acum, în 1812, când acelaș Napoleon conduce?

La această întrebare, unii autori spun că Napoleon pierduse din energie și că începuse să iubească viața comodă și luxoasă; alții spun că a făcut greșeli tactice mai ales la Smolensk și Borodino.

Credem că într'un coeficient oarecare au intrat și aceste cauze, dar cauza principală stă în *forța morală*. Armata din 1812 era compusă din multe elemente străine și nedisciplinate și cu astfel de armată Napoleon nu mai poate obține un Lodi, Austerlitz, Jena; Friedland și Vagram.

Deosebit de aceasta comandantii inamici începu-se a înțelege metodele de luptă ale lui Napoleon, așa că acum elevii opuneau maestrului însăși metodele lui.

În fine, întinderea mare a teritoriului rus permite comandanților ruși să aplice retragerea strategică, fără a riscă să scadă moralul trupei sau al poporului, ceea ce până aci, n'ar fi putut să facă statele contra căroră luptase Napoleon.

Increderea mare ce a avut-o poporul rus în întinderea teritoriului a fost atât de mare încât chiar după un secol, adică acum în războiul cel mare, soldații și poporul rus nu se descurajau la înfrângeri și la pierderi de teritorii. În gura tuturor rușilor era acelaș cuvânt: „Asta nu face nimic, la noi este mult...”

Credem că asemenea mentalitate greșită nu o vom mai găsi de aci înainte la ruși. Vor ajunge peste câțiva ani la convingerea că dacă nu știu să păzească și să se sacrifice pentru multul ce au, vor pierde totul odată cu pierderea a cât de puțin.

5. Cele două armate ruse dela Smolensk nu aveau un comandament unic, din cauza slăbiciunii împăratului care nu știă să se impună.

Barclay, pe lângă faptul că era ministru de răz-

boi aveà și mai mare vechime decât Bagration: totuș, nu aveà autoritate asupra lui Bagration. — meritele lor ca prestigiu militar fiind egale.

Bagration, ajuns la Smolensk, a declarat că în interesul general se pune sub ordinele lui Barclay; dar din modul descusut cum s'au desfășurat operațiunile și din scrisoarea de mai jos reese că în sufletul lui nutreà alte sentimente.

În scrisoarea adresată de Bagration, unui prieten al său, din anturajul suveranului, ziceà: „cu toată dorința suveranului meu nu pot rămâne multă vreme cu ministrul. Pentru numele lui Dumnezeu, trimiteți-mă ori unde ar fi; dați-mi un regiment să comand, dar vă rog scoateți-mă de aci; cartierul general este plin de germani care fac traiul rușilor imposibil”

6. Importanța legăturii între diferite coloane și între diferite grupe de armate, trimetându-și reciproc știri și rapoarte, reese, foarte lămurit și din fericita inspirație a lui Bagration, care, îndată ce a scăpat dela Mohilev, a scris lui Barclay și l'a pus în curent despre măsurile luate pentru a se putea întruni la Smolensk.

7. Napoleon ajunse la Vilna, observă că s'a pierdut momentul învăluirii strategice și concepe, imediat, o operațiune pe linii interioare, — ca în 1809 când a lăsat pe Davout ca să observe Ratisbona, iar el cu grosul forțelor se aruncă spre Landshut contra lui Hiller și arhiducele Ludovic.

Concepția este identică cu aceea din 1809, însă condițiunile de timp, de spațiu și de răbdare ale trupelor fiind cu totul protivnice Napoleon pierde și această a două ocaziune

Distanța dela Abensberg până la Landshut este de vre-o 30 km., iar dela Landshut la Ratisbona de 50, ceea ce permite ca chiar a două zi după ajungerea la Landshut, Napoleon să se întoarcă cu toate forțele spre Ratisbona și în aceiași zi chiar să deà bătălia dela Ekmükl cu toate forțele întrunite. Distanța dela Vilna până la Bobruisk, unde puteà Davout să a-

jungă pe Bagration, este de 300 km., iar dela acest punct până la Grodno, de unde trebuia să vină Jerome, este de vreo 450 km.

În războaiele întreprinse de Napoleon până la 1809, cu efective mai mici, el singur fusese executorul propriilor sale concepțiuni, pe când, după 1809, și în special în 1812, armatele lui Napoleon iau porții enorme și sunt aduse să opereze pe teatre mari de operațiuni, care, cu mijloacele de comunicație și de corespondență de care se dispunea atunci, materialmente eră absolut imposibil unui singur om a face totul.

8. După Vilna, oprirea dela Vitebsk eră a doua întrerupere a firului operațiunilor, când Napoleon, în interval de 10 zile, îndreptându-și toată atențiunea și activitatea numai asupra reprovizionărilor de tot felul, a administrației și a restabilirei ordinii în rândurile trupelor.

S'ar părea, la prima vedere, că Napoleon, luând această rezoluție, uită, pentru un moment, principiile conducerii războiului cari constau, între altele, în repeziciunea și continuitatea operațiunilor

Este de ajuns însă, să știm că Napoleon însuși a făcut această haltă, pentru a ne convinge că eră absolut necesară să o facă. În adevăr, efectivele se redusese la aproape jumătate, fără să fi avut loc vreo acțiune importantă; câmpiile Rusiei, pe unde trecuse armatele lui Napoleon, erau pretutindeni presărate cu oameni rămași în urmă, bolnavi și morți, atât de diferite boli cât și de oboselile marșurilor, iar pădurile pline de dezertori cari constituiau un adevărat pericol pentru comunicațiile dinapoi; trăsurile și tunurile rămăseseră fără cai, iar efectivele cavaleriei ajunseră să fie simțitor reduse. Proviiziile de hrană seseau greu iar regiunile străbătute pe lângă că ofereau, puține resurse, mai fuseseră pustiite de trupele rușesti, cari, retrăgându-se, dădeau foc și distrugeau tot ce ar mai fi putut să rămână. În aceste condițiuni a mai înainta încă câteva zile ar fi însemnat ca în-

treaga armată să ajungă a fi slăbită și bătută înainte de a se fi întâlnit cu inamicul. (Maior Arghirescu, op. citat, pag. 442).

9. Dacă cele două divizii din gardă, trimise de Napoleon, dela rezerva generală, nu ar fi fost oprite în loc din cauza panicei produsă de căruțele din urma liniei de bătae, bătălia dela Borodino ar fi fost câștigată de Napoleon și poate s'ar fi schimbat, cu totul, în favoarea lui, succesul evenimentelor.

Panicile acestea, atât de neglijate în studiile militare, au avut, în toate războaiele; consecințe funeste pentru comandantii care nu au știut să le preîntâmpine sau să le oprească în timpul când se produceau.

Credem că nu numai știința militară, dar chiar regulamentele de lupte vor prevedea, de aci înainte, măsuri pentru oprirea lor.

10. Bătălia dela Borodino nu a putut fi câștigată de francezi din cauză că mișcarea învâluitoare care trebuia să decidă victoria nu s'a produs cu toată energia necesară, precum s'au produs atacurile de front.

Tot din această cauză nu a avut loc „marele eveniment”, cum îl numește Napoleon, adică n'a avut loc intervenirea rezervei. Panica produsă la diviziile trimise de Napoleon din rezerva generală, are o cauză în însăși slăbiciunea mișcării învâluitoare, care nu făcuse să se nască siguranța izbirei la trupele din rezervă.

11. Ofensiva lui Napoleon la Smolensk, pentru a ajuta pe Davout și pe Ney este un atac de mare curaj militar și de nemărginită voință.

Deasemeni atacul prințului Eugen, pentru a-și deschide drum în fața satului Niculina, și atacul lui Davout, pentru a-și deschide acelaș drum, precum și atacul și silințele lui Ney, pentru a se întruni cu Napoleon, sunt fapte de război care probează că armata

are datoriei nu numai de a lupta pentru victorie dar a se sacrifica pentru salvarea cinstei și prestigiului național pe care le reprezintă. Sub acest raport comandantii și trupele franceze și-au făcut datoria în 1812, și se poate zice că după un secol, adică în 1914—1918, soldații francezi purtau în sufletul lor spiritul onoarei și al sacrificiului făcut de strămoșii lor.

12. Metoda retragerii strategice, în scopul de a uzura pe adversar a fost adoptată la romani contra lui Anibal, de către Fabius Maximus.

Deosebita întrebuințat-o Lordul Wellington în Portugalia, contra armatelor franceze, ale lui Napoleon, când armatele Lordului s'au retras până în câmpul întărit dela Torres-Vedras.

În proiectul de operațiune al rusilor din 1812, generalul Phuhl, care a propus planul de campanie caracterizat prin retragerea strategică, a hotărât ca armata I-a să se retragă până la Drissa pentru a se câștiga spațiu de manevră și a slăbi pe adversar, înlesnind astfel operațiunile pe flancuri și spate ale armatelor II și III.

Cum se vede, generalul Phuhl, a imitat pe Wellington, retrăgându-se până la un punct întărit.

Dar, tocmai aceasta arată, lămurit, că el a imitat ca un papagal, în loc de a adopta planul și situațiunea reală din Rusia. Acest imperiu fiind destul de întins, nu era nevoie ca armata rusă să se oprească la Drissa, ci să se retragă înapoi la obținerea echilibrului, cum, de altfel, au făcut armatele ruse, în mod involuntar, și cu totul neprevăzut, în planul de campanie.

În această privință, Thiers zice, în "L'histoire de l'empire": ..Dacă Lordul Wellington s'a gândit la un câmp retrășat, este pentru că el trebuia să se opriască la timp ca să nu fie aruncat în Ocean. Câmpul retrășat pentru ruși era spațiul care, pentru ei, nu se isprăvia decât pe coastele Oceanului înghețat. Și, apoi, a alege câmpul întărit pe Dvina, însemnă a o-

prî pe francezi chiar la începutul drumului lor, când aveau încă tot avântul și toate resursele, cum de altminteri evenimentele au probat o'

13. La dezastrul armatelor franceze, comandamentul și conducerea rusă, în general, nu au contribuit cu mai nimic. Armatele franceze au fost zdrobite prin forța și concursul împrejurărilor absolut nefavorabile și nici de cum prin combinațiile sau modul de a se conduce ale lui Barclay sau Kutuzoff. Că acești doi comandanți ai armatelor ruse s'au retras continuu (și prin aceasta au contribuit îndeajuns a slăbi pe Napoleon, — acesta-i faptul concret material recunoscut, dar că retragerea aceasta se făcea în baza unui plan și cu intențiuni bine hotărâte, din cele ce am văzut că au avut loc, suntem foarte departe de a admite aceasta.

În adevăr, știm că pentru prima oară, dela Drissa, Barclay se hotărâse a primi bătălia la Vitebsk; a doua zi, însă, renunță și se retrage la Smolensk; de aci, ia ofensiva, dar nu face decât câți-va pași și revine înapoi, unde ia dispoziții să primească bătălia; a doua zi, însă, revine din nou asupra acestei hotărâri și se retrage spre Moscova luând, succesiv, dispozițiuni la Solovievo (pe stînga Niprului), Usviat, la est de Dorogobug, la Viazma și în fine la Tarevo-zaimiscie, și continuu renunțând la bătălie îndată ce apăreau primele trupe franceze. Chiar bătălia dela Borodino nu-i dată de Kutuzoff decât sub presiunea opiniei publice care cerea, cu orice preț, să se dea această bătălie. (Maior Arghirescu op. citat, pag. 480).

14. Desfășurarea operațiunilor în prima parte a campaniei din 1812, arată că ofensiva strategică e superioară, la început, defensivei. Pe măsură însă ce ofensiva înaintează se slăbește, treptat, până ce atinge un punct când forțele sale abia-i ajung să se mențină în defensivă. Dincolo de acest punct începe coborârea.

În adevăr, Napoleon trece Niemenul cu 399.000

oameni, (afară de corpul X și cei austriaci care operează izolat, ajunge la Vitebsk cu 229.000, la Smolensk cu 185.000 și nu-i mai rămâne la Borodino decât 127.000 față de 120.000 ruși, iar la Moscova nu sosesc decât cu 95.000 oameni. Din aceste cifre se poate vedea că în această campanie punctul-limită al ofensivei strategice a lui Napoleon ar fi fost la Smolensk. (Maior Arghirescu, op. citat, pag. 481).

Avem de adăugat următoarele: adevărul exprimat aici s'a verificat și s'a consfințit în războiul cel mare din 1914—1918. Ofensiva strategică adoptată de germani, la începutul campaniei, a atins maximum de putere în 1916 și apoi a intrat în faza scăderii, iar în 1918 a consfințit adevărul de mai sus, prin înfrângerea finală ce au suferit.

15. Pentru ca să se vadă influența considerabilă ce o are asupra inamicului renumele unui mare căpitan ca Napoleon, și gloria unei armate ca cea franceză este nevoie să cercetăm puțin, cum s'a putut realiza minunea că la Berezino, armata franceză, atât de demoralizată, obosită, și dezorganizată a scăpat de capitulare.

„Niciodată — zice Clausewitz, — n'a fost mai ușor în acest loc de a face o armată să capituleze în câmp deschis” și cu toate acestea armata franceză, scăpă ca prin minune din această nenorocită situație, datorită prezenței lui Napoleon în mijlocul acestei mase de oameni incapabilă de orice acțiune, de orice efort.

Amiralul Cișakoff, care se găsea la sud de Borisovo, primând de veste că trecerea francezilor se execută pe Studianca, pleacă imediat în această parte și în seara de 27 Noembrie antegarda sa atacă trupele lui Ney și Oudinot care se găseau trecute pe malul drept. Amiralul Cișakoff, însă, ajuns în Borisovo, cu grosul trupelor, aude că însuși împăratul se găsea în mijlocul trupelor de la Studianca și atât ei de ajuns ca să se oprească aici și să nu mai facă nici un pas înainte, dând astfel timp francezilor a continua trecerea pe malul drept.

Witgenstein, auzind despre trecerea francezilor, pleacă dela Kustrița, însă, în loc să se îndrepte către Studianca, unde știa că se execută trecerea francezilor, lasă acest punct pe dreapta sa și ia drumul spre Borisovo, fiindcă știa că la Studianca se găsește Napoleon și nu avea curaj să se măsoare cu el. Însă, Kutuzoff dădă trei zile repaos trupelor sale la Kopis, când știa că Napoleon se află la Berezina.

Clausevitz se exprimă astfel: „Norocul a favorizat, fără îndoială, pe Bonaparte făcându-l să găsească, în apropiere de Borisovo, un punct atât de favorabil cum era Studianca, dar ajutorul hotărâtor îi veni dela reputația armatelor sale. El trăia, în acest moment, din capitalul adunat în mulți ani; lui Witgenstein și lui Cișakoff le era frică de el, de armata și de garda sa, întocmai cum lui Kutuzoff i-a fost frică la Krasnoe”.

SITUAȚIA ARMATELOR FRANCEZE ȘI RUSE DELA 19 DECEMBRIE 1812 PÂNĂ ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1813.

La 19 Decembrie, Murat cu parte din mareașali și cu resturile corpului de gardă se găsea la Königsberg, iar restul celorlalte corpuri de armată, luând diferite drumuri, se formară la urmă, în două grupuri atinând Vistula către Marienweder și Thorn.

Rușii încetează urmărirea pe Niemen.

Murat ia măsuri să rămână pe iarnă la Königsberg unde chiamă și corpul X, (Macdonald), dela Riga, însă la 1 Ianuarie este silit a se retrage la Rosen — deoarece armatele prusiane, încheiasă un tratat cu cele ruse, considerându-se ca neutre, astfel că Murat nu mai putea rămâne la Königsberg.

La 16 Ianuarie Murat pleacă în Italia lăsând comandamentul prințului Eugeniu.

Până la 11 Februarie prințul Eugeniu reușește să întrunească aproape 14.000 oameni.

În acest timp armata rusă trece Niemenul și continuă a înainta în două coloane către Vistula.

Coloana din dreapta, (Witgenstein), cu 34.000 oameni, precedată de cavaleria lui Platow.

Coloana din stânga, cu 40.000 oameni, compusă din corpurile lui Doktoroff, Miloradovici și Saken.

Schwartzenberg, care se găsea cu corpul auxiliar austriac la Pultusk, se retrage spre frontiera Galiției, descoperind astfel dreapta prințului Eugen. Prințul

Eugen părăsește acest punct și se retrage la Frankfurt pe Oder, iar, după două zile, continuă retragerea spre Berlin, urmărit și hărțuit de cazacii lui Platov, care ajung înaintea porților Berlinului odată cu trupele franceze.

La Berlin prințul Eugen se întrunește cu divizia Grenier și cu o parte din corpul generalului Lauriston, ridicând efectivul la 40.000 oameni. După câțva timp, văzând că poate fi atacat de trupele ruse care se apropiau din ce în ce, părăsește Berlinul, retrăgându-se pe Elba și ajunge la 5 Martie la Witenberg. Aci se poate zice că se termină retragerea mării armate franceze.

CAPITOLUL IX.

RAZBOIUL DIN 1813

Situația politică.

Deși puterile europene doriau să termine odată cu Napoleon, totuși, groaza ce inspirase el conducătorilor acestor puteri făcuse ca dela a cincea coaliție (1809), să treacă patru ani până să se facă o nouă coaliție contra lui Napoleon.

Infrângerea lui Napoleon în 1812 produse în Europa un început de credință că poate fi învins, și astfel, s'a dat naștere coaliției a șasea, care; s'a format mai întâi între Prusia, Rusia și Suedia, iar mai în urmă s'a aliat Austria, Spania și Anglia.

Aceasta din urmă a existat de fapt dela început.

De astă dată însă Prusia a dat semnalul acestei coaliții.

Populația germană, și, în special, clasa dominantă, începe să se înflăcăreze din ce în ce mai mult, și să creadă în posibilitatea de a-și scutura jugul sub care zăcea de aproape 7 ani. Regele Prusiei încurajat de aceasta, convine a trupe alianța — de alminteri forțată — ce avea cu Napoleon și la 28 Februarie semnează un tratat de alianță cu Rusia, în baza căruia Prusia se obligă a ridica 80.000 oameni iar Rusia 150.000 pe cari să-i întrebuițeze contra Franței.

Austria, care se găsea mai atașată de Franța prin

legăturile de familie, intervine ca mediatore ; dar pentru a restabili pacea atât de mult dorită de întregul continent, trebuia ca Napoleon să facă oarecare concesii formulate de Meternich, primul ministru al împăratului Austriei, și anume : să renunțe la ocuparea Spaniei și a orașelor libere din Germania, să desființeze confederația Rinului și ducatulul Varșoviei, iar Franța să-și păstreze linia Rinului ca frontieră, Olanda, toate Statele din Italia cum și regatul Vestfăliei să rămână ca state aliante Franței. Napoleon încrezător însă în steaua sa, în loc de a conveni, invită pe Austria ca în calitate de aliată a Franței, să intre în Silesia și să ia ofensiva asupra flancului aliaților.

Austria declară pe deoparte, că concesiuinea ce poate să facă este cel mult să rămână neutră, iar pe de altă parte, continuă să ia dispozițiuni pentru adunarea forțelor, luând astfel atitudinea de mediatore armată.

În tot timpul cât avură loc atâtea conferințe și schimburi de note diplomatice, cari nu ajungă de fapt la nici un rezultat, Napoleon desfășoară cea mai mare activitate și energie pentru a-și adună forțele ce Franța abia mai putea să-i dea și a-și forma și organiza o nouă armată cu care să-și pună în aplicare noile și vastele sale planuri.

Forțele adversarilor și proiectele de operațiuni.

Franța. Pe lângă 60.000 oameni ce avea Napoleon prin garnizoanele din Germania în care intra și rămășițele retrase din Rusia, el mai înjghebează în iarna 1812—1813 o armată de 250.000 oameni din care 150 de mii din contingentul 1814 și 100.000 contingentele dela 1809—1812.

Deosebit, Napoleon obține dela senat dreptul de a ridica cohortele care se formaseră special înainte de 1812 numai pentru paza teritoriului Franței, precum și organizarea unui corp de cavalerie format din voluntari, bogați cari se oferiră a servi cu spesele lor.

Astfel în Aprilie 1813, armata franceză atinge 500.000 oameni, organizați și echipați cu foarte mari

sacrificii deoarece statul nedispunând decât de 300 milioane lei, a fost silit Napoleon a pune la dispoziție capitalul din casa sa particulară care se ridica la 160 milioane.

Către finele lui Aprilie, cea mai mare parte din aceste forțe erau adunate în două armate astfel:

Armata de Main. Corpul II Ney, Corpul IV Bertrand, corpul VI Marmont, corpul XII Oudinot, garda Mortier. Total 145.000 între Maienza, Wurtzburg, Hanau.

Armata de Elba. Corpul I Davout corpul II Victor, corpul V Lauriston, corpul VII Reynier, corpul XI Macdonald. Total 51.000 la Magdeburg și împrejurimi, în afară de corpurile I, II și III de cavalerie atașate acestei armate.

Deosebit mai există corpul VIII Poniatovski în Galiția, și corpul X Rapp, garnizoană în Danzig.

Comandant de căpetenie al acestor două armate era Napoleon, având șef de stat major pe Berthier.

Prusia și Rusia. Deși Prusia prin tratatul de la Tilsit fusese obligată să nu aibă armată decât 42.000 oameni, și cu toate că despăgubirile de război impuse la 1806 și 1807 tot slăbise finanțele, totuși, grație militarilor luminați ca: Scharnhovit, Blucher, Gneisenau, Clausevitz, precum și grație marilor lor patrioți Fichte, Stein, și alții, s'au putut ridica și stimula pe deoparte mândria națională, iar pe dealtă parte s'a găsit formula ca toți cetățenii, fără distincțiune de clasă să facă serviciul militar obligatoriu, totuși pregătirea lor făcându-se prin rotațiune pe timp scurt, s'a putut măsca efectivul ținând sub drapel un număr redus și astfel la 1813 armata prusiană a putut să aibă gata 100.000 oameni pentru linia I-a și 150.000 Landwehr pentru linia 2-a.

Rusia deși s'a obligat a aduce 150.000 oameni însă la început nu a putut avea decât 68.000 infanterie, 14.000 cavalerie și 5 baterii formate din trupele care luptase în 1812; iar din restul care se formă în interiorul Rusiei a sosit o parte însă mai târziu.

Conform convențiunei din 28 Februarie, armată aceasta a fost grupată în două aripi și o rezervă.

Aripa dreaptă. Witgenstein 50.000. *Aripa stângă* Blücher 40.000 și rezerva Kutuzoff 30.000

Comandant general a fost numit Kutuzoff, care murind către finele lui Martie 1813 a fost înlocuit cu Witgenstein ajutat de Diebici.

Situația lor generală, la 21 Martie, eră:

Dreapta. (Witgenstein) 50.000 cu corpul rus și corpul prusian al generalului Yorck, la Berlin unde sosise și corpul Bülow dinspre Oder. Cavaleria ajunsese până la Elba și ocupase orașul Hamburg. Detașamente de cavalerie la Havelberg.

Stânga. (Blücher 40.000) în marș din Silezia spre Dresda, pe direcțiunea Liegnitz, precedată de antegarda formată de corpul lui Witzingerode care atinge Bautzen.

Rezerva în urmă cu corpul Miloradovici la Glogau, iar garda și cuartierul general la Kalisch.

Proiectul lui Kutuzoff consta a întruni mai întâi armata lui Witgenstein cu cea a lui Blücher și apoi a lua ofensiva spre Leipzig, de unde rămâne în urmă să se ia dispozițiunile ce împrejurările vor dicta.

Cu privire la proiectul pentru îndrumarea operațiunilor în prima perioadă a acestui război, Napoleon îl fixează încă din primele zile ale lunei Martie când prințul Eugen se găsea la Leipzig. Imprejurările fac însă ca acest proiect să fie schimbat și să treacă succesiv prin trei faze din cauza mersului încet al operațiunilor de pregătire și schimbarea situației generale în acest interval de timp.

Proiectul conceput de Napoleon a trecut prin trei faze. În prima fază a hotărât ofensiva pe direcțiunea Havelberg, Stetin către Danzig, de unde întărindu-se cu trupele cari se găseau blocate (aproape 50.000 oameni) să ocupe toate trecerile de pe Vistula și să arunce, cu ușurință armatele ruse dincolo de Niemen.

În a doua fază, Napoleon îndreptase operațiunile contra armatei inamice aflată imediat înaintea sa, și

propune a o arunca peste Elba, apoi a continua ofensiva mai departe.

Armatele aliate însă în loc de a continuà ofensiva și a executà mișcarea la care se așteptà Napoleon se opresc în Saxa, și aceasta face ca nîci acest proiect să nu poată fi pus în aplicare. În fața acestei situații Napoleon se vede nevoit a renunța la acest al doilea proiect, și adoptă un al treilea proiect și anume: a se întruni cu armata de Elba (prințul Eugen) și a se îndrepta direct spre Leipzig, cum reese din următoarele cuvinte scrise către Ney și Eugeniu: „Pentru un moment afacerea cea mare este de a mă uni cu vice-regele.....”

„Știți că principiul meu este de a deбуșà în masă; deci în masă vroi să trec Saala cu 300.000 oameni”.

„Cred că primul punct va fi de a ajunge la Leipzig...”

Primele operațiuni.

Prințul Eugeniu care avea însărcinarea să acopere, pe Elba, concentrarea marelui armate, după ce s'a retras forțat din Berlin, a ajuns pe Elba la 6 Martie și a luat dispozițiuni pentru apărarea Elbei întinzând trupele sale dela Königstein până la Hamburg.

Napoleon observând greșeala, îi scrie la 15 Martie, îi ordonă ce măsuri să ia și zice între altele: ”nimic mai periculos decât a încercà să aperi un râu așezându-te dealungul malului opus, căci dacă inamicul trece într'un punct prin surprindere, găsește armata adversă răspândită pe o întindere foarte mare”.

În urma acestei scrisori, prințul Eugeniu ia măsuri de rectificarea dispozitivului său în lungul Elbei trece pe malul drept și ia o poziție înainte de Magdeburg.

Această dispozițiune aduce oarecare ciocnire cu trupele lui Wintgenstein, care forțează pe Eugeniu a se retrage înapoi pe Saala.

La 25 Aprilie situațiunea adversarului este următoarea:

Armata de Elba. (corpurile V, VII și XI, Prințul Eugen) concentrată înapoia Saalei între Aschersleben și Eisleben.

Armata de Main. Corpul III (Ney), corpul VI (Marmont), corpul IV (Bertrand), corpul XII (Oudinot) și garda (Mortier) concentrată între Weimar, Gotha, Coburg și Erfurt.

Witgenstein în fața armatei de Elba, între cursul inferior al râului Mulda și Saala.

Blücher la s. e. de Leipzig precedat de corpul lui Witzingerode ajuns la Lützen.

Tormasoff care înlocuise pe Kutuzoff la rezervă, ajunge la Dresda, precedat de antegarda generală sub Miloradovici.

Pentru punerea în aplicare a ultimului proiect de operațiuni a lui Napoleon, diferitele corpuri care constituiau cele două armate franceze, sunt puse în mișcare depe punctele indicate în situația inițială, în scopul de a le întruni într'o singură masă cu care să de-
buseze spre Leipzig. Marșurile se execută în zilele de 25 la 30 Aprilie.

Napoleon ordonă marșurile pentru concentrarea într'o singură masă a celor două armate, conform proiectului al treilea, astfel că la 30 Aprilie trupele sale sunt concentrate astfel:

Corpul III și corpul VI la Naumburg și Weisenfelds; corpul IV Domburg și Iena; corpul XII la Saafelds; corpurile V, XI și XII la Merseburg.

Bătălia dela Lützen.

La 30 Aprilie cele două armate franceze sunt concentrate pe un spațiu relativ restrâns și gata a trece Saala. Efectivele sunt mai mici decât cele prevăzute, astfel că în total ambele armate abia ajung la 150.000 oameni cu 400 tunuri. Lipsa cavaleriei eră din ce în ce mai simțită, din care cauză știrile sunt vagi și nesi-

gure. Cu toate acestea, Napoleon având nevoie de un succes imediat hotărăște ofensiva spre Leipzig și ordonă la 1 Mai următoarele dispozițiuni:

Corpul III (Ney), VI (Marmont) și garda (Mortier) să înainteze pe drumul mare dela Lutzen spre Leipzig.

La dreapta, corpul IV (Bertrand) să deașeze dela Stossen spre Starsiedel, iar XII (Oudinot) dela Iena Naumburg. La stânga prințul Eugen cu armata de Elba, să plece din Merseburg și la orele 10 dimineața să se găsească cu stânga la Moeritzch și dreapta la Scheidebach.

În această zi are loc câteva mici întâlniri între trupele lui Ney și cavaleria adversă, care, în cele din urmă s'a retras.

Către seara de 1 Mai corpurile de armată franceze, sunt concentrate pe spațiul dintre Markranstaed și Lutzen; corpul IV la Stassen având divizia württembergesă mai în urmă la Iena, iar corpul XII la Kahla.

Situația aliaților în aceeași seară este;

Corpul lui Witzingerode la Stonzsch în contact cu Francezii.

Un detașament (Kleist) la Leipzig

Corpul lui Berg și York la Zwenkau; corpul lui Blucher la Rotha; garda la Bornă; corpul lui Miloradovic la Altenburg.

Napoleon fiind informat că aliații se concentrează la sud de Leipzig, spre Zwenkau și Pegau, se întărește mai mult în ideea de a deașea spre Leipzig, apoi printr'o ocolire la dreapta, să cadă asupra flancului drept al inamicului.

În acest scop, în seara de 1 Mai ordonă următoarele pentru ziua de 2 Mai:

Corpul V (Lauriston) să se îndrepte spre Leipzig și să atace forțele inamice pe s'ar găsi în această direcțiune.

Corpul XI (Macdonald) să rămână la Markranstaedt și să trimită o recunoaștere ofensivă spre Zwen-

kau. Prințul Eugen și corpul I cavalerie să se țină între corpul V și XI, Ney între Kaja și Lutzen.

Corpul VI (Marmont) care se găsea pe Ripach să se desfășoare la dreapta lui Ney și să înainteze spre Pegau.

Bertrand cu corpul IV să se țină între Glisberg și Stoessen „pentru a acoperi Naumburg și Weisenfelds și a amenința Pegau și Zaitz”.

Witgenstein proiectează de a lăsa detașamentul Kleist la Leipzig pentru a demonstra și atrage pe Napoleon în această parte, iar grosul armatei să treacă Elsterul între Zwenkau și Pegau și să se arunce asupra flancului drept al Francezilor. A doua zi, 2 Mai, la ora 11, armatele aliate se găsesc între Verben și Starsiedel, dispuse pe două linii din care întâia formată din corpul lui Blücher! având la stânga sa rezerva de cavalerie, iar a doua din corpurile Berg, York și Witzingerode.

Garda rusă, formând rezerva sub Tormasoff, se găsește la Pegau; Miloradovici în marș dela Altenburg spre Zeitz.

Napoleon neavând informațiuni sigure, din cauza lipsei de cavalerie, este foarte prudent în angajarea trupelor sale.

Lauriston (corpul V) către orele 9 dimineața, angajează lupta cu detașamentul prusian ce se găsea spre Leipzig. Corpul XI înainta spre Zwenkau, iar între aceste două corpuri se găsea corpul prințului Eugen și corpul I cavalerie (Latour-Maubourg) gata a ajuta la nevoie fie pe Lauriston fie pe Macdonald.

Trupele prusiene dela Leipzig, rezistând în mod eroic, convinge pe Napoleon că în această direcție se găsește grosul armatei adverse, ceea ce face ca el personal să plece în această parte. Pe la orele 11 însă, se angajează o luptă violentă între trupele lui Blücher și corpul III francez care ocupa satele Gross-Goerschen, Klein-Goerschen, Kaja, Rahna și Starsiedel. Macdonald fu întors imediat spre Eisdorf pentru a întări stânga corpului III, ajutat de prințul Eugen,

care primi ordnei să lase pe Lauriston să termine lupta spre Leipzig, iar el să alege în ajutorul lui Macdonald.

În acest timp apare Marmont, la centru cu primele trupe din corpul VI se desfășură la dreapta lui Ney și ocupă satul Starsiedel din fața trupelor lui Wittgenrode. Satele Starsiedel, Gross și Klein Goerschen și Kaja sunt succesiv luate și reluate, fără să se afirme de partea cui este victoria, până pe la orele 2 și jumătate când sosește Napoleon pe câmpul de bătălie.

Deși prusienii luptă eroinic, deși Blücher este întărit cu corpurile York și Berg, totuși la orele 5 apărând Macdonald cu corpul IV la stânga lui Ney către Eisdorf și Kitzen, iar la aripa opusă apărând divizia Morand din corpul IV, situația se schimbă în favoarea francezilor.

Napoleon judecând că a sosit momentul decisiv, aruncă corpul III ajutat încă de alte două divizii spre Rahna și Klein-Görschen. Aliații sunt nevoiți a da înapoi, iar întinericul nopții pune în fine capăt acestei sângeroase bătălii.

Aliații se retrag înapoia liniei dintre Verben și Tonau, unde se pot aduna sub protecția gardei imperiale rusă, armata franceză se oprește pe înălțimile dela Gross-Goerschen.

Dela Lützen la Dresda și Bautzen.

În noaptea de 2 spre 3 Mai, armata aliată părăsește câmpul de bătălie și se retrage pe malul drept al râului Elster îndreptându-se spre Borna și Frohrung. De aci continuă retragerea spre Elba în două coloane: Prusienii prin Codditz Meisen, iar Rușii prin Rochlitz direct la Dresda, neurmăriți de francezi.

Dela Elba, aliații neavând un comandament unic se retrag divergent; prusienii dela Meissen prin Grossenhayn pentru a acoperi Berlinul, iar rușii prin Radenberg către Breslau.

Corpurile franceze fac o mare ocolire la stânga a doua zi și înaintează până la râul Elster. În cursul

noaptei de 3 spre 4 Mai, Napoleon fiind informat că aliații se retrag spre Dresda, hotărăște a-i urmări în această direcție; în consecință următoarele dispozițiuni sunt luate pentru continuarea operațiunilor:

Mareșalul Ney întărit cu corpul III, o divizie din c. VII, corpul II, o divizie din c. V și corpul II cavalerie este lăsat pentru două zile în Lutzen spre a-și reconstitui corpul de armată care suferise mult în această bătălie. După aceasta Ney trebuie să intre în Leipzig și apoi să se îndrepte spre Torgau pe urma prusienilor pe cari trebuie săi urmărească până la Berlin, în cazul când ei s'ar retrage în această direcție.

Efectivul total pus sub ordinele lui Ney atingea 80.000 oameni, constituind astfel o armată auxiliară care avea să opereze oarecum independent.

Restul armatei, sub conducerea lui Napoleon se îndreaptă în trei coloane spre Dresda, prin Rochlitz Mitweida, Freiberg — dealungul munților Bohemiei; coloana din dreapta, pe drumul mare ce duce la Dresda prin Borna, Codditz, Waldheim și Wilsdruff, coloana din centru, și prin Wurtzen către Meissen, cu însărcinare de a ține legătura cu Ney, coloana din stânga.

În ziua de 8 Mai, Napoleon ajunge la Dresda, pe care rușii o evacuează retrăgându-se în partea orașului de pe malul drept al Elbei, iar până la 12 Mai toate corpurile franceze trecură Elba.

În acest timp Ney, deși nu s'a putut întruni cu toate corpurile puse la dispoziția sa ocupa Torgau fără nici o dificultate, și astfel, armata franceză la 11 Mai se găsește din nou în două grupe, și anume: unul la Dresda, pe malul drept al Elbei, compus din corpurile IV, VI, XI, și XII, garda și corpul I de cavalerie, iar cellalt la Torgau, compus din corpurile III, V și VII. În fine la stânga, Victor (corpul II) și Sebastiani (corpul II cavalerie) se găsesc între Bernburg și Koethen în marș spre Wittenberg, iar spre Hamburg Davout are la dispoziție un corp provisor destinat a opera în acea direcție.

Regele Prusiei văzând pericolul în care se expunea

prin retragerea divergentă lasă numai corpul lui Bülow pe direcțiunea Grosenhayn, iar cu grosul forțelor (corpurile lui Blücher și York) se întrunesc cu armata rusă, înapoia râului Sprea, unde ambele armate aliate se opresc la 12 Mai cu hotărârea de a primi atacul Francezilor, pe pozițiile dela Bautzen.

Aci a sosit și Barclay de Tolly, cu 13.000 ruși, ridicând efectivul la 110.000 oameni în care intră și corpul lui Bülow detașat spre Berlin.

Napoleon rămâne la Dresda dela 8 la 17 Mai pentru organizarea și complectarea corpurilor cu trupele ce trebuiau să sosească din urmă.

Efectivul general al tuturilor trupelor sale se ridică acum la 200.000 oameni, constituind de aci înainte o singură armată sub unica și singura sa conducere. În urma sa alte două forțe începeau să se organizeze la Maienza, Hamburg și în Italia de nord unde în acest scop fusese trimis prințul Eugen.

În acest timp s'a urmat serioase tratative diplomatice, pornite din partea Austriei pentru conciliare.

Schimburi de note diplomatice și întrevederi au loc continuu în acest interval de timp între Metternich și de Narbonne ambasadorul lui Napoleon la Viena. Narbonne somează mereu pe curtea de Austria, a se declara pe față și în mod sincer dacă se mai consideră ca aliată a Franței. Metternich, printr'o politică fină, evită să dea un răspuns categoric în speranță că în cele din urmă va putea ajunge la un aranjament.

În urma acestor tratative care au avut loc în zilele de 16 și 17 Mai la Dresda între contele Bubna și Napoleon, se părea că se va ajunge la pace mai ales că Napoleon admisesese armistițiul.

Cum însă până la încheerea armistițiului, operațiunile nu se considerau întrerupte, imediat după plecarea lui Bubna din Dresda, Napoleon ia dispoziții pentru continuarea ofensivei, plecând și el din Dresda, în după amiaza zilei de 18 Mai.

În noaptea de 16 spre 17, Napoleon primește știri positive că aliații s'au oprit la Bautzen, cu intențiunea să primească bătălia, dă ordin lui Ney a

face imediat la dreapta cu toate forțele de care dispunea, ziua de 19 Mai să ajungă la Hoyerswerda, iar a doua zi, 20, să se îndrepte în spatele aliaților.

Celelalte corpuri de armată despre Dresda, se adună în față de Bautzen, în zilele de 18 și 19 Mai.

Bătălia dela Bautzen.

În ziua de 17 Mai Ney părăsește direcțiunea Berlinului și se îndreaptă spre Bautzen; iar celelalte corpuri de armată dinspre Dresda, ajung în împrejurimi de Bautzen la 18 și 19 Mai.

Pozițiunea dela Bautzen, formată din o serie de coline are ambele flancuri sprijinite pe Sprea.

Înainte a acestei pozițiuni, se găsește o pozițiune înaintată, constituită de malul drept al râului Sprea cu orașelul Bautzen ca principal punct de sprijin.

În dimineața de 20 Mai, aliații ocupau astfel:

Pe pozițiunea înaintată: Detașamente ruse (5500 oameni) și prințul Eugen de Wurtemberg cu 6500 oameni pe înălțimile dintre Sinkwitz și Dobersch au. Cavaleria ușoară între Doberschau și Sprea. Diviziunea rusă Schackowski, ocupă Bautzen și împrejurimile până la Ochne.

Un detașament prusian (Kleist) ocupa Burk cu posturi înaintate la Malsitz și Nimmschutz.

Pozițiunea principală: Corpurile Miloradovici și Witgenstein, (13.600 oameni) ocupă înălțimile dinapoia satelor Klein-Jenkwitz și Baschutz. Garda și grenadirii ruși (18.000 oameni) formează rezerva generală înapoia acestor două sate.

Corpul prusian York (4000) pe înălțimile dintre Purschwitz și drumul ce duce dela Bautzen la Weisenberg.

Corpul Blücher (23.000) ocupă înălțimile dela Knekwitz pe stânga lui Blossauer-Wasser.

În fine, la extrema dreaptă către Gleina, corpul lui Barclay de Tolli (10.000 oameni) destinat a face față atacurilor lui Ney care venia despre nord.

În dimineața aceasta, corpurile franceze erau dispuse astfel:

Corpul XII în fața satelor Sinkwitz și Doberschau (dreapta).

Corpul XI, în apropiere de satul Ober-Foerstgen, călare pe drumul Drezda (centrul).

Corpul VI, în fața satului Nimschutz, corpul IV, spre Jeschutz, garda și corpul I cavalerie formă rezerva generală înapoia centrului, la Klein-Foerstgen.

La stânga se găsea armata lui Ney ocupând următoarele puncte :

Corpul V la Weissig; corpul III la Maukendorf, corpul VII la Kalau. Corpul II și corpul II' cavalerie la Lukau.

La ora 12 corpurile franceze încep atacul. Până la ora 6 poziția înaintată este ocupată de francezi, astfel:

Corpul XII ocupa înălțimile dintre Jessuitz și Ton-Berg, având în față aripa stângă a aliaților compusă din corpurile lui Miloradovici, detașamentele prințului Eugen de Wurtemberg și cel rus de pe linia înaintată cari ocupau tot spațiul dintre satele Matcuș și Klein-Jenkowitz.

Corpul XI în fața satului Strehla. Corpul VI între satul Burk și drumul Bautzen Wasserburg, având în față centrul și o parte din dreapta aliaților.

Corpul IV, între Nieder-Gurkau și Niemschitz, având în față corpul lui Blücher care ocupă porțiunea cuprinsă dela nord de Kreckwitz prin Doberschütz până spre Pliesckowitz.

Corpurile III și V deбуșaseră la Klix de unde respinseseră un detașament de cavalerie rusă. Corpul VII se găsea la Hoyerswerda, iar II cu cavaleria la Döbern, Barclay, formând extrema dreaptă a aliaților, ocupă spațiul dintre Malschwitz și Gleina.

În noaptea de 20/21 Napoleon dă ordin lui Ney să treacă Sprea cu orice preț pe la Klein și să înainteze direct și cu repeziciune spre Klein-Bautzen și Preititz.

Acțiunea se începe, Oudinot care înaintează contra trupelor ruse de pe înălțimile dela Klein-Kuvitz și Malteur la Dohlen și ocupă Malteuer.

După el se angajează corpul XI care înaintează până în apropiere de Auritz unde se oprește continuând lupta de usură.

În acest timp Ney, cu corpul III, trecuse Sprea pe la Klix, aruncase trupele lui Barclay și ajunsese până la satul Pretitz pe care-l ocupă cătră orele 10 dimineața. Printr'o împrejurare neexplicabilă Ney rămâne pe loc, în loc de a înainta spre Klein Bautzen unde ar fi putut captura tot corpul lui Blücher.

Napoleon auzind tunul spre extrema stângă, dă ordin corpului IV să înainteze asupra dreptei lui Blücher, în timp ce Marimont cu corpul VI se îndreaptă spre Kreckwitz.

Blücher, atacat în față și de front de corpurile VI și IV, părăsește poziția și se retrage fără să fie zărit de Ney.

Către orele 4, Ney cu corpul său și Lauriston cu corpul V se îndreptaseră spre Brössa, și către Wurschen aproape de spatele pozițiunei armatelor aliate.

Trupele aliate sunt nevoite să cedeze atacurilor impetuoase ale Francezilor și să se retragă spre Weisenburg către care se îndreaptă corpurile lui Blücher, York și Barclay și spre Lobau a cărui direcțiune o ia corpul lui Miloradovici.

Adoua zi, armatele se retrag la Görlitz, de unde se despart în două coloane: stânga, sub Barclay de Tolly pe drumul prin Bautzen, Heynau, către Leignitz; dreapta sub Witgenstein, prin Laubau, Lowenberg către Goldberg.

În dimineața aceleiași zile Napoleon ia dispoziții pentru urmărirea, cu corpul VII (Reynier) corpul I de cavalerie spre Reichenbach, urmate apoi de corpul VI, garda. Corpul V, la stânga, iar la dreapta corpurile XI și IV.

Corpurile III și XII rămân respectiv la Weisenburg, și la Bautzen.

În ziua de 23 Mai, aliații părăsesc Görlitz tot în două coloane.

La 26 Mai, capul coloanelor aliate se găsesc respectiv la Liegnitz și Goldberg. După multe discuții

se hotărăște întrunirea acelor două coloane pe pozițiile dela Schweidnitz. În ziua de 29 ambele coloane sunt întrunite la Schweidnitz, dar aci se constată că nu e cu putință a primi o nouă bătălie, deoarece lucrările de întărire erau distruse de Francezi încă din 1807.

La 1 Iunie coloana franceză stângă atinge Breslau, cea din dreapta la Jauer, iar aliații se retrag din Schweidnitz mai la est pe înălțimile dela Plinitz.

Situația aliaților fiind cât se poate de dificilă cu atât mai mult cu cât armata avea absolută nevoie să fie întărită și din nou reorganizată, cei doi suverani aliați cer o suspendare de armă. La 1 Iunie se încheie o suspendare a ostilităților pentru 36 ore. Această suspendare este preludiul unui armistițiu încheiat în ziua de 4 Iunie cu o durată până la 20 Iulie și prelungit în urmă până la 10 August cu o toleranță de 6 zile între data denunțării armistițiului și cea a reînceperii operațiilor.

Până în ziua încheerii armistițiului Oudinot cu corpul XII care trebuia să meargă spre Berlin, are o întâlnire la Hoyerswerda cu corpul prusian a lui Bulow care acoperea această direcțiune; Bulow este complet bătut dar Oudinot nu profită de avantajele ce i se ofereau, astfel că la data încheerii armistițiului el se găsește abia la Lukau.

Davout reușește să reocupe Hamburg. Macdonald cu corpul XI ajunge și despresoară cetatea Glogau.

Tratatul politic dela 1 Iunie la 11 August.

Deși Austria face demersuri sincere pentru o soluțiune pașnică, totuși la încheerea armistițiului avea concentrat peste 100.000 oameni în Bohemia, pe care i-a menținut tot timpul.

Între 1—25 Iunie Austria obține dela împăratul Rusiei și al Prusiei condițiunile pentru o soluțiune pașnică; iar la 25 Iunie, Metternich, pleacă la Drezda pentru a trata cu Napoleon.

În ziua de 28 Iunie are loc între Na-

napoleon și primul ministru al Austriei care face propunerile următoare: disolvarea ducatului Varșoviei, reconstituirea regatului Prusiei, renunțarea lui Napoleon la ocuparea Spaniei, și la protectoratul confederației Rinului, restituirea orașelor hansiatice și restituirea Iliriei imperiului Austriei. Napoleon nu înțelege însă să i se dicteze condițiuni și adresează cuvinte ofensatoare atât personal pentru primul ministru al Austriei cât și pentru suveranul său.

După două zile Napoleon cedează în fine condițiunilor Austriei, dar numai ca să câștige timp, în care scop cere și obține dela Metternich o prelungire a armistițiului până la 10 August cu o toleranță de 5 zile dela denunțarea acestui armistițiu până la începerea ostilităților.

Napoleon mai convine să ia parte la congresul dela Praga pentru ziua de 3 Iulie. Dezbaterile nu pot începe însă din cauza însărcinatăului lui Napoleon — contele Narbonne — care, conform instrucțiunilor ce aveă, ridică tot felul de incidente și dificultăți. Napoleon nu convine să dea depline puteri lui Narbonne și astfel trece tot timpul până în ziua când expiră durata armistițiului. O ultimă sfortare se mai face din partea Austriei și neprimindu-se răspunsul lui Napoleon până la orele 12 din noapte de 10 spre 11 August, Metternich declară congresul disolvat și intrarea Austriei în coaliția formată contra Franței, coaliție care se compunea acuma din Rusia, Prusia, Anglia, Austria și Suedia.

Forțele adversarilor, situația inițială și proiectele de operațiuni pentru campania din toamna anului 1813.

Ca în toate războaiele de până acum, Napoleon stabilește o bază de operațiuni pe Elba, întărind cele două extremități ale acestei baze — Hamburg și Drezda — cu lucrări de fortificații; iar cetatea Magdeburg fu pregătită să servească ca depozit general pentru cai și ca centru principal de evacuare pentru ră-

niți. Deosebit au fost întărite centrele Vitenberg și Torgau.

În fine, a organizat diferite depozite pentru subsistențe și munițiuni a organizat și complectat unitățile vechi precum și cele create din nou.

În acelaș timp, s'a desfășurat mare activitate în Franța, în Italia și în statele confederate pentru a se ajută aceste pregătiri ale armatei lui Napoleon, astfel că la data expirării armistițiului, Napoleon dispunea de 14 corpuri de armată cu 4 corpuri de cavalerie, cu efectiv total de peste 400.000 oameni și 1.200 guri de foc.

Aceste corpuri de armată se găsesec dislocate astfel: c. I spre Drezda, c. II la Rothemburg, c. III la Liegnitz, c. IV la Peitz, c. V la Goldberg, c. VI Bunzlau, c. VII la Kalau, C. VIII la Ostritz, c. IX în formație la Wurtzburg, c. X la Danzig, c. XI la Loewemberg, C. XII la Baruth, c. XIII spre Hamburg, c. XIV la Prina. Rezerva de cavalerie, corpurile I—IV răspândite la Goerlitz, Friestadt, Dahme, Zitau. Garda la Drezda.

Mai era c. V cavalerie mult înapoi care intră în campanie către începutul lunii Septembrie.

În ceea ce privește planul de campanie, Napoleon știa sigur că la terminarea armistițiului, Austria va trece pe partea cealaltă, dar nu putea cunoaște cum și în ce direcție se vor concentra aliații. Plecând dela această situațiune Napoleon adoptă următorul plan:

A lua ofensiva numai cu aripa stângă compusă din corpurile IV, VII și XII către Berlin, iar corpurile I, II, III, XI, XIV și garda împreună cu corpurile I, II și IV de cavalerie, total 300.000 oameni, să stea în defensivă între Goerlitz — Bautzen pentru a nu fi tăiat de Elba și pentru a ataca după ce va cunoaște intențiunea adversarilor săi.

În ceea ce privește aliații, atât împăratul Prusiei cât și al Rusiei s'au preparat pentru continuarea campaniei, în tot timpul armistițiului.

Prusia, sub impulsivitatea entuziasmului, a dorin-

ței de libertate și a numeroaselor societăți secrete, din cari făceau parte cea mai mare parte din ofițerii armatei prusiene și mulțumită sistemului de organizare a armatei teritoriale datorit lui Scharnhorst, în puțin timp se reuși a se complectă cu prisosință efectivele corpurilor cu oameni, îndeajuns de bine instruiți și pregătiți pentru război.

Rusia aduse din interiorul țării trupele noi recrutate și instruite în timpul anului 1812.

În acest timp aliații reușesc a atrage în coaliție și pe Suedia.

În fine, după expirarea armistițiului, intră în coaliție și Austria cu peste 120.000 oameni. Anglia ca în toate împrejurările, se însărcinează a suporta o parte din cheltuelile întreținerii acestor numeroase armate. Astfel aliații dispun de peste 450.000 oameni cu 1.500 guri de foc, armata de operații propriu zisă, afară de rezervele ce se găseau înapoi și cari se urcau la 250.000 oameni din cari: două corpuri de câte 50 de mii ruși, sub Benningsen și prințul Lobanoff în Polonia, 60.000 austriaci gata a se aduna între Viena și Lienz și 90.000 prusieni constituind clasa anului următor.

Trupele destinate pentru armata de operațiuni s'au grupat în trei armate astfel:

Armata de Boemia sub Schwartzemberg 250.000 și 698 tunuri pe râul Eger între Melnik, Leitmeritz și Saaz.

Armata de Silezia sub Blücher 96.000 și 365 tunuri între Breslau, Striegau și Schweidnitz.

Armata de nord sub Bernadotte 148.000 și 387 tunuri, în jurul Berlinului.

Aliații stabilesc următorul plan de campanie:

a) Rușii și Prusienii în total 120.000 oameni să între în Bohemia pe la Glatz, să se întrunească cu armata austriacă, 130.000 oameni, sub conducerea prințului Schwartzemberg, să ia ofensiva asupra flancului lui Napoleon, și apoi să înainteze spre Leipzig punctul de întrunire al tuturilor forțelor aliate.

b) O a doua armată, 100.000 oameni sub Blucher

să ia ofensiva spre vest prin Liegnitz, Bautzen, direct asupra Drezdei.

c) A treia armată, 130.000, sub prințul moștenitor al Suediei, să înainteze dela Berlin spre Hamburg.

Deși superiori în număr, totuși aliații admit ca metoda de conducere să fie prudentă și să bată chiar în retragere totdeauna când se vor găsi în prezența lui Napoleon, și, din contră, să atace cu îndrăzneală de câteori vor avea în față pe oricare din mareșalii săi.

Napoleon ia o poziție de așteptare până ce se va limpezi situația, și dispune 4 corpuri (III, V, VI și XI) înainte de Liegnitz, Goldberg, Bautzen, Loewenberg, alte patru corpuri (II, VIII, XIV și I) spre Drezda, Bautzen, Goerlitz și Zittau, garda cu 3 corpuri de cavalerie la centru, putându-se arunca după necesități într-o parte sau alta.

În ziua de 18 August, Napoleon fiind informat că 60.000 Ruși și Prusieni au trecut din Silesia în Bohemia pentru a se întruni cu armata austriacă; iar în ziua de 19 fiind informat că armata inamică de Bohemia se găsește la Melnic, deduce că inamicul voeste să ia ofensiva pe stânga Elbei către Drezda. În aceste condițiuni, ne mai având nici o teamă despre Zittau, hotărăște să se arunce asupra armatei de Silesia, în care timp corpul XIV și corp. I să reziste și să întârzie deșușarea armatei de Bohemia spre Drezda.

Operațiunile contra armatei de Silezia și a celei de Bohemia.

În ziua de 14 August Blucher intră pe teritoriul neutru și aruncă recunoașteri ofensive de cavalerie spre râul Katzbach, ceea ce forțează pe Ney (corp. III) a se retrage dela Liegnitz spre Bunzlau, iar Lauriston (corp. V) dela Goldberg la Loewenberg.

Corpurile franceze iau ofensiva în ziua de 21 și trec râul Bober în ordinea următoare:

Macdonald (XI) și Lauriston (V) pleacă din Loe-
wenberg, atacă și respinge stânga lui Blucher care era
formată din corpul generalului Yorck.

Ney (III) și Marmont (VI) trec Bober pe la Bun-
zlau și iau ofensiva asupra dreptei inamicului.

Blucher se retrage înapoia râului Heynau spre
Schnelle-Deichsel, de unde urmărit a doua zi, este
nevoit a se retrage înapoia râului Katzbach și apoi până
la Jauer.

În noaptea de 22 August Napoleon primește o
depeșă dela S-nt Cyr (c. XIV) prin care i se anunță că
armata de Bohemia a apărut la Peterswald și în-
aintează către Drezda. În fața acestei știri și în conside-
rația că pericolul mare era în acea parte, Napoleon
se hotărăște să plece imediat spre Drezda și în acest
scop încredințează comandamentul armatei de Bober
mareșalului Macdonald cu însărcinarea „de a ține pe
loc armata inamică de Silezia, și de a o împedea să
se îndrepte spre Zitau sau spre Berlin”, având la
dispoziție corpurile XI, V, III și II cavalerie.

Napoleon, cu corpul VI (Marmont), I-ul de cava-
lerie (Latour-Maubourg) și garda (care venise la Loe-
wenberg) se îndreaptă spre Goerlitz și de acolo spre
Drezda însoțit fiind personal de Murat și Ney (fără
trupe). Corpurile I (Vandamme) și II (Victor) sunt
îndreptate de asemeni dela Bautzen și Zitau spre Drez-
da, iar S-nt Cyr cu corpul XIV primește ordin a
rezista în fața defileului dela Königstein întârziind
cât mai mult înaintarea inamicului.

În acest timp armata de Boemia (Schwartzemberg)
care trebuia să înainteze spre Leipzig, schimbă di-
recția către Drezda.

În ziua de 14 August Blucher intră pe teritoriul
ajung în fața Drezdei unde nu se găsea decât genera-
lul Duroselle cu 10 batalioane și corpul XIV (S-nt
Cyr) care, după ce lăsase o divizie în frontul König-
stein, se retrăsese la Pirna cu restul de 3 divizii și
ocupase partea de sud-vest a câmpului întărit.

Schwartzemberg dispuse trupele într'un semicerc în fața Drezdei formate în patru coloane în vederea atacului și anume:

Generalul Witgenstein, (care a detașat 3 divizii spre Pirna) cu 2 divizii între Gruna și Striesen, formând dreapta.

La stânga rușilor, corpul lui Kleist la Strehelen ocupând Gross-Garten.

Aripa stângă constituită de Austriaci cari formează coloana 3 și 4-a ocupă tot spațiul dintre Röchnitz și Plauen.

La extrema stângă Austriacii se întind până spre Elba având un corp spre Lobeda, iar două divizii (Alois Lichtenstein și Metzko) ocupă spațiul dintre Corbitz și Elba la Schuster-Haus.

Rezerva generală, compusă din garda rusă și corpul lui Miloradovici, se stabilește între Lebnitz și Kaitz.

Napoleon sosește în ziua de 25 la Stolpen, unde dă oarecare ordine și de aci pleacă spre Drezda unde ajunge la 9 ore dimineața și ia primele dispozițiuni în vederea rezistenței ce trebuia să opună atacului aliaților.

În ziua de 26 la orele 4 după amiază coloanele armatei aliate pronunță atacul contra întăririlor din jurul Drezdei.

Coloana din dreapta, ajunge la barierele Pirna și Dohna însă aci sunt oprite de trupele franceze.

La stânga, Austriacii atacă, reușesc să ia două redute, și ajung până pe marginea orașului, unde sunt opriți înaintea incintei din această parte, însă după ora 5 un contra atac francez îi aruncă până spre Striesen.

La centru, o divizie din corpul lui S-nt Cyr forțează pe prusieni să se retragă până în satul Strehlen.

În fine la dreapta, Ney, în capul altor două divizii din gardă și corpul I de cavalerie, iese din oraș pe drumul ce duce spre Plauen, execută un viguros contra-atac contra diviziei Bianchi, și o forțează să se retragă la Lobeda.

Intunericul nopții pune capăt bătăliei din această

zi, în care Napoleon numai cu 7 divizii rezistă și respinge victorios atacurile întregii armate de Bohemia. În cursul nopții el este întărit cu corpurile II (Victor) și VI (Marmont).

Aliații rămân pe pozițiile pe care se retrăseseră seara.

În total, pe acest câmp de bătălie, aliații dispun de aproximativ 200.000 oameni, iar Napoleon de aproape 150.000 oameni cu două corpuri de cavalerie.

În ziua de 27 August pe la orele 6 dimineața, începe focul pe toată linia. Ambele aripi ale lui Napoleon înaintează în timp ce Marmont rezista la centru.

Către orele 11, Murat în capul a 50 escadroane, înaintează spre Cota și respinge în desordine o divizie austriacă, apoi detașează o parte din cavalerie spre Elba, unde bate și aruncă în desordine altă divizie austriacă.

Victor se îndreaptă spre satele Corbitz, Rosthal și Töllschen pe care după sângeroase lupte corp la corp, reușește să le ocupe.

La centru și stânga, lupta continuă cu alternative de ambele părți.

Către orele 5 seara, Schwartzemberg primește știrile că diviziile ruse ce rămăseseră la Pirna (sub prințul Eugen de Wurtemberg) fiind atacate de corpul I francez (Vandamme) fuseseră nevoite a evacua localitatea și a se retrage spre Peterswald, ceea ce contribuă un pericol pentru linia sa de comunicație. Pe lângă aceasta mai primește știri că aripa stângă austriacă fusese respinsă, iar la dreapta Ney era gata a executa mișcarea de învăluire prin Reick și Prohlis. Văzând pericolul Schwartzemberg, cu avizul celor trei suverani ordonă retragerea generală.

Bătălia dela Drezda este deci complet pierdută pentru aliați, cari sunt nevoiți a se retrage spre munții Bohemiei lăsând pe câmpul de bătălie peste 10.000 morți și răniți și vreo 15.000 prizonieri.

La 28 August, aliații se retrag către frontiera Bohemiei pe trei direcțiuni astfel:

Stânga spre Pirna unde să se întrunească cu cor-

pul prințului Eugen de Wurtemberg și apoi să ia șoseaua ce duce spre Peterswald.

Centrul prin Dippodiswalda, Altenburg, Zinnwald, Toeplitz.

Dreapta prin Rabenau, Frauenstein, urmând apoi șoseaua mare ce duce spre Praga prin Comotau.

Napoleon urmărește cu corpul XIV prin Dohna către Pirna unde trebuie să ajute corpului I Vandamme care din ziua precedentă debarasase despre Königstein și se găsea dealungul malului drept al râului Gottleube în contact cu diviziile ruse ale prințului Eugen de Wurtemberg.

Ambele aceste corpuri trebuiau să ia șoseaua spre Peterswald pe unde se retrăgea coloana stângă a aliaților.

Corpul VI, spre Dippodiswalda pe urma coloanei din centru a aliaților.

Murat cu toată cavaleria și corpul II (Victor) pe urma coloanei din dreapta.

Din toate aceste dispozițiuni au luat naștere oarecare ciocniri fără importanță, afară de înfrângerea corpului I al lui Vandamme care s'a petrecut în modul următor:

Din cauza diferitelor nevoi ivite în cursul urmăririi, corpul XIV și garda care trebuiau să se întrunească cu c. I, au fost trimise pe alte direcțiuni așa că Vandamme a rămas singur la stânga. În seara zilei de 28 el primește ordinul de a împinge înainte trupele inamice ce aveă în față și apoi a face la dreapta spre Toeplitz, pentru a se pune deacurmezișul comunicațiilor celorlalte coloane inamice, urmărite de aproape de Marmont cu S-nt Cyr, Victor și Murat. Vandamme continuă urmărirea cu vigoare în ziua de 29 respingând succesiv ariergarda rusă din diferitele poziții și intră astfel în Bohemia întâlnind până la Kulm, unde se oprește în fața întregii coloane ruse care luase poziție la Priesen înaintea defileului pe unde trecea drumul spre Toeplitz.

În acest timp toate trupele austriace și ruse cari urmau drumul din mijloc spre Toeplitz, coborâse ver-

santul sud al munților și ocolind la stânga, veniseră în ajutorul lui Barclay, luând poziție în fața lui Vandamme, între satul Priesen și Karwitz; iar corpul prusian al lui Kleist rămăsese pe versantul opus al munților, spre Fusterwalde, ceea ce nu inspira puțină teamă la cuartierul general al aliaților.

Indimineața de 30 August, Vandamme, pronunță atacul asupra poziției aliaților; lupta durează, cu diferite alternative, până la orele 10, când deodată apare în spatele corpului francez corpul lui Kleist care dela Fusterwalde făcuse la stânga dând în șoseaua ce cobora despre Peterswalde spre Kulm. Prins astfel întredouă focuri, Vandamme caută să-și facă drum prin mijlocul Prusienilor, dar neavând forțe suficiente corpul său de armată este distrus, împrăștiat și făcut prizonier; Vandamme însuși și generalul Haxo cad răniți și sunt făcuți prizonieri.

În ziua de 31 situația corpurilor franceze este următoarea:

Mortier (garda) ajunge la Helendorf, S-nt Cyr (corp. XIV) la Dittersdorf (sud de Liebenau), Marmont (corp. VI) la Zinwald, Murat și Victor (corp. II) la Sayda.

În această zi Napoleon primește știrea asupra distrugerii corpului I în acelaș timp când o altă știre tot atât de puțin îmbucurătoare îi sosia de pe teatrul din Silesia.

Pe când Napoleon obținea victoria dela Drezda, Macdonald care fusese lăsat cu misiunea de a ține în loc armata de Silezia, suferiă o înfrângere în împrejurările următoare:

El nu se mulțumește a rămâne în defensivă înapoia râului Bober și observă pe Blucher, ci ia ofensiva pentru a respinge inamicul ce avea în față dincolo de râul Katzbach și a-și asigura prin aceasta un spațiu mai larg. În acest scop, în ziua de 26 August trimite spre dreapta 2 divizii cu însărcinarea de a înainta pe ambele maluri ale râului Bober, a ocupa Hrischberg care constituia un punct de sprijin spre stânga armatei prusiene, pentru a o învălui și a-i atrage ast-

fel atenția lui Blucher în această parte. În acest timp Macdonald cu corpurile V și XI (micșorate, cu câte o divizie) avea să se îndrepte direct spre Jauer asupra frontului poziției prusiene, a cărei aripă dreaptă urma să fie învâluită de corpul III și cavaleria lui Sebastiani. Aceste mișcări se executau în ziua de 26 August pe o ploaie torențială.

Blucher văzându-se atacat din toate părțile, lasă în poziția dela Jauer numai corpul rusi al generalului Langeron, iar el cu corpurile lui York și Saken se aruncă la dreapta, contra corpului III pentru a face față mișcării inamice care avea să-i învalue această aripă.

Francezii sunt aruncați în cea mai mare dezordine peste valea Wutzen-Neis în smârcurile unde se înfundă și rămâne toată artileria franceză.

Din fericire Blucher nu execută o urmărire viguroasă în această parte, astfel că corpul III și cavaleria Sebastiani se pot retrage până la Bunzlau.

La centru, deasemenea sunt respinși francezii spre Loewenberg, de unde apoi coboară cursul râului Bober pe care-l trece pe la Bunzlau unde se întrunesc cu restul armatei.

Una din diviziile franceze care înaintă pe dreapta râului Bober asupra localității Hirschberg rămâne izolată de restul armatei și nevoită în cele din urmă, să depună armele.

Această mișcare ofensivă executată fără nici un scop și contra prescripțiilor lui Napoleon, îl costă pe Macdonald aproape 20.000 oameni morți, răniți și prizonieri și peste 100 tunuri rămase în mâinile inamicului. Intreaga armată de Bober este desorganizată prin această dezastruoasă înfrângere: o panică grozavă coprinde toate trupele și ceamaimare parte din ele se risipesc retrăgându-se în cea mai mare dezordine. În această stare corpurile franceze ajung, în ziua de 31 August, la Lauban pe malul stâng al râului Queisse, urmărite de aproape de Blucher care se oprește pe malul drept al acestui râu la Naumburg.

Operațiunile contra armatei de nord.

Mareșalul Oudinot cu 60000 oameni avea misiunea să ia ofensiva asupra Berlinului ajutat de mareșalul Davout care se găsea la Hamburg cu 40.000 oameni și un corp special din Magdeburg a cărui tărie era de 10.000 oameni.

În fața mareșalului Oudinot se găsea armata aliată „de nord” la Ruhlsdorf sub conducerea prințului de Suedia care din 148.000 oameni, nu mai avea decât 90.000 (din cauza detașării trupelor prin garnizoana diferitelor cetăți cum și acea a corpului generalului Walmoden (20.000 oameni) care fusese trimis spre vest pentru a face față ofensivei lui Davout care venia despre Hamburg.

În ziua de 21 August mareșalul Oudinot se îndreaptă spre poziția inamică în două coloane:

Coloana din stânga, corpul XII și VII (Reynier), să atace mai întâi Trebin, ocupat de un detașament înaintat inamic, și apoi să înainteze spre poziția principală inamică.

Coloana din dreapta corpul IV (Bertrand) să înainteze spre Blankenfeld.

În această zi coloana din stânga ocupă Trebin; iar cea din dreapta ocupă satul Schultzendorf.

A doua zi 22, înaintarea se continuă și se ajunge pe linia Witstok (stânga) Iohnsdorf (în față de Blankenfeld).

În ziua următoare cele trei corpuri de armată franceze, constituind trei coloane deosebite, se îndreaptă asupra poziției principale inamice respectiv către satul Arensdorf, Grosse-Beeren și Blankenfeld.

Coloana din centru fiind bătută de germani și respinsă în dezordine, produce panica și asupra celorlalte două coloane dela aripă, astfel că francezii pierd bătălia.

A doua zi francezii se pun în retragere cu intențiunea de a se apropia de Wittenberg, unde, fiind în siguranță, să restabilească ordinea atât de zdruncinată prin această singură înfrângere. Retragera se

execută în ordine, astfel că în ziua de 30 August Oudinot ajunge la Witenberg, urmărit de armata de nord, care la această dată atinge Treuenbrietzen.

Dela Drezda la Leipzig.

După victoria dela Drezda situațiunea lui Napoleon nu se îmbunătățește din cauza înfrângerilor suferite de celelalte corpuri.

Din contră acum Napoleon este amenințat din toate părțile. În asemenea situațiune el hotărăște să ia direcțiunea Berlinului unde să bată armata de nord, iar apoi să se întoarcă spre Luckau, unde după împrejurări, să se arunce fie asupra armatei de Bohemia fie asupra celei de Silezia.

Dar în ziua de 21 Septembrie, când trebuia să înceapă mișcările spre Berlin, primește știrea despre înfrângerea lui Macdonald, care depeșase dela Bautzen cerând să i se trimită ajutoare cât mai neîntârziat. Napoleon modifică proiectul de mișcare către Berlin și se îndreaptă spre Bautzen unde pericolul era mai apropiat. Mareșalul Ney este numit comandant al corpurilor lui Oudinot și trimis la Witenberg cu instrucțiuni de a lua ofensiva și reînainta până la Baruth unde trebuia să aștepte noi ordine.

Lasă înaintea Drezdei corpurile XIV și II ca să se opună unei noi ofensive a lui Schwartzemberg; iar corpul I, din nou reorganizat și corpul V de cavalerie (contele Pajol) ce de curând sosise la teatrul de operații, sunt lăsate în Drezda.

Napoleon, cu garda, corpul VI (Marmont) și I-ul de cavalerie (Latour-Maubourg) pleacă în dimineața zilei de 3 Septembrie spre Bautzen, unde ajunge a doua zi dimineața și întâlnește pe Macdonald. Blucher se oprește la Goerlitz, trimițând înainte spre Bautzen numai o antegardă, care fu bătută și aruncată în dezordine spre Goerlitz.

Blucher deducând prezența lui Napoleon în fața sa se retrage în timpul nopții pe malul drept al râului Neisse, astfel că Napoleon luând ofensiva la 5

Septembrie găsește Goerlitz ocupat numai de o ariergardă pe care o bate și ocupă orașul.

Seara de 5 Septembrie Napoleon o petrece în Bautzen de unde vrea să se îndrepte spre Hoyetswerda pentru a se întruni cu Ney ; dar în aceeași seară primind știri că armata de Bohemia a apărut din nou prin Peterswald, revine asupra primei hotărâri și hotărăște a se reîntoarce din nou spre Drezda. Macdonald este lăsat a ține linia râului Spreea ; Marmont (corp. VI) și cavaleria lui Latour-Maubourg sunt îndreptați spre Kamentz și Königsbruck de unde, după împrejurări, puteau sau să fie împinși înaintea spre Hoyerwerda sau chemați la Drezda, iar el însoțit de gardă pleacă la Drezda unde ajunge în dimineața de 7 Septembrie.

În acest timp corpurile IV, VII și XII sub comanda lui Ney care înlocuise pe Oudinot, după oarecare lupte izolate cu alternative de ambele părți, suferise o serioasă înfrângere în defileul de Donnewitz și fusese obligat a se retrage.

În ziua de 7 retragerea se continuă și a doua zi 8 Septembrie Ney poate să-și readune la Torgau rămășițele acestor trei corpuri de armată cari suferiseră două înfrângeri până acum.

În seara de 5 Septembrie Schwartzenberg fiind informat că Napoleon a plecat spre Bautzen, dispune ca o parte din armata sa (60.000 Austriaci) să treacă pe dreapta Elbei pe la Aussig și să se îndrepte prin Rumburg în ajutorul lui Blucher, iar restul armatei de Bohemia, sub comanda lui Barclay de Tolly, să ia ofensiva spre Drezda.

Între 6—13 Septembrie atât Napoleon cât și aliații aflând reciproc situațiunile și intențiunile dau diferite ordine de mișcări așa că în ziua de 13 Septembrie adversarii au următoarea situațiune:

În jurul Drezdei: Corpurile I (Lobau) și XIV (S-nt Cyr) împinse în munții Bohemiei până la Hohen-dorf și Furstenwalde, având în fața lor corpurile ruse și prusiene sub Barclay. Spre Toplitz se găsește Schwartzenberg cu corpurile austriace. Garda, parte în Drezda, parte la Pirna. Macdonald cu corpurile XI

(Gerard) V (Lauriston) III (Souham și VIII (Poniatowski) pe dreapta Elbei între Radeburg și Stolpen, având în față pe Blucher cu armata de Silezia.

Corpul II (Victor) se găsește tot spre Freiberg.

Corpul VI (Marmont) cu corpul I cavalerie (Lattour-Maubourg) este trimis spre Grossenheim pentru a susține pe Ney care se găsea spre Torgau cu corpurile IV (Bertrand), VII (Reynier) și XII (Oudinot) având în față pe prințul de Suedia cu armata aliată de nord.

Planul general al aliaților era ca Blucher și cu prințul de Suedia întruniți și dispunând de peste 120.000 oameni, să treacă Elba pe la Wittenberg de unde să se îndrepte spre Leipzig, căzând astfel pe linia de comunicație a lui Napoleon atacat în același timp spre Drezda de către Schwartzberg care, întărit cu armata rusă de rezervă, (1) dispunea acum de peste 200.000 oameni. Blucher după ce lasă un singur corp de 8000 oameni în față Drezdei, se îndreaptă în ziua de 24 Septembrie prin Kamenz, Königsbrück spre Wittenberg; în acest timp Schwartzberg ia ofensiva prin Komotau, Chemnitz asupra dreptei lui Napoleon care trebuia să fie distrat în acest timp prin demonstrațiuni executate spre Peterswalde.

Napoleon aflând despre aceste mișcări înțelege pericolul ce ar urma dacă ar mai rămâne pe Elba și ar socoti încă Drezda ca pivot de manevră.

El hotărăște a se retrage făcând față la ambele direcțiuni pe unde aliații voiau să-i întoarcă aripile.

În acest scop Ney care se găsea cu corpurile VII și IV între Wartenburg și Roslau, trebuia să supravegheze Elba. Restul forțelor este împărțit în trei grupe: Murat cu corpurile II (Victor) VI (Lauriston) și VIII (Poniatowski) și corpurile IV și V de cavalerie (Kellerman și Pajol) să facă față armatei de Bohemia în care scop sunt îndreptate, (29 Septembrie) spre Nossen, Chemnitz și Frohrung.

1) Care se întrunesc în Polonia sub Benningsen și ajunseser la 17 Septembrie pe râul Bober

Al doilea grup, sub Marmont din corpul VI, III (Souham) și I-iul de cavalerie, dela Meisen, direct spre Leipzig; iar corpul III rămâne la Meissen.

Al treilea grup, din corpurile XI (Macdonald înaintea de Drezda), garda (în Drezda) și corpurile XIV (S-nt Cyr) I-iul (Mouton) ocupând defileurile munților Bohemiei, rămâne în jurul Drezdei. Napoleon rămas deocamdată la Drezda, își propunea ca cu acest grup să se arunce fie la stânga în ajutorul lui Murat, fie la dreapta pentru a susține pe Ney, după cum se vor prezenta împrejurările și după cum pericolul va fi mai mare într-o parte sau alta.

În ziua de 5 Octombrie, Napoleon primește, la Drezda, știrea că Blucher și prințul de Suedia au trecut pe malul stâng al Elbei. Pericolul cel mai apropiat fiind spre nord de Leipzig, în această parte se hotărăște a da prima lovitură. Corpul III (Souham) este îndreptat dela Meisen la Eilenberg unde împreună cu corpul VI (Marmont) și I-iul de cavalerie (Latour-Maubourg) trebuia să treacă sub comanda lui Ney, care urma să atace și să arunce pe malul drept al Elbei armatele de nord și de Silezia. Din grupul dela Drezda, Macdonald, (corp. XI) cu corpul II cavalerie și garda sunt îndreptate, în ziua de 6 Octombrie, spre Wurzen. Corpurile I și XIV sunt retrase din defileurile munților și dispuse între Dohna și Pirna cu însărcinarea de a acoperi Drezda din această parte. Napoleon însuși pleacă spre Leipzig de unde, în ziua de 8 Octombrie, ordonă lui Ney a se arunca cu forțele ce i se pusese la dispoziție asupra lui Blucher.

Ney, care se retrăsese la Eilenberg cu corpurile VII și IV, întărit cu al III-lea (venit dela Meisen) și XI, se îndreaptă spre Duben, unde se găsea Blucher având la dreapta sa spre Desau pe prințul de Suedia cu armata de nord. La Stânga lui Ney, Marmont (corp. VI) urmă aceiași direcție pe malul stâng al râului Mulda, iar în urmă, Napoleon cu II-lea de cavalerie (Sebastiani) și garda, avea să susțină miș-

careea de înaintare. În acest timp Murat trebuia să se opună și să întârzie cât mai mult înaintarea armatei de Bohemia spre Leipzig. Blucher și prințul de Suedia se hotărăsc a se întruni; în care scop Blucher se și îndreaptă spre vest prin Bitterfeld, pe unde trece Mulda către Zorbig, defilând astfel pe dianintea capului coloanelor franceze. În ziua de 10 Blucher atinge Hall, iar prințul de Suedia Rothenburg având în urmă, la Dessau, corpul lui Tauenzien. Ney ajunge pe Elba la Witenburg (corp. VII și XI) Wartenburg și Dessau (corpul IV) de unde respinge corpul Tauenzen pe malul drept al Elbei. În ziua de 12 prințul de Suedia se găsește la Koethen, iar Blucher la Hall.

În acest timp, armata de Bohemia înaintă spre Leipzig. O luptă are loc între una din coloanele acestei armate și Murat care iese victorios, dar această luptă nu întârzie decât puțin marșul aliaților ale căror două coloane apar la Borna în apropiere de Leipzig.

În ziua de 12, Murat ajunge în apropiere de Leipzig și ia poziție înaintea de Wachau.

În fața lui Murat, Schwartzenberg atinge Borna, și Zeitz precedat de Witgenstein care forma antegarda sa.

Bătălia dela Leipzig.

Napoleon, strâns de aproape, și ne mai putând opera pe linii interioare contra lui Blucher mai întâi, și, apoi, contra lui Schwartzenberg se hotărăște a întruni toate forțele și a primi o bătălie decisivă.

În acest scop corpurile de armată franceze se îndreaptă spre Leipzig, în zilele de 13, 14 și 15 Octombrie și iau poziții succesive în jurul orașului pe malul drept al râului Elster. El dispune aci de 175.000 oameni, din care 36.000 cavalerie și 700 tunuri. Deosebit spera să aibă în ziua următoare încă 14.000 oameni ai corpului VII.

În seara zilei de 15 situația adversarilor este:

F r a n c e z i i .

Corpul VIII ocupă Mark-Kleeberg și Döesen formând aripa dreaptă a lui Murat ; Victor, formând centrul, se găsea cu corpul II la Wachau, iar la stânga Lauriston ocupă cu corpul V Liebertwokwitz.

La sud de Leipzig } Înapoia stângerii corpul IX, ocupă Holzhausen în apropierea căruia se găsea și corpul V cavalerie. Corp. IV cavalerie (Kellerman) ia loc la Döesen, înapoia intervalului dintre corpul VIII și II. În fine înapoi, în apropiere de Leipzig, ca rezervă generală și putând face față atât la nord cât și la sud, se găsește garda la Reudnitz și corpul I cavalerie (Latour-Maubourg) la Zwenhauendorf.

Corpul VI (Marmont) cu corpul III cavalerie (Arrighi) ocupă Lindenthal ; corpul IV (Bertrand) ocupă Eutritsch, iar corpul III (Souham) se găsește cu două divizii la Mockau ; Corpul XI (Macdonald) și II de cavalerie (Sebastiani), sosind despre Taucha în seara de 15, sunt îndreptați prin Holtzhausen și iau loc spre Liebertwokwitz.

La nord de Leipzig }

Lipsia încă corpul VII (Reynier) care se găsea la Düben, corpul I (Lobau) și XIV. (S-nt' Cyr) rămase la Drezda.

A l i a ț i i .

Corpul III austriac (Giulay) la Markranstaed formând aripa stângă a armatei de Boehmia. Acest corp trebuia să înainteze, în ziua de 16, prin Lindeau, pentru a se pune în legătură cu armata de Silezia ; Corpul II austriac (Meerweldt) cu corpul de rezervă (prințul de Hessa Homburg) se găseau la Zwenkau având ordinul de a înainta spre Connowitz.

La dreapta austriacilor, trupele ruse și prusiene,

sub comanda lui Barclay de Tolli, ocupă punctele următoare :

Stânga (general Kleist) la Gröbern, având la dreapta pe prințul Eugen de Wurtemberg care se găsea lângă Grossa. Goriakoff ocupă Stoermthal fiind legat cu coloana prințului Eugen prin contele Pahlen care ocupă intervalul dintre aceste două coloane. Toate aceste trupe constituiau la un loc corpul lui Witgenstein.

La dreapta lui Witgenstein, era corpul lui Klenau la Gross-Bosmau, iar înapoi, servind ca rezervă generală, garda rusă și prusiană la Magdeborn.

Blucher, cu armata de Silezia, se găsește spre Schkeüditz.

În total, aliații dispun, pentru ziua de 16 Octombrie, de aproape 240.000 oameni, din care 45.000 cavalerie și peste 1.100 tunuri

În ziua de 16 Octombrie armata de Bohemia trebuie să ia ofensiva contra forțelor franceze din față. În acest scop, Giulaș cu corpul III Austriac, formând extrema stângă, trebuie să înainteze spre Lindenau pentru a tăia comunicația Francezilor spre Lutzen și a da mâna cu Blucher

Meerweld, cu corpul II, să înainteze spre Connewitz pentru a învălui aripa dreaptă franceză, în care timp Barclay de Tolli, cu trupele ruse și prusiene, să atace tot frontul poziției dela Mark-Kleberg prin Wachau până la Liebertwolkvitz pe unde Klenau avea însărcinarea să învălue stânga franceză.

În dimineața zilei de 16, trei bubuituri de tun dau semnalul atacului, în urma cărui trupele lui Witgenstein atacă frontul Francezilor.

La stânga, coloana lui Kleist respinge pe francezi cu toate ajutoarele trimise de Augereau și de corpurile IV și V de cavalerie.

La centru, prințul Eugen de Wurtemberg, înaintează și atacă Wachau, dar rezistența francezilor, îl oprește pe loc.

La dreapta trupele lui Goricoff și Klenau în-

cearcă în zadar să ocupe Lieberwolkvitz dar sunt nevoite a se retrage adunându-se lângă Gross-Pössnau.

În acest timp, Meerweld (c. II), înaintase spre Connewitz apărat de trupele corpului VIII, iar Giulay (c. III) ajunsese la Lindenau și se angajase cu un detașament special, ce apăra podul dela Elster.

Atacurile lui Giulay devenind din ce în ce mai de temut, Ney trimite pe Bertrand cu corpul IV, dela Euteritzsch la Lindenau. Bertrand rezistă tuturor atacurilor lui Giulay și reușește să se mențină până la urmă pe poziție.

Spre nord, Blucher, care avea ordin să înainteze spre Leipzig de îndată ce va auzi tunul, apăruse între Schkenditz și Radefeld; iar Marmont care avea ordin să înainteze spre Sud, se opri pe loc pentru a împiedeca pe Blucher să înainteze spre sud.

La sud de Leipzig, situația trupelor franceze fiind favorabilă, Napoleon hotărăște către după amiazi să treacă dela defensivă la ofensivă, pentru a străpunge centrul frontului inamic.

După o puternică pregătire de artilerie atacul se pronunță la ora 1 de corp. II (Victor) asupra trupelor lui Eugen de Wurtemberg și de corpul V₁ (Lauriston) ajutat de gardă contra trupelor lui Gorciakoff.

Eugen de Wurtemberg este respins și urmărit de Victor, care înăntează până la stânga de Auenhay. Gorciakoff, este nevoit a se retrage între pădurea Universității și satul Gulden-Gossa. În acest timp Macdonald cu corpul XI din Liebertwolkvitz atacă trupele lui Klenau, care se retrage spre Klein-Pösmau. Suveranii aliați văzând pericolul duce în linie toate rezervele de cari dispuneau și mai cere încă lui Schwartzberg să trimită rezerva generală ce avea pe stânga râului Elster.

Către orele 3, Napoleon, execută o *șarjă* puternică de cavalerie asupra centrului aliaților cu corpurile I, IV și V de cavalerie și înăntează până dincolo de satul Gulden-Gossa, dar în acest moment rezervele generale trimise de Schwartzberg se aruncă în luptă, astfel că Victor este nevoit a părăsi poziția ce luase

la Auenhay și a se retrage din nou la Wachau, iar MacDonald se retrage pe prima sa poziție la Liebertwolkwitz. Napoleon ne mai având trupe disponibile nu mai poate interveni.

Spre nord lupta durează toată ziua între Blucher și corpul VI francez (Marmont) care rezistă cu înverșunare pe pozițiunile dintre Möckern și Eustetzsich

Copleșit însă de superioritatea numerică Marmont este nevoit a se retrage către sfârșitul zilei pe malul stâng al râului Partha

A doua zi 17 Octombrie aliații nu încearcă nici un atac, ca să le sosească ajutoarele și-și adună forțele toate pe câmpul de bătălie. Napoleon rămâne nedecis toată ziua de 17, în seara de 17, dă ordin tuturor corpurilor ca să se retragă de pe pozițiile ce ocupau și să strângă cercul în jurul orașului Leipzig iar corpul IV, să atace și să respingă corpul austriac Giulay care se găsea în față de Lindenau, pentru a deschide drumul spre Lutzen.

În urma acestor ordine, corpurile franceze se găsesc în dimineața de 18 Octombrie grupate astfel: c. VIII și IX între Dolitz Dössen având înapoi c. IV cavalerie, la centru corpul II (Victor) și corpul V cavalerie ocupa Probstheyda, iar la stânga c. III și VII fac față la est pe linia Melkau-Pansdorf.

La nord, corpul VI (Marmont) ocupa Schönfeld.

În fine, corpul V (Lauriston) garda și corpurile I și II de cavalerie, sunt înapoi de Probstheyda.

Aliații pornesc atacul la ora 7 dimineața.

Armata de Bohemia atacă astfel:

Lastânga, trupele prințului de Hessa, atacă asupra lui Poniatovski și Augereau cari, sunt nevoiți a se retrage la Cunewitz, unde rezistă toată ziua. La centru, corpurile lui Witgenstein, Kleist, diviziile prințului Gorciakoff și garda rusă, înaintează prin Wachau și atacă pozițiunea dela Probstheyda. Trupele franceze opun rezistentă astfel că nu pot fi scoase din pozițiune.

La dreapta, corpul lui Klenau și Benningsen, o-

cupă Holtzhausen și Zuckelhausen, dar nu mai fac nici un progres, mulțumindu-se a se întinde spre dreapta pentru a da mâna cu prințul de Suedia.

Spre nord, Blucher reușește să treacă Partha pe la Mockau. Ney se retrage și adună corpurile VI (Marmont) III (Souham) și VII (Reynier) pe linia Stüntz-Sellerhausen. Mai la nord prințul de Suedia trece pe malul stâng al râului Partha pe la Taucha și Grasdorf și se leagă cu coloana Benningsen. La un moment dat, Saxonii cari luptau alături de corpul VII francez trec de partea inamicului și deschid focul asupra trupelor franceze, Napoleon sosit aci nu poate să remedieze nimic neavând la îndemână nici o trupă.

Spre vest Bertrand reușise să respingă pe Giulay și să se îndrepte spre Weisenfeld. Pe toate celelalte puncte trupele franceze cedează și se retrag în apropierea imediată a orașului Leipzig.

Seara sosind, ambele părți încetează lupta rămânând pe pozițiunile respective în contact imediat.

Peste 80.000 oameni morți și răniți acopereau câmpul de bătălie.

Napoleon, care nu se mai gândia la victorie, ci numai la retragere eroică, ia în cursul nopții de 18, dispozițiuni pentru retragerea peste Elster pe la Lindenau, singurul punct pe unde se mai putea deschide drumul spre Rin. Scurgerea trupelor pe podul dela Lindau se face toată noaptea în mare învâlmășeală și dezordine, dar nu s'a putut termina. Aliații observând retragerea atacă în dimineața de 19 din toate părțile și ajung la marginile orașului. Aci sunt ținuți în loc de către trupele corpurilor V, VIII, XI și restul din VII cari, deși îngrămădite pe străzile orașului într'o mare dezordine și panică, fac ultimile efortări ca să țină pe inamic în loc.

Din nenorocire un sub-ofițer care se găsea la capul podului, însărcinat a da foc furnalelor, dă foc și aruncă podul în aer, când încă corpurile V, VII, VIII și XI erau în Leipzig.

Trupele corpurilor rămase în oraș sunt nevoite

să depună armele, afară de o mică parte care aruncându-se în râu putuse să ajungă la celalt mal.

Reynier și Lauriston sunt făcuți prizonieri. Macdonald și Poniatovski se aruncă călări în Elster, cel întâi reușește să ajungă pe malul opus; Poniatovski însă își găsește sfârșitul în valurile acestui râu.

Retragerea armatei franceze spre Rin.

Bertrand cu corpul IV și Mortier cu două divizii din gardă ocupă Weissenfels, asigurând trecerea Saalei.

Napoleon, cu restul armatei sale se îndreaptă în ziua de 20 prin Weissenfels spre Freyburg. De aci Mortier formează ariergarda, iar Bertrand ocupă defileul Kössen (lângă Auerstaedt), constituind un detașament de flanc, contra unui atac al corpului austriac Giulay (din armata de Bohemia), care de la Leipzig se îndreptase spre Kössen. Restul armatei lui Schwartzberg și armata de nord (prințul de Suedia) rămân în Leipzig. Blucher urmărește spre Freyburg.

Corpurile franceze, formând o nesfârșită coloană, continuă a se retrage prin Ekartsberg, Buttstedt, Erfurt, Gota, Eissenach, unde ajung în ziua de 26 Octombrie.

Schwartzberg, după două zile de repaos; pleacă din Leipzig prin Dornburg, Weimar, și ajunge la sud de Erfurth. Blucher continuă a înainta de la Freyburg prin Luchau, Sömmerda, Langeslaza, unde ajunge în ziua de 25 Octombrie. Prințul de Suedia, cu armata de nord, de la Leipzig fusese trimis în Vestfalia.

Armata bavareză intră în coaliție și împreună cu trupele austriace ce se găseau pe Inn, formând un corp tare de 50—60.000, sub generalul Vrede ia ofensiva prin Anspach, Wurtzburg asupra liniei de retragere a lui Napoleon.

Singura soluție pentru Napoleon era a-și face drum peste armata inamică ce apărea în cale. În consecință

continuă marșul în zilele de 28 și 29 Octombrie, în care timp Wrede ajunsese la Hanau, unde luase poziție.

În dimineața zilei de 30 Octombrie, Macdonald atacă antegarda lui Wrede și o respinge spre pădurea Lamboy, Napoleon sosit pe câmpul de luptă, ia dispoziții pentru atacul poziției, care trebuia să fie executat de resturile corpurile lui Macdonald, Victor și o divizie din garda ce sosi ceva mai în urmă.

Lupta durează toată ziua, cauzându-se mari pierderi bavarezilor, mai cu seamă de focul unei baterii de 50 piese care bătea aripa stângă inamică. Către seară Francezii înaintază pe toată linia și aruncă în dezordine pe adversar peste râul Kinzigi. Orașul Hanau este evacuat în timpul nopții de trupele aliate și astfel Napoleon își poate deschide drumul înainte spre Maientza.

În ziua de 31 Octombrie Wrede încearcă din nou să întrerupă marșul francezilor dar fără un rezultat. Resturile armatei franceze continuă drumul și în ziua de 4 Noembrie ajung la Maientza.

Aci se termină campania din 1813.

Apărarea Rinului dela 1 Noembrie până la 31 Decembrie 1813.

Rămășițele armatei franceze ajunse la Maientza sunt trecute pe malul stâng al Rinului. Rinul este împărțit în trei sectoare:

Sectorul I Rinul inferior dela Arnheim spre Coblenz încredințat marelui mareșalului Macdonald cu două divizii din corpul XI și o divizie din corpul V (10000 oameni).

Sectorul 2, Rinul de mijloc, dela Coblenz la Landau, mareșalul Marmont, cu corpurile VI și III, constituie într'un singur corp numit VI (total 8.000 oameni).

Sectorul 3-lea dela Landau la Ball, mareșalul Victor cu corpul II (5000 oameni).

Corpul IV (Bertrand) fu lăsat la Kastel ; pe malul drept al Rinului.

Cavaleria, care din 40.000 oameni, rămăsese nu mai cu 10.000 de oameni fu constituită în 4 corpuri :

I-ul la Kreutznach, II în comandamentul sectorului 2-lea, III la Coblenz și VI la Maientza.

Rămășițele corpurilor VII, III și XVI fură adunate la Maientza, constitue garnizoana pentru apărarea cetății, sub comandamentul generalului Morand.

La adăpostul acestei apărări, Napoleon pleacă la Paris în ziua de 7 Noembrie, unde speră să obțină dela poporul său noi sacrificii morale și materiale, pentru a înlătura o catastrofă pentru Franța.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. Puterile europene au putut să înjghebeze mai bine coaliția 6-a grație faptului că în masele popoarelor amenințate în existența lor națională, se născuse conștiința acestui pericol precum și credința că Napoleon poate fi învins.

Sămburele credinței că Napoleon poate fi învins a fost aruncat în războiul din 1812.

Războiul din 1812 poate fi considerat ca primul act al dramei în care se petrece căderea lui Napoleon, războiul din 1813 constitue actul al doilea, iar cel din 1814 actul al treilea.

2. Se susține de mulți critici militari, că Napoleon a făcut concentrările trupelor sale întotdeauna în afara sferei de acțiune a adversarilor săi, și că principiul de a se putea concentra armatele și în sfera de acțiune a adversarilor a fost aplicată pentru prima oară de Moltke în războiul din 1864, 1866 și 1870.

Iată însă aci o probă citată de maiorul Al. Arghirescu din care se vede că Napoleon a aplicat acest principiu în 1813.

„Am văzut că în urma evenimentelor ce au loc la Lützen, Napoleon trimite pe Ney, cu corpurile III ; VII și apoi V, și II, ceea ce constitue o masă de 80.000 oameni, prin Torgau spre Berlin, iar el se

îndreaptă cu restul forțelor către Drezda. După ocuparea Drezdei (8 Mai) aliații se retrag și tocmai la 16 Mai Napoleon are știri pozitive că ei s'au oprit la Bautzen, unde au intențiunea să reziste; la această dată Ney se găsea la Lukau, iar armata principală între Bautzen și Drezda. În aceste condițiuni concentrarea forțelor se impunea și Napoleon ia imediate dispoziții în vederea aceasta. Ca punct de concentrare însă nu se indica mareșalului Ney, un punct (nu în afara sferei de acțiune a aliaților, pentru a se forma mai întâi masa și apoi a deбуша asupra lor, ci a se indica satul Dresda care se găsea chiar în spatele poziției ocupate de aliați. Rezultatul dispozițiilor luate este că în seara zilei de 19 Mai — ajunul bătăliei — când Napoleon se găsea în fața de Bautzen, Ney se găsea pe flancul său stâng cu corpul V la Weissig și III la Maukendorf, la 18 și 25 km., de Bautzen; la-dică întocmai aceeași situație în care se găseau armatele prusiene în seara zilei de 2 Iulie față de armata austriacă în pozițiuni la Königraetz. Apariția prințului regal cu armata II spre Nedelist și Horenowes pe câmpul de bătălie dela Königraetz, ne reamintește întocmai apariția lui Ney la Klix pe câmpul de bătălie dela Bautzen în seara zilei de 20 Mai.

Astfel fiind, pare că cu greu s'ar putea susține că Napoleon nu s'a abătut niciodată dela principiul concentrării forțelor în afara sferei de acțiune a inamicului și că tocmai cu 53 ani mai târziu s'a stabilit posibilitatea acestui fel de concentrare în anumite condițiuni. Când împrejurările au cerut ca concentrarea să se efectueze astfel, Napoleon astfel a executat-o; când însă împrejurările s'au schimbat, Napoleon n'a ezitat a-si concentra forțele chiar în interiorul spațiului ocupat de inamic. Evenimentele citate par a confirma, în total, această aserțiune". (op. citat pag. 554--555).

3. Deși se crede că Napoleon a făcut toate concentrările trupelor sale înafara sferei de acțiune a inamicului, și că numai Moltke a aplicat, pentru prima oară, concentrarea pe teritoriul inamic, (1866), totuși

dacă privim bine operațiunile lui Napoleon dela 12—20 Mai, observăm că dela Drezda la Bautzen, Napoleon a făcut concentrarea chiar în sfera de acțiune a adversarilor.

Se poate compara acest principiu de concentrare în zona de acțiune a adversarului și cu operațiunile românilor în campania din 1916 în Ardeal.

4. S'a văzut, până acum, că Napoleon în toate campaniile sale, pune o dublă grijă pentru alegerea bazei de operațiune și pentru fixarea obiectivului.

Acum, în războiul din 1813, Napoleon alege și organizează Elba, în mod ideal, ca bază de operațiune; dar nu poate să facă acelaș lucru în ceea ce privește obiectivul. Armata sa ne mai fiind aceea din anii precedenți nici ca număr nici ca suflet, nu putea să aleagă obiectivul cel mai ideal, ci a trebuit să se mulțumească cu un obiectiv care nu cerea nici un risc pentru Napoleon.

Cum se știe, ideal ar fi fost să atace armata de Bohemia, dar ne putând să o atace decât pe front și ne având puțința să o fixeze pe loc ca să o forțeze a primi o bătălie, operațiunea ar fi fost prea riscată pentru armata lui Napoleon, care ar fi putut să fie învâluită de armata de nord și de Silezia în cazul când armata de Bohemia s'ar fi retras continuu din fața lui Napoleon.

Dacă ar fi atacat armata de Silezia printr'o învâltuire strategică încă ar fi fost o concepție ideală, dar în asemenea caz Napoleon trebuia să schimbe direcțiunea față de baza sa de operațiune ceea ce ar fi înlesnit pe armata de Bohemia să-și taie comunicațiile. În 1805 și 1806 Napoleon a putut să execute o astfel de manevră, căci fiind superior în număr a avut puțința să-și acopere comunicațiile.

Toate aceste considerațiuni l'au făcut pe Napoleon să renunțe la alegerea de obiective ideale și să se mulțumească a trimite trei corpuri de armată spre nord; iar cu restul forțelor, (300.000), să păstreze defensiva până ce se va lămurii situațiunea.

5. Primul proiect al lui Napoleon, ar fi dat rezultate

decisive, dar cum el se baza pe repeziciune, în execuție, și cum împrejurările se prezentau altfel, de data aceasta proiectul nu a putut fi pus în valoare de Napoleon. Cu toată activitatea ce se desfășoară pentru organizarea unei noi armate, nu se poate ajunge ca unitățile să fie gata la timp și complete cu efectivele prevăzute, în timp ce aliații ridică mai multe forțe decât se crezuse că vor putea avea. Pe de altă parte ocuparea Drezdei de către trupele inamice, (27 Martie) și mai cu seamă a orașului Hamburg, (17 Martie) face și mai grea punerea în execuție a acestui proiect și atunci Napoleon revine asupra lui; alcătuind un nou proiect în raport cu noile împrejurări.

Trecerea prin trei faze a planului de campanie al lui Napoleon, este un exemplu tipic de legătură care trebuie să existe între *Concepțiune* și *execuțiune*, sau, cum am mai putea zice, între *teorie* și *practică*, între *ideal* și *real*.

Nu se poate aplica, întotdeauna, ceea ce este justificat teoretic, ceea ce este ideal, ci trebuie să se țină seamă de condițiunile reale în care se lucrează.

„Deși primul proiect al lui Napoleon de a merge prin Hawelberg, Stetin spre Vistula nu era întru nimic mai pre jos, prin îndrăzneală și frumuseță, celor mai bune combinațiuni ale sale totuși, el revine asupra lui ca să și mărginească combinațiunile în spațiul cuprins între Leipzig, Drezda și Beyreut către care speră să atragă pe aliați pentru a le învălui aripa lor dreaptă, executând o mișcare inversă aceleia dela Iena. Cauza acestei schimbări era lipsa instrumentului ce-i trebuia pentru aducerea la îndeplinire a combinațiunilor sale și acest instrument era armata pe care cu toată activitatea supra omenească ce desfășurase, n'o putuse ridica la efectivul ce speră; în aceste condițiuni realizarea proiectelor sale devine îndoișoasă și aceasta-l face a da o altă soluțiune mai în conformitate cu împrejurările ce se prezentau. Imprejurările se prezintă însă astfel că această învăluire strategică nu poate să aibă loc și atunci Napoleon revine și asupra acestei soluțiuni și hotărăște a se în-

truni mai întâi cu armata de Elba și apoi a deбуșă spre Leipzig. „Știi că principiul meu este de a deбуșă în masă, deci în masă voi să trec Saala cu 300.000 oameni” scrie el lui Eugen cu această ocazie. Odată această deбуșare executată spre Leipzig „primul obiectiv”, intențiunea lui Napoleon era de a executa din nou o învăluire strategică înaintând cu stânga să și făcând o conversiune la dreapta al cărui rezultat ar fi fost de a arunca armatele aliaților spre frontiera Bohemiei. Proiectul nu reușește întocmai cum fusese conceput și aici putem observa strânsa legătură ce există între concepțiune și execuțiune. Ori, în acest război instrumentul cu care Napoleon își pune în aplicațiune geniilele sale combinațiuni nu mai era cel dela Ulm, Austerlitz și Iena. Armata sa lăsa mult de dorit din toate punctele de vedere și în special lipsa cavaleriei, după cum am văzut, face să nu poată obține rezultatele ce trebuia să le obțină în urma victoriilor dela Lutzen și Bautzen. (Major Al. Arghirescu, op. citat, pag. 552—535).

6. Bătălia dela Drezda au pierdut-o aliații din cauză că n'au ținut seama de cuvântul de ordine ce-și impuseseră, adică să nu primească nicio bătălie condusă de Napoleon.

La rândul lui, Napoleon pentru prima oară se abate dela principiul că manevrele pe linii interioare se impune a obține victoria complectă asupra unei părți și apoi a ataca cealaltă parte. Aci Napoleon atacă și respinge pe Schwartzenberg însă în loc de al urmări până la victoria decisivă, lasă urmărirea grijei lui la câteva trupe; iar Napoleon după ce pierde un timp oarecare la Drezda, se îndreaptă la 3 Septembrie către Bautzen apoi la 7 Septembrie revine la Drezda unde stă indecis până la 29 Septembrie.

Iată ce spune Majorul Arghirescu asupra acestei chestiuni:

Timpul dela 7 la 29 Septembrie, Napoleon îl petrece la Dresda fără să ia nici o rezoluție definitivă. În acest interval de timp, armatele aliate se mișcă și progresează continuu. În 1806 vedem cuar-

țierul general al armatelor prusiene perzându-și timpul în deliberări, discuțiuni și considerațiuni de tot felul, fără să se poată ajunge la o înțelegere definitivă decât atunci când Napoleon își terminase vasta sa mișcare al cărui rezultat, în mod fatal trebuia să fie zdrobirea desăvârșită a armatelor prusiane. Câtă schimbare de atunci! În 1813 tabloul ni se înfățișează cu totul pe dos: el ne arată pe Napoleon stând la Dresda timp de peste 20 zile în aceeași indecisiune în care în 1806 stătea cuartierul general prusian la Erfurt, iar pe Blücher mișcându-se fără întrerupere și executând prin Kamenz, Wittenberg, o vastă mișcare de întoarcere care avea să pună pe Napoleon în aceeași situație în care fusese pusă armata prusiană în 1806 la Jena și Auerstadt. Consecințele acestei stări de lucruri trebuia să fie aceleași cari au fost totdeauna în asemenea împrejurări.

7. În prima zi a bătăliei de la Leipzig, deși Napoleon a obținut câteva succese tactice, a pierdut însă cu desăvârșire orice avantaj strategic, și s'a depărtat, cu totul, de probabilitățile izbândeii. Adversarii; din contră, numai prin faptul că au putut ține în loc pe Napoleon, în ziua de 16, au obținut primul element necesar victoriei tactice; iar a doua zi au obținut victoria grație faptului că Napoleon n'a mai sperat să aibă alte ajutoare, pe când aliaților le sosiău foarte multe ajutoare.

8. Infrângerile suferite de Napoleon la 1813 au avut ca efect imediat slăbirea moralului la trupele aliate cu el, și astfel îl părăsesc saxoni și bavarezii. Este o asemănare, de luat în seamă, între acest caz și cel din 1918, când, aliații Germaniei pierd încrederea în succesul final și încep tratative de pace separată, (Austria); iar alții, trec de partea adversarilor, cum au făcut bulgarii.

9. Armistițiul primit de Napoleon la Iunie după campania din vara anului 1813, a fost fatal pentru el, căci a adus mari avantagii adversarilor săi.

Dece a primit Napoleon acest armistițiu o spune el în următoarele rânduri: "Acest armistițiu oprește

cursul victoriilor mele. M'am decis, însă, pentru două motive: lipsa de cavalerie care mă împedica de a da lovituri mari și atitudinea ostilă a Austriei". Astfel se exprimă Napoleon în scrisoarea ce adresează generalului Clarke ministru de război la acea epocă.

Trei ani mai târziu în insula S-nt Elena, Napoleon scrie cu privire la acest armistițiu: „Am greșit când m'am consimțit la acest armistițiu, căci dacă aș fi continuat operațiunile cum puteam să o fac atunci, împăratul, socrul meu; n'ar fi mai putut lupta contra mea”.

Peste câteva decenii Wilson va zice la fel despre greșeala care a făcut-o că a împins comandamentul „Antantei” să încheie armistițiu cu Germania înainte de a se fi obținut victoria decisivă prescrisă de știința militară.

CAPITOLUL X.

RAZBOIUL DIN 1814.

Situația politică.

În acest război se găsește exemplul cel mai clasic când, deși diferitele partide politice și diferitele acțiuni secrete alimentate de inamicii din afară, căută să separe pe suveran de popor, totuși, geniul națiunii franceze simbolizat de astădată în Napoleon, în veteranii săi, și în câțiva oameni de frunte ai Franței, se supune adversarilor mai întâi și omenirii mai în urmă, prin supremul sacrificiu ce face pentru a salva onoarea Franței.

Suveranii coaliției lansează celebrul manifest prin care declară că: „nu fac războiul Franței ci preponderenței pe care Napoleon a exercitat-o în afară de liniile imperiului său”.

Unele dintre partidele politice, conduse de burghezi, deși ajutaseră și salutaseră cu entuziasm dictatura lui Napoleon, totuși, văzându-și amenințate averile din cauza războaielor continue ale lui Napoleon, alimentau curentul ostil contra lui; iar poporul de jos — deși instinctiv — vede în Napoleon pe salvatorul libertății lui, totuși, prea multele sacrificii ce făcuse și sărăcia în care se găsea, îl pune în neputință de a interveni în mod efectiv.

Blocusul continental, câmpiile necultivate, fabricile închise, reținerile de 25 la sută asupra tuturor taxelor și pensiilor militare și enormele impozite a-

duse în situațiunea critică pe cei bogați și în mizerie pe cei săraci. (Arghirescu, pag. 617).

Napoleon, însă, care concentrase în el simțirea întregului său popor, nu se lasă doborât de asemenea curente, ci, în ziua când parlamentul se plângea de despotism și de război, el le adresează următoarele cuvinte: „Este oare momentul a vorbi de abuz, când 200.000 de cazaci amenință frontierele Franței? Nu este vorba, acum, de libertatea și de siguranța individuală, ci este vorba de independența și libertatea națională”. Apoi dizolvă parlamentul, hotărăște bugetul ca guvernul său să ia măsuri pentru războiul suprem din 1814.

Cu toate acestea el nu era împotriva păcii, dar se opunea la condițiunile militare ce i se cereau.

Pentru a nu fi acuzat de împotrăvire la pace, ostilitățile fură suspendate după insistența curței de Austria, care doria o pace onorabilă pentru Franța și Napoleon, garantând în acelaș timp liniștea Europei.

Toate puterile aliate conveniră la această idee și începură negocierile, la Francfurt pe Main, între șefii cabinetelor aliate și Saint-Aignan, în calitate de ministru plenipotențiar al Franței. Saint-Aignan, deși nu avea nicio împuternicire, se însărcină a face cunoscut lui Napoleon propunerile aliaților și anume: Franța să rămână în limitele sale naturale, adică: Rinul, Alpii și Pirineii. Când se primî însă la Francfurt răspunsul lui Napoleon, cu propunerile ce urmau să fie discutate în congres, cabinetele aliate influențate de anturajul din jurul împăratului Alexandru, reveniră asupra opiniilor emise anterior și erau departe de a mai acorda condițiunile favorabile ce-i oferiseră la început.

Astfel a luat naștere războiul din 1814.

Forțele adversarilor și proiectele de operațiuni.

Franța. Avea la începutul lui Noembrie, în afară de trupele barate pe Rin, armata de Italia (63.000) sub prințul Eugeniu care se opune ofensivei austria-

cilor pe fluviul Adige, și armatei de Spania, 50.000 oameni care se opuneau înaintea Pirineilor contra lui Wellington.

Pentru a se opune mării coaliții formată contra sa, trebuia cărmuite aproape din nou, căci din tot ce avusese Franța ca forță armată, nu mai rămăsese, afară de cele arătate mai sus, decât depozitele din interior cari erau aproape lipsite de oameni și cadre.

Napoleon obține dela senat, ridicarea a 160.000 oameni aparținând claselor 1808—1814. Mai obține prin anticipație 150.000 oameni din clasa anului 1815 și 300.000 din alte clase mai vechi ceace ar fi făcut, în total, peste 600.000 oameni.

La prima ridicare care se făcu ușor, s'a putut adună imediat, peste 100.000 oameni, întrebuințați pentru complectarea corpurilor de pe Rin, parte trimiși spre nord, și parte destinați a complectă trupele din Italia. A doua ridicare însă, a recruților din clasa 1815, nici la finele războiului din 1814, nu era terminată. A treia ridicare a claselor mai vechi care cuprindea ultimii oameni valizi ce mai rămăseseră ca susținători ai familiilor, merse cu mult mai greu astfel că din 300.000 oameni nu răspunseră la chemare decât 63.000.

Echiparea și înzestrarea cu cele necesare mergea mai greu din cauza lipsei de depozite și a crizei financiare care nu permiteau aprovizionări mari — oamenii erau echipați pe rând și trimiși la destinațiunea lor.

Pentru întâmpinarea primelor chelteuli, Napoleon a dat 63 milioane franci economișiți din lista sa civilă, iar pentru rest, s'a recurs la sporirea impozitelor directe și indirecte, care a produs o nemulțumire generală în întreaga Franță.

Cu toate aceste greutăți, după o muncă și energie fără seamăn, desfășurată în lunile Noembrie și Decembrie, efectivul total al armatei franceze putu să fie ridicat la peste 74.000 oameni echipați, armați, și instruiți, grupați în 5 corpuri de armată și 4 de cavalerie, și anume:

Corpul II (Victor), corpul IV (Morand), corpul V (Sebastiani), corpul VI (Marmont), corpul XI (Macdonald), garda (Ney) și corpurile I, II, III, V de cavalerie (corpul III cavalerie a fost desființat în luna Febrarieu 1814 formându-se în loc corpul VI)

Aliații. Mărire efectivul lor prin noi ridicări de oameni executate în Prusia, prin alipirea trupelor micelor state (din confederația Rinului, cum și prin ajutoarele ce sosiau din Rusia. La data reînceperii ostilităților, efectivul tuturor forțelor se ridică la peste 450.000 oameni, împărțiți în trei armate, și anume:

Armata de Boemia. (Schwarzenberg). Compusă din corpurile I, II și III austriace, corpul IV Würtemberghez, corpul V austro-bavarez, corpul VI rus; două divizii independente austriace, rezervele austriace compuse din alte patru divizii, garda și rezervele ruse, cazacii ruși. Total 186.852 și 628 tunuri.

Armata de Silezia (Blucher). Compusă din corpurile I și II prusian și încă două corpuri ruse. Total 97.111 oameni și 432 tunuri, din care a trecut Rinul numai 65.000; ceilalți fiind detașați în corpurile lui Kleist și Langeron.

Armata de nord. (Bernadotte). Compusă din corpul III prusian, (Bulow), corpul rus (Witzingerode); corpul II federal (Ducele de Brunswick), corpul III federal (Ducele de Saxa Weimar), corpul general conte Walmoden, corpul milițieni neerlandezi Prințul d'Orange, corpul englez general Grahan, corpul suedez general Stedingk. Total general 172.000 oameni, cu 442 tunuri.

Armata de nord, se găsește spre Danemarca, astfel că efectivul armatelor aliate cari intră în Franța, se reduce la 265.000 oameni, din care trebuie să se scadă corpul lui Kleist trimis dela început în Olanda, mai târziu ia parte la operațiunile de pe teatrul principal din Franța, atât acest din urmă corp, cât și corpurile lui Bulow și Witzingerode din armata de nord, cari vor intra în compunerea armatei de Silezia.

În ceea ce privește planul de operațiune al aliaților, după multe discuțiuni între planul prusian care

voia ofensiva într'o massă asupra Parisului prin Maientza-Metz, și între planul lui Schwartzenberg care propunea ofensiva pe două direcțiuni, s'a adoptat planul acestor din urmă și anume: Blucher cu armata de Silezia, să treacă Rinul pela Maientzai și să înainteze direct spre vest, atacând de front armata franceză, iar Schwartzenberg, cu armata de Boemia, să treacă Rinul pe la Bal, de unde, traversând Elveția să intre în Franța și să continue înaintarea prin Langres, pe valea Marnei spre Paris, întorcând astfel pe la sud forțele de cari mai dispunea Napoleon și a căror atențiune trebuia să fie atrasă spre nord și est de către Blucher. Armata de nord să ocupe Olanda, către care ar fi atras încă o parte din forțele armatei franceze. Această din urmă armată fusese trimisă în Westfalia după bătălia dela Leipzig.

Conform proiectului adoptat, armata de Boemia la 10 Decembrie se pune în marș urcând malul drept al Rinului prin Karlsruhe, Offenburg, Freiburg spre Bal, în timp ce armata de Silezia începe să se concentreze între Maientza și Coblenz.

Napoleon care pierdu inițiativa mișcărilor, din cauza inferiorității numerice, adoptă următorul plan:

Cu doua divizii și oamenii de prin garnizoanele de nord, (15.000), să ocupe Belgia și să țină în loc armata de nord; cu corpul I cavalerie și corpul lui Macdonald să amenințe flancul drept al lui Blucher după care, la nevoie, să se retragă spre Paris; în fine; trei corpuri de armată să reziste și să dispute inamicului terenul pas cu pas, după care să se retragă spre Paris, unde întrunindu-se cu vreo 60 mii oameni ce urmau să fie adunați în acest timp, (total 120.000); să dea o bătălie decisivă cu mulți șorți de reușită, având în vedere slabirea succesivă a forțelor inamice în timpul înaintării lor spre Paris.

Trecerea Rinului.

Armata de Boemia se găsea la 20 Decembrie concentrată pe Rinul de sus, iar armata de Silesia se găsea concentrată între Darmstadt, Castel și Erfurt.

Armata de Boemia începe trecerea Rinului la 21 Decembrie pe 7 coloane prin următoarele patru puncte: Bal, Schafhuse, Laufenburg și Fort-Louis.

Armata de Silesia, se concentrează pe Rin până la 31 Decembrie în zona Manhain, Kaub, Coblentz; iar la 1 Ianuarie 1814 începe trecerea pe următoarele trei puncte: la stânga Saken trece pe la Manheim, la centru York urmat de Langeron, trece pe la Kaub, la dreapta S-nt Priest, pe la Coblentz. Trecerea se execută fără nici o dificultate, neîntâmplându-se decât la Kaub o slabă rezistență din partea trupelor franceze.

Corpurile franceze de pe Rin găsindu-se în imposibilitate de a opune o rezistență serioasă se retrage pentru a se întruni mai înapoi.

În ultimile zile din Decembrie și în cursul lunii Ianuarie, armata de Boemia înaintează către vest, însă cu prea multă prudență față de puțină rezistență a trupurilor franceze.

Înaintarea se face pe coloane separate cum s'a trecut și Rinul, și anume

Antegarda, în două coloane, din care una prin Aaar, Balsthal, Soleur, Sarberg, Freiburg, Moudon cu însărcinarea de a ocupa și Genua cu un detașament iar a doua, prin Neuchatel, Morteau, Pontarlier și Besançon, cu însărcinarea de a face asediul acestei cetăți.

Aripa stângă prin Aarau, Aarburg, Berna, Neuchatel, Brienne, unde se desparte în două coloane prin Baume-les-Dames, Montbozon și Vesoul, în urma corpului III, spre Langres; iar a II-a coloană prin Salin, Dole; la Auxonne și Chatillon-sur Seine

Rezervele austriace, prin Berna, Neuchatel; Pontarlier spre Besançon, unde împreună cu corpul II, trebuie să formeze corpul de asediu a acestor cetăți.

Centrul, prin Saint-Braix, Delle, Vesoul, spre Langres.

Aripa dreaptă, după ce asediază cetățile Huningue și Belfort, în primele zile după trecerea Rinului, se îndreaptă spre Colmar, Saint-Dié; Rambervillers spre Mierrecourt.

Extrema dreaptă, trece Rinul, în zilele de 1 și 2 Ianuarie, execută investirea cetăților Strasburg și Kehl și rămâne pe loc până la 13 Ianuarie, după care; se îndreaptă prin Haugenau, Phalsburg spre Nancy.

Din armata de Silesia, numai corpurile lui York și Saken trec Rinul în primele zile ale lunii Ianuarie. Cu aceste două corpuri Blucher ia ofensiva înaintând spre vest către Mossela unde York rămâne să investească cetățile Metz, Thionville și Luxemburg, până la sosirea corpului Kleist.

În acest timp Saken înaintează prin Kaiserslautern, Deux-ponts la Nancy unde ajunge pe la 16 Ianuarie. De aci Blucher cu acest corp, întărit cu o parte din corpul lui Langereau, se îndreaptă la 21 Ianuarie prin Tail, Joinville, Dommartin, Brienne în valea râului Aube cu intențiunea de a se întruni cu Schwartzenberg.

Corpurile franceze foarte slab întărite cu efective ce sosiau succesiv se retrag căutând să se întrunească în interior. În timpul retragerii au avut loc oarecare angajamente cu coloanele inamice, însă fără urmări serioase.

În seara zilei de 25 Ianuarie, când Napoleon ajunge la Chalons-sur-Marne, situațiunea ambelor părți este următoarea,

Francezii. Corpul VI (Marmont), corpul II (Victor), Garda (Ney), concentrați la Vitry-le-François formând un grup de 19.000 infanterie, 6.000 cavalerie și 120 guri de foc.

O divizie de rezervă (6.000 oameni), la Arcys-sur-Aube.

Mortier dispunând de aproape 15.000 oameni (cu întăririle ce primește), în retragere către Troyes.

La nord, Macdonald cu corpurile XI și VI de armată și II și III de cavalerie, la Méziers venind despre Maestrich.

Aliații. Armata de Boemia. Corpul II și rezervele austriace la Dijon constituind o armată aparte însărcinată cu operațiunile din valea râurilor Saone și Rhone.

Corpul I, (Collredo), în apropiere de Charillon tinând legătura cu corpul II.

Corpul III, (Giulay), la Bar-sur-Aube în contact cu trupele mareșalului Martier. În urma lui, eșelonându-se până la Langres se găseau corpul IV (prinț regal de Wurtemberg,) garda cu rezervele ruse și prusene sub Barclay de Tolly și corpul V (Wrede) între Neuchateau și Clefmont.

Corpul VI (Witgenstein) la Nancy.

Armata de Silesia. Blucher cu corpurile lui Saken și Langeron, dela Saint-Dizier, se îndreaptă spre Vitry; iar Yoix, după ce lăsase câteva detașamente de observație în jurul cetăților ce le investise, pornesc cu grosul trupelor prin Bar-le-Duc spre Vitry.

Bătălia dela Rothiere.

Napoleon, ajuns la Chalons, află că Schwartzberg, se găsește spre Bar-sur-Aube, iar Blucher la Saint-Dizier, se hotărăște a se arunca asupra lui Blucher.

În ziua de 27 corpurile de armată, Victor, Marmont și Ney, sunt îndreptate dela Vitry spre Saint-Dizier. În acest timp însă Blucher fiind informat asupra prezenței trupelor franceze la Vitry, lasă în acest punct detașamentul generalului Landskoi, iar el cu grosul forțelor (corpul lui Saken și o parte din al lui Langeron, aproximativ 25.000 oameni) se îndreaptă prin Domartin spre valea râului Aube, pentru a se întruni cu Schwartzberg. Napoleon ajunge la Saint-Dizier în ziua de 27, însă nu găsește decât detașamentul lui Landskoi pe care-l aruncă cu ușurință și ocupă orașul.

La 28 Noembrie, Napoleon lasă pe Marmont la Saint-Dizier, iar corpurile lui Ney, Victor și acele al generalul Lefebvre-Desnoettes care sosise cu vre'o 3.000 cavalerie și 3.000 infanterie se îndreaptă spre Aube, În acelaș timp dă ordin lui Mortier, care se găsea spre Troyes, să vină spre Arcys. Acest ordin căzând însă în mâna lui Blucher, el se hotărăște a rămâne la Brienne unde Blucher era bătut în ziua de 29 și nevoit

să se retragă spre sud către Trannes, urmărit până în apropiere de Rothiere

Napoleon nu poate urmări, deoarece Blucher, prin retragerea spre Trannes, stabilește comunicațiunea cu Schwartzenberg.

Dela 29 la 3 Ianuarie Napoleon continuă a-și întări poziția ce luase înaintea localității Brienne dela Dienville sur Aube pe care se sprijinea dreapta până la Morvilliers care formă stânga poziției. Blucher care se găsea spre Trannes nu face nici o mișcare, așteptând ajutoarele dela Schwartzenberg care îndreptase deja în această parte corpurile I (Colloredo), III (Giulay), IV (Wurtenberg) și V (Wrede).

La 1 Februarie, Napoleon, văzând că Blucher nu atacă și fiind informat în același timp că Colloredo a apărut spre Vandoeuvre, hotărăște să se retragă prin Lesmont spre Troyes, în intențiunea de a se întruni cu Mortier, dar mișcarea de retragere nu se mai putea executa fără să fi avut consecințe dezastruoase și în consecință Napoleon se hotărăște a se opri și primi atacul aliaților.

Trupele franceze ocupau pozițiunea astfel:

La dreapta, o divizie de rezervă, (Dufour), pe râul Aube la Dienville și una detașată din corpul lui Marmont, (Ricard), sub comanda generalului Gérard.

Centrul, ocupat de trupele mareșalului Victor, cari ocupau Rethiere și tot spațiul până la Giberie.

Stânga, sprijinită pe satul Morvilliers, era ocupată de către Marmont care fusese chemat dela S-nt Dizier (o singură divizie, Langrange). Trei divizii din gardă sub Ney și toată cavaleria sub Grouchy, formau rezerva generală înapoia centrului pozițiunii, respectiv la Beugnè și între Rothiere și satul „Petit-Mesnil”, și între acest sat și pădurea Ajou.

Sacken înaintează în două coloane spre Rothiere sub protecția unei puternice baterii așezată călare pe șosea. Corpul II francez, (Victor) rezistă cu înversunare. O șarjă a cavaleriei franceze este respinsă de infanteria inamică ajutată de cavaleria rusă care atacă cu succes pe cea franceză luându-i cele patru baterii de artilerie de cari dispunea.

Giulay, (corp. III austriac), venind despre Tranne atacă dreapta franceză ocupă podul dela Unienville și înaintează în două coloane pe ambele maluri ale râului Aube către Dienville, cu intențiunea de a învâluși dreapta pozițiunii franceze. Generalul Gerard, rezistă astfel că situația în această parte rămâne nedecisă până către orele 6 seara.

Prințul regal de Wurtemberg venind despre Maison și Fresnay peste înălțimile Eclarce, traversează pădurea Beaulieu și ese în fața satului Giberie, ocupat de trei batalioane din trupele mareșalului Victor pe care le respinge, dar după ce primesc ajutoare noi, ele revin la atac și reușesc a relua din mâna Wurtenbergezilor cea mai mare parte din sat.

Corpul V Bavarez (Wrede) venind prin Soulainnes, apare înaintea trupelor lui Marmont care, după ce părăsise această localitate, ocupă spațiul dintre Chaumesnil și Morvilliers. Atacate cu înverșunare de Bavarezi, trupele franceze sunt respinse din Morvilliers și apoi din Chaumesnil fiind nevoite a se retrage în pădurea Ajou către orele 5 seara. Blucher și prințul de Wurtemberg reînvoiesc atacurile de front și reușesc, cel dintâi a intra în Rothiere iar cel al doilea a ocupa Giberie. În această situație Napoleon aruncă trupele cari le mai avea la dispoziție ca să reocupe Chaumesnil spre a-și asigura linia de retragere; luptă durează până la finele zilei fără însă să poată reuși a reocupa satul. O ultimă sforțare făcută către orele 8 seara spre GChaumesnil și Rothiere acopera retragerea Francezilor spre Brienne, retragerea care se execută în ordine deoarece aliații opresc urmărirea pe câmpul de bătălie.

Napoleon lupta aci cu 32.000 oameni contra 123 de mii

La 2 Februarie, Napoleon continuă retragerea prin Lesmont unde este lăsat Marmont cu însărcinarea de a acoperi podul de pe Aube. În ziua următoare el ajunge prin Pinev la Troyes și se unește cu Mortier care dispunea de aproape 15.000 oameni ceea

ce face un total de 45.000 cu cari Napoleon putea să opereze în această parte. Marmont urmărit de corpul V bavarez ajunge la Arcys-sur-Aube, unde se oprește deocamdată.

Operațiunile de cinci zile ale lui Napoleon contra armatei de Silesia (Blucher).

Între 2—8 Februarie Napoleon rămâne la Troyes și Nogent-sur-Seine așteptând să se pronunțe noile mișcări ale aliaților.

La 8 Februarie situația trupelor franceze este următoarea:

Napoleon, cu Mortier cu două divizii din vechea gardă, corpul II (Victor), două divizii de rezervă (Gerard și Hamelinaye) și Ney cu alte două divizii din tânăra gardă, la Nogent-sur-Seine.

Oudinot cu o divizie din gardă și parte din trupele venite din Spania constituind corpul VII de armată, ajunsese la Provins. Marmont la Sezanne; iar Macdonald la Ferte (9 Februarie).

Mareșalul Marmont ține legătura între valea Senei și a Marnei.

În acest timp aliații iau hotărârea de a înainta asupra Parisului în două mase cari să urmeze paralel văile râului Sena și Marna, și anume:

Blucher, cu corpul lui Sacken, compus din corpurile 5 și 9 ruse să se întrunească spre Châlon, cu York și cu restul din corpurile Langeron și Klaișt cari fuseseră lăsați în urmă la Maientza și Erfurth, să alunge pe Macdonald și să înainteze apoi pe valea Marnei direct spre Paris. Schwartzenberg cu armata de Bohemia să înainteze prin Troyes către acelaș obiectiv urmărind pas cu pas pe Napoleon. Corpul VI (Wittgenstein) să țină legătura între ambele armate.

Napoleon, fiind informat asupra direcțiunei luate de armatele aliate, se decide a trece din valea Senei în valea Marnei și a se arunca asupra armatei de Silesia

după care să se întoarcă din nou contra lui Schwarzenberg.

În acest scop, armata franceză fu împărțită în trei grupe și anume: una sub comanda directă a lui Napoleon constituită din corpul VI (Marmont), corpul de gardă a lui Mortier, al celui al lui Ney, cavaleria gardei și I-ul corp de cavalerie (total 30.000 oameni) să opereze contra lui Blucher; a doua grupă care rămânea în valea Senei contra lui Schwarzenberg era constituită din corpul II (Victor), corpul VII (Oudinot) prezentând un efectiv de aproape 25.000 oameni. În fine la stânga, mareșalul Macdonald se găsea în valea Marnei cu 14.000 oameni, constituind corpurile V și XI de armată.

La această dată, situația armatei de Silesia, în marșul ei spre Paris, era următoarea:

Corpul lui York, (dreapta), la Chateau-Thierry urmărind pe Macdonald care se retrăsese spre la Fertè-sous-Jouarre.

Sacken, (centrul), se oprește la Montmirail de unde trimite numai antegarda, (a douăzi); spre la Fertè pe urma lui Macdonald.

În urma centrului Kleist și Kapsevici se concentrează respectiv la Bengères și Vertus.

Corpul rus Alzuvief la Champaubert.

În dimineața zilei de 10 Februarie, Napoleon pleacă din Sezanne și se îndreaptă spre Champaubert având corpul lui Marmont înainte, după care urmă Ney și apoi Mortier.

Către orele 9 dimineața Marmont ajunge în fața satului Baye pe care generalul Alzuvief îl ocupase cu o antegardă de 4 regimente de infanterie.

Atacată de Marmont, această antegardă este bătută și aruncată spre Champaubert, unde se găsea grosul corpului care la rândul său este atacat, bătut și distrus aproape în totalitate. Ceeace mai rămâne din acest corp, în cea mai mare dezordine, se aruncă spre nord, sperând să se poată retrași către Epernay.

În seara de 10, Napoleon trimite pe Nansouty

cu diviziile de cavalerie din gardă spre Montmirail, către care se îndreaptă și el a doua zi. Marmont cu o divizie de infanterie (Lagrange) și un corp de cavalerie, este trimis la Etoges, având însărcinarea a face față și ține în loc pe Blucher în cazul când acesta ar lua ofensiva spre a veni în ajutorul lui Sacken.

Bătălia dela Montmirail.

Blucher, fiind informat despre cele petrecute la Champaubert, chiamă din nou spre Bergeres pe Kleist și Kapsevici care abia ajunseră la Fere-Champenoise. York primește ordine să se țină la Château-Thierry gata de a se pune în marș, fie spre Montmirail, fie spre Vertus, iar Sacken, chiar în cursul nopții de 10; pleacă din La Fertè pentru a reveni la Montmirail.

În acest timp, generalul Nansouty ajunsese la Montmirail și ocupase localitatea. A doua zi dimineața (către orele 10), sosește și Napoleon cu divizia Ricard, traversează Montmirail, se desfășură înainte și ocupă satul Marchais, dispunând divizia Ricard, în acest sat iar cavaleria la dreaptă călare pe drumul mare. Sacken găsind Montmirail ocupat, se hotărăște să atace pentru a ocupa cu orice preț această localitate. El desfășură corpul VI de Infanterie rus (Serbatof) pe două linii la sud de drumul mare, între Haute-Epine și Vandiere, având la stânga (nord de La Haute-Epine) toată cavaleria. York fusese anunțat de Sacken asupra mișcării sale și invitat în acelaș timp a-i veni în ajutor.

Lupta se angajează în jurul satului Marchais. Divizia Ricard rezistă cu înverșunare tuturor atacurilor rușilor; satul este luat și reluat de mai multe ori, până la orele 2 după amiază, când începe să sosească pe câmpul de bătălie și grosul trupelor franceze care venia din urmă, odată cu primele trupe prusiene ale lui York care veniau despre Château-Thierry. Napoleon trimite pe Mortier cu o divizie din gardă spre Fontenelle pentru a ține în loc aceste trupe și aruncă pe Ney cu divizia Friant asupra stângii rușilor pentru a-i separa de prusieni și a-i arunca în o direcțiune o-

muşă. În acelaş timp Ricard primeşte ordin a părăsi satul Marchais şi a se retrage înapoi. Ruşii, încurajaţi de această retragere, înaintează cu aripa lor dreaptă, Folosindu-se de această împrejurare, Ney se aruncă asupra stângei liniei ruse şi ocupă satul Haute-Epine, în care timp Nansouty, cu cavaleria se rabat brusc la stânga asupra trupelor ruse, cari trecuseră pe Epine-aux-Bois, le şarjează şi le împrăştie în toate direcţiunile. Sacken având aripa dreaptă învăluită se retrage în grabă, favorizat de întunericul nopţii.

Trupele lui York, ţinute în loc spre Fontenelle de către Mortier, se retrag şi ele la rândul lor spre Château-Thierry.

În această bătălie ruşii pierd peste 3000 oameni morţi, 800 prizonieri, 26 tunuri şi 200 chesoane.

După părăsirea câmpului de bătălie Sacken se întruneşte cu York cu care continuă a se retrage pe drumul mare spre Château-Thierry.

A doua zi, 12 Februardie, Napoleon se pune în marş cu toate trupele pe urma celor două corpuri înamice, pe care le urmăreşte de aproape până la Château-Thierry, unde atacate din nou, cu mari greutate şi multe pierderi pot să treacă pe malul drept al Marnei distrugând podul în urma lor. În ziua următoare, 13 Februarie, Sacken şi York continuă a se retrage fără întrerupere spre Soisson.

Blucher fiind încunostiinţat de cele ce avuseseră loc la Montmirail şi de retragerea lui York şi Sacken spre Château-Thierry, pronunţă mişcarea ofensivă spre Etoges în ziua de 13 Februarie. Marmont după o slabă rezistenţă se retrage în ordine până la Vauchamps, unde ajunge în seara acestei zile şi se opreşte fiind întărit cu divizia Ricard trimisă de Napoleon, din dimineaţa de 13 Februarie.

Napoleon fiind informat în noaptea de 13/14 despre ofensiva lui Blucher, lasă pe Mortier cu o divizie din gardă să continue urmărirea lui York şi Sacken spre Soisson, iar el cu restul trupelor se întoarce chiar în acea noapte spre Montmirail. În dimineaţa zilei de 14. Napoleon găseşte pe mareşalul Marmont

care se oprise și luase pozițiile pentru a face față atacului lui Blucher.

În acest moment antegarda lui Blucher deбуșă din Vauchamps, dar focul artileriei franceze, o forțază să dea înapoi și să reîntre în sat. Marmont aruncă divizia Ricard asupra satului Vauchamps unde o luptă crâncenă se încinge cu divizia Zeiten care venise în ajutorul antegardei ce se retrăsese în sat. venise în ajutorul antegardei ce se retrăsese în sat. În acest timp Napoleon trimite pe generalul Grouchy cu cavaleria asupra aripii stângi inamice, iar divizia de infanterie Lagrange asupra celei drepte; aceste trupe reușesc să învâluie ambele aripi ale liniei inamice și să-i cadă în spate între Champaubert și Etoges. Blucher se găsește aproape înconjurat și numai cu mare greutate reușește să-și facă drum prin mijlocul trupelor franceze, urmărit și hârtuit continuu până la Etoges.

Prima serie de operațiuni a lui Napoleon contra armatei de Boemia (Schwartzenberg).

Armata de Boemia se găsește la Troyes. La 4 Februarie află Schwartzenberg despre evenimentele de la Champaubert. Imediat întreaga armată de Boemia se pune în marș în două coloane: dreapta din corpurile V (Wrede) și VI, (Witgenstein), spre Nogent, iar stânga din corpurile IV (prinț regal de Wurtemberg), III (Giulay) și I (Colloredo) spre Sens.

Coloana din dreapta atacă și ocupă Nogent. Mareșalul Victor se retrage spre Provins de unde împreună cu Oudinot continuă să se retragă până la Nangis unde se opresc și iau din nou pozițiune; aci rămân până în ziua de 14 Februarie când se îndreptează spre Guignes pentru a se întruni cu Macdonald care venia despre Meaux.

Coloana din stânga, având corpul IV în cap, în aceeași zi ocupă Sens. De aci ambele coloane continuă marșul spre Paris.

Armata de Boemia, neavând mari obstacole de

înving înaintase pînă pe linia Nangis-Fontainebleau pînă la 14 Februarie, de unde amenință direct Parisul.

În după amiaza zilei de 14 Februarie, Napoleon fiind informat asupra celor ce se petreceau în valea Senei și văzând proporția ce luase pericolul în această parte, își propune a se abate asupra armatei de Boemia cu speranța de a o surprinde în marș și a obține aceleași rezultate ca și asupra armatei de Silesia.

La 15 Februarie diviziile de gardă, divizia de infanterie Leval și cavaleria de care dispunea Napoleon se pun în marș spre La Fertè-sous-Jouarre. Marmont, cu corpul VI, este lăsat în fața lui Blucher având însărcinare de a ține loc armată de Silesia și a-i întârzia marșul spre Paris.

În ziua de 16 Februarie, corpurile II (Victor) și VII (Oudinot) se retrag la Guignes împinși fiind de antegardele corpurilor V (de Wrede) și VI (Witgenstein) din armata de Boemia. Adouazi 17 Februarie Napoleon sosind la Guignes ia imediat poziții în vederea unei ofensive asupra coloanelor inamice ce avea în față. Corpul II, cu 2 divizii de rezervă sub generalul Gerard și susținut la stînga de Kelerman cu o divizie de cavalerie și o divizie din corpul V, iar la dreapta de o divizie din corpul V se îndreaptă spre Nangis. În urma lor sosește corpul VII (Oudinot) și corpul XI dela Meaux. Divizia Leval și garda trebuiau să sosească și să ia poziție înainte de Guignes. La dreapta diviziile de gardă organizate la Paris sub generalii Charpantier și Boyer, fură îndreptate dela Esson spre Fontainebleau avînd a acoperi Parisul pe drumurile de pe stînga Senei. Ney fusese trimis din ajun spre Chaumes. Pajol, dela Melun este îndreptat spre Montereau.

Schwartzenberg dă ordine tuturor corpurilor să se retragă înapoia Senei. Singură antegarda corpului VI, care se găsea la Nangis, neavînd timp să se retragă este atacată înainte de Mormant și complet bătută de generalul Gerard. Dela Mormant marșul se continuă spre Nangis respingînd cele din urmă trupe ale lui Witgenstein de pe această direcțiune.

Dela Nangis, Oudinot (corpul VII) este îndreptat prin Provins spre Nogent; Macdonald (corpul XI) prin Donnemarie spre Bray, iar Victor (corpul II), cu diviziile Gérard, prin Villeneuve cu însărcinarea de a ajunge cu orice preț și a ocupa Monterreau chiar în seara acelei zile. Garda, care venise în trăsuri dela Montmirail, fiind obosită peste măsură, rămâne deocamdată la Nangis, urmând a se îndrepta apoi spre Monterey.

Victor întâlnește și atacă divizia bavareză Lamote (corpul V, de Wrede) - în poziție la Valjouan.

Bavarezii rezistă câteva ore, dar în cele din urmă sunt nevoiți a se retrage spre Donnemarie.

Macdonald se oprește în apropiere de Donnemarie.

Napoleon, fiind informat, în cursul nopții de neexecutarea întocmai a prescripțiilor sale, ordonă din nou mareșalului Victor să ocupe trecerile de pe Sena. Victor execută imediat și în dimineața de 18 Februarie ajunge la Surville în față de Monterey, care însă era ocupat de 19 batalioane, 21 escadroane și 8 baterii (15.000 oameni sub prințul regal de Wurtenberg).

Trupele wurtenbergeze ocupă înălțimile dela Surville întinzându-se în semicerc cu ambele aripi sprijinite pe Sena. Atacați de front de către trupele corpului II și la stânga de divizia Pajol care venia despre Melun, Wurtenbergezii rezistă cu înverșunare și resping toate atacurile până la ora 1.

Către orele 3 sosește Napoleon și ia conducerea luptei. În acest timp Pajol execută o șarjă fericită asupra stânzei inamice, pe care o pune într-o complectă dezordine. Wurtenbergezii sunt nevoiți a părăsi pozițiile și a se retrage în dezordine, lăsând pe câmpul de luptă peste 3000 morți și răniți și 3000 prizonieri.

În aceeași zi Oudinot ajunge la Nogent și Macdonald la Bray, fără însă a pune stăpânire pe poduri.

Schwartzenberg caută să-și concentreze toată armata către Troyes.

Napoleon n'a putut continua urmărirea imediat

căci nu dispunea decât de podurile dela Montereau, deoarece cele dela Bray și Nogent fuseseră distruse.

După două zile, Napoleon a putut trece pe malul stâng al Senei cu grosul forțelor sale a căror efectiv se ridică la 72.000 oameni și s'a îndreptat dealungul malului stâng al Senei, prin Nogent către Mery.

În acest timp, însă, începând a se pronunța mișcările lui Blucher spre Mery, Napoleon lasă pe Oudinot cu 10.000 oameni la Mery în fața lui Blucher, iar el cu restul forțelor se îndreaptă spre Troyes. În speranță că în 24 ore afacerea va fi terminată în această parte.

Schwartzenberg, însă; deși luase pozițiune aci ca să primească bătălia, crezând imprudent a mai primi bătălia, și în zorile zilei de 23 Februarie se retrage spre Bar-sur-Aube, lăsând înainte de Troyes numai o perdea de trupe cari să acopere retragerea.

La 24 Februarie, Napoleon ia dispozițiuni să se execute urmărirea armatei de Boemia spre Aube.

Aliații, în consiliul de război; ținut la Bar-sur-Aube, în ziua de 25 Februarie, au hotărât ca Schwartzenberg cu armata de Boemia să se retragă spre Langres unde să se reorganizeze și să se prepare fie pentru a primi o bătălie, fie pentru a relua ofensiva; iar Blucher cu armata de Silesia să rămână liber a opera cum va crede, dându-i-se ca ajutoare, din armata de nord corpul lui Witzingerode care se găsea spre Reims și acel al lui Bulow care venia din Belgia și se găsea ajuns la Laon. În acest scop Schwartzenberg își retrage toate corpurile de armată pe dreapta râului Aube unde ia poziție la 25 Februarie, între Dienville și Colombey les 2 Eglises.

A doua serie de operațiuni a lui Napoleon contra armatei de Silesia (Blucher).

După consiliul de război al aliaților, Blucher trece în valea Marnei de unde să se îndrepte direct spre Paris.

În fața lui Blucher se găsea mareșalul Marmont cu

corpul VI, la Sezanne; iar Mortier cu o divizie din gardă ajunsese la Château-Thierry venind despre Soisson.

Marmont fiind informat de marșul lui Blucher, părăsește Sezanne și se îndreaptă prin Esternay, Fertè-Gaucher, la Fertè-sous-Jouarre unde ajunge în ziua de 26 și se întrunește cu Mortier. De aci ambii mareașali iau poziție înapoiă râului Ourcq acoperind astfel direct Parisul. Blucher urmărind continuu pe Marmont ajunge la Fertè-sous-Jouarre, de unde trimite pe Sacken să ocupe Meaux, și să taie astfel retragerea celor doi mareașali spre Paris. Sacken ajungând la Meaux, este atacat și respins de corpurile franceze cari ajunseseră aproape în acelaș timp și, astfel mișcarea lui Blucher nu reușește.

Napoleon, auzind de marșul lui Blucher, se întoarce din nou contra acestuia pentru a opera în spatele său, în timp ce Marmont și Mortier îl va ține de front, Victor este îndreptat spre Mery, Ney spre Arcys-sur-Aube, iar Arrighi către Nogent. A doua zi, 27 Februarie, Napoleon însuși pleacă din Troyes cu garda. Mareașalul Macdonald cu corpurile II (Gèrard), VII (Oudinot) și XI (Macdonald). (40.000 oameni) este lăsat să facă față armatei de Boemia, ținându-se pe stânga râului Aube, în față de Bar-sur-Aube

În ziua de 1 Martie Napoleon ajunge la Fertè-sous-Jouarre.

Blucher, care se găsea dealungul malului stâng al râului Ourcq, în fața lui Marmont și Mortier, fiind informat de apropierea lui Napoleon, se retrage precipitat spre Oulchy iar de aci să continue către Fismes unde urmă să se întrunească cu Witzingerode și Bulow cari aveau ordine să vină către acest punct, și apoi să urmeze armata de Silezia în marșul său spre Paris. Înainte, însă, de a se pune în marș, Blucher este înștiințat că Bulow și Witzingerode se găseau întruniți la Soisson care capitulase chiar în noaptea de 2 Martie și aceasta-l face să se îndreptee în această parte.

Napoleon, ajuns la Fertè-sous-Jouarre, pierde ziua de 2 Martie cu restabilirea podului de pe Aisne. După ce trece Aisne fiind informat asupra direcțiunei luată de Blucher, Napoleon schimbă direcția spre Château-Thierry, de unde ia drumul prin Rocourt direct la Soisson. Ajuns aci, în ziua de 3 Martie, începe mișcările pentru a învâluî aripa stângă a lui Blucher tăindu-i comunicația cu Reims pe unde putea să-i vină ajutoare

Bătălia dela Craonne și Laone.

Blucher se întrunește cu Vitzingerode și Bulow la Soisson unde se oprește hotărât a primi bătălia. Napoleon ajunge la Fismes; Mortier și Marmont cari trecuseră Ourcq pe la Mareuil, ajung în apropiere de Soisson.

Cum însă în acest timp a primit Napoleon știri despre capitularea garnizoanei Soisson și despre mișcarea lui Schwartzenberg către Paris, Napoleon, ocupă Reims cu un corp de cavalerie în ziua de 5 Martie. Mortier și Marmont, cari se găsiu la sud de Soisson, primesc ordine să facă o demonstrație pentru a atrage atențiunea inamicului în acea parte, după care să se îndrepte imediat prin Braisne către Berry-au-Bac. Aceste dispozițiuni fiind luate, Napoleon se îndreaptă spre Berry-au-Bac unde, după ce respinge trupele de cavalerie ale generalului Witzingerode, ocupă podul și în cursul zilei următoare (6 Martie) trece cu toate forțele pe malul drept al râului Aisne. Proiectul său era de a se îndrepta de aci prin Corbeny la Laon punându-se astfel pe linia de comunicație a lui Blucher și forțându-l a primi o bătălie în aceste condițiuni.

Witzingerode, care se găsiă; cu corpul său; la Braye și Cerny, formând extrema stângă a lui Blucher, temându-se că Napoleon va lua direcțiunea spre Laon, încunoștiințează pe Blucher de cele ce avuseseră loc și trimite în același timp câteva trupe ca să ocupe

Corbeny. În aceeași zi (6 Martie) Napoleon cu o parte din trupele cari trecuseră Aisne, se și îndreaptă spre Laon. Ajuns însă la Corbeny, se lovește de cavaleria lui Witzingerode pe care o atacă, o respinge și ocupă localitatea.

Blucher, care se găsea la Soisson, unde-și avea întrunite toate forțele, proiectase să atace pe Napoleon între Aisne și Lette în care scop o parte din forțe fuseseră trimise înainte spre Bray. Fiind însă informat asupra direcțiunii ce acesta luase renunță la primul proiect și se hotărăște a se arunca asupra flancului stâng a lui Napoleon surprinzându-l astfel în marșul său spre Laon.

În acest scop, în după amiaza zilei de 6 Martie, corpul lui Witzingerode, pus sub comanda lui Woronzof, este trimis să ocupe platoul dela Craonne care se prezintă în condițiuni excepționale de tari. Witzingerode cu un corp de 10.000 călăreți este însărcinat să execute o mare mișcare de întoarcere prin Festieux pe drumul Reims-Laon asupra drepte și spatele Francezilor; Kleis și Langeron urmează pe Witzingerode iar Bulow și York sunt îndreptați spre Laon.

Napoleon, la rândul său în dimineața zilei de 7 Martie atacă poziția. Trupele ruse rezistă cu înverșunare; toate atacurilor viguroase executate succesiv de Ney, cu garda, Victor și cavaleria lui Nansouty, sunt respinse. Mișcarea ocolitoare condusă de generalul Witzingerode, nu reusește însă, din cauza drumurilor cari fiind desghetate, făcea marșul extrem de dificil pentru cavalerie și artilerie. În aceste condițiuni, Blucher renunță să mai continue lupta și în consecință dă ordin lui Woronzof să părăsească poziția, îndreptându-se cu tot grosul forțelor spre Laon. Napoleon îl urmărește până spre Ange-Gardien unde se oprește pentru noaptea 7 spre 8. Opt mii de oameni rămân morți și răniți pe câmpul de bătălie; trupele sunt sleite de oboseală și incapabile de noi eforturi.

Blucher se oprește la Laon unde să-și concentreze toate forțele în vederea unei bătălii decisive.

În vederea aceasta dispoziții sunt luate și în ziua de

9 Martie, toate cele 6 corpuri cari constituiau armata de Silesia a (100.000 oameni) (York, Kleist; Langeron, Sacken și Witzingerode cu Bulow din armata de nord) se găseau în pozițiune înaintea de Laon călare pe drumurile ce veniau dela Soisson prin Chavignon și dela Reims prin Corbeny.

Centrul poziției este format de înălțimile Laon și orașul însuși ocupat de corpul lui Bulow care nu luase parte la bătălia dela Craonne; dreapta este constituită din corpul rus a lui Witzingerode și se întinde la vest de Laon cu fața spre satul Clacy, având în urmă, ca rezervă, celelalte două corpuri ruse — Sacken și Langeron.

Corpurile prusiene York și Kleist constituiesc stânga ordinei de bătăie luând loc la est de Laon călare pe drumul ce vine dela Reims și cu fața spre Athies.

Pe frontul poziției, satele Clacy, Ardou și Semilly, sunt ocupate constituind o linie înaintată.

Napoleon hotărăște să continue mișcarea ofensivă spre Laon.

Însă trupele sale fiind sfârșite de oboseală, lasă repaos pentru ziua de 8, iar a doua zi, 9 Martie, se îndreaptă spre Laon în două coloane.

În noaptea de 8 spre 9 Martie, Ney atacă Etouvelles ocupat de un detașament înaintat rus pe care-l respinge, cu mari pierderi spre poziție principală de luptă.

Ajuns în fața poziției în dimineața de 9, pe o ceață deasă Ney trimite div. Boyer să atace satul Semilly în timp ce Mortier la dreapta cu divizia Poret de Morvan, atacă trupele prusiene și ocupă satul Ardon. Lupta se angajează pe toată linia în această parte și durează, cu diferite alternative, până la ora 11. La această oră Marmont cu coloana din dreapta încă nu putuse să sosească pe câmpul de bătălie. Un contra-atac executat de Blucher cu corpul lui Witzingerode asupra stânzei franceze are de rezultat că reocupă satul Clacy, fără a putea înainta însă mai departe. La centru satul Ardon este de asemeni reocupat de Prusieni.

Între orele 4 și 5 seara Napoleon execută un atac

general care însă nu reușește în totul și lupta continuă prin împușcături, deoparte și de alta, până la căderea nopții. Către această oră sosește și Marmont pe drumul dela Reims și atacă satul Athies pe care-l ocupă, după care se oprește bivuacând în jurul acestui sat.

Peste noapte, corpurile prusiene încearcă un atac de noapte asupra bivuacurilor trupelor lui Marmont cari nu luaseră în deajuns măsuri de siguranță în stație. Trupele franceze fiind surprinse, sunt aruncate în cea mai mare desordine și confuzie până spre Fautieux unde abia se pot opri; corpul VI era aproape dezorganizat.

Napoleon primind știrea asupra dezastrului lui Marmont și cum nu dispunea decât de 17.000 oameni, a renunțat la atacul de a doua zi pentru care dăduse ordi-nile sale dar nici nu s'a retras căci această ar fi însemnat a termina campania prin ruinarea sa și a Franței. În consecință Napoleon a doua zi rămâne pe loc în fața lui Blucher care la rândul său ia ofensivă.

Lupta are loc în jurul satelor Clacy și Semilly cari sunt luate și reluate de o parte și de alta până către seară. Tinând în loc pe Blucher, în toț cursul zilei Napoleon făcuse mai mult decât era posibil fără însă să poată obține vre'un rezultat. Altă soluție nu mai era de astă dată decât să se retragă, ceace și făcu în timpul serei luând drumul spre Soisson, unde în ziua următoare își adună și reorganizează pe cât e cu putință trupele. Marmont face acelaș lucru la Fismes. Blucher rămâne pe loc la Laon

În ziua de 12 Martie, Saint-Priest care venia în ajutorul lui Blucher, atacă și ocupă orașul Reims., Napoleon fiind informat despre această, lasă în Soisson pe Mortier, iar el cu restul forțelor se îndreaptă în această parte. Ajuns la Reims, în după amiaza zilei de 13 Martie, surprinde pe Saint-Priest, îl atacă; și-l aruncă din oraș cu foarte mari pierderi, după care rămâne pe loc până la 17 Martie, în care timp mai

primește ca ajutoare divizia Jansen (4000 oameni) venită din Ardeni și vre'o 6000 oameni din Paris.

Deși, conform deciziunii consiliului de război ținut la Bar-sur-Aube, Schwartzenberg urmă să se retragă spre Langres, totuși în ziua de 26 Februarie, Schwartzenberg oprește mișcarea de retragere și se întoarce înapoi îndreptându-se în două coloane spre Bar-sur-Aube pe care-l ocupase deja Gérard cu corpul II, urmat apoi de restul trupelor.

Atacat, în ziua de 27 Februarie, Oudinot este bătut și nevoit a se retrage pe malul stâng al râului Aube la Vandœuvre, iar de acică Troyes unde ajunge în ziua de 2 Martie.

Macdonald, care se găsea în marș spre Fertè-sur-Aube, la auzul înfrângerei lui Oudinot, se retrage prin Bar-sur-Seine spre Troyes, unde ajunge în ziua de 3 Martie și ia comanda tuturor trupelor.

În ziua de 4 Martie Schwartzenberg continuă mișcarea ofensivă înainte spre Troyes.

Macdonald, găsindu-se în imposibilitate a face față întregii armate de Boemia, ia dispoziții și în aceeași zi (4 Martie) părăsește Troyes îndreptându-se dealungul Senei prin Châtres spre Nogent unde ajunge în ziua de 5 Martie și se oprește.

Schwartzenberg, la rândul său, se oprește în Troyes, unde rămâne până la 13 Martie când, fiind informat asupra victoriei la Laon, ia din nou ofensivă contra lui Macdonald care se retrage spre Provins.

A doua serie de operațiuni contra lui Schwartzenberg

Napoleon rămâne la Reims dela 13—16 Martie. Deși nu mai dispunea decât de o mică trupă, el tot speră să obțină oarecare rezultate.

După câteva zile adoptă proiectul de a se îndrepta dela Reims prin Epernay, Fère-Champenois spre Arcys-sur-Aube, asupra flancului drept al armatei lui Schwartzenberg. Marmont (corpul VI) cu Mortier — (o divizie din gardă) sunt lăsați la Soissons în sarcinarea de a face față lui Blucher.

Două divizii din vechia gardă și două divizii de cavalerie, (10.000 oameni), sub comanda directă a lui Napoleon, pleacă din Reims în ziua de 17 Martie, spre Epernay unde ajunge în seara acestei zile. Ney care se găsea la Châlons dela 15 Martie primise ordin a se îndrepta dela Châlons prin Vatry spre Mailly după ce va fi lăsat un detașament care să țină Châlons; și se găsea acum la Sommesous.

În acest timp Schwartzenberg informat de mișcarea lui Napoleon, chiamă la Troyes o parte din corpurile sale, astfel că la 18 Martie are situațiunea următoare; corpul IV (prinț de Wurtemberg), VI (Witgenstein) și III (Giulay) la Troyes. Corpul V₆ (Wrede) între Pougy și Arcys, pe râul Aube.

Garda imperială și rezervele sub Barclay de Tolly la Brienne.

Napoleon ajuns la Bouloges trece pe stânga râului Aube și înaintează spre Mery de unde respinge armiergarda corpului IV (Wurtemberg) care încearcă să apere podul de pe Sena, însă cum Napoleon nu mai avea putința să aibă asupra flancului drept al armatei de Boemia, deoarece Schwartzenberg se găsea în retragere de pe toate punctele unde fusese înainte.

Napoleon schimbă imediat proiectul în sensul de a cădea aproape de spatele armatei de Boemia. În acest scop Oudinot, Macdonald, și general Gerard (corpurile VII, XI și II) primesc ordine a se îndrepta prin Provins, Villenoxe, Anglure, Plançy la Arcys sur-Aube unde este chemat și Ney de la Plançy. Napoleon însuși cu cavaleria gardei pleacă din Plançy și ia drumul la Arcys urmând malul stâng al râului Aube.

Dar, cu o zi înainte Schwartzenberg luase dispoziți a-și concentra toate corpurile spre Arcys, hotărât a primi bătălia în cazul când Napoleon ar ataca.

În după amiaza zilei de 20 Martie, când primele trupe franceze trecuseră pe malul stâng al râului Aube. debusează la Arcys, corpul V (Wrede).

Aceste împrejurări dau naștere bătăliei dela Arcys în ziua de 20 Martie. Lupta durează toată ziua, alimentată de partea francezilor prin sosirea succesivă a tinerei garde (Ney), a diviziei Friant și a unui corp de 2000 oameni sub Desnoettes, iar din partea aliaților prin intrarea în linie a gardei și rezervelor ruse. O zi întreagă francezii rezistă atacurilor viguroase ale aliaților, luptând la început 7500 contra 14.000, apoi 13.000 contra 20.000 de mii și în fine 16.000 contra 25.000. Înimericul nopții pune capăt acestei bătălii. Ambele părți rămân pe pozițiile respective.

A doua zi, după bătălia dela Arcys, Napoleon se retrage pe malul drept al râului Aube, de unde ia spre Vitry, cu intențiunea ca de aci să se îndrepte spre Bar-le-Duc, unde putând fi întărit cu trupele ce se găseau în cetățile dela Est să încerce a opera în spatele armatelor aliate.

Dupăce ordonă mareșalilor Marmont și Mortier (lăsați la Soisson) a se îndreptă spre Châlons pentru a se întruni cu el se pune în marș dela Arcys și în seara zilei de 21 ajunge la Sommepeuis având cu el diviziile de gardă (Ney) și Friant) și corpurile II (Gérard), VII (Oudinot) și XI (Macdonald) cu corpurile II și V de cavalerie.

A doua zi, 22 Martie, marșul se continuă înainte; cum însă Vitry era ocupată de trupele din armata de Silesia, Napoleon este nevoit a înconjură această localitate și a trece Marna printr'un vad găsit între Vitry și S-nt Dizier. Ajuns la Saint-Dizier, el se decide a rămâne pe loc pentru ziua de 23 spre a-și strânge coloana și a da trupelor o zi de repaus.

Marșul aliaților spre Paris.

În ziua de 17 Martie Marmont și Mortier se găseau, respectiv, la Bery-au-Bac și Reims. Când Blicher ajunge pe Aisne Marmont distruge podul de pe Aisneși se retrage spre Fismes, unde chiamă și pe Mortier. Amândoi iau poziție pe malul stâng al râului

Vesle, însă în ziua de 20 primind ordin a se întruni cu Napoleon pe drumul cel mai scurt posibil, ambii mareașali se pun în marș făcând un mare ocol prin Montmirail. În ziua de 21, capetele coloanelor lor ating Château-Thierry pe unde trec Marna, continuând marșul prin Montmirail, Champaubert, unde ajung în ziua de 23 Martie. Aici aud de cele ce avuseseră loc la Arcys-sur-Aube și de direcțiunea ce o luase Napoleon. Marșul spre Châlons ne mai putând fi continuat ambii mareașali se îndreaptă spre Vitry, ajung în seara de 25 la Souède-Sainte-Croix, unde se găsesc în fața coloanelor armatelor inamice.

Blucher trece pe malul stâng al râului Aisne la Berry-au-Bac, detașează pe Vittingerode la stânga ca să ocupe Reims; York și Kleist sunt trimiși spre Fismes contra mareașalului Marmont și Mortier, iar Sacken și Langeron rămân la Berry-au-Bac.

După aceasta Blucher ia hotărârea de a se reuni cu Schwartzenberg și în vederea aceasta corpurile York și Kleist sunt împinse înainte spre Château-Thierry pe urma mareașalilor francezi, în timp ce celelalte corpuri sunt îndreptate prin Reims, Epèrney, Châlons, către Arcys.

În acest timp corpul lui Bulow se găsește la Soisson.

Schwartzenberg, neștiind direcțiunea de retragere a lui Napoleon, adună și eșelonează trupele sale în ziua de 22 Martie, iar în ziua de 23 aflând direcțiunea retragerii lui Napoleon, pune trupele sale în marș spre direcțiunea Vitry.

La această dată situațiunea generală a francezilor este:

Mareașalii Marmont și Mortier în marș spre S-nt Dizier ca să se întrunească cu Napoleon. Diviziile Pacthod și Amey, cari rămăseseră din corpul XI, (Macdonald), la Bergeres.

Napoleon, cu diviziile de gardă, (Friant și Ney) corpurile II (Gérard), VII (Oudinot) și XI (Macdonald) și divizia Desnoettes, cu corpurile II și III de cavalerie se găsesc între S-nt Dizier și Doulevant

având eşelonate toate corpurile pe drumul spre Bar-sur-Aube.

La cuartierul general al suveranilor aliați în două consilii de război; ce se țin succesiv la Pougy și Somme-puis, în zilele de 23 și 24 Martie, opiniunile aproape ale tuturor erau că operațiunile nu puteau fi îndreptate decât pe direcțiunea luată de Napoleon și numai când se va termina cu armata sa, atunci drumul spre Paris poate fi considerat cu totul liber.

În ultimul moment, însă, interceptându-se oarecari depeși din cari se vedeă starea morală a capitalei și după opiniunea lui Alexandru, împăratul Rusiei, se luă hotărârea unanimă a se îndrepta cu toate forțele, direct, spre Paris. Ambele armate trebuiau să conșe întrunească, mai întâi, la Meaux, și de aci să continue drumul spre Paris. Witzingerode cu un corp de 10.000 oameni cavalerie, câteva mii de infanterie și artilerie, este trimis pe urma lui Napoleon cu însărcinarea de a-i observa mișcările și a-l întârziă în cazul când s'ar întoarce spre Paris.

În ziua de 25 Martie, armata de Boemia este îndreptată spre Paris, în două coloane: Coloană din dreapta (corpurile III, IV, V și VI) prin Fère-Champenoise; coloana din stânga, (garda și rezerva) se îndreaptă prin Courdemanges, Somme-puis și Montpreux.

Armata de Silesia, (corpurile Sacken, Langeron și infanteria corpului lui Witzingerode), pleacă, în aceeași zi, de la Châlons prin Bergères, Montmirail, Fère-sous-Jourre.

În dimineața zilei de 25 Martie antegarda armatei de Boemia atacă la Sommesous trupele lui Marmont și Mortier le bate și le aruncă înapoi aproape desorganizate. Resturile acestor corpuri se retrag într'o complectă desordine spre Sézanne, iar de aici prin Coulomier, Provins, Nangis, Guignes la Paris.

În acest timp, diviziile Pachtod și Amex, cari se găseau la jumătatea drumului între Bergères și Vatry, sunt atacate de un detașament din armata de Silesia

nevoite a părăsi convoiurile și a se retrage spre Fere-Champenoise urmărite și hărțuite continuu de cavaleria inamică. Ajungi în apropiere de Fere-Champenoise; aci, dând de alte trupe din armata de Boemia, se luptă până ce, aproape în întregime, cad pe câmpul de luptă. Ceeace mai rămâne din aceste divizii cu generalii lor, sunt nevoiți să se predea inamicului.

Altă divizie, Compans, care se găsea la Sezanne, se întrunește la Coulomier cu 7—8000 oameni fugari din corpul lui Marmont, și se îndreaptă spre Meaux unde ajunge în ziua de 27 Martie

Atacate aci abia pot rezista până seara, după care se retrag, precipitat, spre Claye.

Atacat, a doua zi, la Claye, Compans este nevoit să părăsească și această poziție și să se retragă la Paris unde ajunge în ziua de 29 și se întrunește cu corpurile mareșalilor Marmont și Mortier cari sosiau în aceiași zi venind despre Guignes și Melun.

Când Blucher se găsea pe drumul Parisului angajat contra lui Compans, Schwartzenberg cu încetineala și prudența-i obișnuită, abia atingea Marna în ziua de 28 Martie. A doua zi 29 Martie ambele armate se pun în mișcare către Paris, pe trei coloane:

Dreapta, (corpurile York, Kleist, Langeron și Woronzof, cari se găseau ajunse la Claye dela 28) spre Saint-Denis.

Centru, constituit din garda și rezervele ruse, sub Barclay de Tolly, dela Meaux prin Claye spre Bondy.

Stânga, constituită din corpurile lui Giulay și prințul de Wurtemberg, dela Meaux, dealungul malului drept al Marnei spre Neuilly.

În fine, pentru a face față unui eventual atac al lui Napoleon, corpurile lui Sacken și Wrede rămăseră la Meaux și Trilport

Mareșalii Marmont și Mortier cu resturile corpurilor lor, cu divizia Compans și tot ce se mai găsea în Paris, se hotărăsc a rezista, în noaptea de 29 Martie iau poziție în partea de nord și est a Parisului.

Poziția între Saint-Ouen (stânga) și Montreuil (dreapta), eră împărțită în două sectoare prin drumul

dela Meaux; Marmont cu 9000 oameni infanterie și peste 3500 cavalerie, ocupă sectorul din dreapta între Montreuil și Pantin; Mortier, cu tot atâți oameni de infanterie și peste 2000 cavalerie, ocupă sectorul stâng între Pantin și Saint-Ouen.

În dimineața de 30 Martie din centru a armatelor aliata atacă localitatea Pantin, după care deubșează pe platoul Romainville (sectorul din dreapta). Marmont rezistă cu succes până la ora 11, când sosind ajutoare aliaților, trupele franceze sunt silite a se retrage.

La stânga, Mortier, respingă atacul primelor trupe din antegarda coloanei din dreapta (Blucher) care la orele 10 apărea în fața localității Aubervillier.

Sunt orele 12, Marmont primește o notă dela regele Iosef, care, părăsind Parisul, autoriză pe acest mareșal a capitulă.

Lupta durează încă câteva ore, în care timpul situația devine disperată pentru Francezi. Marmont simte că a venit timpul să cedeze, și, în consecință, încheie o suspensiune de arme în baza căreia trupele franceze trebuia să evacueze imediat Parisul.

Napoleon din valea Marnei la Fontainebleau.

Napoleon aveă trupele eșelionate, în ziua de 26 Martie, între Doulenvent și Vassy, urmărit de Witzingerode care înaintase până la S-nt-Dizier.

În dimineața de 26 Martie, Napoleon fiind informat că trupele inamice au apărut la S-nt-Dizier, în aceeași zi atacă și aruncă în complectă desordine întregul corp de cavalerie a lui Witzingerode. De aci, se îndreaptă spre Vitry, unde în ziua de 27, primește știri că armatele aliata se gădesc în marș spre Paris.

Fără să-si fi făcut o idee limpede asupra situației și consecințelor ei, Napoleon se aruncă în urma armatelor aliata.

În noaptea de 29 spre 30, la Troye, Napoleon lăsase mareșalului Berthier, să continue marșul cât

mai repede posibil, iar el; numai cu un escadron pleacă spre Fontainbleau. De aci însoțit de Caulaincourt, într'o trăsură, ia drumul spre Paris. Către orele 10 seara ajunge la Cour-de-France, unde întâlnește ultimile trupe de cavalerie care se retrăgeau la Fontainbleau.

Intors din nou la Fontainbleau și sub presiunea mareșalilor săi, cari nu mai vedeau nicio scăpare. Napoleon abdică în favoarea fiului său.

Abdicarea condițională este respinsă de suveranii aliați și atunci Napoleon abdică din nou declarând că renunță la orice drepturi asupra tronului Franței, atât pentru el cât și pentru moștenitorii săi.

Negocierile sunt încheiate prin tratatul dela 11 Aprilie prin care se asigură lui Napoleon suveranitatea insulei Elba.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Campania din 1814 are o perfectă asemănare cu cea din 1796—97, din punctul de vedere al concepției, al energiei și al neoboselei lui Napoleon dar rezultatele sunt cu totul deosebite.

La 1796—97 Napoleon revoluționează știința militară, rupe cu trecutul, introduce metode noi de luptă și astfel găsește Europa nepregătită ca să reziste unui geniu militar creator ca al lui.

La 1814, cei ce fuseseră odată rămași înapoi, transformaseră și mentalitatea și mijloacele timp de 17 ani de experiență la școala napoleonică, și astfel putură să se măsoare cu maestrul lor.

Este de observat, că acești elevi își dădeau atât de bine seamă de geniul maestrului lor, încât căutau să se măsoare numai cu subalternii lui Napoleon, evitându-l pe el atunci când puteau să o facă.

2). Desavantajele lipsei de comandament unic s'au văzut la aliați atât în războiul din 1813 cât și în cel din 1814.

Planul de campanie adoptat de aliați de a înainta pe două direcțiuni a fost un rezultat al neînțelegerii.

dintre comandamentele celor doi aliați, și a triumfat proiectul acesta din urmă al lui Schwartzenberg, deoarece în acel timp, armata rusă avea pretențiunea de a fi superioară celorlalte.

Planul propus de Blucher de a înainta pe o singură direcție de la Frankfurt prin Maientza pe frontul Metz-Nancy, în direcția Paris, ar fi făcut pe Napoleon să-și retragă forțele imediat în spre interior și printr'o bătălie decisivă poate s'ar fi pus capăt războiului.

După 100 de ani, adică în războiul cel mare din 1914—1918, vom întâlni cazuri mai vorbitoare despre importanța comandamentului unic la armatele aliate.

3). La începutul lunii Februarie Blucher se găsea în valea Marnei la vre-o 40 km. de Napoleon; iar Schwartzenberg în valea Senei la Troyes, vre-o 50 km. de Napoleon.

Dece nu se întruniseră aceștia este neexplicabilă mai ales când știau că au de rival pe Napoleon măiestru în operațiuni pe linii interioare.

Rămânea lui Napoleon să aleagă armata pe care să o atace mai întâi.

El a ales armata lui Blucher; fiindcă știa sigur că obținând succes asupra acestuia va demoraliza armata cealaltă și chiar Schwartzenberg, care, cum s'a văzut, era prea mult prudent, deci fricos.

4). Cu începere de la operațiunile contra lui Blucher, de pe râul Aisne, orice posibilitate de succese militare pentru Napoleon, era exclusă. Succesele acestea nu mai depindeau de genul și de energia sa, căci mijloacele de execuțiune erau cu totul disproporționate iar victoria aliaților și siguranța că vor ajunge la Paris era cu desăvârșire asigurată.

În asemenea situațiune orice ar fi căzut sub greutatea împrejurărilor atât de decisive, Napoleon însă, și subordonații săi electrizați de puterea geniului lui Napoleon, nu pot fi doborâți. Ei își fac datoria să scape onoarea Franței, dacă nu mai au posibilitatea să scape teritoriul Franței.

Asemenea gest nu l'am văzut în războiul cel mare,

din partea armatei și poporului german în momentul căderii lor, și, de aceea bănuiesc că în istoria omenirii, poporul german nu va putea scrie niciodată pagini strălucite ca cele scrise de poporul francez, nu numai în războiul din 1814 și 1815, dar cu multe secole înainte în luptele pentru libertatea Franței, și cu un secol în urmă, adică în 1914—1918 pentru drepturile Franței și libertatea popoarelor.

5). După bătălia dela Arcys Napoleon se îndreaptă spre Vitry, Saint-Dizier cu intențiunea de a cădea pe liniile de comunicații ale armatelor aliate. Clausevitz, în critica sa, asupra campaniei din 1814, se exprimă astfel cu privire la această mișcare: „Bonaparte, consideră ca cea din urmă a sa resursă de a provoca teroarea prin o operație extra-ordinară. Dar o întreprindere care n'are pentru ea decât extra-ordinarul este un spectru în lumea rațională. Acest marș în aer este fără contestare, ceea ce Bonaparte a făcut mai rău pe timpul acestui război și rezultatele au probat-o”.

În această privință Maior Al. Arghirescu zice: „Clausevitz, făcând această critică, judecă operațiunea în sine fără nicio legătură cu factorii cari au provocat-o. Dacă însă vom face să între toți factorii cari contribuiau să creeze situația de fapt în care se găsea Napoleon, din toate punctele de vedere, va trebui să recunoaștem că această operație extraordinară nu putea să o întreprindă decât un om cu adevărat extra-ordinar”.

6). După bătălia dela Montreuil s'ar putea pune întrebarea de ce Napoleon n'a urmărit imediat pe Blücher până când armata de Silesia ar fi fost în totalitate distrusă și împrăștiată.

Asemenea urmăriri sunt cerute de știința militară însă principiile de conducere ale războiului trebuie totdeauna subordonate împrejurărilor anumite în care ne găsim și care împrejurări adeseori face să ne abatem momentan dela aceste principii

În adevăr, în cazul de față pe când Blücher era bătut și aruncat înapoi, Schwartzenberg luase ofen-

siva, respinsese pe mareșalii Victor și Oudinot și ajunsese aproape la două zile de marș de Paris. În aceste condițiuni și dat fiind situația politică interioară cum și starea spiritelor în capitala imperiului se înțelege că pericolul apărea, acum, în partea aceasta și acest fapt face pe Napoleon a lăsa pe Blucher și a se întoarce în valea Senei. Tot grija acoperirii directe a Parisului face ca Napoleon, întorcându-se contra lui Schwartzenberg, să nu ia drumul care duce dela Montmirail prin Sezanne spre Nogent căzând direct asupra flancului drept a armatei de Boemia, și să facă ocolul prin La Fertè, Meaux, Guignes; apărând astfel în fața frontului de operații a acestei armate. (Maior Al. Arghirescu, op. citat, pag. 681).

7). La 1813 popoarele coalizate contra Franței adresează un manifest către poporul francez prin care se spune că „puterile aliate nu fac război în contra Franței, ci contra acelei supremații ce pentru nenorocirea Europei și a Franței, Împăratul Napoleon a exercitat în afară de limitele imperiului său”.

După un secol, adică în 1914 atât puterile *centrale* cât și ale *antantei*, adresează manifeste aproape asemănătoare către popoarele țărilor inamice, prin care se spune că războiul se duce contra conducătorilor și a tendințelor de dominare exterioară, iar nu contra popoarelor respective. Nu este nimic nou sub soare; noi suntem vinovați când ne găsim în fața fenomenelor sociale care ni se par că sunt nouă, fiindcă nu studiem deajuns ca să cunoaștem bine pe cele vechi.

8). Succesul obținut de Napoleon în lupta dela Brienne a avut o influență fericită asupra moralului trupelor, dar nu avu rezultatul dorit din punctul de vedere al schimbării situațiunei strategice a celor două părți. În adevăr, Blucher, respins la Brienne, se retrage în liniște spre Trannes, de unde intră în comunicație cu Schwartzenberg, astfel că întrunirea celor două armate aliate, la această dată, este făcută. În aceste condițiuni Napoleon, pe deoparte, nu putea să urmărească mai departe pe Blucher temându-se a nu avea de-a face cu aproape toate forțele inamice într-

nite, iar pe de altă parte, nu se putea retrage pentru a nu sdruncină moralul trupelor abia rădăcat puțin prin victoria dela Brienne. Aceste considerațiuni fac pe Napoleon ca în ziua de 31 (să nu se miște din loc, în speranța că Blucher va lua ofensivă și va ataca cursă în care Blucher nu a căzut.

9). Rezultatul bătăliei dela Montmirail și al urmăririi până spre Soisson ar fi fost mai strălucit și ambele corpuri dinamice ar fi fost în totalitate distruse dacă în acest timp Macdonald, după cum spera Napoleon, ar fi apărut în spatele lor aținându-le calea; acest mareșal, însă, îngrozit de faptul că fusese continuu urmărit de York nu se mișcă din Meaux, unde se găseau dela 9 Februarie. (Major Al. Arghirescu, op. citat, pag. 643).

10). Napoleon s'a găsit, în anul 1814, în situație identică ca a Kaizerului în 1917, căruia propunându-i-se condițiuni de pace cu oarecare concesiuni, le-a refuzat bazându-se pe unele victorii regionale ale armatelor sale. Pentruca cetitorii să poată face comparație, dăm aci următoarele rânduri din Maiorul Al. Arghirescu:

„Când Schwartzenberg se retrăgea dela Troyes pentru a executa bătălia cu Napoleon, la Châtillon se găseau întruniți plenipotențiarii puterilor beligerante, cari reluase desbaterile în vederea încheerii păcii, întrerupte un moment. Plenipotențiarii declaraseră că reiau desbaterile însă numai pe bază propunerilor făcute lui Caulaincourt, în conferința dela 7 Februarie și care propuneri, în rezumat, erau cele următoare: Franța să reintre în vechile sale limite în care se găsea la 1790 și să nu mai aibă niciun amestec în afacerile tuturor celorlalte state, având numai să fie anunțată că Germania va forma un stat federativ, că Olanda unită cu Belgia vor fi constituite, în regat; că Italia va deveni independentă și Spania restituită lui Ferdinand al VII. Față de aceste umiltoare condițiuni, Caulaincourt rămâne să se pronunțe după ce va primi avizul suveranului său și în consecință scrie lui Napoleon arătându-i toate ce avuseseră loc și soli-

citând în acelaș timp împuternicirea de a trată chiar pe baza acestor condițiuni care puteau fi mai îndulcite în cursul desbaterilor.

Napoleon primește raportul lui Caulaincourt la Montereau, în ziua de 18 Februarie, adică în urma strălucitelor victorii repurtate asupra armătei de Silesia și în momentul când armata de Boemia se găsea pretutindeni în retragere. În aceste condițiuni, el era în drept să creadă că va putea scăpa Franța de această umilire și aceasta-l face să scrie lui Caulaincourt a nu face nimic până nu va cunoaște intențiunile sale.

„Sunt atât de emoționat de infama propunere ce mi trimiteți—zice Napoleon în scrisoarea ce adresează ministrului său — că mă cred desonorat numai punându-mă în cazul ce vi s'a propus. Vă voi face cunoscut, dela Troyes sau dela Châtillon, intențiunile mele; dar cred că voi preferi mai bine să pierd Parisul decât să fac astfel de propuneri poporului francez..... Prefer să văd pe burboni în Franța în condițiuni rezonabile, decât să primesc infamele propuneri ce mi trimiteți”.

11). După bătălia dela Arcys s'au sfârșit toate combinațiile pe care a putut să le mai facă Napoleon ca să mai schimbe starea de lucruri, care luase o întorsătură cu desăvârșire defavorabilă pentru el. În adevăr, bătut la Laon și perzând orice speranță de a mai putea obține vreun rezultat asupra lui Blücher, el se întoarse contra lui Schwartzenberg cu speranța de a încerca o lovitură care reușind s'ar fi repercutat până la un punct și asupra celui dintâi. Bătălia dela Arcys face însă ca și această singură și ultiimă speranță să fie pierdută și în aceste condițiuni nicio scăpare nu mai era cu putință de astădată. În vins și copleșit de superioritatea zdrobitoare a aliaților care ajunseră să-l înconjoare din toate părțile, și nemai având decât o mână de oameni demoralizați și sleiți de oboseală, Napoleon nu mai putea spera să mai obțină niciun rezultat, decât acela doar de a avea mângâerea că a luptat până în cel din urmă moment. (Maior Al. Arghirescu, op. citat, pag. 668).

CAPITOLUL XI.

INSULA ELBA. RESTAURAȚIUNEA. RĂSBOIUL DIN 1815.

Ludovic al XVIII, descendentul Burbonilor, se suie pe tron la 3 Mai 1814. La 4 Iulie, promulgă „Cartea constituțională”. Totul era contra voinței poporului în Franța, sub acest nou regim restaurat, în favoarea invaziunii. Vechii emigrați, reîntrați cu regele lor; aveau pretenții ne-mai auzite; ei nu-și ascundeau intențiile de a doborî nouile instituții, uitând, că pentru a le cuceri și a le păzi, Franța luptase 25 ani și învinsese toată Europa. Ei desprețuiau faptele mărețe ale armatelor imperiale, iar Napoleon era numit „uzurpător”. Mareșalii erau disgrățiați și ofițerii marelui armate, acești eroi care își gravaseră cu vârful săbiilor numele glorioase pe toate palatele Europei, fură trecuți la pensie. În schimb, tinerii; care nu aveau alte titluri decât origina lor, primeau „Crucea vitejilor” ca o sfidare pentru aceia care își riscaseră, de multe ori, viața pentru patrie.

Lingușirea și serviciul de anticameră era mai de valoare ca acela de război. Lucrul încă și mai dureros: emigrații fură recompensați, considerându-li-se ca serviciu tot timpul pe care îl trecură luptând contra Franței sub drapelele streine.

Poporul, deși nu mai avea puterea în mână, se turbură din ce în ce mai mult contra domniei regaliste.

Primul act al guvernământului „regal” fusese de a semnă renunțarea Franței la toate cuceririle

împериului și să libereze aliaților 58 locuri fortificate, 12.000 tunuri, 30 vase și 12 fregate, adică material în valoare de un miliard și jumătate de franci.

În acest timp Napoleon luase în posesie, ca suveran, insula Elba. Aci chiar în acest loc restrâns, el căută să organizeze totul făcând drumuri, conducte de apă introduse instrucția primară a copiilor din popor și în câteva luni dădu comerțului și agriculturii insulei o impulsie necunoscută până atunci.

El se ținea în curent cu ceea ce se petrecea în Franța și înțelegea indignarea poporului francez contra regimului de opresiune care îngrozea țara.

Napoleon înțelese că momentul era favorabil pentru a-și lua puterea. La 26 Februarie se îmbarcă cu oamenii din vechea sa gardă pe vaporul „Inconstant” și pe câteva mici corăbii și porni spre Franța. În drum flota se întâlnește cu vasul francez „Zefirul”. La 1 Martie 1815 mica trupă a lui Napoleon debarcă pe pământul francez în Golf-Iuan. Împăratul adresează, atunci Franței proclamația următoare:

„Francezi! Tot ceea ce a fost făcut fără voi este nelegitim.

Soldați! Toți aceia pe care noi i-am văzut, timp de 25 ani, parcurgând Europa ca să ne facă inamici, ba unii din ei, luptând chiar contra noastră, în rândurile armatelor străine, pot avea, oare, pretenția să ne pună în lanț vulturii noștri?

Veniți să vă așezați sub drapelele șefului vostru. Existența lui este însăși a voastră. Drepturile sale nu sunt decât ale voastre. Victoria va merge în pas de bătae și vulturul imperial, cu colorile naționale, va sbură din clopotniță în clopotniță până la turnul din Notre-Dame”.

Apoi Napoleon înaintează fără nicio piedică până la Grenoble.

Aci fusese trimis un regiment pentru a-i tăia drumurile. Napoleon se coborî de pe cal, înaintă singur în fața soldaților și descoperindu-și pieptul le zise: „Se află vre-unul printre voi care să vrea să omoare pe împăratului.”?

Imediat, soldații, entuziasmați, strigară: "Trăiască Impăratul" și își puseră la piept cocardele tricolore pe care fuseseră obligați timp de 10 luni să le ascundă în buzunare: dar le păstraseră cu sfințenie. La Grenoble, locuitorii deschiseră ei înșiși porțile orașului. La Lyon Napoleon reluă, de fapt, puterea. Ney fusese trimis pentru a-l opri; el promisese lui Ludovic al XVIII-lea să-i aducă pe „Uzurpătorul” prizonier. Dar, când fu în fața împăratului său, când revăzù bonetele cu ciucuri, ale "bătrânilor gardei"; care îl întovărășeau, îi se iviră lacrimi în ochi, căzù în brațele lui Napoleon și armata, care trebuia să oprească înaintarea lui Napoleon mai departe, se transformă în escortă triumfală.

Ludovic al XVIII-lea o luă la fugă la 20 Martie.

Napoleon intră triumfător în Tuillerie fără să fi tras o singură lovitură de pușcă contra francezilor. —

Odată, instalat; Napoleon dă un act adițional constituțiunii imperiului, prin acesta, el zdrobea legăturile cu care guvernul lui Ludovic al XVIII încătușase presa, și înstitui două camere: una electivă și alta ereditară. O adevărată sărbătoare ne mai pomenită avu loc pe „câmpul lui Marte” în fața poporului din Paris: numai constituția fu aprobată de popor cu un milion 500.000 voturi și contra 45000 numai.

Dar înapoierea lui Napoleon nu plăcea Europei care vedeă în el revoluția.

În șase săptămâni Napoleon avu timp să organizeze o nouă armată de 160.000 oameni. Cu toate că bolnav și „de abia ținându-se pe cal”, după cum spuneau martorii acestei drame grozave, făcea suprema efortare de a conduce, el însuși, cu obișnuita și fulgerătoare sa rezeziție, pe soldații săi, în Belgia, așa ca să întâmpine pe aliați și să-i bată în parte. În sfârșit el bătù pe prusieni la Fleurs și Ligny (16 Iunie 1815). El se îndreptă, atunci, către englezi începând cel mai admirabil plan de bătăe care se poate închipui. Îi atacă în platoul Mont-Saint-Jean, aproape de satul Waterloo. El însărcinase pe Grouchy să

urmărească pe prusieni, care tocmai fură bătuți, să-și mai hărțuiască și în urmă să vină să întâlnească armata.

La 18 Iunie, ora 12 jumătate, Napoleon ordonă fratelui său Jerome de a ocupa pădurea Hougoumont ceea ce și făcû. La dreapta artileria franceză sdrobea pe englezi în ajutorul cărora venea mareșalul Bülow cu 30.000 prusieni.

Englezii, cu ajutorul acestora, luară din nou Mont-Saint-Jean.

Ney îi bate și îi goneste

Wellington își pierde cavaleria; dar chiurasierei francezi, care continuară glorioasa lor „*carte de aur*” sub ordinele lui Kelleman, se aruncară asupra infanteriei engleze, îi încurcară careurile cu toată formidabila artilerie și omorâră 12.000 oameni. Wellington simțea partida pierdută.

De odată o vie salvă de puști se auzi.

„Iată Grouchy” — se strigă în rândurile franceze. „Victorie”!

Dar, vai, nu era Grouchy. El nu ’și împlinise misiunea de a împiedica armata prusiană că să întâlnească armata inamică. Era, dincontră, Blucher și coloanele prusiene care înaintau asupra francezilor.

Atunci buimăceala se răspândi în rândurile franceze sgomotul de „*trădare*” circulă din gură în gură.

Napoleon, atunci, cu disperarea în suflet, ia sabia în mână, se aruncă în mijlocul rândurilor inamice; vrea să moară luptând în fruntea alor săi și caută să deschidă o trecere prin mijlocul batalioanelor coalizate. Fratele său, prințul de Jérôme, imită acest exemplu și cu sabia în mână strigă: „*Tot ce poartă numele de Bonaparte trebuie să stie să moară în această zi!*”

Dar generalii înconjurară pe împărat și îl duseră pe drumul spre Genappe.

Erau 9 ore seara. Napoleon se lăsase pe câmpul de luptă. Atunci se produse cel mai mare act de eroism pe care îl păstrează istoria: lupta supremă a „*garde impériale*”.

Patru batalioane se devotară pentru a asigura salvarea împăratului, luptară contră unei armate; așa că cu drept cuvânt, ei au luptat unul contra 30. Ei își fortinaseră careurile care fură, succesiv distruse de focurile inamice; unul singur, din cele patru batalioane, rămăsese în picioare și era comandat de Cambronne. Generalul englez îl forță să lase armele jos; dar Cambronne răspunde: „*Garda moare; dar nu se predă*”. Și, în adevăr, ei muriră, dar nu se predară; iar acela pe care gloanțele inamice îi cruțaseră îi dădură moartea cu propriile lor mâini pentru că să nu mai supravețuiască dezastrului. Rămășițele gardei, sub ordinele mareșalului Lobau, cu acelaș curaj, ținū pe loc armata prusiană timp de 2 ore pentru a permite retragerea armatei. Și, când zdrobiți de numărul inamicilor, acești bravi căzură în mâna prusienilor; apeștia dădură probă de cea mai lăse ferocitate insultând și lovind pe mareșalul Lobau, asasinară pe generalul Vandamme, sugrumară pe ofițerii dezarmați.

Se vede lămurit că în 1815, numai niște împrejurări fatale au contribuit la înfrângerea lui Napoleon. Dacă Blucher n’ar fi fost prevenit, prin trădători despre mișcările armatei franceze, armata prusiană ar fi fost bătută și aliații puși în dezordine. Dacă Grouchy ar fi executat punctual ordinele sale, englezii ar fi fost zdrobiți la Waterloo, unde, cu toată victoria lor, pierdură 27.000 oameni.

Napoleon intră în Paris și se instală la Elisee, bazat pe patriotismul camerilor, dar s’a înșelat.

Napoleon, în prezența atitudinii ostile a camerei, abdică în favoarea fiului său; dar, camera nu voi să recunoască pe Napoleon al II-lea. Fouche și Talleyrand, doi vechi convenționali, ridicați de Napoleon conduceau tot jocul aliaților și burbonilor contra împăratului, care a trebuit să părăsească Parisul.

El voiă să se retragă în America și se duse pentru aceasta la Rochefort pe urmă la insula Aix. Dar văzînd că totul era pierdut, se duse pe bordul vasului englez Belerophon care contribuia la blocusul coastelor Fran-

teii : acolo el scrisese prințului regent al Angliei ad-
mirabila scrisoare care urmează :

„Alteță Regală ; expus fiind turburărilor care băntuie țara mea și dușmănia marilor puteri ale Europei am terminat cariera mea politică și vin ca Temistocle să mă așez la adăpostul poporului britanic, stau sub protecția legilor sale, pe care o cer dela Alteța voastră ca dela cel mai puternic, cel mai constant și cel mai generos dintre inamicii mei”.

Napoleon fu tratat, însă, ca prizonier de război îmbarcat pe corabia „Nortumberland” și internat la S-ta Elena în mijlocul Atlanticului de sud între Ecuator și Tropic, insulă vulcanică, pământ arzător și nesănătos, la depărtare de 600 leghe de pământ.

CAPITOLUL. XII.

NOTE ASUPRA LUI NAPOLEON *)

Copilăria. Napoleon s'a născut în Corsica la Ajaccio, la 15 August 1769. Părinții săi, Carol și Letitia Bonaparte, erau descendenți dintr'o foarte veche familie din Toscana. Cum Corsica fusese reunită la Franța, în 1768, Napoleon este deci născut cetățean francez.

Carol Bonaparte, tatăl său, avu 14 copii din care îi supraviețuiră 8. Acela care trebuî să fie marele împărat eră al II-lea în ordinea nașterii.

Chiar dela începutul vieței sale, încă din școala primară, în contact cu ceilalți copii, el manifestă semne de o mare inteligență, și mai ales, de o voință neustrămutată.

Unchiul său, archidiacon la Ajaccio, când se simți aproape de sfârșitul vieței, chemă în jurul patului; pe toți nepoții săi și adresându-se lui Iosif Bonaparte, fratele mai mare al lui Napoleon îi zise aceste cuvinte surpreme: „Iosif, tu ești celdintâi născut al familiei; dar să nu uiți că Napoleon va fi șeful. Nu va fi nevoie să se îngrijească nimeni de averea sa; el o va face singur”.

Napoleon primi o instrucție elementară în școlile din Ajaccio, unde nu vorbea decât limba corsicană și limba italiană. Tatăl său, fără avere, n'a fost în stare să facă cheltueli mari pentru a da copiilor săi o educație superioară. Din fericire el obține o bursă pentru tânărul Napoleon la școala din Brienne. Napoleon avu, în această școală; începuturi foarte grele pentru el care eră un copil foarte mândru. Din cauză

*) Rezumat din cartea franceză „Nap...” de Claude Berget.

că eră sărac el avù de suferit, față de luxul pe care îl făceau colegii săi mai bogați ; deasemenea din' cauză accentului său corsican care îi atrăgea batjocuri din partea lor.

La latinește eră mediocru ; dar avea multă aplicație către științe, mai ales pentru științele exacte ; în matematici ajunse mai tare de cât profesorii săi.

Profesorul de literatură franceză observase în stilul său acea putere de imaginație care, mai târziu, trebui să inspire împăratului de mai apoi discursurile care inflăcărară pe soldații săi. El zicea că compozițiile franceze ale tânărului Bonaparte erau *grănit înfierbântat în craterul unui vulcan*.

Dar, cea mai curioasă judecată asupra viitorului împărat fu aceea a profesorului de Istorie de L. Eguile : „ Corsican , de națiune și de caracter, va merge departe dacă împrejurările îl vor ajuta ”.

Tineretea. Eșind din școala dela Brienne, Napoleon fu înlocuit în 1874, prin fratele său Ludovic, și el trecu la școala militară din Paris.

Napoleon, simplu în obiceiuri și hotărât în convingeri, fu tare mirat când văzù, în acest mediu nou ; un lux așa de mare și atâta vanitate, care apăreau peste tot. El își aminti, atunci de greutatea familiei sale și iată admirabila scrisoare, la etatea de 16 ani pe care o scrisese superiorilor săi : „ Elevii regelui care sunt săraci gentilomi găsesc aci în loc de calități sufletești aparențe ușoare, sau ; mai bine zis ; sentimentul de vanitate ; așa, că, înapoindu-se în casa părintească deprate de a se bucura de puțină avere a părinților, *ei roșesc, poate, de auferii zilelor lor și despretuiesc modesta lor locuință* ”. Admirabile și nobile sentimente ale unui suflet generos ; cuvinte frumoase ale aceluia care trebuia, în viitor, să apere aspirațiunile poporului francez și care mai târziu întemeie legi ca orice cetățean să aspire la cele mai înalte slujbe ale Statului. El alese pe mareșalii și pe colaboratorii săi chiar dintre fiii celor mai modeste lucrători, neținând seama decât de valoarea oamenilor și nici de cum de nașterea lor.

Viata de ofiter. In 1785 fu numit sublocotenent de artilerie și trimis în garnizoana la Fère.

Contrar de cece s'ar fi putut crede, ambițiunile sale, la începutul carierei, nu erau mari. El își dădea seama după organizațiunea armatei de atunci, cât era de greu pentru un ofiter fără avere ca să ajungă la grade superioare. Așa că de multe ori zicea că gradul suprem al ambițiunii sale era: „Ca să obțină retragerea în gradul de colonel de artilerie și crucea Sf. Ludovic”.

La etatea de 18 ani; (1787), fu înaintat la gradul de locotenent și trimis în regimentul de artilerie dela Grenoble din care o parte făcea garnizoana la Valența. El se stabilă în acest din urmă oraș, și aci ai păru un nou Bonaparte. Vizitând saloanele, în acest oraș, spiritul i se formă în contact cu câteva femei distinse. Devenind mai puțin sălbatic, el se distinse în societate mai ales prin caracterul său personal, satiric și pătrunzător în replică.

Lucră, cu metoadă, matematicile și câte o dată se pasionă pentru istorie; mai ales istoria grecilor și a romanilor.

Napoleon scrisă, în timpul șederii în garnizoana dela Valența, diverse lucrări care arătau că el era un scriitor de valoare pentru viitor.

Academia din Lyon pusesă la concurs chestia următoare: „Care sunt principiile și regulile de dat oamenilor pentru a-i face cei mai fericiți?”

El trată chestiunea, într'un memoriu care fu considerat ca foarte însemnat și pentru care academia îl premiă. Acesta fu primul său triumf. Pe când tinerii ofiteri, de etatea sa, duceau o viață consacrată plăcerii și destrăbălării chiar, tânărul locotenent de artilerie lucră fără încetare și trecea dela științele matematice la științele morale, nelăsând să treacă nicio ocazie fără a-și îmbogăți inteligența.

S'ar fi zis că el prevede rolul de organizator al Franței, pe care trebuia să-l îndeplinească și, în acelaș timp, pe acela de învingător al Europei.

Intre 1787—1789 el fu în garnizoane în alte

două orașe: la Douai și la Auxonne. În acest din urmă oraș, fiind tot sărac, continuă să se devoteze muncii și dădea lecții de matematică fratelui său mai mic.

În acest timp, în întreaga Franță, idei, nouă, de mult timp înăbușite, începu să iese la iveală; de câți va ani se șopteau și acum începuseră a se vorbi cu glas tare. Societatea era în fierbere și revoluția franceză care se preparase încet, izbucnea; acum, ca o bombă în mijlocul Europei pe care o făcea să se cutremure.

Revoluția se desfășură (cum s'a arătat în capitoul I), iar, după luarea Bastiliei, generalul la Fayette adăogă la culoarea *albastră* pe cea *roșie* a Parisului și pe cea *albă* simbolul regalității și astfel se compuse *șocarda tricoloră*. Mai în urmă, se formă drapelul tricolor, pe care îl arată gardei naționale căreia îi zise: „Uitați-vă la acest drapel; el va face înconjurul lumii”.

Napoleon a realizat cu glorie, această proorocie

Sfârșitul vieții. Când Napoleon află de hotărârea luată, privitoare la trimiterea lui la Sf. Elena, scrisse Lordului Keith următoarea scrisoare de protestare:

„Protestez, sus și tare; aici în fața cerului și a oamenilor, contra răului ce mi se face, contra călcării drepturilor cele mai sacre, dispunându-se cu forță, de persoana și libertatea mea. Am venit liber pe bordul Belerofonului, nu sunt prizonier; sunt oaspetele Angliei; am venit chiar din instigațiile căpitanului vasului, care mi-a spus că are ordine dela guvern de a mă primi și a mă conduce în Anglia cu o suită dacă aceasta îmi convine.

M'am prezentat de bună credință pentru a mă pune sub protecția legilor Angliei.

O dată așezat pe bordul Belerofonului eram la adăpostul poporului britanic. Dacă guvernul dând ordine căpitanului Belerofonului de a mă primi, asemenea și pe suita mea, n'a voit decât să-mi întindă o cursă, și a călcat onoarea și și-a defăimat pavilionul său. Dacă acest act se va comite, atunci englezii în

zadar vor mai voi să vorbească de dreptatea, legile și libertatea lor; credința în ospitalitatea Belerofonului este pierdută. Să mă refer la istorie; ea va zice: un inamic, timp de 20 ani, s'a luptat cu poporul englez și vine liber în decăderea sa, să găsească un azil sub scutul legilor engleze. Ce altă probă mai strălucită putea să'i dea de stima și încrederea sa? Dar cum răspunde Anglia la această mărinimie? Se prefăcui că îi dă o mână ospitalieră, acestui inamic, și când el se dădu lor de bună credință îl sacrifică".

Napoleon".

Vasul Northumberland, escortat de două fregate, duceă pe împărat către exil. Când această escadră trecu prin fața capului Haga, Napoleon putu să mai zărească, pentru ultima oară, pământul Franței, el vărsă lacrimi abondente și strigă: „Adio Franța, adio țară de viteji! Adio! — Cățiva trădători mai puțini și vei fi tot marea națiune, stăpână lumii".

Pe bordul Northumberlandului el începui să dicteze credincioșilor săi tovarăși de nenorocire, amintirile sale relative la primele sale campanii; amintiri pe care le continuă în timpul anilor săi de activitate. În fine, la 14 Octombrie zăriră, pentru întâia dată; vârful „Dianeii", cel mai înalt vârf care domină insula S-ta Elena. Trei zile; după aceea, împăratul debarcă pe această stâncă care trebuì să fie închisoarea și mormântul său.

Despre Clima din insula St. Elena, Napoleon a zis: "Această țară este mortală, peste tot, unde florile sunt decolorate, omul nu poate trăi. Această socoteală nu a scăpat din vedere elevilor lui Pitt. Să transforme aerul în instrument de tortură; această idee nu-i venise încă nici celui mai sălbatic din proconsulii noștrii". Ea nu putea să încolțească decât pe țărmurile Tamisei".

Existența lui Napoleon, pe această stâncă, depărtată, pe care dreptatea istoriei a transformat-o într'un grandios pedestal peste care se ridică umbra sa mai triumfătoare ca niciodată, fu împărțită între persecuțiunile odiosului Hudson Lowe și consolările pe care

i le aducea, exilatului, namiciția fidelă, devotamentul constant al acelor care erau de bună voie tovarășii săi de nenorocire.

Se zice că Hudson Lowe văzând că amiciția fidelă a tovarășilor săi era o consolare pentru împărat se hotărî să-l despartă de ei. Așa, făcî să plece, succesiv, doctorul O'Medra, care îngrijea pe augustul exilat cu competență și devotament, în urmă pe contele Las Cases și pe generalul Gourand. Singur generalul de Montholon și mareșalul Bertrand fură autorizați să stea cu el.

În exilul său Napoleon încercase să-și creeze distracții fizice: plimbarea și călăria. Dar, curînd, el trebui să renunțe și la acest fel de exercițiu, care îi plăcea.

La Sf. Elena era singur în fața lui însuși, înconjurat de imensitatea Oceanului, în curînd în fața veșniciei și a moartei. El știa că nu va mai vedea niciodată țara sa. Vorbele pe care el le spunea, cuvîntările pe care el le ținea erau exact expresia gândirii sale intime, reflexia sufletului său. Adesea el afirmă tovarășilor săi că: „*niciodată el nu s'a considerat decât reprezentantul și instrumentul libertății*”. El înțelesese că numai dictatura putea să fie destul de tare pentru a face ordine în Franța dezorganizată prin anarhie; dar această o făcea în scopul și cu dorința de a păstra țării prerogativele democratice. El se înfuria, cu violență, contra despotismului suveranilor epocii sale și mai ales contra aristocrației feudale.

Cu toate astea, din cauza suferințelor morale și privațiunilor materiale, sănătatea împăratului se altera pe fiecare zi. Anii 1819 și 1820 trecură în alternanțe de mai rău și mai bine în indispoziția care mergea în fiecare zi agravându-se. La începutul anului 1821 marele om era către sfârșitul vieții sale pămîntești. Dar, s'ar fi zis, că pe măsură ce forțele sale se micșorau, gândirea sa devenea mai activă încă; niciun moment, creierul său puternic nu manifestă cel mai mic semn de slăbiciune. La începutul lunii Martie simptomele deveniră îngrijitoare și doctorul Auto-

marchi, care-l îl îngrijea, nu-și ascunse neliniștea față de tovarășii împăratului. Câteva zile după aceea Napoleon chemă la căpătâiul său pe abatele Vignali; un preot pe care îl trimisese unchiul său cardinalul Fesch, și îi anunță dorința sa de a se spovedi. Stărea bolnavului se agrava pe fiecare zi și la fiecare moment avea vărsări. El nu-și făcea nicio iluzie asupra stărei lui și ceru ca să i se administreze extrema ungere. Se adresă domnului de Montholon cu următoarele cuvinte:

„Sunt fericit de a'mi fi îndeplinit datoriile. Îți urez, generale, la moartea d-tale, aceiași fericire. Voesc să glorific pe Dumnezeu! Generale; dă ordin să se ridice, în camera vecină, un altar, și să se expună acolo sfântul jurământ. Mă îndoiesc că D-zeu mai vrea să-mi dea sănătate, dar eu tot îl voi ruga”.

Dar întrerupându-se zise: „Nu, pentruca să te însărcinez cu această răspundere o să se zică că D-ta ești nobil și politicos, ai comandat din inițiativă de șef. Așa că mai bine voi da eu însumi ordinele”.

Astfel, prezidă el ceremoniile morții sale; cea moarte pe care o bravase de atâtea ori; el o privea în față cu același calm ca pe câmpul de luptă său ca în mijlocul ciurmaților din insula Jaffa.

Își scrisese testamentul, acea pagină supremă unde se desfășoară tot sufletul său, unde se vede toată inima sa; el împărți bunuri la toți tovarășii săi; se gândi la toți; găseă câte un suvenir pentru toți aceia care îi arătașeră prietenie și devotament. Acest testament începe prin celebrele fraze: „Mor în sânul religiei catolice apostolice și romane, în sânul căreia sunt născut acum 50 ani și mai bine! „*Doresc ca cenușea mea să se repauzeze pe malurile Senei, în mijlocul aceluia popor francez pe care l'am iubit atât*”.

Patru sau cinci zile după aceea o ușoară îmbunătățire se produsese în starea sa, speranța, revenea în inima tovarășilor săi. El le zise: „Vă bucurați că sunt mai bine. Dar moartea e tot aproape de mine, o simt... Când nu voi mai fi, fiecare din voi va avea

fericirea de a revedea pe vitejii mei în câmpiile Eli-see !..."

Atunci, el ridică ochii către cer, care păreau iluminați prin viziunea lucrurilor din cealaltă lume: „Da Klèber, Dessaix, Bessieres, Duroc, Ney, Murat, Massena, Berthier, toți vor veni spre a mă întâlni... Văzându-mă, vor deveni, toți, nebuni de glorie și entuziasm. Noi vom vorbi de războaiele noastre cu Scipion, Anibal, Cesar, Frederic... cel puțin, acolo; nu va mai avea teamă că vede atâția războinici împreună” Adaugă el surâzând.

La 1 Mai Napoleon voi să se ridice; dar avu o sincopă și fu forțat să se așeze din nou în pat și zise: „Peste 4 zile nu voi mai fi”.

În timpul celor trei zile, care urmau, boala făcù teribile progrese.

La 5 Mai un uragan al tropicilor se desfășură în insulă și desrădăcină toți pomii plantați în jurul Longvodului, și, în mijlocul isbiturilor uraganului și urletelor vântului, împăratul francezilor își dădu ultima suflare.

Câteva secunde înainte de a muri, el pronunță aceste cuvinte: „*Fiul meu!!!*” „*Franța!*” „*Franța!*”. Pe urmă, după un minut, el zise simplu: „*Cap!...*” „*Armată!...*”

Și-și dădu suflarea în mijlocul sgomotului furtunei ca și cum spiritul furtunelor, dus pe aripele vântului, alergă să spună lumii că o ființă puternică se scoborâse în abisul naturei.

Toți oamenii regimentului englez se îmbrăcară în mare ținută și veniră în tăcere să defileze în fața cădravului ilustrului om.

Hudson Lowe, persecutor până și la moarte, voi să se opună la această manifestație spontană a soldaților. Dar, atunci interveni colonelul regimentului: „Napoleon a murit”; zise el guvernatorului, legea de excepție pe care ai fost însărcinat de a o observa nu mai există... Am dreptul să-mi plimb regimentul unde mi-o plăcea... și o fac astfel!”...

Și se putù vedea un spectacol mișcător; fiecare

soldat englez, trecând prin fața patului funerar, îngenunchiă, și aproape toți sărutară un colț din mantaua gloriosului care îi acoperea corpul. La 6 și 7 Mai corpul rămase expus; la 8 avu loc îmbălsămarea, — după care împăratul, îmbrăcat în uniformă de vânător călare al gardei imperiale fu pus în, cosciug. La 9 Mai avu loc înmormântarea și fù cu atât mai impunătoare cu cât avu loc pe această stâncă solitară.

CAPITOLUL XIII.

DOMNII ROMANI.

Muntenia.

Alexandru Moruzi, Ianuarie 1793-August 1793.

Alexandru Ipsilanti, August 1796-Decemb. 1797.

Constantin Hangerli, Decembrie 1797-1-iu Martie (18 Februarie) 1799.

Alexandru Moruzi, Martie 1799-Octomb. 1801.

Mihaiu Şuţu, Octomb. 1801-Iunie 1802. -

Alexandru Şuţu, Iulie-1-iu Septembrie 1802.

Constantin Ipsilanti, 1-iu Sept. 1802-Aug. 1806.

Alexandru Şuţu, August 13 Octombrie 1806.

Constantin Ipsilanti, Octombrie-Noembrie 1806.

Ocupaţia rusească, 25 Decembrie 1806-18 Mai

1812, pacea de la Bucureşti. Administraţia lui Ipsilanti sub control rusesc,

Moldova.

Mihai Şuţu, Ianuarie 1793-6 Mai 1795.

Alexandru Calimachi, 6 Mai 1795-Martie 1799.

Constantin Ipsilanti, 8 Martie 1799-Iulie 1801.

Alexandru Şuţu, Iulie 1801-4 Octombrie 1802.

Alexandru Moruzi, 4 Octombrie 1802 - August 1806.

Scarlat Calimachi, August-13 Octombrie 1806.

Alexandru Hangerli, 19 Martie-4 August 1807.

Scarlat Callimachi, 4 August 1807-18 Iunie 1810.

Ocupaţia rusească, 29

27 Decembrie 1806-31 Mai 1807; 8-28 August 1807. Administrația generalului Prozorovschi. Aug. 1807-1-iu Martie 1808. Administrația unei Căimăcării, 1-iu Martie 1808-18 Septembrie 1808.

Administrația unui comitet de 5 membrii, 18 Septembrie 1808 (din Mart 1809, generalul rus Enghelhardt, vicepreședintele Divanului), 28 Mai 1812.

Noembrie 1806 - 28 Mai 1812.

INCERCĂRI DE MANIFESTARE OSTĂȘEASCĂ A ROMÂNILOR.
(1778—1821).

După încheierea noii păci dela 1774, principatele române fură scutite aproape o jumătate de veac de prezența oștilor străine. Astfel, puterea lor militară putu să decadă și mai mult până la restrângerea păzitorilor domniei, indigeni, mai ales străini.

Pentru anul 1759 oastea Moldovei se compunea din o sută de „ruși” cu „căpitanul darabanilor”; o sută de seimeni, cu bascaușul, o sută de „ulani”, cu baș-buluș-bașa, o sută de vânători, cu căpitanul lor, o sută de tunari, o sută de arnăuți cu steaguri în mână, având ca șef pe Aga, două sute de străjeri ai orașului, cu doi căpitani”, afară de poliția propriu zisă.

În ce privește elementele luate dela turci, seimenii se păstrează, cu odobașii și iuzbașii lor. Întâlnim și mai departe serdari cu atribuții polițienști. Se audea însă așa numiți săraci. Iar, dela un timp, poliția o fac de-a dreptul turcii, chemați sau impuși, al căror șef are și oarecare atribuții politice, beșliii-constatați încă din domnia moldovenească a lui Constantin Ma-

1) Rezumat din *Istoria Românilor* de N. Iorga.

vrocordat, — cu bešli-aga, solemnul beşleagă, trecut şi în proverb, în fruntea lor. Dintre vechile alcătuirii româneşti, se păstrează la pasuri Oituz, Trotuş, Ştefăneşti, în Moldova, vechea pază cu căpitani localnici. Călăraşii, ai căror şefi sunt căpitani, având câte un chehaie, locotenent, lângă dâşşii, rămân în legătură cu hatmanul.

Dar, în afară de aceşti soldaţi, cari îşi schimbă uşor stăpânul, se ridică din popor, pentru întâia oară, voluntarii, şi astfel, apare cuvântul volintiri. Unii dintre dâşşii întruniţi în grupe, sub anumiţi căpitani, au intervenit în luptele pentru schimbarea domnilor, alţii au mers afară în luptele Rusiei contra duşmanilor ei. Dar cu această epocă se încheie şi participarea militară a românilor la războiul contra altor popoare.

La 1806, când ruşii ocupară principatele, în credinţa că acum ţările româneşti li vor rămâne lor, şi nunai lor, se întâlnesc în jurul domnului ţării-româneşti şi Moldovei rămăşiţele ciudat amestecate, ale tuturor corpurilor ce fuseseră până atunci. Întâiu străinii sau cei formaţi după obiceiul străin, lefecii, leventii, lipcanii, seimenii, hătmăneşti, şi ageşii, pe lângă breslele de curte, ciohodarii, satării, copiii de casă, mehterii (muzicanţi), apozii, portării; fuştarii de Divan şi de Harem. Apoi dărăbanii — şi de cetăţenie — călăraşii, chiar ruşii cu căpitanii; ceauşii, ceteşarii, şi muzicanţii lor: cimpoiăşi, bucinaşi. La pasuri sunt plăieşii, la vânat păsării.

Încă până a nu trece ruşii peste Prut, tinerii români, ca şi înaintaşii lor, cu un veac în urmă, intrară în serviciul ţarului. La 1803 întâlnim astfel pe un Dumitru şi un Anton „ofiterul”, pe un căpitan Iacov Bulcă, pe un maior Ioan Batist (Baptist) Balş, pe un Măcărescu, pe un polcovnic Manolachi. Un Nicoriţă, care locotenent-general, ia parte la operaţiile campaniei contra turcilor, ca şi un alt locotenent-general, prinţul Ghica, şi generalul maior Scarlat Sturza, care a fost celdintâiu guvernator al Basarabiei, ca şi generalul-Major Cristofor Macarovici Comnino.

Ruşii găsiră aici elemente care puteau fi întrehu-

intate; cele arătate mai sus, apoi și altele: pușcași domnești, căpitani de margine (la Soroca), cu slujitorii lor, călărașii, dorobanții; etc. Ei încercară a forma o armată românească și amestecară pe ai noștri în companiile lor de poliție; nici volintirii nu lipsesc.

Ocupația rusă începând cu Ipsilanti, în Scaun, poruncit-au Vodă la tot felul de meșteșugareți cu vătășia de făceă haine, căciuli, cizme, arme; adusesese cai, și, săbii, mazdrace. Și o ordie se făcuse: Cazaci îmbrăcați în albastru, călărime cu numele lui Ipsilant pe Pantelire cu slove de alamă, cu pecetea lui Vodă pe piept. Altă oaste eră de li se ziceă panduri, iar pedestrii. Altă oaste eră dragonii, cei din Moldova adunați, cari și pecetea Moldovei aveă pe coifuri. În tr'aceste oști eră fel de fel de limbi: Arnăuți, greci, sârbi, români, de țară, nemți; unguri. Făcutu-s'au și alte cănităni cu osebite steaguri, căci da năvală, precum am zis pentru iefi. Zilot românul taxează noua oștire de atare drept o „adunătură de felurimi de oameni blăstămați... curată ceată de tâlhari, că, pe unde ajungeă, gemeă pământul.

Dar, cine a urmărit desvoltarea acestui curent către oaste, cine înțelege că pornirea generală către glorie din epoca revoluției și a lui Napoleon nu puteă să lase indiferent un popor în care nu se oprise viața, acela va prețui după cuviință această încercare militară cu așa de scurtă durată. Și cu atâta mai mult, cu cât prin Solomon, prin Tudor, fiul țăranului din Vladimirii Gorjului se creaseră, în colaborație cu rușii, pentru libertatea Serbiei, ceidintăiu conducători de oaste la noi.

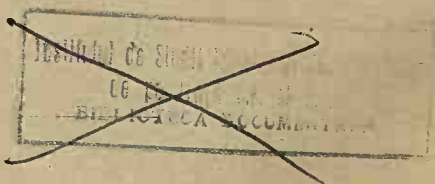

TABLA DE MATERII

	Pag.
Lucrări consultate	2
Prefață	3

CAPITOLUL I.

I. Privire generală asupra evenimentelor istorice principale	7
Situația politică înainte de începerea revoluției	7
Desfășurarea revoluției dela 1789 la 1796	8
II. Războaiele revoluției până la 1795	14
Anul 1792	14
Desfășurarea bătăliei dela Valmy	16
Operațiunile după lupta dela Valmy	18
Anul 1793	18
Anul 1794	19
Anul 1795	19
II. Armata și tactica pe timpul revoluției	20
III. Observațiuni generale și militare asupra capitolului I	29

CAPITOLUL II.

Situația	
Forțele adușe	
Operațiunile 1796	32
Operațiunile contra lui Beaulieu	33
Operațiunile de arsurilor la începutul lui Martie	33
Bătălia dela	33
Tragerea	34
Bătălia dela	34
Observațiuni	34
Situația ar	35
12 Aprilie	35
până la 13 Aprilie	36
15 Aprilie	36
Operațiunile contra Sarzilor	37
Operațiunile contra armatei austriace	39
Fombio, 8 Mai	39
Lodi, 10 Mai	40

	Pag.
Ocuparea Lombardiei	42
Trecerea fluviului Mincio	42
Borghetto, 30 Mai	43
Op rațiunile francezilor după trecerea lui Mincio	44
Observațiuni generale și militare	45
II. Operațiunile lui Napoleon contra lui Wurmser	51
Prima ofensivă a lui Napoleon	51
Bătăliile dela Lonato și Castiglione, 3 August	54
Castiglione, 5 August	55
Observațiuni și învățăminte asupra primei ofensive a lui Napoleon	56
A doua ofensivă a lui Würmser	59
Operațiunile contra coloanei Davidovici	59
Operațiunile contra coloanei lui Würmse	61
Urmărirea	61
Observațiuni și învățăminte asupra ofensivei a doua a lui Würmser	62
III. Operațiunile lui Napoleon contra lui Alvinzi	65
Prima ofensivă a lui Napoleon	65
Luptele din jurul Veronei	68
Manevra dela Arcole in zilele de 15, 16 și 17 Noembrie	69
Napoleon contra lui Davidovici	72
Observațiuni și învățăminte asupra primei ofensive a lui Alvinzi	73
A doua ofensivă a lui Alvinzi	76
Rivoli	77
Operațiunile contra lui Provera	81
Observațiuni și învățăminte asupra ofensivei a doua a lui Alvinzi	82
Inaintarea lui Napoleon spre Poma. Căderea Mantuei. Pacea	84
IV. Operațiunile contra arhiducelui Carol	85
Situația politică și militară	85
Operațiunile din Friul	85
Operațiunile din Tirol	85
Leoben	85
Alte operațiuni ale armatei franceze paralele cu camp. din	85
Sfârșitul războiului	85
Observațiuni generale și militare	85

CAPITOLUL III.

Războiul din 1800	
Introducere. Situația politică	
Forțelele adversarilor și proiecte de operațiuni	
Operațiunile până la sfârșitul lui Aprile	
Operațiunile armatei de reze vă cu începere dela 18 Mai	
Trecerea Alpilor	105
Operațiunile austriacilor contra lui Massena și Suchet	107

	Pag.
Operațiunile armatei de rezervă a lui Napoleon	108
Marengo	110
Observațiuni generale și militare	116

CAPITOLUL IV.

Războiul din 1805	119
Introducere. Situația politică	119
Forțele adversarilor și planurile de campanie	121
Primele operațiuni	123
Intrarea austriacilor în Bavaria și concentrarea pe Iller	123
Concentrarea francezilor pe Rin și Main	124
Operațiunile dela Rin la Dunăre	125
Operațiunile armatei franceze pe Dunăre	126
Trecerea Dunărei	126
Marșurile, după trecerea Dunărei, până la Ulm	127
Ulm	130
Urmăririle lui Werneck și a arhiducelui Carol	132
Marșurile și operațiunile armatei franceze spre Viena	133
Preliminările bătăliei dela Austerlitz	139
Bătălia dela Austerlitz	141
Dispozițiunile generale	141
Dispozițiunile de atac pentru ziua de 2 Decembrie	142
Desfășurarea bătăliei (2 Decembrie)	143
Desfășurarea bătăliei în zilele de 21 și 22 Mai	221
Bătălia dela Wagram	225
Înmăririle și sfârșitul campaniei	231
Observațiuni generale și militare	232

CAPITOLUL VIII.

Războiul din 1812	238
Situația politică și proiecte de operațiuni	238
Forțele adversarilor și planurile de campanie	240
Operațiunile dela Vistula la Vilna	244
Operațiunile dela Vilna la Vitebsk	250
Operațiunile dela Vitebsk la Borodino	253
Bătălia dela Borodino	258
Tragerea	263
Bătălia dela Berezina	269
Observațiuni generale și militare	272
Situația armatelor franceze și ruse dela 19 Decembrie 1812 până în primăvara anului 1813	281

CAPITOLUL IX.

Războiul din 1813	283
Situația politică	283

	<u>Pag.</u>
Forțele adversarilor și proiectele de operațiuni	284
Primele operațiuni	287
Bătălia dela Lützen	288
Dela Lützen la Dresda și Bantzen	291
Bătălia dela Bantzen	294
Tratatul politic dela 1 Iunie la 11 August	297
Forțele adversarilor, situația inițială și proiectele de operațiuni pentru campania din toamna anului 1813	298
Operațiunile contra armatei de Silezia și acelei de Boemia	301
Operațiunile contra armatei de nord	308
dela Dresda la Leipzig	309
Bătălia dela Leipzig	313
Retragerea armatei franceze spre Rin	319
Apărarea Rinului dela 1 Noembrie până la 31 Decembrie 1813	320
Observațiuni generale și militare	321

CAPITOLUL X.

Războiul din 1814	328
Situația politică	328
Forțele adversarilor și proiectele de operațiuni	329
Trecerea Rinului	332
Bătălia dela Rothiere	335
Operațiunile de cinci zile ale lui Napoleon contra armatei de Silezia (Blucher)	338
Bătălia dela Montmirail	340
Prima serie de operațiuni a lui Napoleon contra armatei de Boemia (Schwartzenberg)	342
A doua serie de operațiuni a lui Napoleon contra armatei de Silezia (Blucher)	345
Bătălia dela Craonne și Laone	347
A doua serie de operațiuni contra lui Schwartzenberg	351
Marșul aliaților spre Paris	353
Napoleon din valea Marnei la Fontainbleau	357
Observațiuni generale și militare	358

CAPITOLUL XI

Insula Elba. Restaurațiunea. Războiul din 1815	364
--	-----

CAPITOLUL XII

Note asupra lui Napoleon	371
------------------------------------	-----

CAPITOLUL XIII.

Domnii români	381
Încercări de manifestare ostășească a românilor (1778—1821)	382

Colonel I. Manolescu

Ane~~x~~ă

la

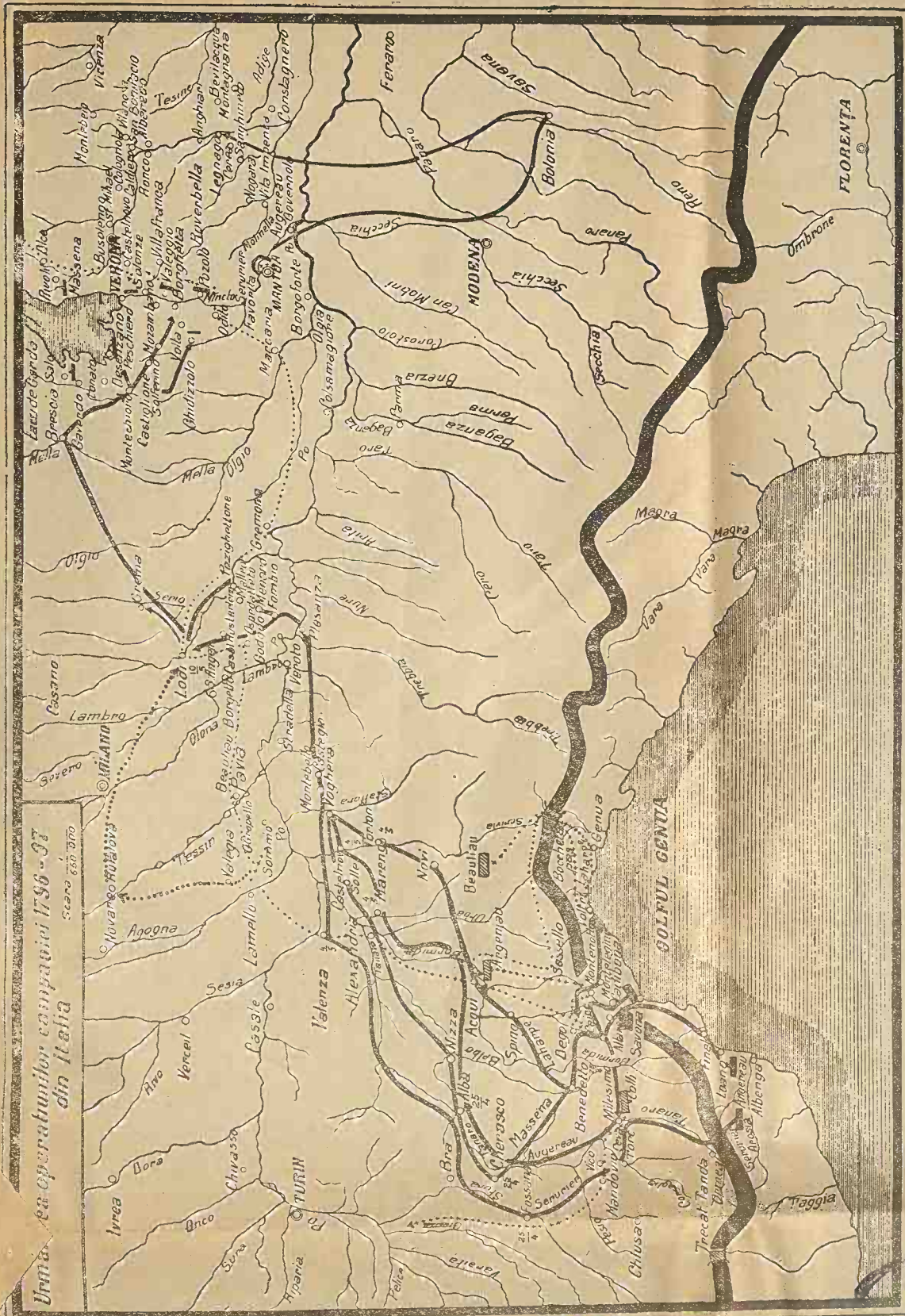
Războaiele principale

vol. II

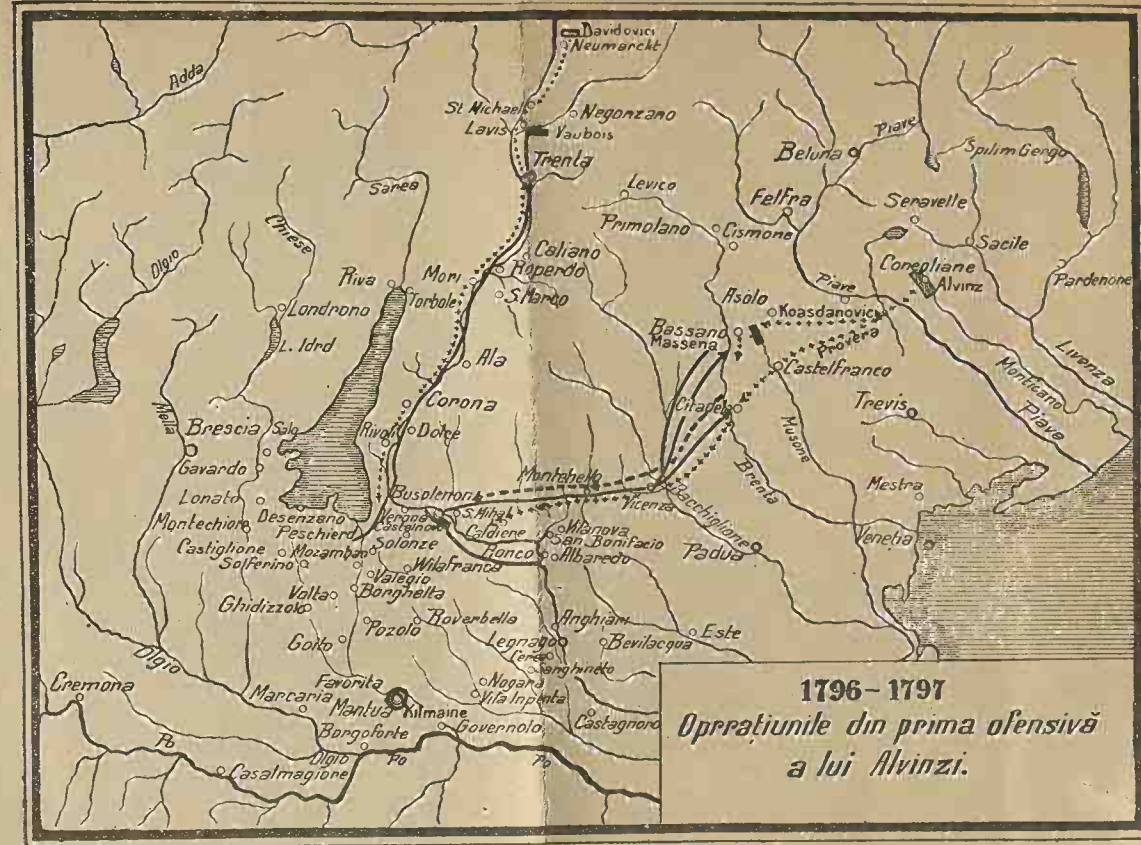
cuprinzând 19 planșe

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

Una din cele mai importante campanii 1796-97 din Italia

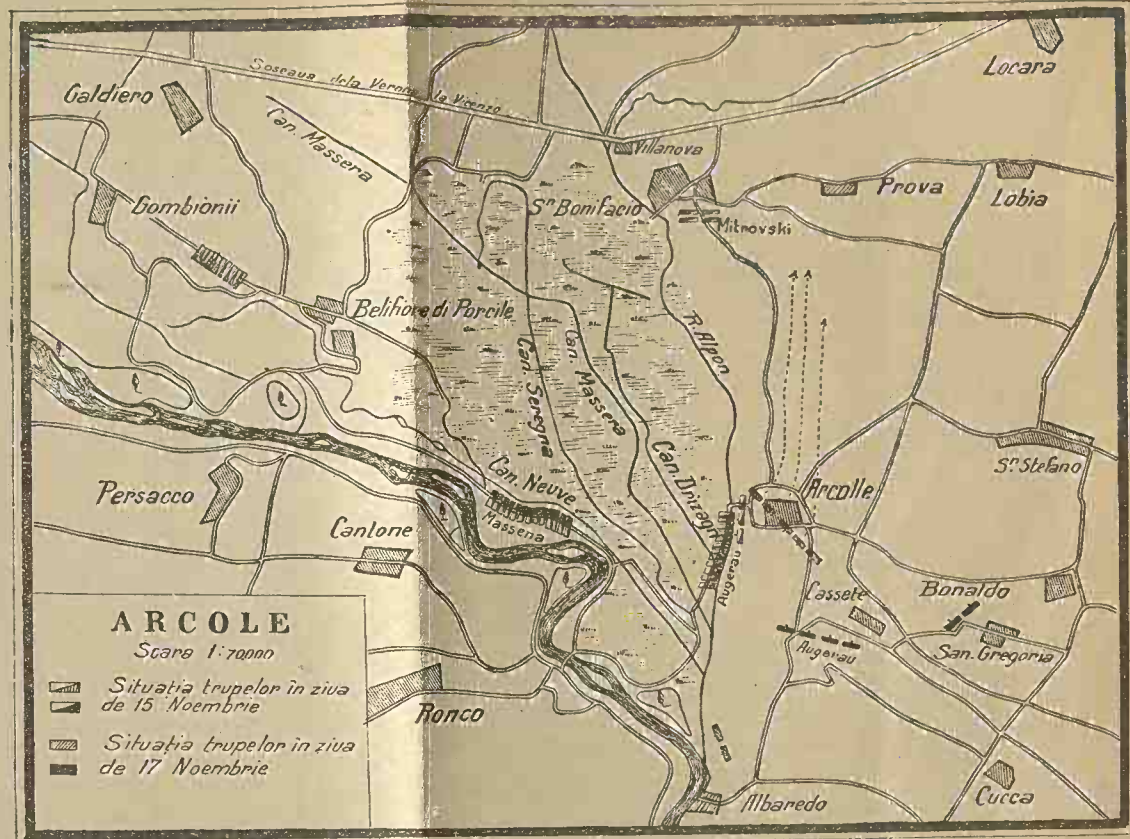
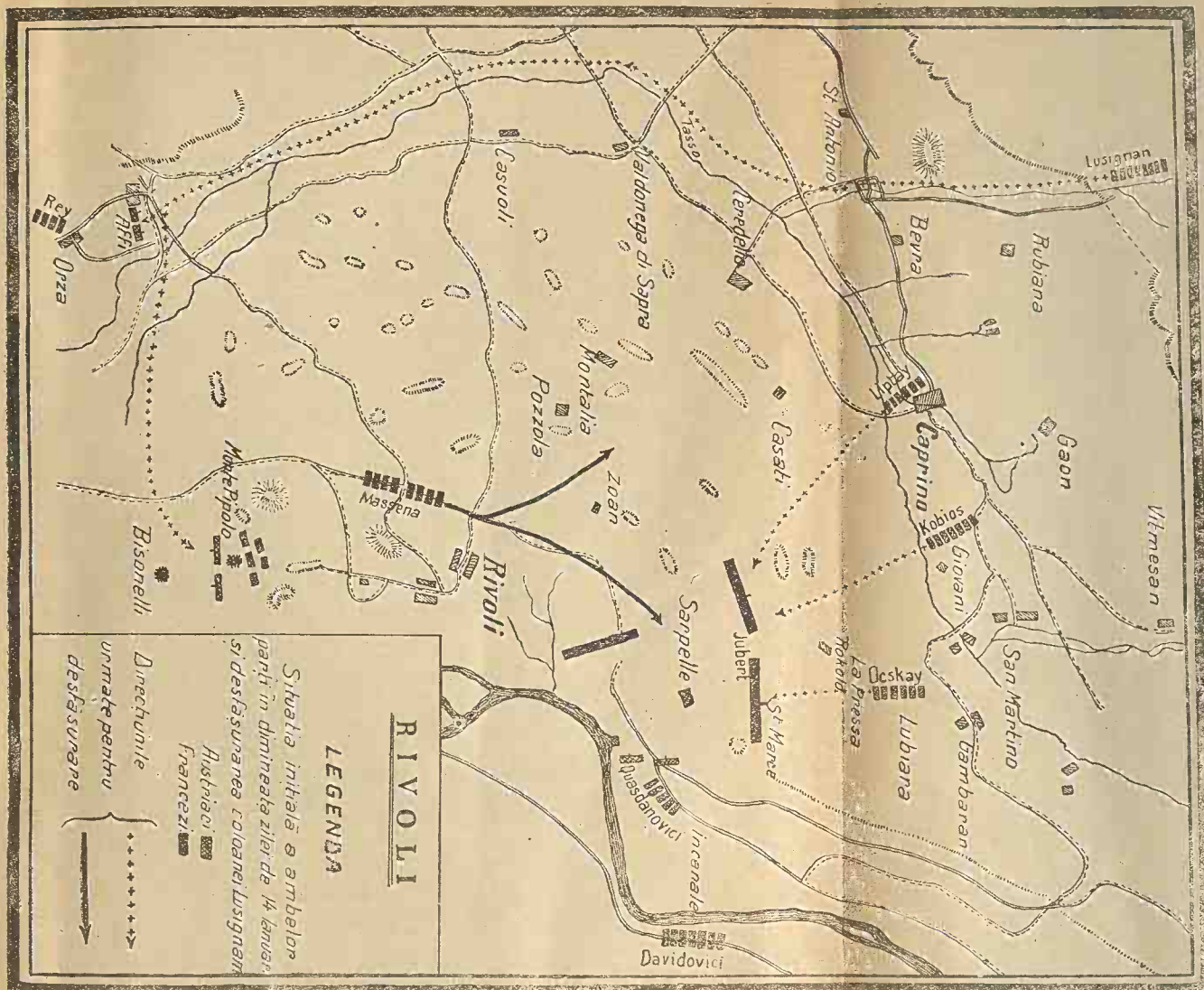
1796-1797
Operatiunile din prima ofensivă a lui Alvinzi.

1796-1797
Operatiunile in prima ofensivă a lui Wurmser.

1796-1797
Operatiunile din a doua ofensivă a lui Wurmser.

Urmărirea operațiunilor armatei de rezervă
in campania din 1800

Alice Iosifescu

LEGENDA

Scara: 1:1.600.000.-

■ Corp. de armată franceză în desfășurarea
strategică a primei părți a campaniei. -

■ Idem în partea a doua.

→ Direcțiunile urmate de trupele franceze

aliat.

URMĂRIREA

operatiunilor in campania din

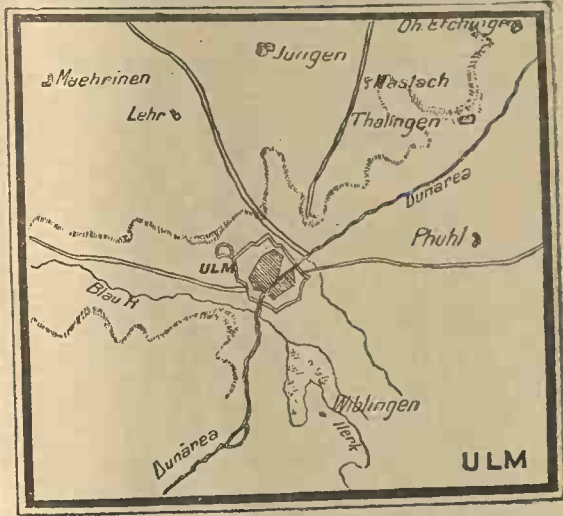
1805 in Germania

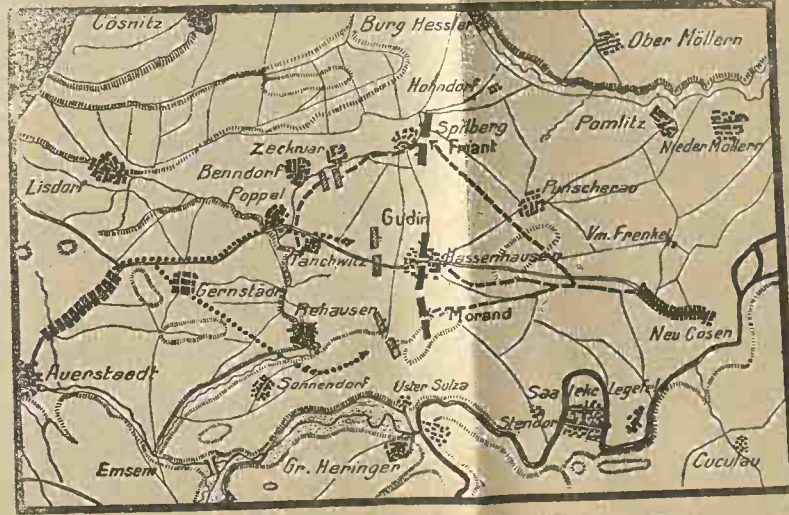
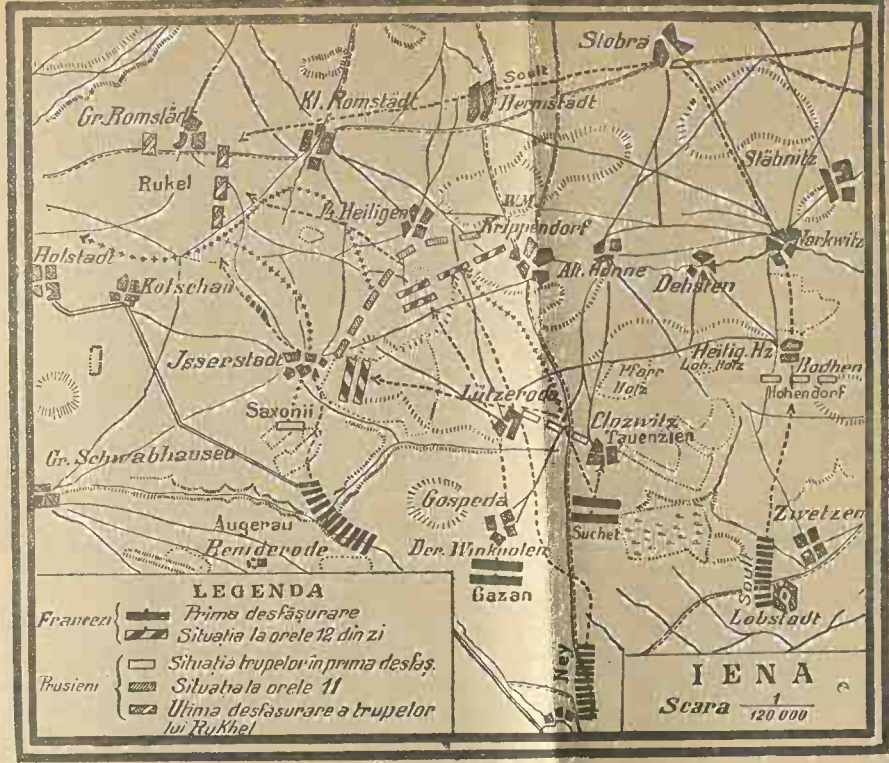
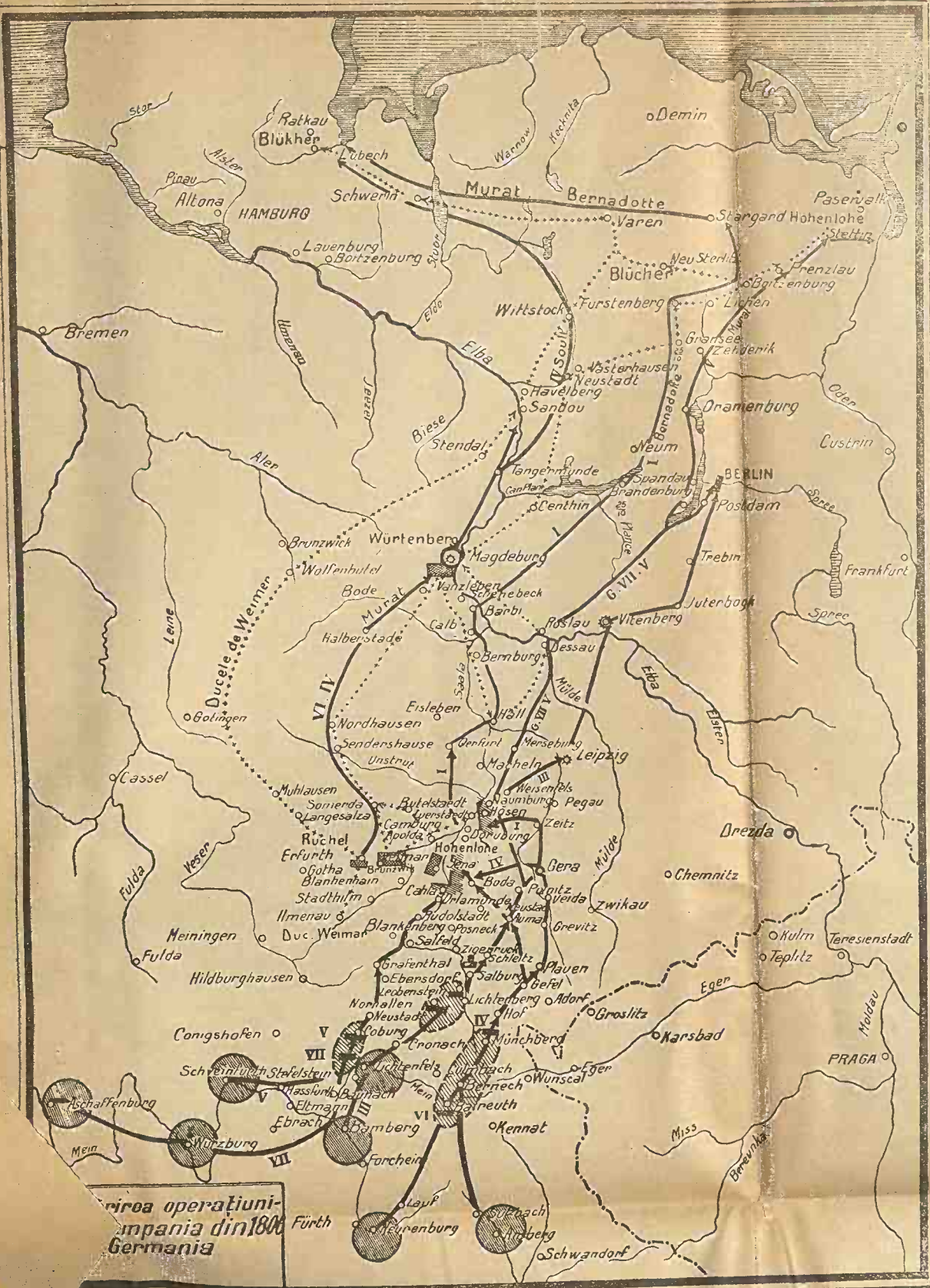
- Situația trupelor franceze în noaptea de 1 Decembrie, după luarea dispozițiilor pentru atac
- Trupele franceze pe direcțiunile urmate în cursul bătăliei
- Situația trupelor aliate în seara de 1 Decembrie
- Trupele aliate pe direcțiunile urmate în cursul bătăliei

AUSTERLITZ

ULM

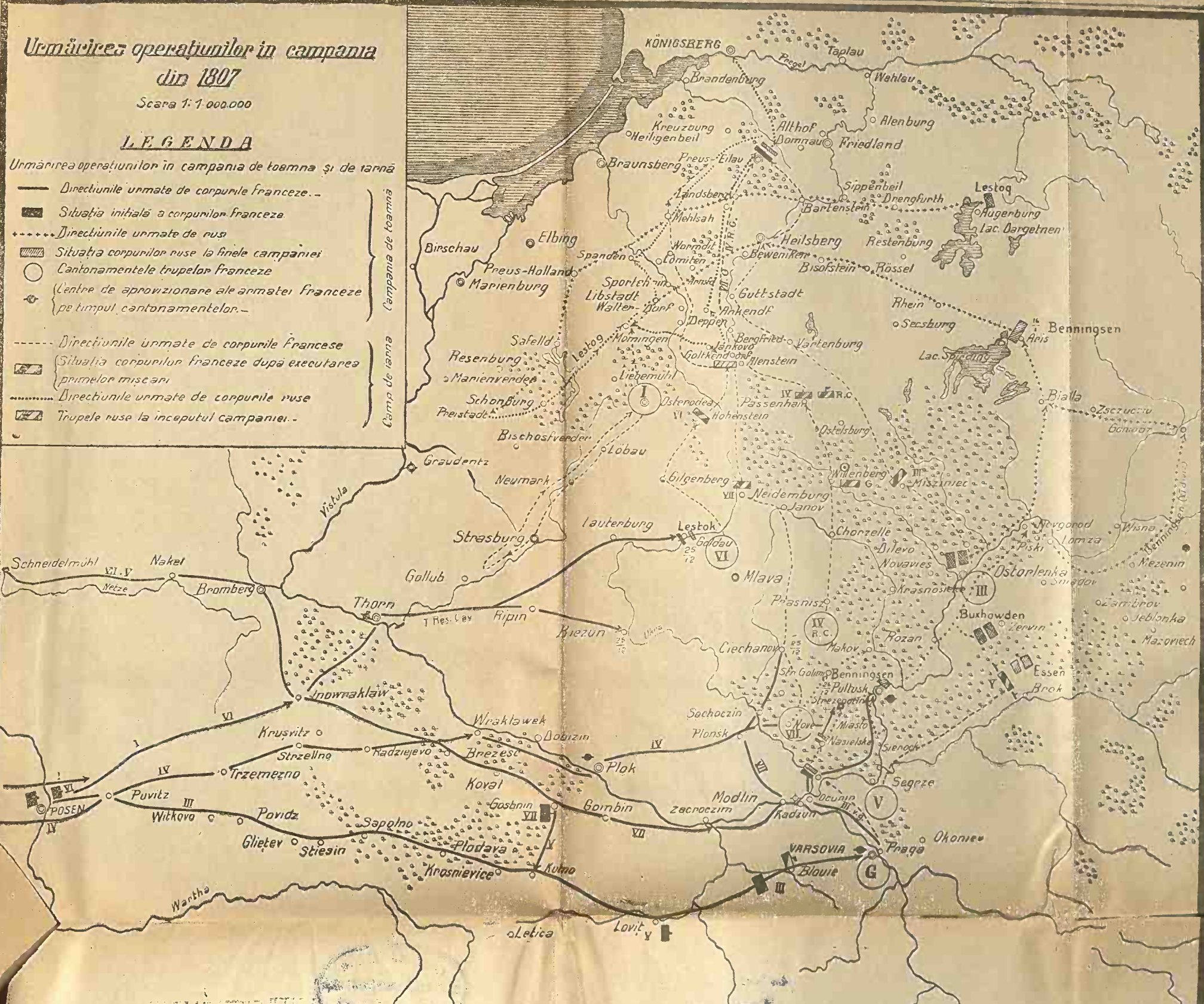

*Urmărirea operațiunilor în campania
din 1807*

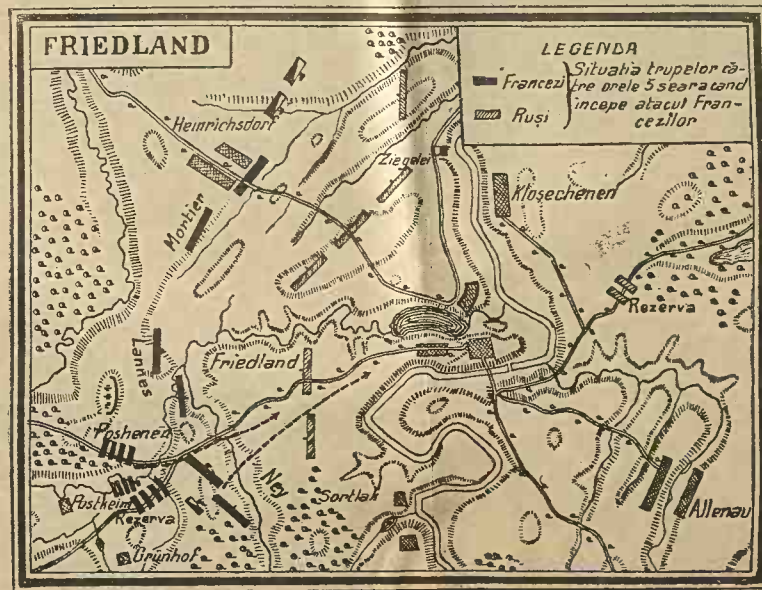
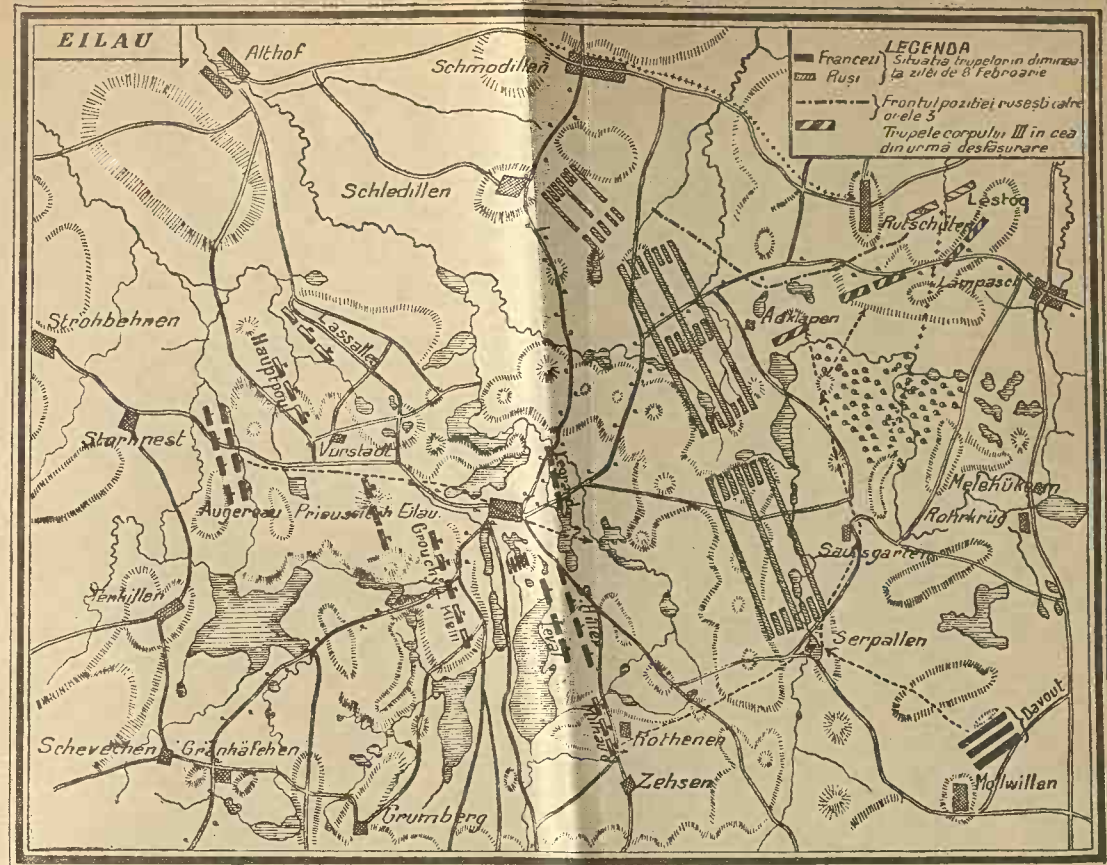
Scara 1:1.000.000

LEGENDA

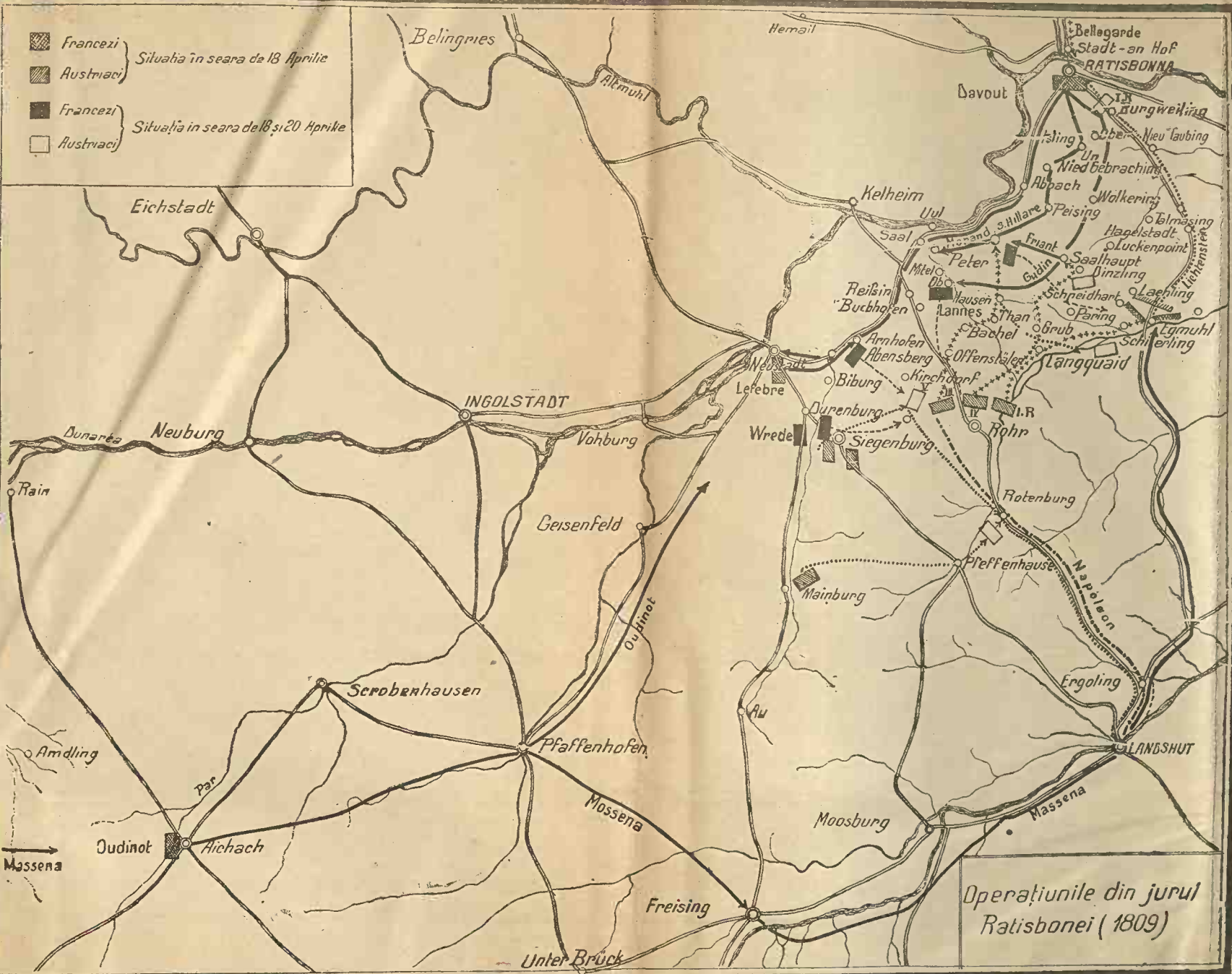
- Urmărirea operațiunilor în campania de toamnă și de iarnă
- Direcțiunile urmate de corpurile franceze. —
 - Situația inițială a corpurilor franceze
 - ⋯ Direcțiunile urmate de ruși
 - ▨ Situația corpurilor ruse la finele campaniei
 - Cantonamentele trupelor franceze
 - Centre de aprovizionare ale armatei franceze pe timpul cantonamentelor. —
- } Campania de toamnă
-
- - - Direcțiunile urmate de corpurile franceze
 - ▨ Situația corpurilor franceze după executarea primelor mișcări
 - ⋯ Direcțiunile urmate de corpurile ruse
 - ▨ Trupele ruse la începutul campaniei. —
- } Campa de iarnă

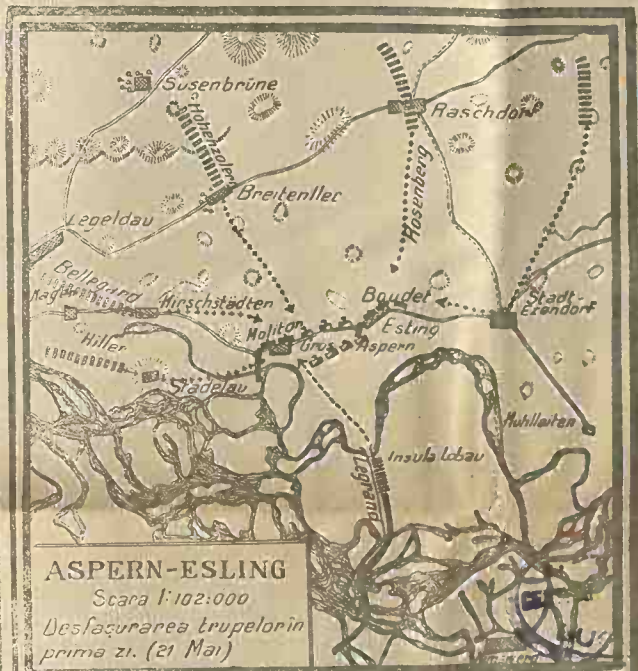
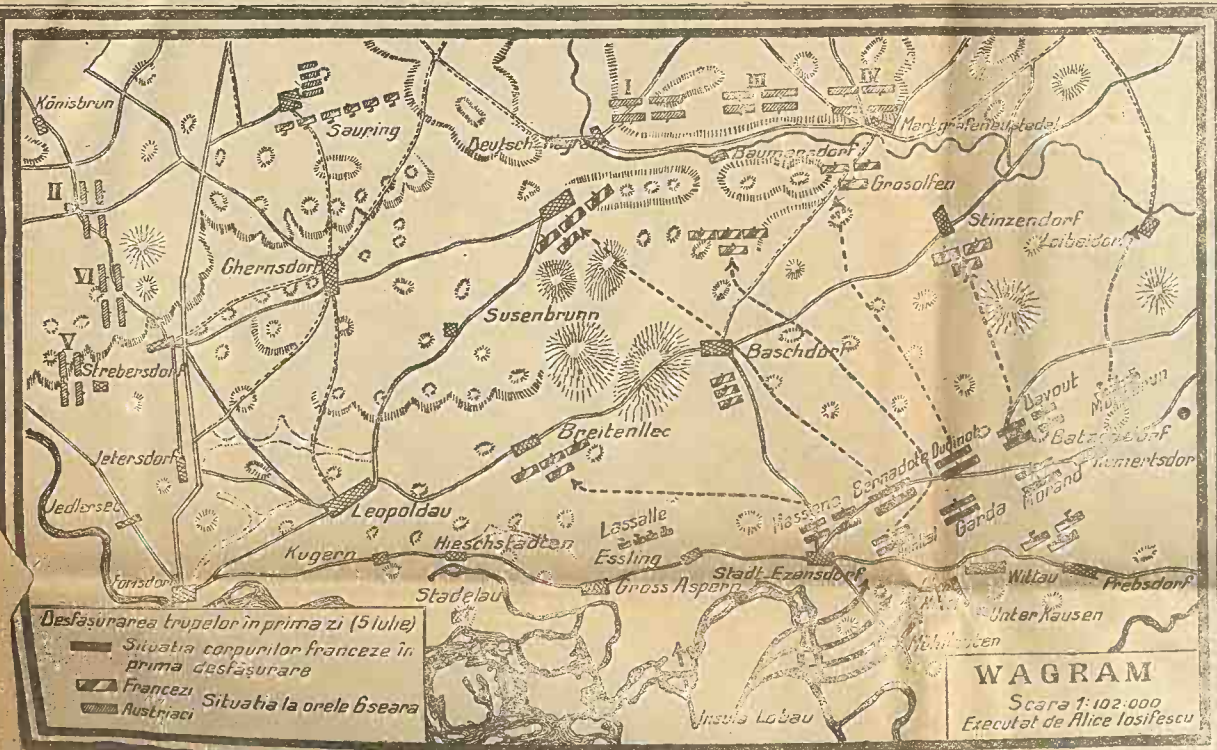
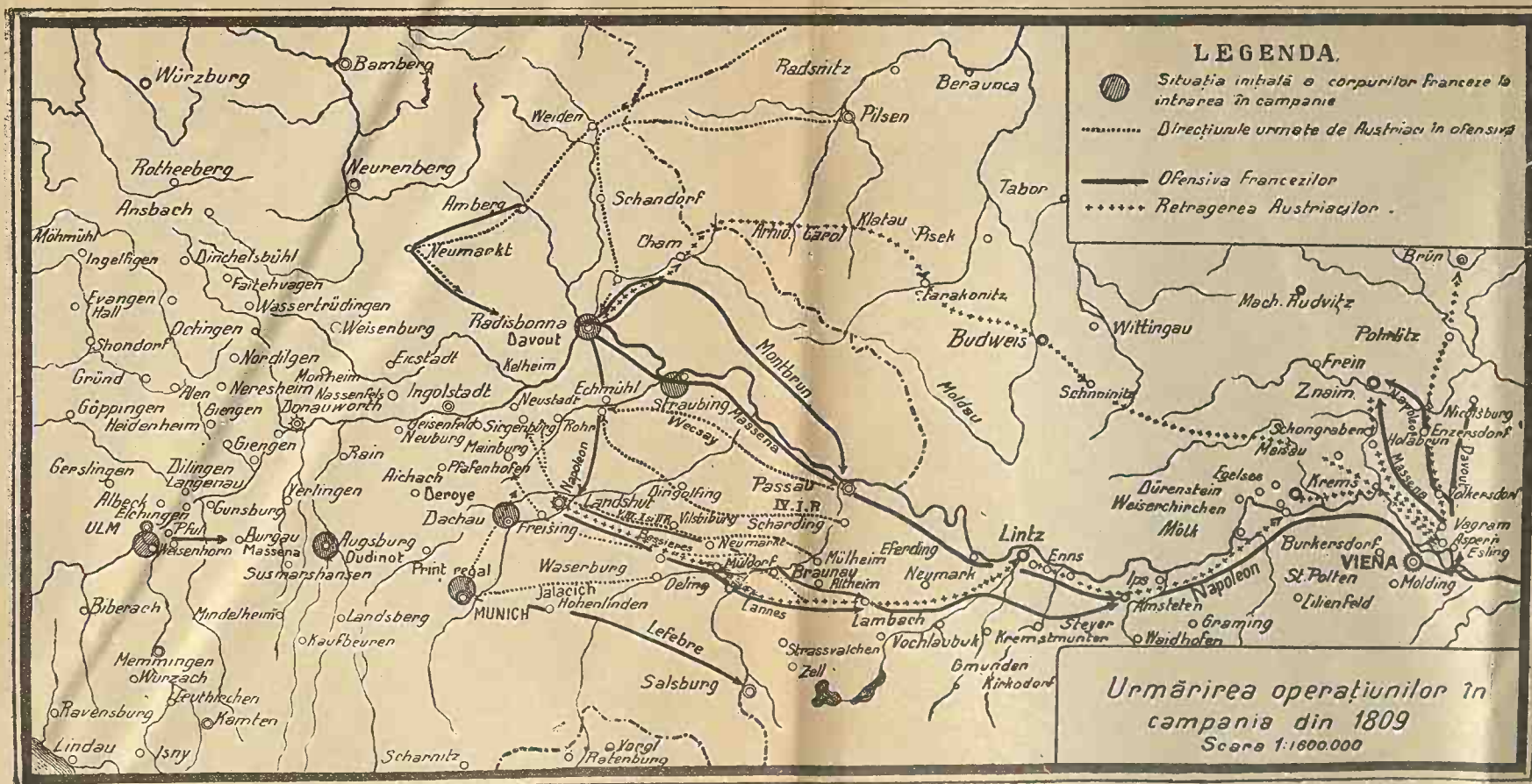

Urmărirea operațiunilor în campania de vară anul 1807
Scara 1:1.000.000

BIBLIOTECA
STRALE UNIVERSITATII

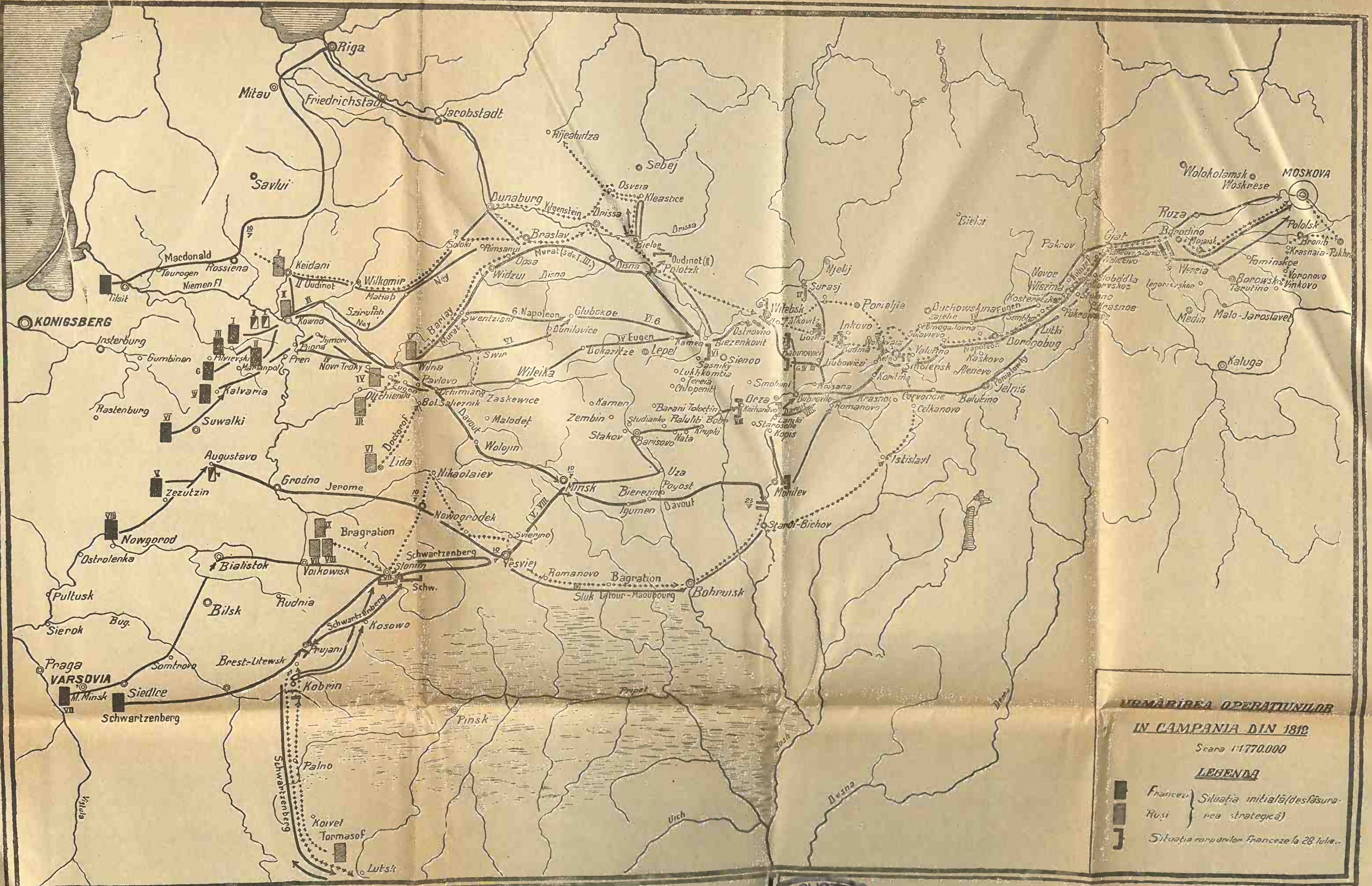
**URMAREA OPERATIUNILOR
PARTEI II^a (RETRAGEREA) A CAMPANIEI DIN
1812**

Scara 1:1.770.000

LEGENDA

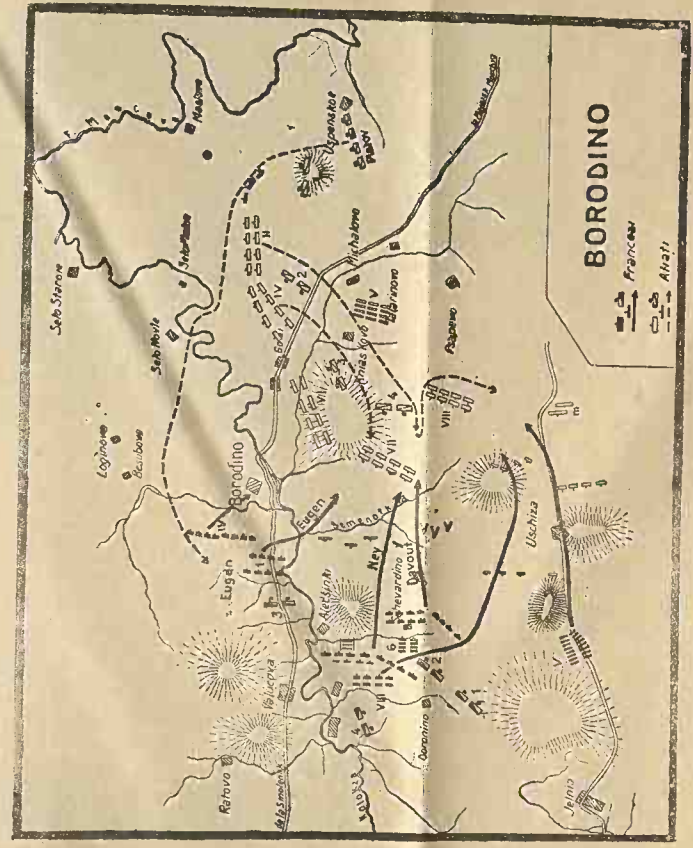
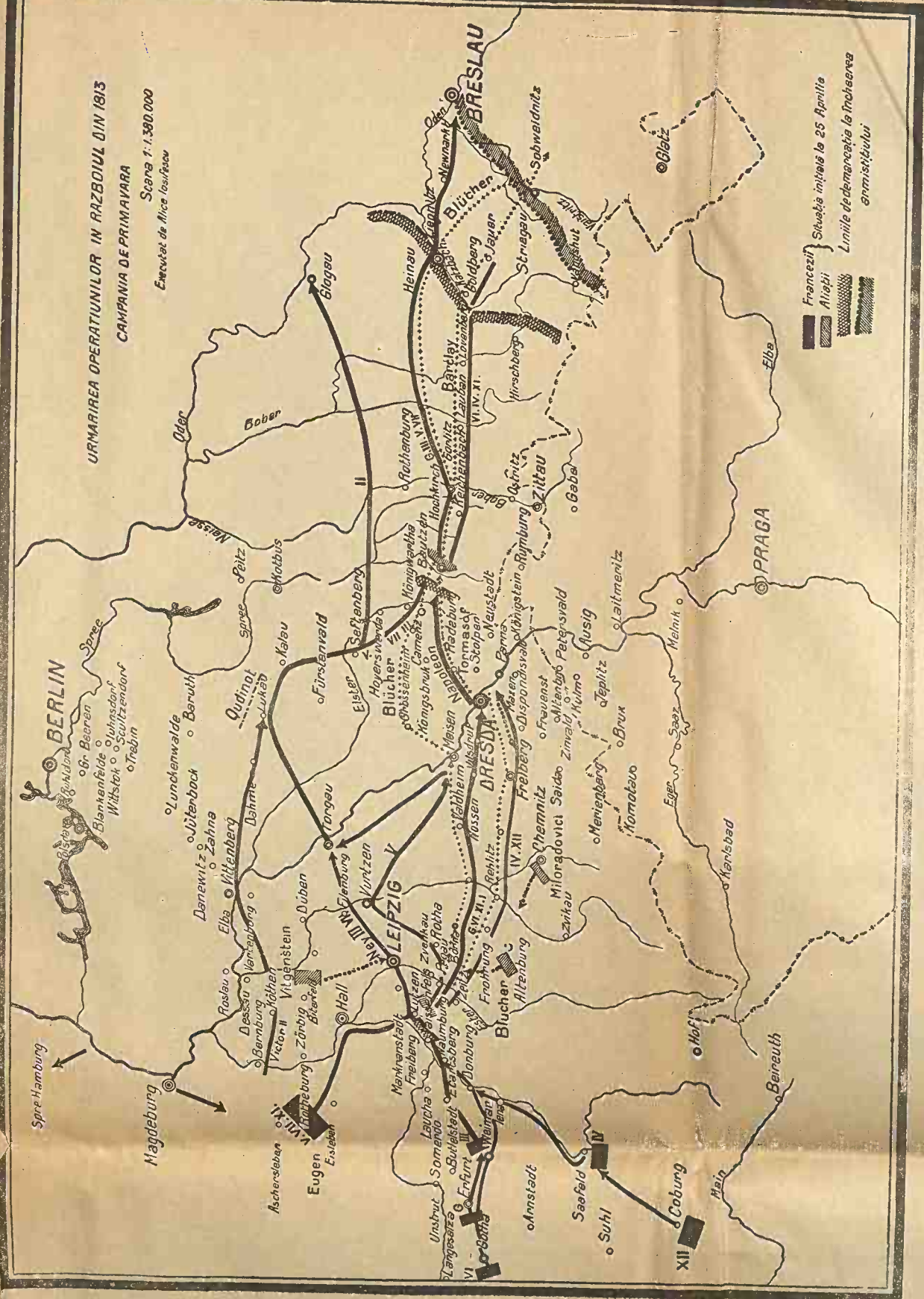
- Francezi
 - Rusi
- Situatia ambelor parti la 18 Octombrie

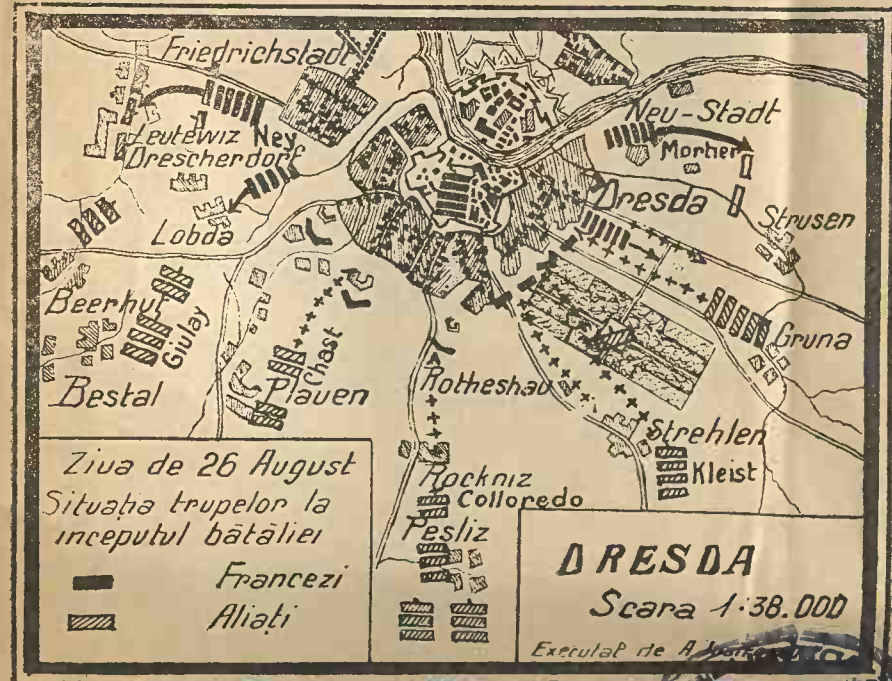
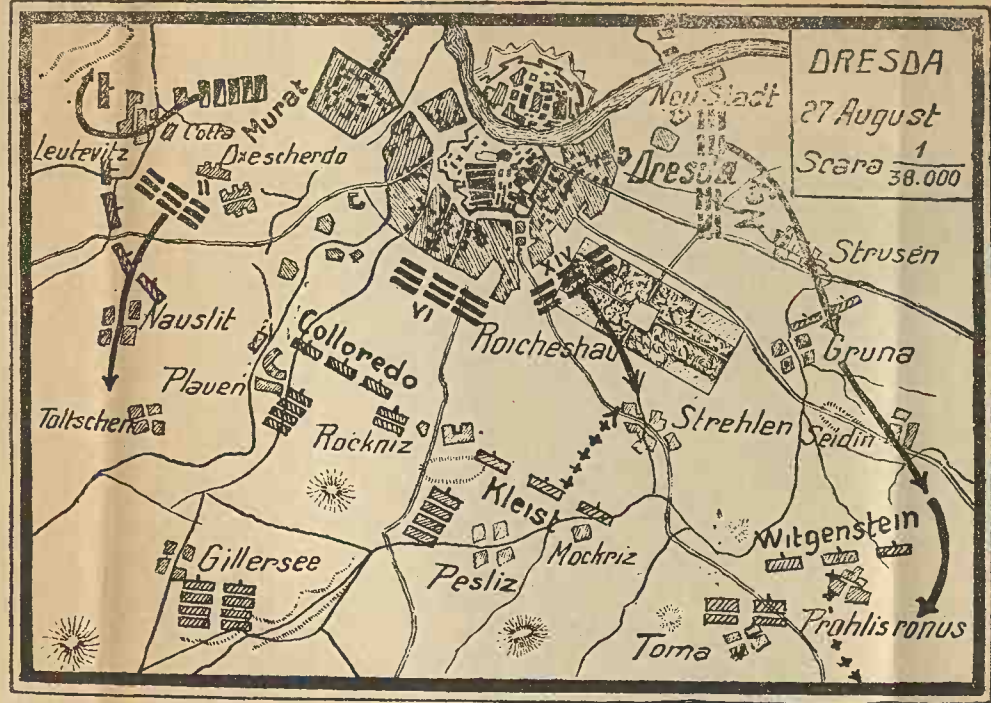
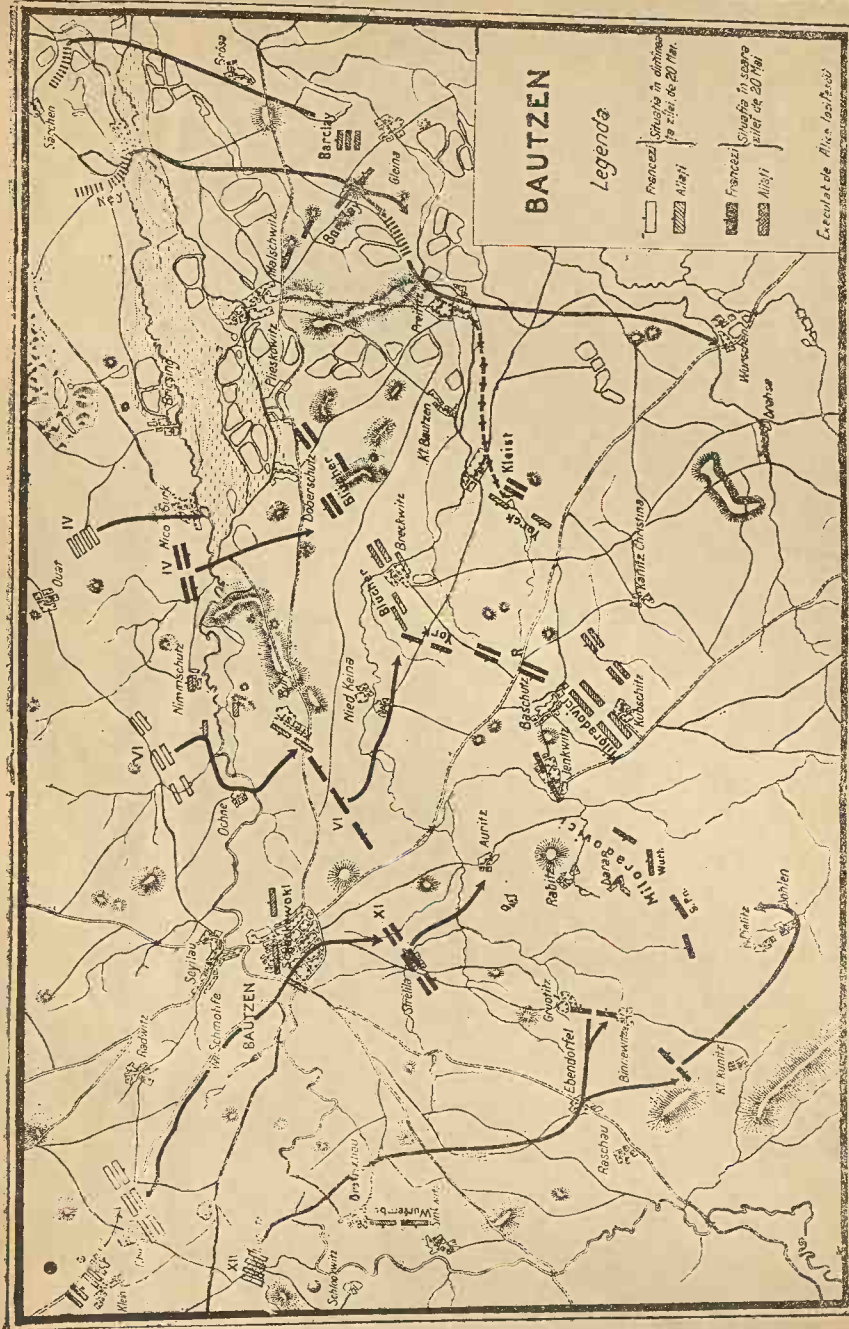

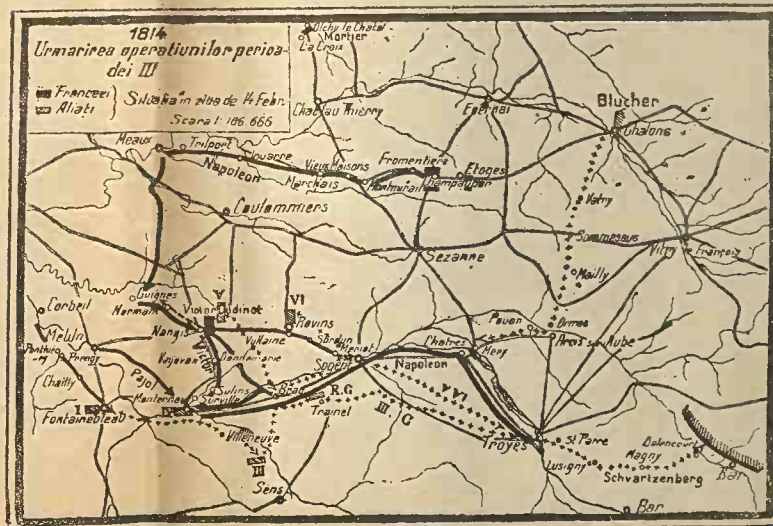
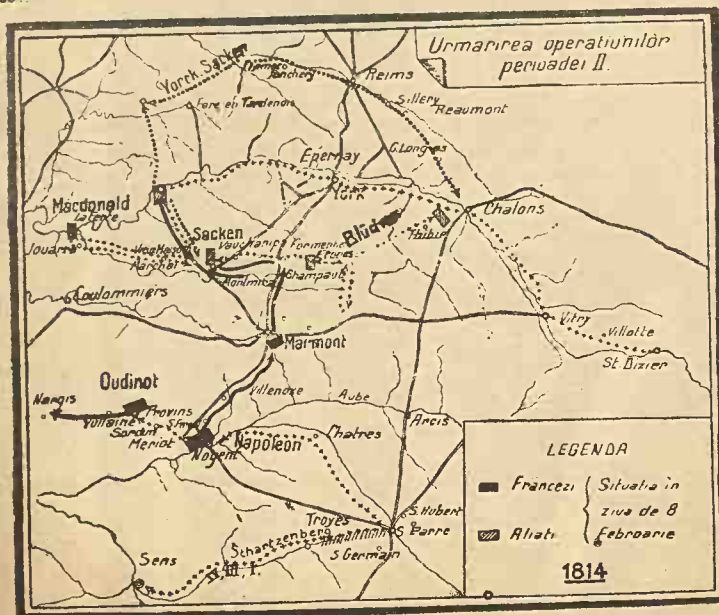
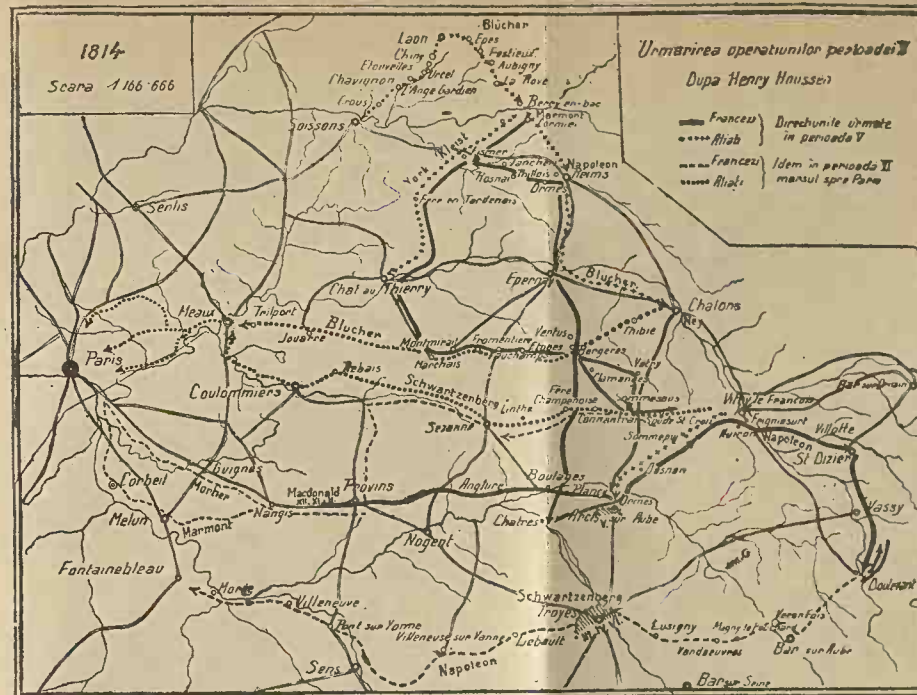
**URMĂRIREA OPERATIUNILOR
IN CAMPANIA DIN 1812**
 Scara 1:1770.000
LEGENDA
 ■ Franzezi } Situația inițială/desfășura-
 ■ Ruși } rea strategică)
 ■ Situația corpurilor franceze la 28. Iulie.

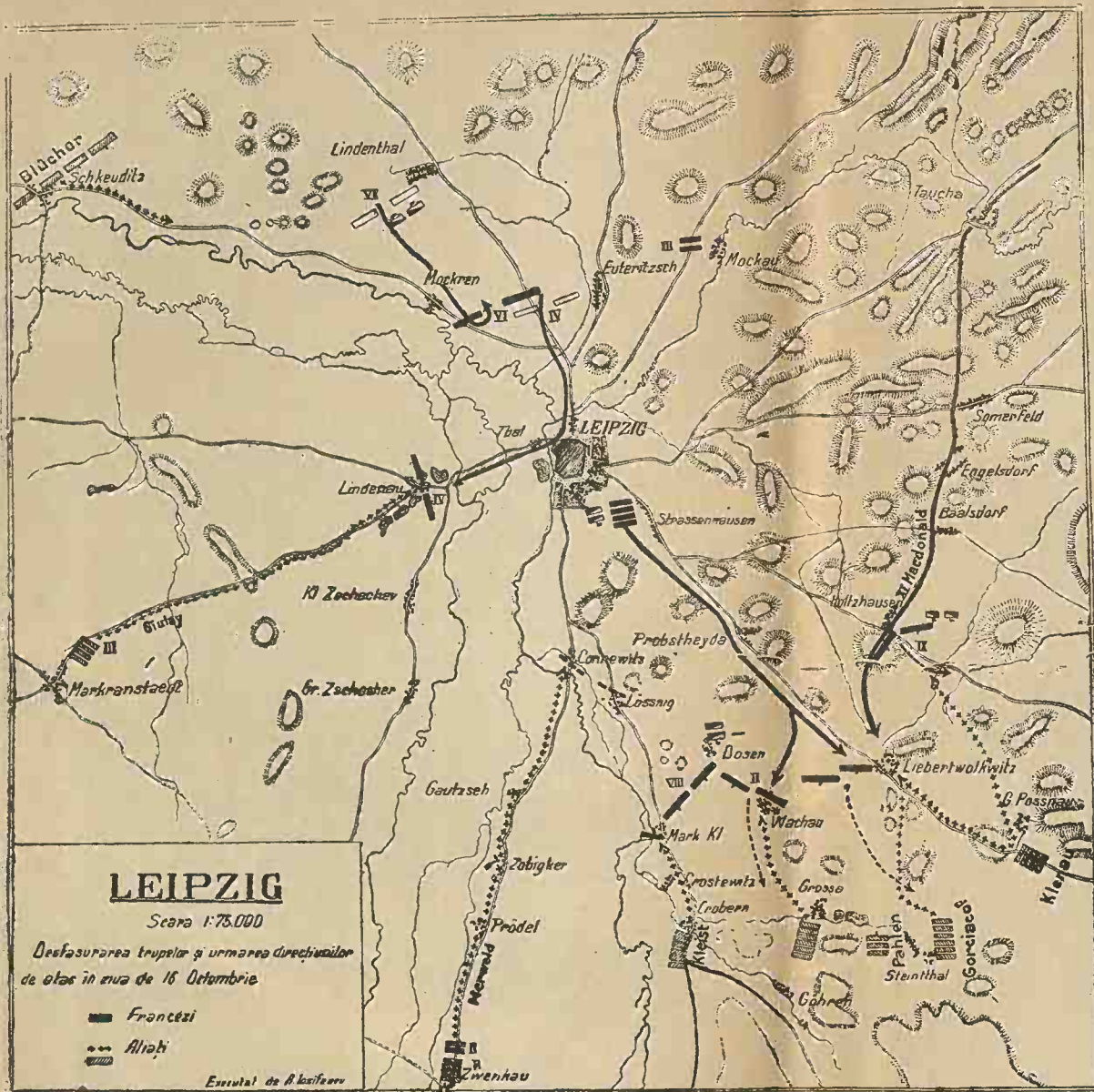
URMARIREA OPERATIUNILOR IN RAZBOIUL DIN 1813
 CAMPANIA DE PRIMAVARA
 Scara 1:1.300.000
 Executat de Allice Iosifescu

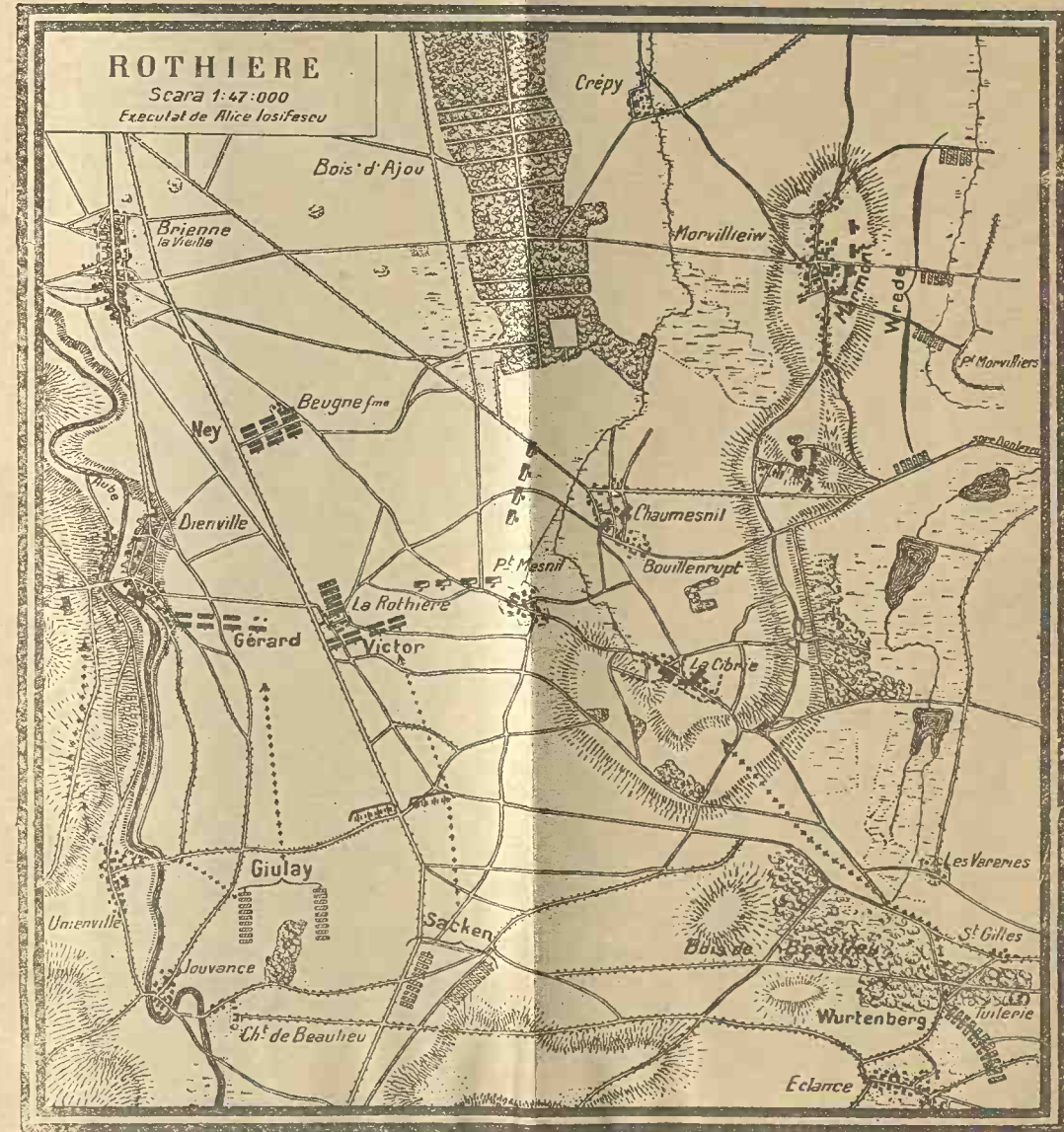
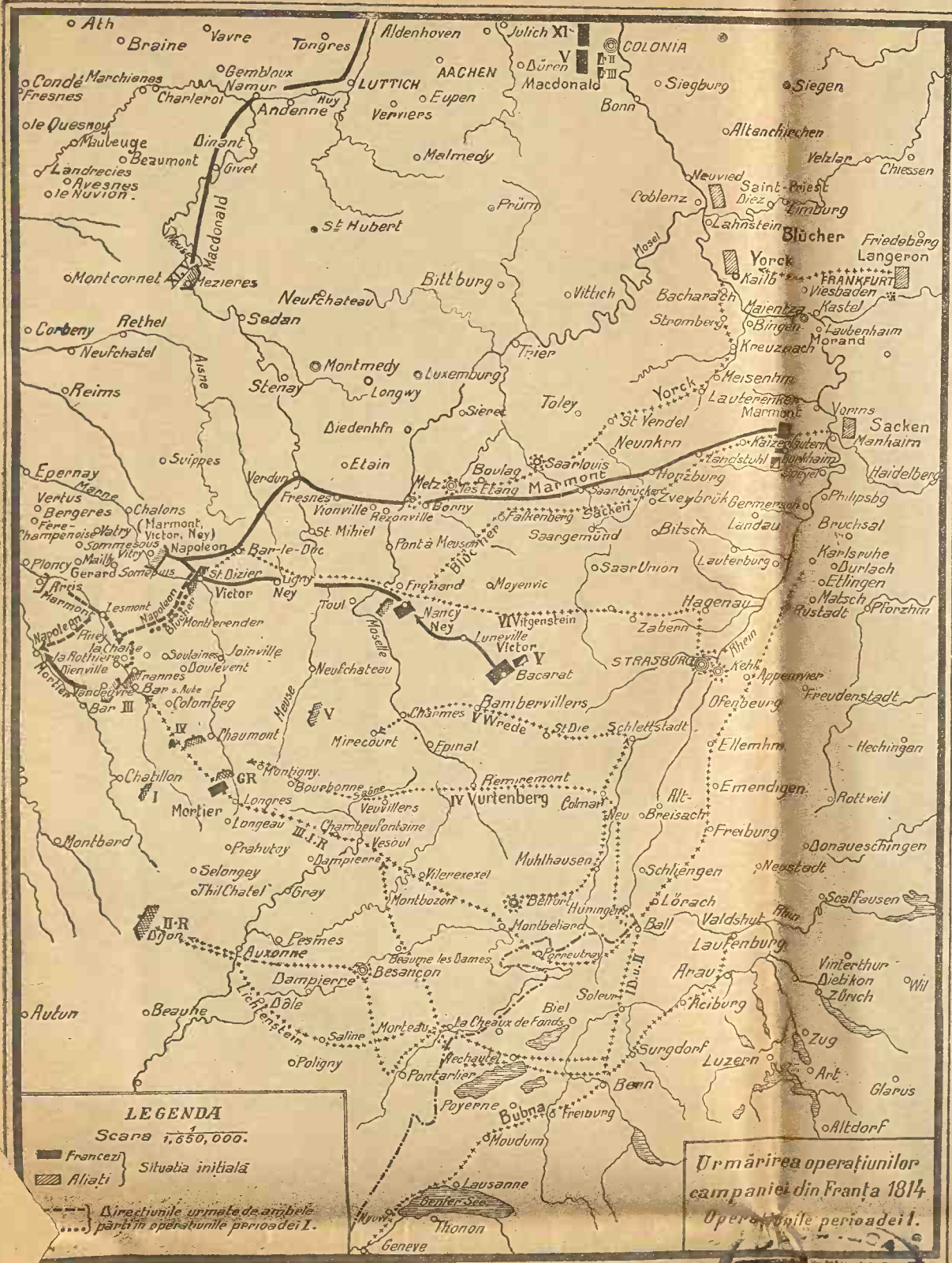

ARI OTM

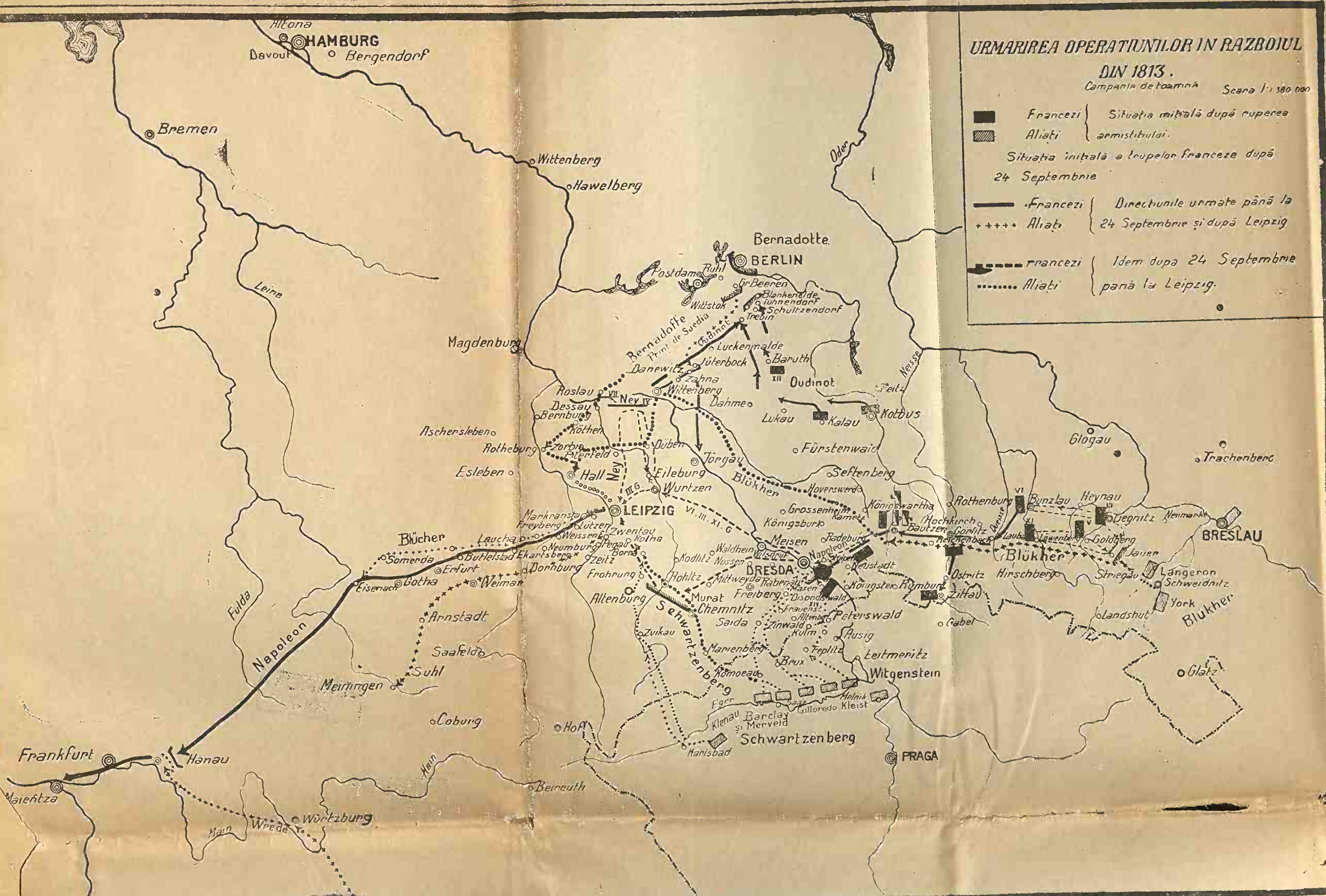

URMARIREA OPERATIUNILOR IN RAZBOIUL
DIN 1813.

Campania de toamnă Scara 1:180 000

- Francezi } Situația militară după ruperea
- ▨ Aliați } armistițiului.
- Francezi } Situația inițială a trupelor franceze după
- ++++ Aliați } 24 Septembrie
- Francezi } Idem după 24 Septembrie
- Aliați } până la Leipzig.

BIROUL DE CARTOGRAFIE
SOCIETATEA ROMANA DE STUDII ȘI DE REPERE